

peperbek

POLITIEK
MAANDBLAD

2e jaargang, nummer 1

SEPTEMBER 1968

68

Copy voor Peperbek - bij voorkeur getypt
met brede marge - gaarne vóór 18 september
bij de redactie

september 1968

PEPERBEK

met medewerking van afdelingen van de politieke partij

DEMOCRATEN '66

in de agglomeratie Den Haag

EIGEN GEZICHT

In het komende politieke jaar zullen zich, naar mag worden verwacht, belangrijke ontwikkelingen voordoen. Spreken over "concentratie" is aan de orde van de dag en blijkbaar ook reeds: voorbereidend onderhandelen daarover. Het is in dit verband van het grootste belang regelmatig te overwegen of D'66, nadat in bovenbedoelde richting resultaat zou zijn geboekt, nog verder het eigen gezicht kan bewaren, m.a.w. of D'66 dan nog zoveel onderscheidende kenmerken zal hebben dat de partij in de electorale wedstrijd nog een eigen rol kan spelen, dus kiezers trekken. Zich in de verkiezingscampagne afzetten tegen de concentratie-partners lijkt wel moeilijk. Hoe dan ook, de bladzijden van Peperbek staan weer wagenwijd open voor bespiegelingen over bovenstaand grondprobleem en al het andere dat in het politieke leven onze aandacht bezighoudt.

REDACTIE

Directie en administratie:

P.W. van Baarsel, Statenlaan 23, Den Haag. Tel.: (070) 559017.

Redactie:

D. Bark (S), A.R. van der Burg (S), F.W. Erkelens, A.C. de Goederen, (x),
W.S.A.N. Gorter, F.W.H. Vink (&), A. Wevers.

Redactie-adres: Sportlaan 190, Den Haag. Tel.: (070) 332300.

Wat kost Peperbek?

Per jaar (11 nummers) voor leden f 7,50, voor niet-leden f 9,--.
Postrekening 726932 t.n.v. Penningmeester D'66 afdeling Den Haag.
Losse nummers f 1,--.

Advertenties: ("Peperklips") max. 5 regels: van f 3,-- tot f 5,--.

PEPERBEK IS VOORTAAN OOK VERKRIJGBAAR IN DE TIJDSCHRIFTENHANDEL

Geen stopzetting bevolkingsexplosie.

(2) Een van de grote problemen waarmee Latijns-Amerika te kampen heeft, is, zoals bekend, de ongeremde bevolkingsgroei. Voor een werkelijke verbetering van de levensomstandigheden is een stoppen van deze "vreedzame" maar toch zo vernietigende explosie van het grootste belang. De moeilijkheid was echter tot nu toe het officieel afwijzende standpunt van de Rooms-Katholieke kerk met betrekking tot het gebruik van anticonceptionele middelen. Afhankelijk van de ruimheid van geest van de lokale prelaat werd het gebruik ervan hier en daar wel door de vingers gezien, doch voor een groot offensief tegen de snelle bevolkingsgroei werd met spanning gewacht op een nieuwe pauselijke uitspraak terzake. Die uitspraak is er nu. En sedertdien kwelt mij de vraag: "Zou de paus ook een bevriend staatshoofd zijn?"

- 0 -

(x) Luxe

Begin juli brachten de dagbladen een bericht over een Amerikaanse officier, de overste der mariniers W.R. Corson, die in zijn pas verschenen boek "The Betrayal" onder meer tot de conclusie komt dat de niet-militaire inspanningen van de VS ten behoeve van de bevolking van Zuid Vietnam op een volledige mislukking zijn uitgelopen. Om de censuur van zijn korpsleiding te omzeilen had hij tijdig ontslag uit de dienst genomen. Het Parool meldt dat men thans zijn pensioenuitkering tot nader order heeft opgeschort. Blijkbaar is niet alleen "democratie", maar ook "vrijheid" soms in de meest letterlijke zin "luxe".

- 0 -

Burgemeester

(5) We hebben getracht een stukje over de nieuwe burgemeester van Den Haag te schrijven. Het is niet gelukt.

- 0 -

Basis voor een accoord

(3) Oud-premier, thans vice-president, Ky van Zuid-Vietnam, vierde destijds zijn entree op het Vietnamese politieke terrein met de beruchte uitspraak dat Vietnam wel een aantal Hitlers kon gebruiken. Wellicht heeft hij daarmee de sleutel tot overeenstemming met de Vietcong en Noord-Vietnam gevonden. Immers, de ongecontroleerde raketbeschieting van Saigon die sterke overeenkomst vertoont met de Duitse V-2 aanvallen doet vermoeden dat ook de top-functionarissen van de Vietcong en Noord-Vietnam de methoden van Hitler bruikbaar achten voor de oplossing van de Vietnamese problemen.

<p>Prof. Delfgaauw heeft besloten een proefproces uit te lokken door in het openbaar uit te roepen: "Paulus molenaar, volgens het verdrag van Rome en de verklaring van de rechten van de mens".</p>
--

HET CONGRES

Sommigen onder u zullen niet hebben weten te combineren, dat, hoewel het congres in Leiden wordt gehouden, het congressecretariaat in Den Haag zetelt. De reden hiervoor is eenvoudig deze, dat oorspronkelijk het congres in Den Haag gehouden zou worden en er zich reeds een Haagse organisatiegroep gevormd had. Toen later bleek dat Leiden congresstad werd, was het onlogisch deze groep, die al zo met de materie vertrouwd was geraakt, te ontbinden.

De groep werkt vol enthousiasme aan de opbouw van het congres. Eigen briefpapier, een eigen postbus en een eigen secretariaat in ons politiek café "Mercur", dat tot 13 september van half elf tot vijf uur dagelijks bemand wordt door J.J. Groot. Mevrouw Ringnalda zoekt en leidt de hostesses en onderhoudt contacten met het hoofdbestuur bij afwezigheid van Hijmans. Van Boetzelaar zorgt met Huygens voor de public relations en Lüschen behandelt de Stadsgehoorzaal. De bestuursleden van de afdeling Leiden ontplooiën de meer plaatselijke activiteiten zoals bewegwijzering enz. Tenslotte regelt Van Leeuwen (Delft) de overnachtingen.

Wij willen nogmaals een beroep op u doen om het congresgeld per giro vóór 3 september te voldoen, onder vermelding van de afdeling waarvan u lid bent, de dag(en) waarvoor u zich opgeeft en uw leeftijd. Met aanmelding aan de zaal zijn nòch u nòch wij gediend.

Ten laatste doen wij op u een dringend beroep, u op te geven als notulist(e) bij het congressecretariaat. (tel. 639969).

Wij hopen veel Haagse leden in Leiden te ontmoeten en wensen u een goed congres.

J.J. GROOT

BRIEF VAN HET HOOFDBESTUUR

Amsterdam, 18 juli 1968.

Aan de redactie van "Peperbek"
Sportlaan 190,
Den Haag.

Zeer geachte redactie,

Bij de bespreking van zaken betreffende D'emocraat in de laatst gehouden vergadering van het hoofdbestuur kwam ook aan de orde de op de omslag van "Peperbek" voorkomende aanduiding: "Peperbek is het maandelijks contactblad van D'66, verzorgd door agglomeratie Den Haag" en de aanduiding op de eerste pagina: "PEPERBEK contactblad van de politieke partij DEMOCRATEN '66, verzorgd door de afdelingen Den Haag, Rijswijk, Voorburg en Wassenaar".

Het hoofdbestuur is van mening, dat beide aanduidingen misleidend zijn doordat de indruk wordt gewekt dat "Peperbek" HET partij-orgaan zou zijn, waarvan de verzorging plaats vindt door de agglomeratie Den Haag. Dit werd indertijd in Nieuwspoor opgemerkt door de heer Van Lookeren Campagne, die toen in overweging gaf deze teksten zo te wijzigen, dat daarin duidelijke

lijk tot uitdrukking zou komen dat Peperbek een regionaal blad is en niet het partijorgaan. Het hoofdbestuur zou het bijzonder op prijs stellen als u alsnog gevolg zou geven aan dit verzoek.

Gaarne grijpen wij deze gelegenheid aan om u de bijzondere waardering over te brengen die het hoofdbestuur heeft voor de voortreffelijke wijze waarop Peperbek wordt geredigeerd en geadministreerd.

Met vriendelijke groeten,

w.g. B. HAMSTRA,
secretaris.

ANTWOORD VAN REDACTIE PEPERBEK

17 augustus 1968

Aan de secretaris van het Hoofdbestuur
van de Politieke Partij Democraten '66.

Zeer geachte heer Hamstra,

Het belangstelling namen redactie en directie van Peperbek kennis van uw brief d.d. 18 juli 1968 vanwege het Hoofdbestuur aan haar gericht over de "aanduiding" van het blad Peperbek.

Om met het slot van uw brief te beginnen kan ik u verzekeren dat de redactie en de directie de door het hoofdbestuur tot uitdrukking gebrachte waardering ten zeerste op prijs stellen. Wellicht is het betrekkelijke succes van Peperbek te verklaren uit de natuurlijke - of om in D'66-taal te spreken "open" of "democratische" - wijze waarop Peperbek is tot standgekomen en zijn bestaan voortzet zonder eniggeschreven reglement en met een minimum aan mondelinge afspraken. Kortgezegd komt dat hierop neer dat de medewerkers aan Peperbek eigenlijk alleen (vrijwillige) plichten kennen en nauwelijks rechten. Er is b.v. nog nooit over een beslissing gestemd.

Ieder lid van een afdeling van D'66 in de agglomeratie Den Haag kan zich aanmelden als lid van de redactie of van de directie en kent zichzelf daarbij een taak toe. De redactievergaderingen staan voor ieder D'66-lid en eventueel ook voor anderen open en worden dikwijls in het politiek café gehouden. In beginsel worden alle ingezonden bijdragen onverkort aanvaard. De hoofdredactie wordt bij toerbeurt vervuld en deze functie houdt geen bevoegdheden in boven die van de andere redactieleden, doch slechts de taak de copy te verzamelen en achter de medewerkers aan te zitten. Deze luchtige gang van zaken bij de "leiding", berustend op een nauwelijks uitgesproken omnium concensus waarbij de (zelf-) ironie nooit ver af is, heeft een sfeer geschapen die menige lezer van Peperbek er toe brengt in dezelfde stijl aan dit gemeenschappelijke, natuurlijk gegroeide en met peper bestoven spel deel te nemen.

Zo werden ook nogal wat abonnés buiten de agglomeratie Den Haag verkregen en, alweer in het kader van de openheid, is aldus de gehele partij gezien als het veld, waarin jagers en gejaagden dezelfde zijn.

Deze tendens heeft er van het tweede nummer af, verschenen in september 1967, ingezeten en is tot uitdrukking gebracht in de "aanduiding". Aanvankelijk was een lid van het bestuur van de afdeling Den Haag tevens lid van de redactiecommissie, maar later werd, omgekeerd, een redacteur tot lid van het afdelingsbestuur gekozen.

Uit het bovenstaande moge blijken dat redactie en directie niet van mening zijn dat Peperbek uitsluitend een voor de regio Den Haag bestemd blad zou zijn; wel wordt het door deze regio verzorgd en bevat het officieel nieuws van haar afdelingen voor zover die daarop prijsstellen. Om echter elk misverstand te voorkomen dat men Peperbek voor het officiële partij-orgaan zou aanzien - inhoud en stijl geven overigens voor zulk een misverstand geen aanleiding - hebben redactie en directie op uw verzoek na ampel beraad besloten de "aanduiding" te wijzigen en daarvoor de volgende tekst te aanvaarden die overigens ook nog maar een benadering geeft van wat Peperbek nu Werkelijk is.

"PEPERBEK", politiek maandblad met medewerking van afdelingen van de politieke partij D'66 in de agglomeratie Den Haag".

Op de omslag zal deze aanduiding worden beperkt tot: "Peperbek, politiek maandblad", alsmede de gebruikelijke grote letters D'66.

Met vriendelijke groeten,

w.g. W.S.A.N. GORIER

h.t. hoofdredacteur.

EN HET SYSTEEM, HET VEROUDERDE VOORT

door D. BARK

De politiek dient de voorwaarden te scheppen voor een evenwichtige ontwikkeling van de Maatschappij. Het politieke systeem zal, wil het aan deze eis kunnen voldoen, dan ook afgestemd moeten zijn op de Maatschappij en de ontwikkelingen van en in die Maatschappij. In het huidige tijdbestek betekent dit dat er behoefte is aan een flexibel politiek systeem met grote mogelijkheden voor inspraak van de burger en met politici die bereid zijn (en in staat) voor de ontwikkelingen van de wetenschap (zowel de exacte als de Maatschappijwetenschappen) in hun overwegingen een belangrijke plaats in te ruimen. Een dergelijk systeem hebben wij momenteel niet. Ons systeem werd "Ontworpen" in een tijd waarin de strijd om het bestaan nog een voorname plaats innam in het dagelijks leven van de Nederlander en waarin, voor zover men aan politiek deed, het emancipatiestreven van grote bevolkingsgroepen in hoge mate de partijformatie bepaalde. Kenmerken van dit systeem: vanzelfsprekende gezagsaanvaarding, bereidheid de leiders te volgen en (van de zijde van de gezagsdrager) pater-nalisme, meestal ontaardend in "regentenmentaliteit". Met de toenemende welvaart en de verhoging van het ontwikkelingspeil alsmede de steeds snellere technische en maatschappelijke veranderingen is de burger niet meer geneigd gezag te aanvaarden en leiders te volgen. Gezag moet zich voortdurend "waar maken", de leiders moeten plaatsmaken voor de vertegenwoordigers. Men beseft de eigen onmondigheid en neemt er geen genoegen meer mee, omdat men zich capabel voelt tot meepraten over allerlei zaken die thans nog immer op "hoog niveau" voor en zonder ons beslist worden.

Ons politieke systeem is een onaangepast systeem. Uitingen daarvan:

1. ONBEVREDIGENDE GANG VAN ZAKEN BIJ DE KABINETSFORMATIES.

De maatschappelijke situatie waarin ons systeem ontstaan is, maakte de kabinetsformatie middels overleg na de verkiezingen nog wel aanvaardbaar. Thans is dat niet meer het geval. Er is gebrek aan inspraak en bovendien gebrek aan inzicht over de manier waarop een kabinet buitenszde kiezer om tot stand komt. Gezamenlijk leidend tot een gevaarlijke gedesinteresseerdheid. Voorbeelden: de formaties van de (in politieke kleur van hun voorgangers afwijkende) kabinetten Cals en Zijlstra geschiedde zonder voorafgaande verkiezingen. Bij de formatie van de kabinetten Marijnen en de Jong werd de PvdA in een vroeg stadium zonder behoorlijke argumentatie "buiten spel" gezet.

2. STERKE WEDERZIJDSE AFHANKELIJKHEID TUSSEN KABINET EN REGERINGSGEZINDE MEERDERHEID IN HET PARLEMENT.

Logisch gevolg van de wijze van formatie. Van de controlerende taak van het parlement komt niets meer terecht. Het kabinet is een gevolg van een contract. Van de weeromstuit legt de oppositie zijn positie even onwrikbaar vast: tegen alles wat het kabinet voorstelt. Voorbeelden: De AR steunt de D'66 motie inzake ontwikkelingshulp met woorden doch stemt er tegen (Omdat het kabinet er tegen was); AR-vertegenwoordiger Boersma stemt tegen een D'66 motie i.z. werkgelegenheid die letterlijk hetzelfde luidt als een eerder door hem ingediende en (na onvoldoende verklaring van het kabinet) weer ingetrokken motie; het gesol met Vietnam-moties; het gesol met het debat over de loonnota.

3. DE VOLSLAGEN ONVOLDOENDE PARLEMENTAIRE BEWERKTUIGING.

Heeft altijd bestaan maar werd niet als groot bezwaar gevoeld. De regeringsgezinde parlementarier, door zijn contract gebonden, kan zich makkelijk door de bevriende minister laten voorlichten, de oppositie heeft weinig behoefte aan informatie, men is toch tegen. Effectieve controle betekent echter onafhankelijke oordeelsvorming, op grond (althans mede) van gegevens van eigen deskundigen. Het BTW-debat was een duidelijk voorbeeld van een strijd tussen amateurs en professionals.

4. LEVENSDUUR VAN DE OPVOLGENDE KABINETTEN.

Wanneer het kabinet op een contract berust is het logisch dat elke werkelijke of vermeende contractbreuk van een der partijen onmiddellijk een kabinetscrisis tot gevolg heeft. De gemiddelde levensduur van de kabinetten die Nederland sedert 1946 gehad heeft was 2 tot 2½ jaar. Slechts twee van de tien hebben "hun vier jaar uitgezeten".

5. DE MACHTSPOSITIE DER POLITIEKE PARTIJEN.

De kiezerswil zelf mogen interpreteren is aanzienlijk aantrekkelijker dan als hoofdtaak te aanvaarden het vertalen in politieke issues van wat er bij de kiezers leeft.

6. DE ONBEVREDIGENDE WIJZE WAAROP DE BURGERS IN HET PARLEMENT WORDEN VERTEGENWOORDIGD.

Hangt ten nauwste samen met de gewijzigde opvattingen omtrent taak en functie van het parlement. De volksvertegenwoordiger wenst nog steeds voor de kiezer te beslissen (het systeem geeft hem er de gelegenheid toe) i.p.v. namens zijn kiezer.

Wanneer de noodzaak tot vernieuwing van ons politiek bestel nu zo duidelijk (en redelijk objectief) kan worden aangetoond, waarom komt er dan zo weinig van? Zijn D'66-ers nu zo slim of zijn de andere partijen zo dom? De verklaring moet vermoedelijk gezocht worden in de natuurlijke traagheid van de mensen in combinatie met de reeds genoemde machtspositie der gevestigde politieke partijen. De laatsten hebben er geen behoefte aan. Zelfs wanneer de beknotte burger in opstand zou komen, dan bewijst de gang van zaken in Frankrijk dat daarvan de establishment uiteindelijk politiek profiteert. Genoemde combinatie van factoren doet vermoeden, dat

D'66 ondanks een klemmend Appèl en 7 kamerzetels het gestelde doel nooit alleen zal kunnen bereiken.

Samenwerking is dus geboden. Enige voorwaarden daarvoor is de gezamenlijke erkenning dat het politiek systeem verouderd is een aanpassing resp. vernieuwing behoeft. Het eerste doel moet zijn gezamenlijk te komen tot een blauwdruk van een politiek systeem dat bovengenoemde fouten ondervangt en bovendien de mogelijkheden tot soepele aanpassing aan maatschappelijke veranderingen in zich draagt.

D'66 is de eerstaangewezen om een dergelijke samenwerking te entameren en op gang te brengen omdat D'66 reeds voorstellen tot verbetering op tafel heeft gelegd. Niet het accepteren van die voorstellen, doch de hiervoor omschreven erkenning van de onaangepastheid van het huidige systeem en de wil iets beters te ontwerpen zijn de voorwaarden die D'66 aan die samenwerking moet verbinden.

PRATEN OF PLOFFEN?

door P.W. van Baarsel

In beschouwingen in "D'emocraat" en "Peperbek" duikt steeds weer op de staatsrechtelijke vernieuwing die D'66 voorstaat in samenhang met midelen van praktische politiek zoals het stembusaccord.

Er is een groep, die meent dat de staatsrechtelijke vernieuwing eerste voorwaarde is voor politieke veranderingen: D'66 moet breekijzer zijn, de oude partijen moeten ontploffen, etc. Pas daarna kunnen politieke veranderingen goed doorgevoerd worden, er komen vanzelf andere politieke structuren en groepen, waardoor de "duidelijkheid" bevorderd wordt.

Er is een andere groep, die meent dat het niet goed is als D'66 zich zo excentrisch opstelt en geen contact zoekt met de overige partijen. Deze groep is bevreesd, dat de kiezer zich af zal wenden van D'66, omdat die partij zichzelf buitenspel zet.

De twee meningen zijn moeilijk tot elkaar te brengen. De eerste groep noemt het verraad aan de kiezer als toch weer met de oude partijen gepraat en onderhandeld wordt en in geval van onderhandelingen de oude partijen (welke ook) in een sterke onderhandelingspositie verkeren. Ze kunnen op staatsrechtelijk gebied D'66 gemakkelijk wat toegeven als zij in vraagstukken van praktische politiek D'66 voor hun standpunt mee kunnen krijgen. Om met W.S.A.N. Gorter te spreken, ze geven in het spel wat toe, maar eisen de knikkers voor zich.

De tweede groep vindt, dat de excentrische positie van D'66 niet "haalbaar" is in de volgende verkiezingen; zij meent, dat een half ei altijd nog beter is dan een lege dop.

Deze tegenstelling leidt tot een impasse. En nu een weg daaruit. Uitgaande van het denkbeeld van een stembusaccord kan ik me indenken, dat contact gezocht wordt met andere politieke partijen en tot onderhandelingen wordt overgegaan. D'66 kan nu eisen, dat de andere politieke partijen hun stem geven aan de staatsrechtelijke hervormingen, voordat de eigenlijke onderhandelingen over de opstelling in de verkiezingen worden geopend ten aanzien van andere onderwerpen.

Er kan terecht de vrees worden geuit, dat de andere partijen dit uitgangspunt niet slikken, in de mening dat D'66 wel water in de wijn moet doen, aangezien D'66 anders geïsoleerd komt te staan.

En D'66 kan zich, dit bedenkend, terecht afvragen, of ze inderdaad dan niet met de rug tegen de muur staat, want toegeven kan niet, omdat de wederzijdse staatsrechtelijke opvattingen elkaar uitsluiten.

De angst voor een dwangpositie behoeft niet te bestaan, omdat er mijns inziens een mogelijkheid is, het staatsrechtelijk beginsel van D'66 hoog te houden tegenover de kiezer zonder dat daarvoor staatsrechtelijke hervormingen nodig zijn en zonder dat daarbij de instemming van andere partijen nodig is.

Gesteld eens dat D'66 de eerstvolgende verkiezingen ingaat met:

1. een uitgebalanceerd programma.
2. een lijst van kandidaten voor de Tweede Kamer, die in het land bekendheid en achting genieten.
3. een lijst van de kandidaat-ministers-president en de kandidaat-ministers, die bereid zijn een compleet kabinet te vormen op basis van het programma.

Dat derde punt is natuurlijk zeer ambitieus, ik besef het ten volle. Men zou het een "stunt" kunnen noemen. Dat is het echter niet meer en niet niet minder dan de staatsrechtelijke vernieuwingen, die in 1967 door D'66 als centraal verkiezingspunt werden gelanceerd. Die stunt heeft toen voor - laten we zeggen - 50% de stemmen voor de partij ingebracht. Eigenlijk vind ik dat derde punt een logisch gevolg van wat D'66 in 1967 voorlegde aan de kiezers.

Natuurlijk is de kans, dat dit voorstel zo'n weerklank vindt bij de Nederlandse kiezer, dat D'66 hiermee een absolute meerderheid behaalt, uitermate gering. Nu hoeft het niet een absolute meerderheid te zijn, die zich voor dit voorstel uitspreekt, om toch effect te hebben. Ik kan mij indenken, dat D'66 van 7 zetels op 15 - 25 zetels komt. Een partij, die een overtuigende zege behaalt, moet en zal een kans krijgen, haar voorstellen (goeddeels) te verwezenlijken.

Wie kunnen nu die kandidaat-ministers zijn?

In de eerste plaats zijn in D'66 zeker bekwame krachten te vinden. In de andere partijen zijn ze ook, maar ze zullen zich niet los kunnen of mogen maken van de partijdiscipline. Van de kant van D'66 is er, dunkt me, geen bezwaar als uit andere partijen kandidaat-ministers komen. Bij de niet partijgebonden, maar wel deskundige, politiekgeïnteresseerden zou ik liever willen zoeken. Er zijn ongetwijfeld in het bedrijfsleven, in de universiteiten en in het ambtenarenkorps zeer bekwame mensen te vinden. Ook in het huidige systeem worden aldus steeds figuren gevonden, die het ambt van minister op voortreffelijke wijze vervullen. Het enige verschil zal zijn, dat in het voorstel hun namen reeds vóór de verkiezingen bekend zijn. Zijzelf worden niet verwacht een verkiezingscampagne te voeren, voor zover zij niet tevens kandidaat-kamerlid zijn. Formeel zullen ze immers niet verkozen zijn.

Was het niet de KVP die altijd zo graag verkiezingsleuzen gebruikt als "Voor een gezond gezin"? Wordt de KVP nu in de ban gedaan?

Integendeel, men zoekt met versleten woorden (progressief en radicaal) scheidslijnen en tegenstellingen op te richten die, zouden zij slagen, aan de rechterzijde een enorme concentratie van gezag en conservatisme zouden oproepen, waarbij fascistische trekken ongetwijfeld aanwezig zouden zijn. Tussen de aldus gevormde blokken zou alle individuele en collectieve destructiviteit wederzijds worden uitgeleefd, uiteindelijk op nationaal niveau zelfs misschien in universele burgeroorlogen, waarbij voor een vergaande terugdringing der wereldoverbevolking de atoom-bom helemaal niet meer nodig is. 1).

Maar ook aan hen, die het bovenaangeduide apocalyptische toekomst-beeld niet zo zien, moeten de bedoelde scheidslijnen bij nadere overweging onwenselijk voorkomen. Indien men niet duidelijk als beginsel stelt dat men een synthese van de politieke en maatschappelijke sferen (in de zin zoals wij die elementen in vorige artikelen hebben omschreven) nastreeft, dan is er in de praktijk geen enkele garantie dat men onder motto van de vooruitgang niet komt tot een overheersing van het politieke over het maatschappelijke en dat kan in een principieel democratisch land niet anders betekenen dan een aanvankelijk afglijden naar links. Daarmede drijft men de vernieuwende krachten in de maatschappij in een conservatief kamp, waarin ze helemaal niet thuishoren. Er ontstaat dan tussen beide kampen een geheel overbodige en scheefgetrokken strijd over de voorrang tussen politiek en maatschappij als sociologische machtskringen, waarin de beste krachten worden verkwist en waarvan een vrijwel verstarde toestand het resultaat zal zijn. Het huidige Engeland is het voorbeeld van de machteloosheid ener zodanige en verwarring onttaarde polarisatie.

Synthese enerzijds en ideologische apartheid anderzijds als scheidslijnen.

De enige methode om deze vicieuze cirkel van actie en neutraliserende reactie te doorbreken is de zaak aan te pakken zonder te speculeren op de verwezenlijking van een durende democratische stemmenmeerderheid voor links, die bovendien door moeilijk te verwerklijken partijen-combinaties tot gelding zouden moeten worden gebracht. Men moet daarentegen de stemmenmeerderheid zien te winnen voor synthesen en bij het opstellen van die synthesen speelt automatisch de dreiging mede van een potentiële democratische meerderheid of van buitenparlementaire acties en demonstraties van links voor het geval dat de maatschappelijke krachten te weinig vernieuwend en te zeer conservatief zouden blijken. Trouwens op de verouderde gezagsverhoudingen en staatsrechtelijke plannen aan de (traditionele) linkerzijde valt ook nog heel wat af te dingen. Het zoeken - en vinden - van de bedoelde synthesen en het ontwikkelen daarmede van D'66 tot een zeer grote politieke partij wier leden en kiezers juist ook maatschappelijk en niet slechts politiek in deze richting zouden moeten werken om verdere aanhangers te winnen, is een uitermate moeilijke zaak. Werkgroepen en individuen dienen de tegengestelde, in ideologieën, visies en wetenschappen gelegen en daarin verborgen materiële en geestelijke groepsbelangen door middel van analyses op te sporen en deze in hun geest naast elkaar te stellen als in beginsel evenwaardige aspecten van de werkelijkheid.

1) Dit artikel werd hoofdzakelijk geschreven in april 1968 toen de moorden op Luther King en Robert Kennedy nog niet hadden plaatsgehad, evenmin als de nog goed afgelopen (in de zin van vermeden geweld) revolutie in Frankrijk, die wel de bovenbedoelde rechtse concentratie heeft opgeleverd.

Oplossingen zullen bijna altijd in het concrete incidentele vlak worden gezocht en niet in nieuwe theorieën en idealen: aldus krijgt het begrip "pragmatisme" een duidelijke inhoud. Het enige dat theoretisch steeds verder ontwikkeld kan worden is dus de methode van denken en voelen: deze kan zich daardoor uiteindelijk in de vorm van een nieuwe visie of ideologie ontpoppen en zich stellen tegenover andere methoden. Pas dan hebben we de wezenlijk vruchtbare scheidslijnen voor D'66 gevonden. Buiten onze partij blijven dan de niet te absorberen extremen ter linker en ter rechter zijde in hun ideologische apartheid. Zij zijn echter onmisbaar om het materiaal aan te dragen voor ons zoeken naar de syntheses die geen goedkope compromissen moeten zijn. Een synthetische analyse van grondproblemen inzake radicale democratie en inspraak in politiek en maatschappij, dus inzake de principiële tegenstelling en agressiviteit tussen leiders en massa, hopen we in een afzonderlijk artikel te geven.

Agressie zich oplossend in wetenschap.

Men zal na lezing van het bovenstaande vragen: maar waar zijn nu de agressieve en destructieve neigingen gebleven? Het antwoord op die vraag zal ongeveer aldus moeten luiden: De agressieve neigingen onzerzijds kunnen voor een deel op de extreem-ideologische partijen worden afgereageerd. Maar het grootste deel van de agressieve neigingen wordt verwerkt tot wetenschappelijke en anderszins geestelijke inspanningen bij het zoeken naar de nodige syntheses; deze neigingen worden binnenin de individuele en collectieve geest tegen elkaar gericht en vormen aldus mede de grondslag voor het individuele en collectieve lijden veroorzaakt door innerlijke botsingen die onvermijdelijk zijn bij de geboorte van wezenlijk nieuwe oplossingen. De werking van het proces dat uiteindelijk tot deze wetenschapsopeningen moet leiden lijkt irrationeel, onderbewust, metafysisch; de resultaten rationeel, bewust en aards. Voorzover het niet lukt syntheses te vinden (geopenbaard te krijgen) moet men terugvallen op overwinningen of niets-vernieuwend compromissen. Wij hopen dat de "natuurlijke" ontwikkeling gaat in de richting van de mogelijkheid van syntheses. Deze beschouwing is reeds een poging daartoe.

De wetenschap van de vrede.

De oplossingen die de z.g. "wetenschap van de vrede" voor ogen staat n.l. het nabootsen van maatschappelijke patronen die historisch tot vreedzame situaties hebben geleid, is o.i. noch voor de nationale, noch voor de internationale tegenstellingen bruikbaar. Men is gewoon niet in staat die vredespatronen als een soort "aquarium-toestanden-in-het-groot" te organiseren. De organisatie die men hiervoor zou opzetten zou zelve aan de problemen lijden die zij wil oplossen en haar optreden zou in de buitenwereld onmiddellijk tot agressief verzet voeren. Bovendien zijn ondanks de historische vredessituaties toch telkens weer twistsituaties ontstaan wegens invloeden die men niet in de hand kan hebben, tenzij men uitgaat van een reeds bestaande wereldheerschappij. Tevergeefs betwist men het bestaan van principiële agressieve neigingen in de mens, indien men geen kans ziet blijvende, maatschappelijke vormen te organiseren, waarin zich geen agressieve neigingen zouden ontwikkelen. Even dóórpraten met pacifisten leert ons dat zij óf met rationalistische op de redelijkheid gerichte, d.w.z. met onvoldoende middelen de mensheid (hoe bereikt men de mensheid?) vrede menen te kunnen aanpraten, dan wel in wezen hun hoop stellen op niet te verwezenlijken statische wereldorganisaties van welker beeld politieel parternalisme afstraalt. De wetenschap van de vrede verwant

historische tijdelijk en plaatselijk aanvaarde (ontstane) juridische evenwichten met de veel dieper gefundeerde vrede die uit synthetische oplossingen zou kunnen voortkomen en waaraan voortdurend opnieuw zou moeten gewerkt, omdat de menselijke existentie en de dynamische groei van elke situatie er op uit zijn om iedere vrede al spoedig te doorbreken.

D'66 IS GEEN POLITIEKE PARTIJ

Volgens 90% van de niet-D'66-ers. Hun motievering: een echte politieke partij heeft als kern van haar programma de sociaal economische punten. Het antwoord is dan, dat een groep zich helemaal niet in de eerste instantie op materiële punten hoeft te baseren om partij te zijn. Tegenover de grote verdeeldheid op het terrein van de democratie, die in alle andere partijen voorkomt (Van Hall-Lammers, Van Riel-Haack, etc); staat de grote verdeeldheid in D'66 op sociaal-economisch gebied. Wat ons betreft: men kon een breuk voorkomen, toen op het congres in de Rai de sociaal-economische paragrafen werden vastgesteld. Ik vraag mij af, of wij er in september ook zo goed vanaf zullen komen. De lijn van Radicale Democratisering, die we aanhouden bij de staatsrechtelijke punten, begint op het sociaal-economische terrein aardige krönkels te vertonen. Het lijkt mij overigens, dat er een zuiverder omschrijving voor onze leidraad is dan Radicale Democratisering: Alzijdige Democratisering of Demoïsme.

Ideaal is in mijn ogen een nieuwe partij, die berust op twee pijlers: staatsrechtelijke democratie en sociaal-economische democratie. Deelgenoten van een dergelijke partij: Democraten, Socialisten, Radicalen. Belangrijk is een evenwicht tussen de dogmatici en anti-dogmatici binnen de partij. Bij ons zou door de nieuwe partij de sociaal-economische verdeeldheid ondervangen worden, bij de anderen de verdeeldheid op de democratische punten. Een behoorlijk gedeelte van de aanhang der vier partners (D'66, PvdA, PSP, PPR) zal naar andere partijen moeten verhuizen, maar van die andere partijen passen er ook weer velen in onze progressieve federatie. Een belangrijke voorwaarde voor het toekomstige leven van deze federatie is een zeer grote interne partij-democratie. Ook de meest heilige koeien moeten de inzet van een discussie kunnen zijn. Men moet bepaalde problemen niet uit de weg gaan, omdat ze fundamentele verschillen van mening aan het daglicht zouden kunnen brengen. Vele D'66-ers schuwen een discussie over dergelijke problemen. Is (was) ons élan niet voor een belangrijk deel gelegen in de bereidheid alles door te praten, gemaakte fouten niet te vergoelijken en zo min mogelijk politiek achter de schermen te voeren?

Een paar maanden geleden hebben we alle jongeren-stukjes-schrijvers, die in peperbek hun onrust gevoelens demonstreerden, bijeen geroepen in Imkamps achtertuin. Verder dan een uitgewerkt schema van Nederlands eerste revolutie zijn we niet gekomen. Het bleek niet mogelijk de bij sommigen gevoelde onrust om te zetten in begrijpelijke taal. Heeft het zin om een groep te vormen, die er voor zorgt dat de partij "vaart" houdt? (men noemt deze groep half spottend wel: Elanisten, of: Imkampisten. In elk geval: als het komende congres een toonbeeld van verdeeldheid op alle fronten zou worden is dat minder erg dan een gedwongen eensgezindheid ter wille van de "eenheid".

PAUL MEERTS

ONTWIKKELINGSFINANCIERING VOOR NEDERLAND'S RANDGEBIEDEN

door A.C. de Goederen

Door de motie Engels aan te nemen, met ook de stemmen van onze fractie vóór, heeft de Tweede Kamer te kennen gegeven van mening te zijn, dat het verkopen door de Staat van haar aandelen in een aantal industriële ondernemingen een doelmatig middel is om aan de fondsen te komen die nodig zijn om via deelneming in industrievestigingen tot aktivering van de achterblijvende randgebieden van ons land te komen. Het is echter zeer de vraag of deze visie juist is en of het aantrekken van de benodigde investeringsmiddelen niet veel doelmatiger zou kunnen geschieden d.m.v. staatsleningen. Om te beginnen moet worden geconstateerd, dat in beide gevallen precies dezelfde hap uit de kapitaalmarkt wordt genomen. Het verschil zit alleen in de aard van de kapitaalverschaffers. Bij verkoop van ondernemingsaandelen uit staatsbezit doet men een beroep op de risicodragende sector, bij het plaatsen van nieuwe leningen op de risicomijdende sector. Als politieke preoccupaties geen rol spelen zal de keuze tussen beide mogelijkheden dus afhangen van het antwoord op deze vragen:

1. Kunnen de benodigde fondsen steeds op de gewenste tijdstippen ter beschikking zijn;
2. Wat is voor de Staat - en dus voor de belastingbetaler - het voordeligst.

Om met het laatste te beginnen: plaatst men een lening, dan moet rente worden betaald; verkoopt men aandelen, dan derft men dividend. Is nu de jaarlijks verschuldigde rente voor het benodigde kapitaal b.v. f 200.000.000,-- terwijl de dividendopbrengst uit het aandelenpakket dat qua geschatte verkoopswaarde met dit kapitaal overeenkomt thans slechts f 150.000.000,- per jaar, dan is duidelijk dat verkoop van de aandelen f 50.000.000,- per jaar voordeliger is dan lenen. Als dit zo is en het verkopen op zichzelf niet op moeilijkheden stuit, dan is er inderdaad alle aanleiding te verkopen inplaats van te lenen. Het is echter zeer de vraag op de zaak werkelijk zo ligt. Ik weet niet hoe hoog de gemiddelde opbrengst is van de aandelen die de Staat in portefeuille heeft. Ik heb ook de tijd niet om dat na te speuren. Ik meen echter te mogen aannemen, dat het rendement, betrokken op de reële verkoopswaarde, globaal zal overeenkomen met het gemiddelde rendement van de ter beurze genoteerde aandelen van hetzelfde type (Ned. industrie). Nu was het rendement betrokken op de koerswaarde, gemiddeld over de jaren 1958 t/m 1964:

voor industrieaandelen 5,8%;
voor staatsleningen 4,3%.

Op het eerste gezicht wijst deze uitkomst dus in de richting van de aandelenverkoop. Maar dan vergeet men dat de koerswaarde van de aandelen in dezelfde periode meer dan verdubbelde, terwijl de koerswaarde van de obligaties wat daalde. Dit betekent dat het aandelenrendement betrokken op het aanvangskapitaal van 1958 veel hoger was. Gemiddeld over dezelfde periode bedroeg dit dan ook 7,1%. Zo gezien heeft verkoop van aandelen dus veel weg van het slachten van de befaamde kip met de gouden eieren.

Nu staat het natuurlijk niet bij voorbaat vast dat de aandelenkoersen en de dividenduitkeringen in de toekomst op dezelfde voet zullen blijven stijgen. Wat de koersen betreft, die zijn, onder druk van de toenemende kapitaalschaarste en de verhoging van de rentestand, over de

periode van 1960 t/m 1967, gemiddeld inderdaad al niet meer gestegen. Gezien de aanhoudende inflatie en de algemene en voortdurende economische groei moet er op langere termijn echter toch weer een stijging volgen. De algemene verwachting dat het zo zal gaan is er trouwens de oorzaak van dat het rendement, betrokken op de koerswaarde, bij risicodragende beleggingen, ondanks het risico, lager is dan bij staatsobligaties. Onder deze omstandigheden betekent verkoop van aandelen, i.p.v. het uitgeven van obligaties, afzien van toekomstige extra revenuen, die hoogstwaarschijnlijk aanzienlijk hoger zullen zijn dan de overeenkomstige rentekosten van subsidiair uit te geven obligaties. En de belastingbetaler draait op voor het nadelige verschil.

Bovendien, en hier komen we aan vraag 1, als een groot pakket aandelen te koop wordt aangeboden, heeft dit, ook als het zeer voorzichtig en goed getimed gebeurt, een koersdrukkende invloed. Dit effect is des te sterker, als bekend is dat de verkoop binnen een bepaald tijdsbestek moet plaatsvinden, omdat de verkoper het geld nodig heeft. Zelfs het bestaan van de mogelijkheid van verkoop drukt de koers al. Een groot pakket aandelen waaromtrent bekend is dat in principe tot verkoop is besloten kan jarenlang als een zwaard van Damocles boven de beurs hangen en de betreffende koersen laag houden, ook als er nog helemaal niets werkelijk te koop wordt aangeboden. Verkopen tegen een behoorlijke koers van een zo groot pakket aandelen - door sommigen zelfs geschat op 8 miljard gulden - is in feite alleen mogelijk als er consortiums zijn die bereid zijn de aandelen onderhands over te nemen. Hiermee zal ook duidelijk zijn dat ernstig betwijfeld moet worden of door aandelenverkoop de benodigde gelden steeds op de gewenste tijdstippen beschikbaar kunnen komen. Obligaties daarentegen kunnen, door een juiste keuze van het rentetype altijd geplaatst worden, ook al vanwege de voortdurende vraag door institutionele beleggers.

De conclusie moet dan ook zijn, dat toch kiezen vóór verkoop van aandelen uit de staatsportefeuille, slechts op politieke motieven kan geschieden, namelijk vanuit bevooroordeeldheid tegen het bezitten door de Staat van belangen in ondernemingen. Alle fraaie retoriek ten spijt ("Het door de Staat in bedrijven geïnvesteerde kapitaal heeft zijn rol aldaar gespeeld en moet nu voor nieuwe en dringender taken worden gereactiveerd") hebben de voorstanders nog geen enkel zinnig argument geproduceerd. Hun mooie woorden gaan simpelweg voorbij aan het feit dat geïnvesteerd kapitaal in wezen niets anders is dan gewoon uitgegeven geld. Iedereen weet dat geld uitgegeven, ook aan "duurzame gebruiksgoederen", geen eenvoudig omkeerbaar proces is. Door de motie Engels aan te nemen hebben de betrokken leden van de Tweede Kamer er blijk van gegeven zo'n eenvoudige waarheid heel makkelijk ten bate van een liberaal-doctrinair stokpaardje te kunnen "vergeten".

De andere Kamerleden, bij zulk moedwillig onverstand van velen hunner ambtsbroeders, hun geduld verloren en boos spraken van "het verpatsen van staatsbezit", is after all dan ook niet geheel onbegrijpelijk.

NOOT

De hierboven uiteengezette opvatting heeft bij mij twee vraagpunten doen rijzen:

1. Uit welke fondsen vinden de aflossingen van de bedoelde Staatsinvesteringsleningen plaats? Indien deze aflossingen betaald worden met de opbrengsten van regelmatig af te stoten Staatsaandelenbezit, dan zijn de leningen niet anders dan tijdelijke financieringsvormen van de Staatshulp aan de industrie. Indien de aflossingen uit de algemene middelen (bijdragen belastingbetalers) worden betaald, dan leiden de leningen tot eigendomsoverdrachten van de particulier aan de Staat ter voortdurende vergroting van het Staatsaandelenbezit. Worden de

aflossingen uit de opbrengsten van nieuwe leningen betaald, dan wordt vraagpunt 2 van belang.

2. Of de traditionele aankoop van Staats-obligaties door institutionele beleggers voor de uiteindelijk belanghebbende gerechtigden op pensioen of levensverzekeringsuitkeringen nu zo'n goede zaak is, werd zelfs wel door een Minister van Financiën betwijfeld. De (kleine) particuliere beleggers met enig inzicht heeft in ieder geval vanwege de inflatie nauwelijks meer Staatsobligaties in zijn effecten-portefeuille. Hoe dan ook, indien er een voordeel voor de Staat ligt in het uitgeven van obligatieleningen boven het afstoten van aandelen, dan moet elders een gelijk nadeel worden geleden. De slachtoffers zullen de pensioen- en levensverzekeringsuitkeringen - gerechtigden zijn, want de institutionele beleggers zullen er wel voor zorgen buiten schot te blijven. Om de zaak niet te ingewikkeld te maken is het inkomstenbelastings-aspect (aftrek van premie) hier buiten beschouwing gelaten: dat aspect kan n.l. met enig redeneren en rekenen uit het onderhavige probleem worden geëlimineerd.

W.S.A.N. GORTER

DE PERS ALS KOMMUNIKATIEMEDIUM

door A. Wevers

De politieke communicatie kan zich langs vele wegen en kanalen voltrekken. Het doel van communicatie kan onder meer zijn de kennis of de wil van een aantal anderen min of meer in het openbaar te beïnvloeden. Deze vorm van communicatie duidt men aan met de term: voorlichting. Zo zijn er tal van soorten voorlichting: Public relations, Propaganda, Commentariërende voorlichting en de Informatieve Voorlichting. Vooral de laatste twee vormen van voorlichting dient de pers als communicatiemiddel uit te dragen. De dagbladen, die zijn ontstaan in de negentiende eeuw en de eerste helft van de twintigste eeuw, zijn of waren nauw met een bepaalde politieke partij verbonden. Dit kwam zo, omdat deze kranten waren ontstaan als propaganda-instrumenten van een partij. Hoe langer hoe meer ontwikkelden deze kranten zich tot verschaffers van informatieve en commentariërende voorlichting gericht op een breder publiek dan alleen maar de aanhangers van een bepaalde partij. Doordat de banden tussen dagbladen en partijen steeds losser werden, kon zich hierna weer een nieuw verschijnsel voordoen, en wel het concentratieverschijnsel. Dit verschijnsel houdt voornamelijk in:

- a. Vermindering van het aantal zelfstandige dagbladen,
- b. Samenwerking op commercieel-technisch gebied,
- c. Soms samenstelling, waarbij de redakties in zekere mate zelfstandig blijven.

Dat dit verschijnsel wel te verklaren is, zal het volgende aantonen. De inkomsten van de dagbladondernemingen komen voor 1/3 uit abonnementen en voor 2/3 uit advertenties. De kosten stijgen naar gelang de druktechniek verbetert en de advertentie-inkomsten vertonen, mede onder invloed van de televisiereklame, een dalende lijn.

De oplossing wordt dan doorgaans gezocht in een concentratie. In 1950 waren er 60 zelfstandige dagbladondernemingen/koncerns, die tezamen 115 titels (dagbladen met eigen naam) uitgaven.

In 1966 waren dit respectievelijk 43 en 94; in 1968 was dit verminderd tot resp. 39 en 92. In 1955 was 39% van de totale dagbladomzet in handen van de tien grootste ondernemingen, in 1966 was dit percentage echter tot 56 gestegen.

De acht grootste dagbladen in samenwerkingsverband:
(aantal abonnees-afgerond)

1a. Telegraafkoncern	510.000	) techn. + komm.
1b. Ned. Dagblad Unie	427.000	) samenw. N.V. Unitel
2. Ver. Ned. Uitgevers Bedr.	318.000	
3. Het Vrije Volk	283.000	
4. Audet-koncern	262.000	
5a. Paroolpers (stichting)	213.000	) techn. + komm.
5b. De Volkskrant	181.000	) samenw. N.V. Perskomb.
6. N.V. De Kristel. Pers (koncern)	205.000	

(In een artikel uit het Vaderland van 21-6-1968 zijn de abonneesgetallen wat anders: VK bijna 200.000 en PS 215.000. Verder is er in het artikel sprake "....., doch ook radactioneel zal men in de toekomst incidenteel wellicht samenwerken, nu de bladen nauwer aaneensluiten" en "....., zeide een woordvoerder dat overwogen wordt met nog andere dagbladen te gaan samenwerken. De nu fuserende bedrijven zullen echter kranten uitgeven, die elk hun eigen gezicht houden, met aparte redakties, zelfs voor politiek neutrale zaken,....."
Aldus HET VADERLAND.)

Partijkeuze en dagblad.

(De cijfers geven aan hoeveel procent van de kiezers van een bepaalde partij een dagblad leest)

Dagblad Partij	AD	AH	NRC	PS	TG	TR	TM	VK	VV	WH	Gd.	Ad.	Totaal
KVP	3	1	-	2	7	-	9	17	1	-	7	73	120%
ARP	6	3	3	3	11	30	-	3	2	-	7	54	122%
CHU	6	1	1	4	16	7	-	1	1	-	165	58	111%
VVD	9	8	7	5	37	-	1	6	2	-	6	59	140%
PvdA	6	1	2	9	9	-	-	3	30	-	8	50	118%
BP	3	-	-	4	23	-	-	1	2	-	20	60	113%
PSP	9	3	6	13	18	-	3	1	14	-	8	51	126%
D'66	10	5	4	13	29	1	2	8	5	-	4	52	133%

alle onder
onder- 5 2 2 6 15 4 3 7 9 1 8 59 121%
vraagd.

absol. 221 98 92 244 658 172 119 290 394 25 367 2527 5207

De totaalcijfers zijn meer dan 100%, doordat verscheidene ondervraagden meer dan één dagblad lezen. De gegevens zijn afkomstig uit een enquête die in de eerste weken na de verkiezingen van 15 februari 1967 werd gehouden. De gestelde vragen waren: "Hoe heeft u de 15e februari bij de verkiezingen voor de TK gestemd?" en "welk dagblad of welke dagbladen leest u regelmatig?" Tot de categorie 'Ander dagblad' behoren alle niet-landelijke dagbladen. De volledige namen van de in de tabel vermelde

dagbladen (met daarachter de afkorting en voor zover mogelijk hun politieke richting genoemd) zijn: Algemeen Dagblad (AD), Algemeen Handelsblad (AH-lib.), Nieuwe Rotterdamse Courant (NRC-lib.), Het Parool (PS), De Telegraaf/Nieuws van de Dag (TG), Trouw (TR-anti-rev.), de Tijd-Maasbode (TM-KVP), de Volkskrant (VK-linkervl.KVP), Het Vrije Volk (VV-PvdA), de Waarheid (WH-CPN).

Konklusies:

Om met de grootste krant te beginnen, ziet men dat VVD, D'66 en BP sterk zijn oververtegenwoordigd. PSP en CH in mindere mate. Het meest opmerkelijke is wel de sterke ondervertegenwoordiging van de PvdA, maar vooral van de KVP.

Het Vrije Volk geeft een natuurlijk beeld weer.

In de eerste cijferreeks van de AD springen D'66, VVD en PSP wel opmerkelijk naar voren. Bij de liberale kranten zijn VVD, D'66 en PSP sterk oververtegenwoordigd en de ARP in lichte mate. Opmerkelijk het 0-procent van/de KVP. Het Parool geeft een redelijk beeld te zien. Interessant is de 13% van D'66. In kolom 6 geeft Trouw een heel klein beetje een suggestieve werking weer, gezien het ontbreken van 1 à 2% bij de PvdA en misschien ook de 1% bij de PSP. Het beeld wat VK te zien geeft, is wat te overwegend gespreid. In de kolom Geen Dagblad (Gd) springen Bp en CH opmerkelijk naar voren, terwijl de 4% van D'66 een goed teken is. de 73% van de KVP in de kolom Ander Dagblad (Ad) is te verklaren door het feit dat in de streken waar veel KVP-aanhang is, ook veel plaatselijke, streek- en provinciale dagbladen zijn. In de totaal-kolom komen gunstig naar voren: VVD, D'66, PSP en in mindere mate de ARP. Iets ongunstiger is het beeld daarentegen voor PvdA en KVP. Ronduit ongunstig is het beeld voor CH en BP. Het veelzijdigst worden voor- gelicht door de landelijke dagbladen, de volgende politieke partijen, van de beste tot de minst goede:

D'66: Hoog totaalcijfer, procenten in vergelijk met de andere partijen het meest gespreid, terwijl de 4% bij geen dagblad gunstig te noemen is.

VVD : Zeer hoog totaalcijfer, redelijk gespreid de procenten, terwijl de 6% bij geen dagblad gunstig is.

PSP : Tamelijk hoog totaalcijfer, procenten goed verdeeld, terwijl de 8% bij geen dagblad normaal is.

ARP : Normaal totaalcijfer, procenten goed verdeeld, terwijl de 7% bij geen dagblad redelijk gunstig is.

KVP : Normaal totaalcijfer, procenten over de hele linie aan de lage kant, wat zijn oorzaak vindt in de 73% ander dagblad. De 7% bij geen dagblad redelijk gunstig is.

PvdA: Matig totaalcijfer, procenten goed verdeeld, terwijl de 8% bij geen dagblad normaal is.

CHU : Laag totaalcijfer, procenten redelijk verdeeld en aan de lage kant, terwijl de 16% bij geen dagblad ongunstig is.

BP : Laag totaalcijfer, procenten zeer ongunstig verdeeld en aan de lage kant, terwijl de 20% bij geen dagblad ronduit slecht te noemen is.

MUCH ADO ABOUT NIXON

KARDINAAL ALFRINK overweegt zich op te werpen als contra-ceptiepaus

De VandérBurg-doctrine:

ERKEN GEEN ENKEL LAND ; ONDERHOUD BETREKKINGEN MET ALLE

door A.R. van der Burg

Op de enige maanden gelegen in Rotterdam gehouden NAVO-conferentie van D'66 ontstond er enige discussie over de vraag of de kamerfractie van de partij steun had moeten verlenen aan de PSP-motie om Oost-Duitsland te erkennen. In feite had de fractie dit niet gedaan, zich daarbij beroepend op het partijprogramma, waarin staat dat Nederland eerst West Duitsland ertoe moet bewegen de Hallsteindoctrine op te heffen.

Men kan er eindeloos over discussiëren - en dat doet men dan ook - welke landen en welke grenzen erkend moeten worden. D'66 heeft zeker niet het monopolie van zulke discussies. Bij de conventioneel denkende groeperingen behoeft dat geen verbazing te wekken, maar bij D'66 doet het toch wel een beetje merkwaardig aan dat men zijn tijd verdoet aan zulke traditionele vraagstukken, die nauwelijks meer betekenis hebben in een modern opgezet buitenlands beleid. Wie over erkenning gaat praten, stelt in feite een rechts- en billijkheidsvraag aan de orde. Erkenning van een land wil zoveel zeggen als: "Wij, regering, erkennen dat uw land recht van bestaan heeft, dat zijn grenzen rechtsgeldig zijn en dat de regering waarmee wij betrekkingen gaan onderhouden de rechtmatige regering van dat land is." Een slimmerik heeft dan ook nog de erkenning "de facto" bedacht, die erop neerkomt dat men doet alsof, waar sommige erg principiële regeringen dan weer geen genoeg mee nemen.

Een nuchter feit is dat landsgrenzen nooit legaal zijn en regeringen zelden. Alle landsgrenzen zijn tot stand gekomen door verhouding van machten, onverschillig of ze van de laatste tien jaar dateren, dan wel uit de middeleeuwen. Er is zelfs helemaal geen recht, waaruit men zou kunnen afleiden of een bepaalde grens al of niet juist is. Een discussie over de Oder-Neisse-grens is dan ook even vruchteloos als over die tussen Noord- en Zuid-Korea of over die tussen Nederland en België. Wat de regeringen van landen betreft ligt het niet veel anders. Met een beetje goede wil kan men een onderscheid maken tussen democratische en niet-democratische regeringen en tussen regeringen in het belang van het volk en regeringen die deze kwalifikatie niet kunnen opeisen, maar die twee onderscheidingen behoeven niet samen te vallen en een scherp hanteerbaar criterium zit er niet in. Hoe men het ook zou hanteren, er zou maar een handjevol landen voor erkenning overschieten. De hooghartige houding "dan maar met de meeste landen geen betrekkingen onderhouden" is misschien wel edel, maar zeker niet in het materiële belang van ons land en van de Nederlanders in den vreemde. Er is dan ook maar één conclusie mogelijk: onderhoud met alle landen diplomatieke betrekkingen, maar erken geen enkele regering of landsgrens. Het beginsel is zo voor-de-handliggend dat het onbegrijpelijk is en van een onvoorstelbaar traditionalisme getuigt dat nog nooit een land dit beginsel heeft toegepast. Het prettige ervan is bovendien dat nooit een regering zich gegrepen behoeft te voelen omdat ze niet erkend wordt, want geen enkele andere regering wordt erkend. Dit zou eenvoudig aan alle landen kunnen worden medegedeeld. →

Het verschil tussen D'66 en de Radicaal: D'66 is een nevelvlek die zich tracht te consolideren tot een nieuw hemellichaam, de Radicaal zijn een verzameling brokstenen van oude planeten.....

In het hoofdstuk buitenlandse politiek van het partijprogramma van D'66 zouden deze beginselen onmiddellijk na de preambule en vóór de paragraaf over de Oost-West verhoudingen dienen te worden geformuleerd. Hier volgt een ontwerp-formulering.

Betrekkingen met andere landen.

1. De Nederlandse regering onderhoude betrekkingen met alle landen en zelfstandig opererende gebieden, voor zover de belangen van Nederland, de Nederlanders of de wereld als geheel dit rechtvaardigen.
  2. Bij het aangaan of tijdens het onderhouden van diplomatieke betrekkingen wordt geen enkele regering of landsgrens als rechtmatig erkend. Het al of niet onderhouden van betrekkingen met een land mag geen enkele indicatie in deze richting geven wat Nederland betreft.
  3. In boven-nationale organen en op alle andere plaatsen waar Nederland geroepen is een oordeel over anderen uit te spreken, late de regering zich leiden door gevoelens van menselijkheid, het belang en de opvattingen van de betrokken bevolkingen en het streven naar duurzame vrede. De volgende programpunten schuiven hierdoor drie nummers op. Het oude punt 3 (erkenning DDR) zou moeten luiden:
  6. Als een concrete toepassing van de punten 1 en 2 zou Nederland diplomatieke relaties moeten aanknopen met de DDR. In het kader van het streven naar ontspanning zou de regering van de Duitse Bondsrepubliek ertoe bewogen moeten worden - voor zover nog nodig - de z.g.n. Hallsteindoktrine te laten vallen.
- Punt 4, dat gaat over de erkenning van de Oder-Neisse grens en van de grens tussen Tsjecho-Slowakije en Duitsland, zou geheel moeten worden geschrapt. Hetzelfde geldt voor punt 6 (oud), handelend over de Chinese Volksrepubliek en Taiwan. Hiervoor in de plaats zou moeten komen:
8. Als verder uitvloeisel van de punten 1 en 2 worden opnieuw betrekkingen aangeknoopt met de regering van Taiwan. Zowel dit land als de Chinese Volksrepubliek dienen over een eigen zetel in de V.N. te beschikken.

KIEZERSDILEMMA

(C) De Amerikaanse Republikeinse Partij heeft voor de tweede maal in acht jaar een zekere zelfmoordneiging niet kunnen overwinnen en daarmee aangetoond dat ook in een politiek en staatkundig systeem volgens het patroon dat D'66 propageert, partijen verzeekt kunnen zijn. In 1964 verbijsterde deze partij vele politiek geïnteresseerden over de hele wereld door zich in Barry Goldwater door de partijbonzen een kandidaat te laten opleggen waarvan niet alleen vast stond dat hij de Republikeinen nooit tot winst kon voeren maar waarvan bovendien aangenomen moest worden dat hij de partij in de vernieling zou helpen, hetgeen ook geschied is. Zo erg is het deze keer niet, doch opnieuw hebben de partijbazen - uit dankbaarheid voor het vele opbouwwerk dat Nixon de laatste jaren voor de partij heeft gedaan - tezamen met de gedelegeerden die uit politiek eigenbelang de neiging hebben graag de "winnende" kandidaat te willen steunen - waardoor ze een gedoodverfde winnaar juist vaak aan de macht hebben geholpen.

De redactie van Republiek behoudt zich het recht voor ingezonden kopy zonder afgaaf van redenen van redactiewege te verlengen.

de meerderheid helpen κ) zònder enige rekening te houden met de wensen van de kiezers, de Republikeinse Partij aan een kandidaat geholpen die hen hoogstwaarschijnlijk opnieuw niet tot winst zal voeren. De traditioneel Republikeinse aanhang is n.l. zo klein (ca 27% van het kiezerskorps) dat om een overwinning te halen de Republikeinen een kandidaat naar voren moeten schuiven die niet slechts een groot deel van de "wisselende kiezers" aantrekt maar bovendien in staat is stemmen weg te halen uit de traditioneel democratisch stemmende groep kiezers (ca 40% van het electoraat). De situatie daarvoor was dit jaar bijzonder gunstig gezien de innerlijke verdeeldheid van de Democraten. De Republikeinen beschikten in Rockefeller over een kandidaat die aan de hiervoor omschreven kwalificaties voldeed. Op grond van opinieonderzoeken mocht aangenomen worden dat hij van de waarschijnlijke Democratische kandidaat Humphrey kon winnen. Hij was een aantrekkelijke kandidaat voor de wisselende kiezers. Hij kon rekenen op een vrij aanzienlijk deel van de (door verbeterde registratie zeer gegroeide) groep negerkiezers. De Republikeinse partij heeft deze kans niet gegrepen. Het is weliswaar niet zéker dat Nixon niet zal winnen in november, maar zeer waarschijnlijk is het wel. Hoeveel bezwaren er ook bij velen tegen Humphrey leven, allen die zich "liberal" noemen zien in Nixon de grote vertegenwoordiger van de conservatieve establishment. Velen zullen dan ook vermoedelijk "contre coeur" op Humphrey stemmen. Daarmede is het kiezersdilemma geschetst. De keuze in november is vernauwd tot een keuze tussen twee vertegenwoordigers van de politieke establishment; de ene iets rechts de ander een beetje links van het centrum. Van geen van beiden is de bezieling tot vernieuwing te verwachten waaraan ook de V.S. zo schreeuwend behoefte hebben.

κ) Dit is het zgn. "Bond wagon effect". De verkiezing van Nixon in de eerste ronde was vooral te danken aan het feit dat 18 van de 40 afgevaardigden van New Jersey op de valreep besloten voor Nixon te stemmen. Argument: Hij zou het gewonnen hebben en wij wilden niet bekend staan als afgevaardigden die tegen de winnaars stemden.

NAVO, ja of nee?

Door A.C. de Goederen

Eén van de politieke kwesties waarover ons a.s. septembercongres zich moet uitspreken is of Nederland naar onze mening (voorlopig) nog in de NAVO moet blijven. De deelnemers aan het op 8 juni j.l., over het eindrapport van de landelijke werkgroepen Buitenland en Defensie van D'66, in Rotterdam gehouden "Studiecongres NAVO" hebben zich met ruime meerderheid - 40 tegen, 14 vóór en 11 blanco - tegen uittreding uitgesproken. Ook een enquête in het kader van het "continu-enquête-systeem" via D'emocraat, had vrijwel dezelfde uitkomst. Tegen de achtergrond van deze gegevens is er redelijkerwijze geen kans dat het septembercongres zich vóór uittreding zal uitspreken. Want hiërris bepaald geen sprake van een kwestie waarover men van vandaag op morgen ineens van mening verandert. Zij die overtuigd zijn van het nut van de NAVO - en van het handhaven van militair potentiëel in het algemeen - baseren hun opinie op een aantal axiomata, die heel plausibel schijnen en al sinds lang

gemeengoed zijn zonder, anders dan door "linkse extremisten", weersproken te worden. Onder zulke omstandigheden kan slechts een volledige heroriëntatie tot opinieverandering leiden. Dit vergt van de betrokkenen echter zoveel geestelijke inspanning, dat het "omgaan" van een grote groep noodzakelijkerwijs vele jaren moet duren. Bij mij heeft het in elk geval jaren geduurd voor ik mijn vanzelfsprekend overtuigd zijn van de noodzaak van bewapening en NAVO verloor. Het ontstaan van een mening tegengesteld aan een aanvankelijk vanzelfsprekende overtuiging, tegengesteld ook aan een bijna dagelijkse dosis indoctrinatie, door achtenswaardige nieuwsmedia over je uitgestort, en aanvankelijk niet eens als indoctrinatie herkend, is nu eenmaal geen glad verlopend psychisch proces. Ik verwacht dan ook niet dat pleidooien vóór uittreding op de uitspraak van het congres nog veel invloed zal kunnen uitoefenen. Maar het mogelijke moet toch worden gedaan. Daarom vergast ik u in het volgende op een bloemlezing uit de axiomata die ten grondslag liggen aan het denken van de voorstanders van NAVO en bewapening, voorzien van enig kritisch commentaar. Een en ander mist iedere pretentie van bewijsvoering; bij het vormen van de eindconclusie: NAVO en bewapening ja of nee, gaat het vaak vooral om het gewicht dat men aan de argumenten, die vaak slechts veronderstellingen zijn, toekent, meer dan om hun juistheid, die vaak in de grond van de zaak onbewijsbaar is. De hier volgende tekst kan dan ook hoogstens dienen om de lezer tot overdenking te inspireren.

Waarschijnlijk het meest fundamentele van de gangbare axiomata is de opvatting dat "onze vrijheid" (waaronder te verstaan: onze nationale soevereiniteit en onze "way of life") desnoods met geweld behoort te worden verdedigd, zonder de waarschijnlijke uitkomst van de strijd te tellen.

Die opvatting wortelt in de middeleeuwse ridderethiek. Zij vormde en vormt nog steeds de mentale accu van de militair, de man wiens taak het is volk en vaderland tegen vreemde indringers te verdedigen, desnoods tot de laatste man. Tot voor kort was deze opvatting inderdaad nuttig en doeltreffend, hoewel zij ook in het verleden vaak aanleiding was tot zinloos bloedvergieten. Maar zij maakte de inzetbaarheid van het militaire potentiëel van een land ongeloofwaardig. Thans echter heeft deze ethiek zijn functie verloren. Hij schiet zijn doel voorbij. Want hoezeer de militair zich inspant, ja zelfs als hij wint, in het atoom- en raket-tijdperk kan hij eigen volk en vaderland niet tegen dood en verderf beschermen. Onder deze omstandigheden is gewapende verdediging nog slechts zinvol als dood en verderf toch onvermijdelijk zijn, m.a.w. als de potentiële vijand daar welbewust op uit is en daar ook toe over zou gaan als hem niets in de weg gelegd werd. Inplaats van de ridderethiek moet nu komen een zo goed mogelijke taxatie van de gevolgen in humanitair en materiële opzicht van een bezetting door de potentiële vijand. Doet men dit niet, maar bewapent men zich domweg, dan kan het zijn dat men zich daardoor in feite zelf de kans op volledige vernietiging schept. In deze toestand bevinden we ons nu. Als onze potentiële vijand wordt algemeen de Sowjet Unie gezien. Wij moeten dus een verwachting opstellen van het Sowjet-gedrag t.a.v. ons, indien de bezetting van West Europa en Sowjets niet op noemenswaardige represailles zou komen te staan. Natuurlijk valt het opstellen van zo'n verwachting buiten het kader van dit artikel. Geen normaal waarnemend en denkend mens zal echter nog in ernst de kreet "liever dood dan rood" voor zijn rekening willen nemen. Het gaat dan om het tegen elkaar afwegen van:

- a. een kans om onder buitenlandse heerschappij te komen, maar in leven te blijven; en
- b. een kleinere kans op buitenlandse overheersing tegen de prijs van een kans op totale vernietiging. (a en b, resp. bij zwakke en sterke bewapening.

De vanzelfsprekendheid van onze militaire inspanningen staat hiermee in elk geval op losse schroeven. Andere axiomata zijn:

- a. "De Russen loeren voortdurend op een kans West Europa met militaire of andere middelen te onderwerpen. Alle gepraat over vreedzame coëxistentie is misleiding. Slechts het machtsevenwicht tussen "Oost" en "West" heeft de voorgenomen Russische agressie voorkomen." Het valt te betwijfelen of deze veronderstelde Russische kwaadwilligheid ooit werkelijk heeft bestaan. Historici zullen dit later moeten uitvinden. Duidelijk is dat de wil tot agressie thans zeer beslist niet aanwezig is. De kwestie Tsjecho-Slowakije heeft zojuist weer aangetoond hoezeer de Sowjets op hun beurt vanuit vrees voor buitenlandse agressie handelen. Dubcek krijgt binnenlands de vrije hand zolang hij de Russen er maar van overtuigd houdt dat hij geen gat in de Warschaupactlinies veroorzaakt. Trouwens, er mag wel enig gewicht worden toegekend aan het feit dat de Russen sinds 1945 slechts éénmaal (Hongarije) militair geweld hebben gebruikt. Na Chroetsjow wordt er zelfs niet meer bij wijze van bluff met geweld bedreigd. Het hele Russische gedragspatroon is verklaarbaar vanuit hun angst voor agressie door "het Westen".
- b. "Eenzijdige vermindering van bewapening zou het machtsevenwicht verstoren". Een feit is dat het Oostblokpotentiëel het 2- à 3 voudige bedraagt van de bewapening van de West Europese NAVOlanden. Rekent men West Europa en de USA samen, dan is echter het Oostblok sterk in de minderheid. Als men in termen van machtsevenwicht wil denken en slechts van dit evenwicht een blijvende vrede verwacht, is er dan ook in feite slechts sprake van een machtsevenwicht tussen de beide supermachten Amerika, en Rusland, waarbij het potentiëel van West- en de rest van Oost Europa nauwelijks een rol speelt. Trouwens, dank zij de enorme "overkill" aan weerszijden is deze "balance of terror" dermate stabiel, dat aanzienlijke vermeerdering of vermindering aan één kant het evenwicht niet verstoort. Dit evenwicht is immers aanwezig zolang de aangevallen partij na ontvangst van de grote nucleaire klap nog altijd in staat zal zijn vernietigend te repliceren. Nu bewezen is dat eenzijdige bewapening tot een bewapeningswedloop leidt en gedeeltelijke eenzijdige ontwapening klaarblijkelijk geen verstoring van de "balance of terror" zou betekenen, zou wel eens beproefd mogen worden of ook het omgekeerde werkt, n.l. of er wellicht ook een soort ontwapeningsspiraal kan optreden. Juist voor een klein land als Nederland ligt hier een gelegenheid voor initiatief. Bedorven kan er feitelijk weinig worden. "De NAVO is bezig dood te bloeden" zei van Mierlo terecht in Rotterdam. De hoeksteen van het verdrag, n.l. het vaste vertrouwen dat Amerika zich door dik en dun aan z'n verplichtingen zal houden, is door de Vietnamtrauma dat de Amerikanen bezig zijn op te lopen, door de houding van Frankrijk (De Gaulle) en door hun enorme binnenlandse problemen, ernstig aangetast.
- c. "De NAVO is nodig om West Duitsland ingekapseld te houden en te beletten dat dit land zichzelf nuclair bewapent."
In deze geachtengang is de NAVO in feite gericht tegen Duitsland. Ik meen dat deze gedachte een volstrekt ongemotiveerde extrapolatie inhoudt van de Derde-Rijk-mentaliteit. Hij vormt een ontkenning van meer dan 20 jaar democratie en een nieuwe generatie Duitsers. Persoonlijk acht ik het Franse nationalisme minstens zo gevaarlijk als het Duitse. Het is gewoon niet eerlijk kernwapens in handen van Duitsland erger te vinden dan in handen van Frankrijk of Engeland, die al voorzien zijn. Einde van de bloemlezing. Vindt u nu ook niet dat de ruim 3 miljard die we jaarlijks aan defensie uitgeven goeddeels weggegooid geld is?

TRAGEDIE TSOECHOESLOWAKIJE - 21 AUGUSTUS

(2) Nu ik dit schrijf, is het enkele uren geleden dat een verbazingwekkend en hoopvol experiment - vrijheid van meningsuiting in een communistische maatschappij - in Sowjet-wapengeweld is gesmoord. Waarom hebben wij eigenlijk een ogenblik gemeend dat het wél goed zou gaan? Herinnerden we ons Berlijn (1953), Polen (1956) en Boedapest (1956) niet meer? Ik geloof dat we het gevoel hadden dat het ditmaal móést lukken. Nooit was de kans op een werkelijke democratisering van een communistische maatschappij groter dan nu, nooit was de kans op een ontwikkeling naar een veiliger en leefbaarder bestaan voor Oost en West groter dan nu. De havikken hebben echter opnieuw gezegevierd. De koersen worden weer verscherpt, de doctrines bijgeslepen, de gevangenen raken weer vol. Eén kwestie is nu echter heel duidelijk. Laten we ons geen illusies meer maken over het Warschau-pact. Zelfs als de NAVO geliquideert zou worden, zal het Warschau-pact blijven bestaan. Niet het Westen is de vijand, maar het vrije woord.

DE PAUS GAAT TWEDE RANG ZITTEN

De pil die de Paus te slikken heeft gegeven, is om twee redenen bitter. Ten eerste betekent het - gezien de politieke en machtsverhoudingen in de wereld - een voorlopig uitzichtloze toekomst voor de ontwikkelingslanden, waar weldra geen andere weg zal openstaan dan abortus, moord en hongerdood. Elders in dit blad wordt over dit vraagstuk al een kanttekening gemaakt. Ten tweede betekent het dat met één slag een streep gezet wordt onder een uiterst gunstige ontwikkeling overal op de wereld en zeker in Nederland.

Terwijl we juist allemaal tot de ontdekking waren gekomen dat er geen wezenlijke zaken zijn die Katholieken en niet-Katholieken gescheiden houden en dat er in de politiek heel andere factoren bepalend zijn of iemand medestanders dan wel tegenstander is, komt de Paus alsnog verklaren dat we ons grenzeloos vergist hebben. We hebben misschien in onze argeloosheid gemeend dat we met al onze medeburgers op voet van gelijkheid konden samenwerken, zowel in materiële als in geestelijke zin, maar dat hebben we dan toch mis. De Katholiek is een tweederangs burger, die, ongeacht alle evoluties die de mens heeft doorgemaakt, nog moet leven als onze voorvaders in het oerwoud, een stuk fokvee, maar dan besmet met de Victoriaanse kuisheidsgedachte dat alles wat zich in bed afspeelt iets smerigs is, alleen geoorloofd omdat niemand het ziet en omdat het doel de middelen heiligt.

Het meest tragische is dat alle verklaringen van bisschoppen en alle teksten van afkeuring in Katholieke kring dit niet ongedaan kunnen maken. De hoogste gezagsdrager heeft gesproken; of zijn woorden daarbij feilbaar zijn of onfeilbaar maakt niet veel verschil. Hij heeft de wereld in drieën gespleten: zij die zijn bevelen opvolgen, zij die met schuldgevoelens belast hiertegen zondigen en de anderen. Het zal veel tijd en energie vergen om de gemaakte kloven te dichten.

A.R. VAN DER BURG

DE REGERING HEEFT DE RIJNMOND GESNOORD ALVORENS ZIJ VICTOR KON KRAAIEN

SUBSIDIËRING VAN POLITIEKE PARTIJEN. DISCUSSIEPUNT OF VIES WOORD?

door D. Bark

De bedelbrief van de Quay c.s., de door genereuze giften mogelijk gemaakte advertentiecampagne van een bekende politieke partij, de financiële situatie van D'66 (en bij de Radikalen zal het wel niet veel beter zijn) zijn evenzovele uitingen van hetzelfde probleem: De Nederlander praat graag over politiek, scheldt met genoegen op de politici, wil nieuwelingen de "benefit of the doubt" geven door op zeste stemmen, maar heeft er geen cent voor over. En het ergste is, dat geen cent in dit geval betekent: geen wezenlijke interesse. Want wat is eenvoudiger dan lid te worden van een politieke partij (dat scheidt niet eens de verplichting actief te zijn) of nog vrijblijvender nu eens deze dan weer die politieke partij met een gift te steunen?

Moeten de partijen nu maar doorsudderen, afhankelijk van de liefdadigheid van enkele leden of een rustige dood sterven of is er nog een mogelijkheid de partijen in Nederland behoorlijk te laten functioneren? Bv. door de partijen van overheidswege te subsidiëren? Voordat u nu (al of niet genuanceerd) "dat nooit" begint te roepen dient u zich te realiseren dat er heel respectabele argumenten vóór subsidiëring zijn aan te voeren. Dit artikeltje, dat een discussie wil uitlokken, zal op de tegenargumenten niet ingaan. Misschien willen de tegenstanders hun argumenten eens op papier zetten. Wanneer overeenstemming bestaat over het onbevredigende van de krappe financiële situatie van de partijen op dit moment, is er wellicht een tot nu toe nooit en nooit serieus bestudeerd alternatief uit deze discussie te destilleren (ik heb er zelf wel een maar dat komt ev. later), ervan uitgaande dat de tegenstanders van subsidiëring de richting van een alternatief aangeven.

Uit allerlei publikaties is af te leiden dat de situatie op dit moment inderdaad niet rooskleurig is te noemen. Zelfs niet in de partijen die niet in acute geldnood zitten. Bovendien komen de partijen op het ogenblik niet of nauwelijks toe aan de vervulling van hun belangrijke functie van politieke meningsvorming (om misverstanden te voorkomen: deze dient n.m.m. voornamelijk te geschieden door objectieve voorlichting); nauwelijks onder hun leden, niet onder de veel grotere groep van hun kiezers.

Alles moet betaald, alles kost geld. De partijgeschriften zijn, zelfs voor de leden meestal niet kosteloos. Een subsidie onder neutrale voorwaarden aan alle politieke partijen waarvan op grond van verkiezingsuitslagen vaststaat dat zij over een zekere aanhang beschikken zou twee grote voordelen hebben:

1. Wanneer politieke partijen voor het aanzuiveren van hun tekorten of voor het financieren van grote acties afhankelijk zijn van de goedgeefheid van enkele leden bestaat potentiëel het gevaar dat deze leden op de een of andere manier een extra invloed binnen de partij krijgen (op zijn minst zullen ze een goede entree en een welgezind oor hebben bij de partijfunctionarissen). Bij subsidiëring zou het niet nodig zijn deze bron aan te boren of zou de eis gesteld kunnen worden van financiële verslaggeving hetgeen ten deze prohibitief zou werken.
2. Wanneer de politieke partijen door een betrekkelijk technische onvolkomenheid (geldgebrek) hun functies niet of onvoldoende kunnen vervullen is dat een groot nadeel en zelfs een potentiëel gevaar voor de democratie. Subsidie zou derhalve een soort "Defence and Aid fund" voor de Democratie zijn.

Opm. Voor de kern van deze redenering is niet van belang dat ik tegen de organisatorische opzet van de huidige politieke partijen grote bezwaren heb. Een subsidie zou hun bestaan in de huidige vorm nooit mogen rekken. Ook de zgn. Communicatiepartij (het partijtype van de toekomst) zal zeer veel geld nodig hebben.

D'66 EEN JAAR IN HET HAAGSE JONGERENPARLEMENT

door Paul Meerts

De zeven D'66-ers, die de afdeling Den Haag vertegenwoordigen in het Haagse Jongerenparlement, hebben hun eerste volledige zittingsjaar achter de rug. Bij hun werk werden ze gesteund door de $\pm$ 12 overige leden van de HJP-werkgroep en in bepaalde gevallen door D'66 deskundigen. Zeven plenaire zittingen zijn gehouden: over het huishoudelijk reglement, de algemene beschouwingen, Griekenland, werkloosheid, Scheveningse recreatie, defensie van Nederland en Zuid-Amerika. De verslagen van deze vergaderingen kunt u bijna allemaal terugvinden in de afgelopen twaalf nummers van onze goede Peperbek. Medere openbare vergadering werd vooraf gegaan door twee fractievergaderingen. Wij waren de enige groepering waarbij ook de fractievergaderingen openstonden voor iedereen.

Er zijn maar een paar plaatsen in Nederland waar D'66-ers zich in de praktische politiek gestort hebben. Het belang van dit jaar HJP is geweest, dat jonge D'66-ers moesten proberen onze partij een eigen gezicht te geven. Ik meen dat we hier in geslaagd zijn. D'66 was de groep die consequent vasthield aan het gestelde doel en steeds bereid was zijn middelen-keuze te herzien als dit noodzakelijk was. De andere acht groepen hielden vast aan de voor hun stroming geijkte middelen-keuze, zonder zich veel om het doel te bekommeren. We keken wel naar het program van D'66, maar als we het er niet mee eens waren ramen we standpunten in die er volkomen van afwaken. De samenstelling van onze fractie was zeer heterogeen. "Echte" socialisten zaten naast "echte" liberalen. Door discussie zijn we vrijwel steeds deze vaak kunstmatige tegenstellingen te boven gekomen. Er is zoveel mogelijk naar gestreefd steeds een ander fractielid te laten spreken. De nieuwe fractie wordt gekozen op 23 augustus a.s. (Badhuisweg 157, 8 uur). Daar de Radicalen het komende jaar gaan meedoen, zal de fractie waarschijnlijk kleiner worden dan in het afgelopen jaar het geval was. Overwogen moet daarom worden, of we niet permanent met een andere groep moeten gaan samenwerken (Radicalen?). De oude fractievoorzitter is van mening, dat er ieder jaar een nieuwe voorzitter van fractie en werkgroep gekozen moet worden en treedt daarom af.

Dit voorjaar zaten vier van ons in de twaalf man sterke fractie van D'66 in het Nederlands Jongerenparlement, waarvan Hans Hoerkerk fractievoorzitter was. Samen met D'66-ers uit Hilversum en Arnhem werd een advies gestuurd aan het hoofdbestuur, dat handelde over de mogelijkheden om contact te hebben met jongeren buiten D'66, zonder hiervoor een jongerenorganisatie op te richten. Ook buiten het HJP om hadden we contact met Haagse politiek anders gerichte stromingen. Het meest recent is onze stand op Houtrust in "The first holiness kitschgarden for the liberation of love and peace in colours".

Volgende zitting van het HJP: 1 oktober a.s.; onderwerpen: het huishoudelijk reglement, het aftreden van president Dettmeyer en waarschijnlijk bespreking van de troonrede.

DEMOCRATISERING VAN HET POLITIEKE BESTEL; DE TROONREDE ZAL DIT JAAR EEN PRAATJE VOOR DE VAAK ZIJN.

NAAR WIJ VERNEMEN MAG DE PARTIJ-VOORZITTER DE BOUWSTENEN VOOR EEN NIEUWE POLITIEKE VISIE LEVEREN.

DE WERKGROEP KUNST

(Secr. van Ouwenlaan 34, Den Haag)

Op 10 juni kwam de kunstcommissie bij elkaar om op verzoek van de coördinatie-commissie enige programmapunten voor de gemeenteraadsverkiezingen op te stellen. Deze punten zijn:

1. De Gemeente dient te streven naar plaatselijke radio- en televisieuitzendingen waardoor een betere communicatie tussen gemeente en burgerij en de bevolkingsgroepen onderling tot stand komt. Ook het onderwijs kan hierbij bijbalansgehoben.
2. Het scheppen van gunstige voorwaarden voor zelfexpressie. Het gelegenheid scheppen voor eigentijdse cultuurmanifestaties, zowel centraal als in de wijken.
3. Het scheppen van experimenteer-ruimten voor beeldende kunstenaars. Het beschikbaar stellen door de gemeente van technische faciliteiten ten behoeve van beeldende kunstenaars.
4. Het scheppen van tentoonstellingsruimten.

Deze punten zullen op de volgende vergaderingen verder uitgewerkt worden.

DE WERKGROEP MAATSCHAPPELIJK WERK

Vergadering 28 mei 1968

Onderwerp was het opstellen van punten op het terrein van het maatschappelijk werk voor het programma voor de gemeenteraadsverkiezingen. Naar voren kwam weer dat maatschappelijk werk niet is los te denken van andere vormen van welzijnszorg, zoals jeugdwerk, sport, gezondheidszorg. Opgemerkt werd, dat hiermee bij de portefeuillevverdeling onder de wethouders geen rekening is gehouden. Bijv. wethouder Dankelman heeft de combinatie van sport, ontwikkeling en verkeer, hetgeen niet juist geacht werd. Men zag het als een programmapunt voor D'66 om de portefeuillevverdeling te verbeteren. Naar voren kwam verder, dat, daar de tegenwoordige werkgroepen van D'66 ieder op één probleemgebied gericht zijn, de bespreking van de problematiek van één wijk in zijn geheel nooit aan de orde komt. Op grond hiervan werd voorgesteld, om discussiegroepen van D'66 per wijk te organiseren. Een ander voorstel was het organiseren van gesprekken in de wijk tussen leden en de bevolking, met het doel wensen en problemen die in de wijk leven op te sporen, o.m. als basis voor het verkiezingsprogramma.

Vergadering 20 juni 1968.

Onderwerp was bespreking van het rapport Adviescommissie Welzijnsorgaan. Een belangrijk bezwaar tegen het rapport is, dat de cliënt weinig inspraak heeft bij de gang van zaken. Probleem is een organisatie te creëren, zo, dat de cliënt controle kan uitoefenen. De principiële openheid van beraadslaging in het orgaan zou sterk benadrukt moeten worden. Voorts lijkt het niet juist, dat in de besturen mensen uit de particuliere sfeer met mensen uit de beleidssfeer zitten, waardoor het beleid zichzelf gaat adviseren. Misschien zou het beter zijn mensen uit de gekozen beleidssfeer met particulieren in de besturen te plaatsen, waarbij de ambtenaren meer als technische adviseurs zouden optreden.

Verder werd opgemerkt, dat de titel "welzijnsorgaan" de inhoud niet dekt; deze naam is te ruim; het is slechts een orgaan voor sociale dienstverlening.

De activiteiten zijn slechts gericht op methoden en technieken om in een aantal niet-essentiële sectoren verbeteringen aan te brengen. Essentiële voor het welzijn zijn stedenbouw, onderwijs, economische ontwikkeling. In de grote steden heeft elke wethouder zijn eigen verantwoordelijkheid. Er is geen collegiaal beleid. Er zou een onafhankelijke planning instantie moeten komen, die coördinerend ten aanzien van het gehele beleid in een stad zou werken.

Volgende vergadering: 27 september, 20.00 uur in het Politiek Café.

Secr. Mej. J. BEERNINK
Benoordenhoutseweg 196
Den Haag.

PROGRESSIEVE CONCENTRATIE, POLITIEKE TOPHIT

door C. Visser

Er is mij als vertegenwoordiger van een van de jongste loten van de Nederlandse politieke stam, de Politieke Partij Radikalen, door uw redactie gevraagd enige gedachten te formuleren over de politieke tophit van de laatste tijd: de progressieve concentratie. In het bestek van dit artikel kan het niet meer zijn dan een korte toelichting op het door de P.P.R. bekendgemaakte standpunt en een poging de discussie ook binnen en tussen de afdelingen van D'66 en de P.P.R. in Den Haag op gang te brengen. Dat deze progressieve concentratie de Radikalen erg hoog zit, blijkt reeds uit de hiervolgende slotzinnen van het voorlopig program van de P.P.R.: "De Radikalen zijn van mening, dat men vanuit verschillende levensbeschouwingen tot een gelijkgerichte, vooruitstrevende politiek kan komen. Dan is het geboden, dat gelijkgerichte groeperingen samenwerken.

De kiezers hebben recht op duidelijkheid. Zij hebben er recht op te weten wat er met hun stem gebeurt. Zij hebben er recht op, dat hun partij vóór de verkiezingen zegt met welke andere partijen zij wil regeren en wat zij zal gaan doen en wie het zullen doen. De partijen, die een gelijkgerichte, vooruitstrevende politiek wensen, moeten proberen het vóór de verkiezingen eens te worden. Dan wordt de kiezer niet in het onzekere gelaten".

De exacte inhoud en werkwijze van zo'n samenwerkingsverband is uiteraard een kwestie van overleg. De enige voorwaarde die de Radikalen hebben gesteld (als reactie op de brief van de PvdA, half augustus j.l., over de progressieve concentratie) is dat: "mochten de besprekingen succesvol zijn, dan zal het resultaat tenminste een stembusakkoord moeten zijn, waarbij de partners afspreken samen in de regering te stappen of samen in de oppositie te gaan". Betreffende de samenstelling van zo'n concentratie ziet de P.P.R. als mogelijke, doch niet zekere partners op dit moment: PvdA, D'66, P.S.P en A.R.P..

De voornaamste reden van dit artikel is echter dat de P.P.R. tevens heeft aanbevolen vanuit de lokale aktiecentra initiatieven te ontplooiën om op plaatselijk niveau te komen tot oriënterende besprekingen over de politieke vernieuwing.

Waarom óók op plaatselijk niveau? Hier zijn diverse redenen voor aan te voeren. In de eerste instantie is de partijvernieuwing een zaak die alle leden van de partij aangaat en deze moeten dus kunnen meespreken, liefst vanuit hun ervaringen in de ontmoeting met leden van andere partijen. Verder zullen de resultaten van de gesprekken tussen de lokale afdelingen, mits doorgespeeld naar de landelijke besturen, een invloedrijke en onmisbare informatie betekenen voor degenen die de gesprekken op landelijk ni-

veau voeren. Een andere, meer algemene overweging, is dat verstarde (partij)structuren vaak gemakkelijker van onderop doorbroken kunnen worden dan van bovenaf. Er is ook meer ruimte voor experimenten die, als ze succes hebben, een stimulans kunnen vormen voor de partijvernieuwing in Nederland.

Dit zijn enige van de motieven die het bestuur van het actiecentrum Den Haag van de P.P.R., hebben bewogen om op 15 augustus j.l. een brief te verzenden aan de lokale secretariaten van de vier eerdergenoemde partijen waarin gevraagd wordt om oriënterende besprekingen. De vorm waarin deze gesprekken zullen worden gehouden, de deelnemers, tussen twee of meer partijen e.d., is een zaak die, na de reacties van de partijen, ontvangen, ten hebben, in nader overleg bepaald kan worden. De inhoud van de gesprekken zou een tweeledig doel kunnen dienen:

- 1e om de gesprekken over de inhoud en werkwijze van een progressieve concentratie op nationaal niveau een bredere basis te verschaffen,
- 2e om na te gaan of en hoe politieke samenwerkingsvormen op plaatselijk niveau kunnen worden gerealiseerd. De gemeentelijke problematiek stelt immers haar eigen eisen.

Ik ben er volledig van bewust dat op de weg naar de progressieve concentratie tal van voetangels en klemmen liggen; dat de wenselijkheid van zo'n concentratie op dit moment, op zich nog een punt van discussie is. Het wordt echter wel tijd deze discussie volop te beginnen. Hoewel mij de tijd en ruimte heeft ontbroken om bovenstaande gedachten uitgebreider en zorgvuldiger te formuleren, moge dit toch een eerste aanzet hiertoe zijn.

GEBOORTE VAN EEN REVOLUTIONNAIRE

door Lilla Gorter

Ik was op weg naar de bibliotheek St. Génévieve en ik liep vanuit Boulevard St. Germain een drukke Boulevard St. Michel op. Mijn aandacht werd getrokken door een gespannen sfeer en ongerust heen-en-weer gepraat en geloop. Plotseling hoorde ik een geknal en een hele mensendorde kwam de boulevard afrennen; grote rookwolken volgden hen, die vreemd roken. Ik vroeg zo'n beetje om me heen wat er aan de hand was. Het enige wat ik er uit kon krijgen van de even toevallige toeschouwers was iets van: "demonstration" en "étudiants".

Ik probeerde ook op te rukken naar de rue Soufflot, met een gerust geweten want dat was juist de weg naar de bibliotheek. Ver ben ik niet gekomen, want zo ongeveer één meter vóór mij ontplofte er een traan-gasbom. Héél vreemd, héél onecht.

Ik zag rennende politiemannen en toen ik rechts-om-keert maakte, vluchtende nieuwsgierigen. De angstige sfeer boeide mij. Daarom ging ik niet naar huis.

Over de boulevard schalde een stem: "Alerte" Met een flits zag ik, dat we ingesloten werden: een troep CRS-ers - voor mij alspoedig de knokploeg van het Gezag - marcheerde met gezwinde pas de andere kant van de boulevard op. Er heerste plotseling groot paniek en binnen tien seconden was de boulevard leeg en de cafés en huizen onwaarschijnlijk vol. Ik keek over schouders door een piepklein raampje en ik zag, door veel rook, mensen die niet zo snel een schuilplaats hadden kunnen vinden, afranselen door dit soort militairen met knuppels. Toen ik weer met bonzend hart de

straat opging kreeg ik het verhaal te horen: rector Roche heeft politie te hulp geroepen, om de studentenbijeenkomst die op de binnenplaats van de Sorbonne gehouden werd, op te heffen. De politie heeft het gebouw omsingeld en tevens enkele studenten opgepikt.

- Met dit voorval brak de revolutie los. -

Ik ondervond het, als ging het mijn universiteit aan. Ik bleef tot ongeveer middernacht en ik praatte erover en luisterde mee, als was ik een echte ingezetene. Hier werd een revolutionaire geboren.

Ik hoorde dan ook hun plannen voor de volgende dag en ik besloot hard mee te demonstreren. Zò kwam ik erin terecht. Al zou ik ervoor moeten vechten, de Sorbonne en de opgepikten moesten en zouden vrij.

Zodra er bij de demonstraties geen gevaar van lichamelijk letsel dreigde, dienden ze voor meisjes ook als communicatiemiddel. We leerden hoè het beste demonstreren: arm-in-arm en aan de rand "la chaîne" om te beletten dat men "uitelkaar" viel. We vulden de straten van Parijs met leuzen als "liberez nos camarades" en "Fouché, enragé, liberez la Sorbonne". (Fouché, iemand met zo'n naam kan niet anders dan hoofdcommissaris van politie zijn.)

De zò grote tegenstelling tussen de studenten, "fils de son père", en de arbeiders was opgeheven en samen diskuteerden ze over een beter beheer. De eerste paar dagen hebben de arbeiders en studenten een cursus moeten volgen in het vreedzaam luisteren naar elkaar. Hun ideologie liep natuurlijk uiteen, maar de grote verrassing was, dat ze elkaar leerden akseptereren. Het heel groot plezier togen de arbeiders in de collegezalen om gedachten uit te wisselen met hun "camarades". Men diskuteerde heel knap, maar ook gewoon langs elkaar heen: het gaf niets.

Inplaats van dat men cafés introk was de gezellige algemene vergaderplaats de Sorbonne. (Alleen de fakulteit voor letteren).

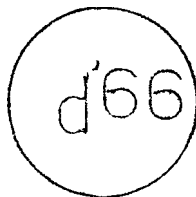
In de andere faculteiten specialiseerde men zich meer. Zo had men in de "Faculté de lettres et sciences" de hardwerkende "commitées d'action" Hun taak was contacten vast te leggen tussen student en arbeider en het (juiste) voorlichten van het volk door middel van pamfletten. Een voorbeeld: In de krant berichtte men, dat de politie ongevaarlijke gassen gebruikt had, wat bij nader onderzoek door professoren niet klopte; de mensen die verdacht gas ingeademd hadden werden daarom verzocht voor controle naar het ziekenhuis te komen.

Er vormden zich groepjes op straat, iedereen kon zijn eigen mening kwijt. Men zou wel in de revolutie kunnen geloven maar het was en bleef een feit dat een leidingvoerende revolutionair nodig bleek te zijn, om het gebrek aan fantasie voor de wereld-in-toekomst bij de onverschilligen op te heffen.

De Gaulle zou vallen?

De bourgeoisie werd onrustig en iets wat men helemaal niet verwachtte gebeurde: ze kwam niet alleen de straat op om te demonstreren, maar ook om met de arbeiders te diskuteren over de wijze van hun protest. Zo deelde ze haar sterke ongenoegen mee over het lef van de arbeiders en ook van dat der studenten (die blij moesten zijn met ~~mat~~matinstudiege-mogelijkheden) om zo chaotisch te protesteren en auto's, bomen, straten te vernielen).

De voorlopige indruk van de revolutie was dat ik tegelijk met een ander groot deel van de bevolking eens flink wakkergeschud werd. Ik zag dit protest tegen bedisseling niet als een louter franse aangelegenheid, maar meer als een ontevredenheid onder de jongere generatie over het materialistisch en bureaucratisch wereldbestuur. Een ontevredenheid over hun onmacht om in een moderne "democratie" iets te kunnen veranderen. Het resultaat is bepaald niet het gewenste zoals een ieder weet; de oorzaak zou ook geweest kunnen zijn, dat in een gecompliceerde maatschappij oude marxistische demonstratiemethoden niet meer te gebruiken zijn. Deze zorgen er namelijk voor dat het bedrijfsnet (vervoer, voeding, communicatie) en elkaar klapt, wat de bevolking weer in de handen van de "geordende" macht (b.v. de Gaulle) terugspeelt. De Gaulle is begonnen met zijn "bezuinigingen", Parijs is voorlopig rustig en iedereen is op vakantie. Maar het protest van de jongeren in de gehele wereld tegen een verouderde manier van verdeling van de levensmogelijkheden (opvoeding en goederenverdeling) is in opmars en zal ook niet stoppen voordat het zijn doel bereikt heeft.

peperbek

POLITIEK
MAANDBLAD

2e Jaargang, nummer 2

OKTOBER 1968

66

PEPERBEK

oktober 1968

Politiek maandblad met medewerking van afdelingen
van de politieke partij DEMOCRATEN '66
in de agglomeratie Den Haag

EEN WOORD VAN VERONTSCHULDIGING

Dit nummer staat - hoe kan het anders - in het teken van het congres in Leiden. Meer gedegen en vakkundige journalistieke pennen hebben de lezer al op de hoogte gebracht van wat er allemaal gebeurd en besloten is. Wij konden ons daarom met een gerust geweten beperken tot onze meer amateuristische kijk op de dingen. De daaruit voortvloeiende enigszins troebele schrijfwijze zal het de lezer die niet op het congres was er niet gemakkelijker op maken zich een beeld te vormen van wat er nu eigenlijk precies gebeurd is. Laat hij dan net doen als iemand die een mop niet begrijpt : er toch om lachen. T.z.t. zal er van hoofdbestuurzijde een brochure worden samengesteld met de resoluties en discussiepunten.

Overigens wordt er in dit nummer ook nog een grote verscheidenheid van andere onderwerpen gepresenteerd. De auteurs daarvan hebben de wellicht niet geheel ijdele hoop dat hun betoogtrant met interesse zal worden gevolgd.

RED.

Copy voor Peperbek - bij voorkeur
getypt met brede marge - gaarne
vóór 16 oktober bij de redactie.

Directie : P.W. van Baarsel

Administratie : Mevr. A.H. Truyen-van Kleeff, Waalsdorperweg 41,
Den Haag, tel. (070) 246226

Redactie :

D. Bark (£), A.R. van der Burg (§), F.W. Erkelens, A.C. de Goederen (x),
W.S.A.N. Gorter, W.C. Olijslagers, F.W.H. Vink (&), A. Wevers.

Redactie-adres : Sportlaan 190, Den Haag. Tel. (070) 332300.

Wat kost Peperbek ?

Per jaar (11 nummers) voor leden f 7,50, voor niet-leden f 9,--.
Postrekening 726932 t.n.v. Penningmeester D'66 afdeling Den Haag.
Losse nummers f 1,--.

Advertenties : ("Peperklips") max. 5 regels : van f 3,-- tot f 5,--.

OVER ONSZELF

De redactie van Peperbek is uitgebreid met W.C. Olyslagers uit Wassenaar. Dit is een mooie gelegenheid om voor de nieuwe lezers nog eens uiteen te zetten hoe de redactie wordt benoemd. Dit geschiedt door de mensen zelf. Ze melden zich eenvoudig als zodanig en kennen zich een taak toe. Dit laatste is natuurlijk essentieel. Een niet-D'66-er kan dit vreemd in de oren klinken. Wordt het geen ratjetoe ? Hoe zit het dan met de verantwoordelijkheid tegenover de partij ? Wie bepaalt dan het gezicht van D'66 naar buiten ?

Het antwoord is dit. Jarenlang heeft men gesproken over het geven van verantwoordelijkheid aan mensen. Wij in D'66 gaan een stap verder : Als je mensen verantwoordelijkheid kunt geven, kunnen ze het ook nemen. Wij, redacteuren, stellen er een eer in dit waar te maken.

-----0-----

HET CONGRES

De driedaagse veldslag, beter bekend als het tweede politieke congres van Democraten '66, gehouden in Leiden van 13-15 september, was belangrijk genoeg om er een veelkoppige reportageploeg heen te zenden. Uw verslaggevers hebben, om u een goed beeld te geven, overal meegeluisterd, alle uithoeken van de Stadsgehoorzaal bezocht, personen geïnterviewd, geheime gesprekken via sleutelgaten afgeluisterd en bespied, de broodjes en kroketten (zie ingezonden stuk) geproefd, op de eerste rij gestaan bij het handgemeen en zo nodig steekpenningen uitgereikt waar nog informatie ontbrak. Door dit alles zijn zij bijna zo goed geïnformeerd als Fahrenfort van De Telegraaf. De resultaten van hun arbeid treft u op een aantal bladzijden aan.

-----0-----

MODERNE SLAVENHANDEL

(%) Grote bedrijven worden plotseling overgenomen door nog grotere bedrijven. Bedrijven worden opgesplitst. Een nederzetting wordt opgeheven of overgeplaatst, waardoor honderden werkeloos worden. Ondernemingen gaan failliet door wanbeheer. Enige heren hebben dit zo beschikt. Niemand wordt naar zijn mening gevraagd, noch het personeel, noch de aandeelhouders, noch de gemeenschap wier bestaan ervan afhankelijk is. Is dit liberalisme ? Of is dit de moderne vorm van horigheid, waarbij de knoet vervangen is door een schotel linzen ?

MOTIES EN AMENDEMENTEN

Wij hebben overwogen de voor het congres ingediende moties en amendementen als bijlage bij dit nummer te verstrekken. Achteraf leek het ons toch beter ze gelijkmatig te verdelen over alle nummers van de komende twaalf jaargangen. De zevende jaargang zal dan geheel gewijd zijn aan de moties-Nooteboom. Omdat dat nog zo lang duurt vast één voorproefje uit het hoofdstuk cultuur :

"Het congres enz. besluit punt a uit de voorgestelde tekst te verwijderen doch op te nemen voor wat betreft de verticale publiekspreiding bij het Hoofdstuk Bouwnijverheid (Van Tijn : Let op de hoofdletters) en volkshuisvesting en wat betreft de publiekvorming hetzij bij het Hoofdstuk Onderwijs hetzij bij Volksgezondheid."

-----0-----

PRAATEN MET ANDEREN

Zoals bekend heeft het bestuur van de afdeling Den Haag van D'66 een uitnodiging van het plaatselijke bestuur van de PPR ontvangen om samen met PvdA en PSP een gesprek te beginnen. De ledenvergadering van 2 september heeft hierop positief gereageerd. Wel werden enige eisen gesteld. Het moet niet een 'officieel' gesprek zijn van bestuur met bestuur, maar tussen personen. Het gesprek beperkt zich van onze kant niet tot personen van deze vier partijen, maar kan zich ook uitstrekken tot mensen uit andere groeperingen of geheel partijlozen, voor zover hiermee een vruchtbaar gesprek is te verwachten. Ten derde zien wij alleen heil in niet-geheime besprekingen, die ook door belangstellenden kunnen worden bijgewoond. Al deze eisen zijn gericht op open deelneming en werken aan de basis. Als gesprekspartners van onze kant zijn uit de vergadering naar voren gekomen : van der Burg, Franken, Meerts en Spoor. De PPR is intussen van een en ander in kennis gesteld. Nadere berichten over plaats en tijd zullen spoedig volgen.

Intussen heeft het Liberaal Democratisch Centrum zich eveneens tot het bestuur van de afdeling gewend om tot een gesprek te komen. Wij zijn benieuwd.

-----0-----

DE PROGRESSIEVE CONCENTRATIE

Deze zal onze gemoederen nog wel even in beweging houden. In vervolg op het stuk van Visser (PPR) in het vorige nummer volgt nu een beschouwing van de hand van W.H.A. Nuij, voorzitter van de PvdA-raadsfractie in Den Haag.

-----0-----

DE TROONREDE

Deze regering blijft zijn best doen om de indruk te wekken werkelijk niet zo conservatief te zijn als men op grond van de etiketten zou kunnen vermoeden. Zonder goede toneelschool valt dat niet mee. Verleden jaar schreven wij over een amorfe massa die gemakkelijk indrukbaar is, maar waarbij dat drukken tot niets leidt. Die kleurloosheid is nog ontmoedigender dan rechttoe-rechtaan conservatisme. Men leze het commentaar van kamerlid Visser op de troonrede in dit nummer.

-----0-----

FRANKRIJK

De problematiek van Frankrijk is ook de onze, alleen in verhevigde mate. Twee bijdragen zijn aan Frankrijk gewijd. Deeleman schrijft over de zo sterk met D'66 overeenkomende partij "Technique et Démocratie", terwijl ooggetuige Van Traa een chadere analyse van de problematiek geeft.

Hij is gedwongen zijn beschouwing vanuit Nederland te geven, omdat hij tot de vijf behoorde die als wraak van De Gaulle uit Frankrijk werden gezet. Zojuist is bij De Bezige Bij een boekje van hem verschenen, getiteld : "Parijs '68".

-----O-----

DENKFOUT

(£) De Telegraaf merkt in een verslag over het Leidse Congres op, dat ook de confessionele partijen weigeren zich de keuze tussen links en rechts te laten opdringen en dat ze er de mist mee zijn ingegaan. Conclusie voor de Telegraaflezer.
Vraag : Waar zit de denkfout.

-----O-----

STEL

(£) Vraag : Stel voor dat de CDU-WVD combinatie, tot de conclusie gekomen dat er voorlopig geen progressieve concentratie komt, vervroegde verkiezingen forceert in de hoop de "versplinterde" oppositie een gevoelige klap toe te dienen, wat dan ?
Antwoord : stel voor dat de "progressieven" op een dergelijke reactie rekenden en daarom afgesproken hebben de suggestie van verdeeldheid te wekken ?

-----O-----

SCHADUWTROONREDE

(£) De progressieve concentratie is voorlopig van de baan, maar ik vond de schaduwtroonrede van de "Derde Donderdag in September" toch beter dan de echte.

-----O-----

GEMISTE AANSLUITING (1)

(%) Een of andere gemeentelijke instantie in Den Haag vond het nodig tijdens afwezigheid van de bewoners een huis te ontruimen, de meubelen op straat te zetten en een briefje achter te laten met de mededeling dat die meubelen onverwijld verwijderd moesten worden, omdat ze anders art. 1 van de APV zouden overtreden. Het zal allemaal wel in eerste instantie rechtgepraat worden. En in tweede instantie zal dan toch blijken dat het krom is. Degenen die dit soort zaken op hun geweten hebben, blijken echter altijd vrijuit te gaan. Hij wordt niet bijv. op staande voet op straat gezet, met een bordje op zijn buik dat hij zichzelf onverwijld in de vuilnisbak moet gooien, omdat hij anders in strijd is met art. 1 en volgende.

-----O-----

GEMISTE AANSLUITING (2)

(%) De Haagsche Courant meldt dat de begroting van de gemeente Leidschendam 's avonds om 7 uur aan de Raad werd aangeboden, terwijl de pers deze de volgende ochtend 10 uur zou mogen komen halen. Dit soort maatregelen schept weer het bekende rangen- en standenstelsel. Eerst de inner-circle, dan de vrienden van de inner-circle, dan de pers (voor zover niet tot voorgaande categorieën behorend) en tenslotte het gewone voetvolk.

-----O-----

DE TROONREDE

door E.C. VISSER (lid 2e Kamer voor D'66)

Ook dit jaar is de Troonrede weer geen stuk waar men ademloos naar luistert. Wat dat betreft blijft de inhoud van dit regeringsstuk steeds in schrille tegenstelling staan tot de luister waarmede het uitspreken ervan wordt omgeven. Overigens wordt ook deze constatering van een traditionele overbodigheid.

Daarom toch maar snel enkele korte kanttekeningen.

De passage over de buitenlandse politiek, waarmede de Troonrede begint, acht ik zeer teleurstellend. Er komt onvoldoende in tot uiting dat de ontspanningspolitiek, waarmee ons land een schuchter begin had gemaakt, ondanks de dramatische ontwikkelingen in Tsjechoslowakije met kracht zal worden voortgezet. Wat over Vietnam gezegd wordt is, laat ik er een net woord voor gebruiken, verontrustend. Wanneer de regering over dit brandende probleem niets beters weet te zeggen dan het ene zinnetje : "In Vietnam blijft de oorlogstoestand verontrustend", dan had zij er beter helemaal het zwijgen toe kunnen doen.

Op sociaal-economisch gebied kan het instellen van een Raad voor de Arbeidsmarkt nuttig zijn. De optimistische toon die de regering aanslaat over de economische ontwikkeling in algemene zin voor de komende jaren en ook over het werkgelegenheidspeil is in strijd met eerdere sombere geluiden en versterkt met terugwerkende kracht het fiasco van de loonnota. De vakbonden lijken volledig in het gelijk gesteld en de loonvorming zal waarschijnlijk deze herfst het belangrijkste politieke strijdpunt worden. Dat in de Miljoenennota een schets is gemaakt van een mogelijke ontwikkeling van de uitgaven in de jaren t/m 1971 is een bescheiden begin met de meerjarenplanning, een punt waar D'66 in het parlement zo hardnekkig voor heeft geijverd. Opmerkelijk is het dat één van onze andere kernpunten, de technologische ontwikkeling, zo weinig aandacht krijgt. Over de toenemende kloof op dit gebied tussen Europa en de Verenigde Staten had toch tenminste iets gezegd moeten worden.

Op belastinggebied is zonder meer toe te juichen dat de Regering van plan is voorstellen te doen om jaarlijks automatische aanpassingen tot stand te laten komen in het tarief van de loon- en inkomstenbelasting, die de gevolgen van drukverzwaring tengevolge van inflatoire inkomensstijgingen moeten opvangen. De passage over de financiële tegemoetkoming aan de grote gemeenten is uitermate vaag. Waarschijnlijk zullen deze gemeenten zich met het aangekondigde "overleg" nog maar weinig tevreden gesteld voelen. Hun financiële moeilijkheden zijn zo acuut dat zij ongetwijfeld op meer hadden gekoopt.

Er komt een commissie die de mogelijkheden van een grotere openbaarheid van het centraal bestuur gaat onderzoeken. Deze commissie zal de regering adviseren over de maatschappelijke functie van de overheidsvoorziening en over de openbaarheid van de bestuursdienst. Op het moment dat ik dit schrijf is de samenstelling van deze commissie nog niet bekend. Het lijkt mij bij uitstek een commissie waarin een D'66-iger vertegenwoordigd zou moeten zijn. Voor zover mij bekend, is dit niet het geval. Hoe dan ook, er dreigt het gevaar dat bij kwesties waar de "openheid" bij betrokken is, de regering nu eindeloos zal kunnen verwijzen naar het "eventuele" resultaat van de besprekingen in deze commissie. Onze partij zal daarmee geen genoegen kunnen nemen.

Wat de Troonrede over het onderwijs zegt acht ik tamelijk hoopgevend. Dat de aandacht nu wordt gericht op wijzigingen van de kleuteronderwijs-wet, de lager onderwijswet, een nieuwe experimentenwet en de wet op het schriftelijk onderwijs valt toe te juichen. Men moet echter nog maar afwachten wat hier uit komt. Dat binnenkort hierover een prioriteiten-nota zal worden aangeboden is op zichzelf een nuttige maatregel.

Samenvattend kan men stellen dat binnen de bestaande traditionele kaders een betrekkelijk redelijk stuk is geproduceerd; maar het kader daarentegen lijkt te eng, te weinig fundamenteel gericht op de toekomst en te weinig op een internationale leefgemeenschap.

-----O-----

DE FRANSE STUDENTENREVOLUTIE

door MAARTEN VAN TRAA

De meest voorkomende vraag van de intellectuele in- en outcrowd in Nederland komt altijd weer op hetzelfde neer : Wat hebben die studenten nu eigenlijk bereikt met die revolutie ? Het is erg lastig om daar een eerlijk antwoord op te geven. Je kunt je natuurlijk onderdompelen in het debiteren van algemeenheden over de politieke bewustwording van de jeugd, het doorbreken van een sociaal patroon, de contacten tussen arbeiders en studenten. Dat lijkt te makkelijk. Om je dat te realiseren hoef je de Franse kranten van vandaag maar door te lezen. De studenten staan nog enigszins in het nieuws, de examens verlopen niet erg vlot en op de Beaux-Arts hebben 30 studenten weer eens een dunnige bezettingsdag vertoond. Maar de arbeiders werken weer, zijn blijkbaar tevreden en interesseren zich niet meer voor het wel en wee van de studenten. Dat is de paradox van de revolutie.

De vakbonden zijn er nooit in geslaagd in 10 jaar Gaullistisch regiem om de regering in het defensief te dringen. Door Parijs op te breken hebben de studenten de vakbonden de buitenkans van een reële loonsverhoging geschonken. Dat ontbreken is nu onmogelijk geworden; het gehele Quartier Latin is sinds mei stevig geasfalteerd.

De grootste vakbond, de communistische CGT, heeft schoorvoetend de revolutie enige dagen gekoesterd, heeft ingehaakt op de spontane stakingsgolf in het land en die - hoog nodige - loonsverhoging is er gekomen. Toen dit laatste bereikt was hebben de vakbonden - in de eerste plaats de CGT - de studenten zo snel als maar mogelijk laten barsten.

Georges Séguy, leider van de CGT, verklaarde later dat de UNEF- de Franse studentenorganisatie - nooit een waardevolle gesprekspartner voor de arbeiders geweest was. Daarbij kwam dat de communistische partij uit angst voor een nederlaag bij de parlamentsverkiezingen in mei zich zo nationaal mogelijk wou voordoen. Je kunt er de artikelen in de Humanité - het communistische partijblad in Frankrijk - op naslaan : de communistische partij had de syntese weten te leggen tussen de rode vlag en de Franse tricolore - Marx zou zich in zijn graf omdraaien - !

Dit alles resulteerde in een politieke steun van nul komma nul voor de eisen van de studenten. De enige steun kwam van de PSU, links socialistische partij, die binnen het parlement geen invloed meer heeft. De enige politieke figuur die in ieder geval de studenten enigszins begrepen schijnt te hebben is Edgar Faure, de huidige minister van onderwijs. Hij is gaan praten met de studenten, ook met de "enragés" en heeft een wetsontwerp met werkelijke hervormingen ingediend. Edgar Faure is geen echte Gaullist, hij is geen lid van de partij en heeft in de ogen van

zuivere Gaullisten een "besmet" verleden als minister in de IVde Republiek, d.w.z. vóór de Gaulle. Toch heeft hij bij zijn hervormingsplannen voor de Universiteit de steun van de Gaulle. Anders was hij al gevallen. De Gaullistische kamerfractie is het namelijk nauwelijks met Faure eens. De rechtervleugel is in die fractie na de verkiezingen zeer verstrekt teruggekomen en beschouwt Faure als een veel te grote vriend van de "enragés".

Te vrezen is dat het wetsontwerp ter reorganisatie van de Universiteit het Parlement niet ongeschonden halen zal. Dat zou jammer zijn, want een tastbaar resultaat van de revolutie zou daarmee verloren gaan. Zoals alle politieke beslissingen in het huidige Frankrijk hangt ook de positie van Faure van de Gaulle af. De "patron" steunt nu zijn minister van onderwijs, maar hoelang weet niemand. Daarbij komt, dat ook binnen de regering de meningsverschillen over belangrijke punten in het wetsontwerp van Faure niet opgelost zijn. Zo is de minister van Binnenlandse Zaken, Raymond Marcellin, voorstander van de harde lijn tegenover de studenten - "Wij hebben tenslotte die verkiezingen gewonnen en niet die langharige enragés" zeggen de rechtse Gaullisten. De laatstgenoemden willen bijvoorbeeld geen politieke discussies binnen de Universiteit, geen opheffing van het verbod dat de uiterst linkse organisatie getroffen heeft - op grond van een wet, uit 1936, ontstaan tijdens de volksfrontregering van Léon Blum tegen de fascistische semi-militaire organisaties.

Wat die politieke vrijheid binnen de Universiteit betreft - in Amsterdam wordt de Aula daar al jarenlang voor opengesteld -, dat zal waarschijnlijk slecht aflopen. De Gaulle heeft in zijn persconferentie het aloude principe "eerst orde, dan kunnen we er over denken" gesteld. Volgens hem heerst die orde nu nog niet en kan er niet over politieke discussies binnen de Universiteit worden gedacht. Daarmede is echter niet te verwachten, dat de Universiteit weer rustig zal voortleven in zijn oude schema's. Je kunt niet een volledig nieuw plan voor de Universiteit opzetten, zonder de studenten binnen de Universiteit en op hun campussen de mogelijkheid van vrije meningsuiting te geven.

Het treurige van de huidige impasse ligt vooral in het feit, dat de overgrote meerderheid van de Fransen zich niet meer schijnt druk te maken over de gevolgen van de revolutie voor de Universiteit. Toch hebben ze er voor een groot deel van geprofiteerd. De loonsverhoging in juni toegekend hebben ze aan de studenten te danken.

De "Nouvel Observateur" heeft ter gelegenheid van de persconferentie van De Gaulle een enquête gehouden over de preoccupaties van de gemiddelde Fransman. De vraag luidde als volgt: "Stelt u zich voor, dat u De Gaulle op zijn persconferentie een vraag kunt stellen, wat zou u hem vragen?" De verreweg grootste categorie vroeg of de President in staat zou zijn de voordelen van de loonsverhogingen in mei-juni te behouden. Eén procent stelde een vraag over de participatie, indertijd voorgesteld als de nieuwe Gaullistische ideologie tussen kapitalisme en communisme, nu door de regering in het vergeetboek gedrukt. De participatie komt er nu op neer, dat er een ondernemingsraad in de bedrijven zal komen. De werkgevers weigeren op dit moment zelfs de vakbonden wettelijk te erkennen.

Voorspellingen maken over de Franse politiek is een hachelijke zaak. De grote beslissingen liggen binnen de huidige verhoudingen in de handen van één man: Charles de Gaulle. Hoe hij zich uiteindelijk tegenover de studenten zal opstellen ligt nog in de schoot der goden.

-----0-----

PROGRESSIEVE CONCENTRATIE

door W.H.A. NUIJ, voorzitter raadsfractie PvdA te Den Haag

Er is nog lang geen democratie wanneer bestuurscolleges volgens democratisch recept worden gekozen. Daar is méér voor nodig : de gekozenen moeten de kiezersuitspraak kunnen en willen volgen, de kiezers moeten kunnen en willen beoordelen hoe hun gedelegeerden zich van hun opdracht hebben gekweten, én zij moeten daaraan ook de gepaste consequenties kunnen en willen verbinden.

Verkiezingsuitslagen moeten dus uitspraken zijn : vóór dit en tégen dat. Dat gedooft niet een te groot aantal partijen. Zelfs niet wanneer elk van die partijen duidelijk haar voors en tegens heeft; ook dan immers kan het totaalbeeld hoogst onduidelijk blijven. Maar Nederlandse partijen hebben niet allemaal duidelijk hun voors en tegens. Er zijn nogal wat, zich partijen noemende, getuigenis-genootschappen : S.G.P. en G.P.V., op wat andere wijze de P.S.P., wat versluiert de grotere confessionele partijen. Zelfs is er een neiging om een politieke scheiding der geesten te ontwijken door bijv. zich evangelische partij te noemen, wat zoiets dan ook zijn moge.

Nodig dus : minder partijen met duidelijker politieke karakteristieken. Wanneer aan die voorwaarde is voldaan kunnen politici de kiezersuitspraak volgen en waarschijnlijk willen ze dat dan ook graag, al is het maar om enige kans op herverkiezing te maken.

De kiezers moeten ook kunnen en willen beoordelen hoe hun afgevaardigden hun opdracht gehonoreerd hebben. In ons huidig compromissenstelsel behoeven kamerleden en ministers deswege geen slapeloze nachten te hebben : er zijn immers genoeg coalitiegenoten aan wie men de schuld kan geven. In de gemeenten komt daar als verantwoordelijkheid-vertroebelende factor bij, dat zo ontzettend veel instanties - en daaronder veel die nimmer openlijk verantwoording behoeven af te leggen - hun zegje moeten zeggen. Voor een toch vrij eenvoudige bestuursdaad als de stichting van een school is het gemeentebestuur maar zeer ten dele verantwoordelijk : niet alleen Gedeputeerde Staten spreken mee, maar ook allerlei ambtelijke vertakkingen van Financiën, Onderwijs, Binnenlandse Zaken en Bouwnijverheid, soms waterschappen en instanties die over de schoonheid van stad en land moeten waken en ga zo maar door ..... Verantwoording van gekozenen aan kiezers eist dus méér dan partijhervorming, óók een vergaande vereenvoudiging van onze bestuursvoorziening, terugdringen van ambtelijke specialismen en concentratie van verantwoordelijkheden bij de lagere openbare bestuurscolleges, want die kunnen door de kiezers om de oren geslagen worden.

De kiezers moeten consequenties kunnen en willen trekken. Dat gebeurt maar heel slecht voor zover zij zich op andere dan politieke motieven aan een bepaalde partij gebonden achten. Wie zich aldus heeft laten binden doet goeddeels afstand van zijn politieke bevoegdheden.

Lost een progressieve concentratie, of dat dan een stembusakkoord, een federatie of een fusie moge betekenen, deze dingen op ? Misschien. Mocht die concentratie de vereenvoudiging van onze bestuursvoorziening vergeten dan zal het allemaal niet veel baten. Maar afgezien daarvan : wordt wat al te geforceerd naar een grote combinatie gestreefd dan kan de innerlijke programmatische samenhang daaronder gevoelig lijden. Dan blijft het allemaal even flets als het nu is.

Ik voel dan ook niets voor de totstandkoming van een progressieve concentratie door eerst uit te zoeken hoeveel duidelijkheid mogelijk is en hoeveel onduidelijkheid op de koop toe moet worden genomen om nog n t gezamenlijk tot een meerderheid te geraken. De betere weg zal wel de langere zijn : zo veel mogelijk programmatisch spektakel maken binnen onze partijen en dan maar eens zien in hoeverre de programma's van de vooruitstrevende partijen op elkaar gaan lijken. Is dat in voldoende mate het geval, d n concentreren, ook wanneer er niet direkt een meerderheid uitkomt. Wie de parlementaire geschiedenis kent weet immers dat werkelijke vernieuwingen altijd in de kraamkamer van de oppositie zijn geboren en dat alleen goed aan de man gebrachte en volhardend beleden concrete vernieuwingswil een oppositie tot meerderheid kan maken.

Uit deze gedachtengang kan geen receptje voortkomen dat aangeeft wat er n , morgen en overmorgen moet gebeuren. Zien in hoeverre programma's op elkaar lijken kan echter altijd. Er zijn gemeenten waar de mogelijkheden niet beter zijn dan in het land. Maar er zijn ook gemeenten waar eerder resultaat te verwachten is. Daaronder reken ik Den Haag. Welnu : ik ben bereid.

-----0-----

HET GEZICHT VAN DE PARTIJ

Velen in onze partij zijn ijverig bezig op een aantal belangrijke terreinen des levens gezamenlijk of alleen tot een standpuntbepaling te komen. Dit werk onttrekt zich goeddeels aan het oog van de buitenstaander. Min of meer los daarvan treden enkele woordvoerders naar buiten op, hetzij uit eigen initiatief, hetzij omdat de pers meent dat zij het gezicht van de partij bepalen. Wat ons, zeker in Den Haag en omgeving, nog ontbreekt is :

- de integratie van in groepen van leden levende deelgedachten tot een politiek totaalbeeld,
- het, omgekeerd, toetsen van die deelgedachten aan het totaalbeeld,
- het opstellen van een algemene politieke strategie en tactiek,
- het gestalte geven aan het totaalbeeld in een zich voor presentatie naar buiten lenende vorm,
- een onmiddellijke standpuntbepaling tegenover actuele vraagstukken tegen de achtergrond van dit totaalbeeld en het mogelijk maken van een snelle reactie op de gebeurtenissen.

Om deze leemte op te vullen heeft zich een groep gevormd voor Politieke Opinievorming en Presentatie (de zg. POP-groep), met als voorlopige leden : Van Baarsel, Bark, Van der Burg en Wijvekate. Essentieel voor de groep is de deelneming van anderen die menen een nuttige bijdrage tot deze gezichtsbeplanning te kunnen leveren. Om ieder misverstand te voorkomen : de groep houdt zich niet bezig met deelgebieden en treedt niet in de plaats van enige publiciteitscommissie. Evenmin is het de bedoeling, datgene wat anderen reeds hebben bedacht, bepraat en uitgewerkt, nog eens aan een uitvoerige nabeschouwing te onderwerpen. Het accent ligt bij het gestalte geven, dus bij de daad.

-----0-----

DE CONGRESSIEVE PROCENTRATIE

Velen hebben er nog altijd moeite mee te begrijpen wat nu precies bedoeld wordt met die procentieve congregatie. Een deskundige gaf ons de volgende uitleg. Pro betekent voor en con is afgeleid van contra = tegen. Het is dus iets waar je voor of tegen kan zijn. Iemand is concentrisch als hij tegen het midden is. Iemand die zelf voorstander is van een centrumpartij is egocentrisch. Tegenover gressief staat agressief. Progressief is dus contra-agressief. Samenvattend is de progressieve concentratie iets dat op niet-agressieve wijze tegen het centrum is.

-----0-----

ENIGE KANTTEKENINGEN BIJ HET CONGRES

door W.S.A.N. GORTER

Na de opening van het congres door partijvoorzitter Van Lookeren Campagne, waarbij hij ondermeer ten behoeve van een succesvol democratisch verloop van de werkzaamheden een beroep deed op "zelfbeheersing" bij de deelnemers, verliep de eerste dag in nuttige en, voor zover wij konden waarnemen, vreedzame besprekingen in de verschillende sectievergaderingen. Opvallend was de uitdieping van de onderwerpen, mogelijk gemaakt door de voorbereiding overal in de partij en uitgemond in rapporten der landelijke commissies, vergeleken bij de noodgedwongen oppervlakkiger werkzaamheden tot opstelling van het partijprogram tijdens het Kerstcongres in 1966. Van de sectievoorzitters ging een plezierige, effectieve leiding uit.

De tweede dag, met veel méér congresgangers, stond in het teken van de behandeling van de drie ontwerp-resoluties op de thema's "openheid en internationale gerichtheid" toegelicht in een, ik mag wel zeggen magistrale rede door fractieleider Van Mierlo die beloond werd met een ovationeel applaus. De hoofdconclusies, nl. ten aanzien van het te volgen beleid inzake de partijvernieuwing neergelegd in de tweede ontwerp-resolutie waren: "het bevorderen van een partijvernieuwing van onderen op, hetzij door de vorming van nieuwe elementen welke als bouwstenen kunnen dienen bij de vorming van een landelijke politieke concentratie, hetzij door het leveren van plaatselijke informatie over politieke gerichtheid en mogelijkheden en wenselijkheden zodat een beeld kan worden verkregen op basis waarvan een concentratie-politiek kan worden gevoerd. In dit stadium zal voorshands niet worden deelgenomen aan eventuele onderhandelingen aan de top over de vorming van een landelijke progressieve concentratie van bestaande politieke partijen."

AAN DE CONGRESGANGERS waren dikke in groen omslag gevatte stencilbundels uitgereikt behelzende de talloze amendementsvoorstellen; deze bundels telden voor zover betreffende de ontwerp-resoluties ruim 70 bladzijden en voor de sectie-onderwerpen ruim 40 bladzijden: zij vormen een documentatie van wat in de partij leeft waarop nog dikwijls kan worden teruggegrepen. Het is bijzonder te betreuren dat het hoofdbestuur van deze amendementen, ten gevolge van de organisatorische opzet van het congres, geen intensiever gebruik heeft kunnen maken voor het opstellen van de uiteindelijke ontwerp-resoluties. De mogelijkheid tot overneming door het bestuur van amendementen was o.i. een onvoldoende vorm voor een tot integratie en syntheses leidende democratische samenwerking tussen hoofdbestuur en stemmen uit de partij. Het afstemmen van amendementen in hun geheel verhindert een slechts bij nadere studie mogelijke integratie van bepaalde onderdelen, die als integratiemateriaal wel een meerder-

heid hadden kunnen vinden. Gedeeltelijk kan wellicht alsnog van deze nuttige elementen worden gebruik gemaakt bij het opstellen door het hoofdbestuur van het werkschema als bedoeld in resolutie nr. 3. Bij de behandeling van de amendementen op de resoluties was de democratische zelfbeheersing nogal eens afwezig. Wij dienen ons nog nader over democratische inspraak te beraden.

Tegen de bovenaangehaalde hoofdconclusie van de tweede ontwerpresolutie (partijvernieuwing van onderen op; voorshands geen onderhandelingen met andere partijen aan de top) werden 15 amendementen ingediend, verdeeld door de congresleiding in 5 groepen van achtereenvolgens afnemende afwijking van het standpunt van het hoofdbestuur. Deze amendementen behelsden in wezen een door D'66 te nemen besluit om zich in meerdere of mindere mate in onderhandeling te begeven met partijen met meer of minder verborgen socialistische achtergrond. De namen Cals-Vondeling komen onder meer vanzelf hier in onze herinnering. Het schijnt van belang hier iets over te zeggen.

D'66 is niet opgericht onder auspiciën van een combinatie als die van Cals-Vondeling. Indien er nu krachten in D'66 werkzaam zijn om D'66 toch onder de gedachtenkring van een zodanige combinatie te krijgen, dan dienen zij te bedenken dat het stemmen in een politieke partij iets geheel anders is dan het stemmen in een parlement. Een parlement houdt zijn leden en verandert niet van samenstelling doordat een bepaalde richting bij enige of zelfs alle stemmingen de overwinning haalt. Van D'66 weten we uit opinie-onderzoeken dat de leden voor twee derde gedeelte van oorspronkelijk socialiserende huize zijn en voor één derde van ex-liberaliserende opvattingen. De speciale opvattingen echter welke het onderscheid tussen D'66 en die beide richtingen vormen, houden onze leden in één partijverband bij elkaar. Poogt nu het tweede derde deel der leden D'66 in een socialiserende richting te trekken (zie bijv. het artikel in Democraat van mei 1968, nr. 7 van Moerkerk) en behaalt het door stemmenmeerderheid de overhand, dan blijft de ex-liberaliserende fractie niet rustig zitten, zoals in een parlement, maar valt af. Dan verandert D'66 geheel van karakter en komt, pragmatisch of niet, volkomen in het vaarwater van de PvdA. Het behouden van de ex-liberaliserende minderheid in D'66 is voor de partij een kwestie van "to be or not to be".

DE WERKELIJKHEID IS HELAAS dat D'66 theoretisch wel met de allerhoogste nadruk de actuele waarde en werking van de tegenstelling socialistisch-liberaal ontkent, maar dat dit niet wegneemt dat er talloze personen en grote collectiviteiten zijn voor wie deze tegenstelling door hun maatschappelijke positie en hun neigingen nog steeds grote waarde heeft, soms bewust en soms - des te gevaarlijker - onbewust en zelfs verloochent. Het bloed kruipt waar het niet gaan kan. Het is niet zo, dat uitsluitend de propaganda van het "frappez toujours" er de meerderheid van de kiezers of zelfs een aanzienlijk deel hunner van overtuigen kan dat die tegenstelling reeds dood is, want die tegenstelling leeft nog overal boven en ondergronds verder. We zullen dus, in tegendeel, alle zeilen moeten bijzetten om die tegenstelling dood te maken en dat vraagt enerzijds een synthetische en niet een controversiële geestesinstelling en dus een zeer moeilijke diplomatieke en wetenschappelijke werkzaamheid en anderzijds de wil tot analytische verdieping van achtergronden welke sociologische en filosofische werkzaamheid door het pragmatische beginsel (indien het zonder nadere uitwerking blijft) wordt afgesneden. Wij lopen zelfs de kans in geestelijke tegenstrijdigheden te blijven hangen, bijv. door naar uitgaven te streven die door de opbrengst van onze belastingpolitiek niet (kunnen) worden gedekt. Aldus sluit D'66 ondanks praten op laag niveau, zich op in een ivoren toren van een beperkt aantal beginselen of moet zich tenslotte toch uitleveren aan de PvdA die socialistisch is en blijft. Dit gevaar is in het geheel niet van de baan nu

bovenbedoelde amendementen met grote meerderheid van stemmen zijn afgewezen. Op plaatselijk niveau kunnen hier thans reeds allerlei precedënten ontstaan. In andere bewoordingen hebben wij de verwante aspecten van deze situatie in vrijwel elke uitgekomen aflevering van Peperbek opnieuw trachten uiteen te zetten. In het kader van het congres was onze desbetreffende mening - wellicht tactisch ietwat gecamoufleerd - neergelegd in het op de vergadering van de afdeling Den Haag besproken doch wegens tijdgebrek niet door de congresleiding in discussie gebrachte amendement op ontwerp-resolutie 2, luidende :

- "Onder "Besluit" : punt 1, het gestelde onder de letters b. en c. vervangen door :
- b. Ten behoeve van de partijvernieuwing nodigt D'66 alle kiezers in het algemeen en alle leden der andere politieke partijen in het bijzonder uit om op grondslag van het door het congres van D'66 gewijzigde politieke program, uitsluitend te beschouwen als vrijblijvend werkstuk, gezamenlijk (in noeste arbeid) een nieuw program op te stellen en in wetenschappelijke bijlagen uit te werken met het doel :
  - c. Dat het aldus ontstane program de grondslag zal zijn van een bijv. "modern-constructivistisch" te noemen politieke concentratie waarin de zich daarvoor in aanmerking brengende partijen door zelf-ontbinding oplossen en uiteraard daarbij afstand doen van hun huidige benamingen."

Men zal begrijpen dat wij menen dat menige hierboven bedoelde "wetenschappelijke bijlage" zal moeten voorafgaan aan het opstellen of herzien van het corresponderende punt van het politieke program en dat wij het begrip "progressieve concentratie", om elke herinnering aan traditioneel PvdA-woordgebruik te vermijden, hebben vervangen door "modern-constructivistische concentratie" (men zie ons artikel "Moet D'66 zich progressief noemen" in Peperbek nr. 10 van mei 1968). Voor het overige mogen we verwijzen naar onze uitnodiging tot democratische inspraak, getiteld "Vermogensaanwasdeling" in een der volgende afleveringen van Peperbek.

-----0-----

EXPERIMENTEN IN DEMOCRATIE (CONGRESVARIA)

(£) De open deelneming (nieuwe naam voor radicale democratisering) heeft een nieuwe test ondergaan in Leiden op 13/15 september. Gebleken is dat oefening de kunst van de deelneming baart. Leiden 1968 liep niet uit de hand, werd geen chaos. Dreigde zaterdagochtend bij de behandeling van resolutie I de bewering dat open deelneming de besluitvorming frustreert bewezen te worden, 's middags bleek het 't tegendeel. In hoge tijdnood werd toch een redelijk afgeronde behandeling van resolutie II bereikt, waarbij dankzij de open deelneming, PPR-voorman Jurgens op voet van gelijkheid aan de discussies kon deelnemen. (Primeur in de Nederlandse Partijpolitiek).

Niet alleen was het Congres van mening dat de DDR door Nederland erkend zal moeten worden, het Congres sprak deze mening uit ondanks het advies van de werkgroep Buitenland, dat om "misverstanden te voorkomen" met het oog op de ontwikkelingen in Tsjechoslowakije deze mening beter niet op dit tijdstip uitgesproken had kunnen worden.

Ook bij de behandeling van de NAVO wees het Congres stelselmatig amendementen af om de voorgestelde tekst te wijzigen (vaak redactioneel) met het oog op de gebeurtenissen in Oost-Europa. Niet achterhaald kon worden of dit een gebrek aan soepelheid was of een bewijs dat D'66-ers inderdaad kunnen be-
raadsragen zonder zich door emoties te laten meevoeren.

D'66-ers experimenteren graag. Tijdens de informele sectievergadering over de rapporten van de werkgroep staatsrecht sprak een meerderheid der aanwezigen zich uit voor de inschakeling in een of andere vorm van een representatieve steekproef van de Nederlandse bevolking bij een eventueel conflict tussen de gekozen Minister-President en het Parlement. Volkskrant's Faas moest erom huilen.

Ende Concentreert niet. Motto van het congres. Het meeste dat haalbaar was, was een verzoek aan het hoofdbestuur de afdelingen te vragen eerst met de PPR te gaan praten en dat zelf ook te gaan doen. Alle verdergaande voorstellen werden afgewezen. Zo gaan we dus communiceren aan de basis. Althans voor één jaar.

Van Mierlo blijft een van de meer intelligente breinen van de partij. Hij haalde dingen uit het amendement van de werkgroep staatsrecht op resolutie twee, die de werkgroep zelf er niet in gelezen had (misschien zaten ze er inderdaad wel in).

Nooteboom kon zich permitteren af en toe een amendement in te trekken : hij had er toch genoeg.

In een anti-ideologische partij is de positie van partij-ideoloog een wankele.

Niet gestelde ijk-vraag : Wie is er voor hij lid werd van D'66, lid geweest van twee of meer andere partijen ?

Redactionele wijzigingen zijn alléén redactionele wijzigingen als er Hoofdbestuur op staat.

Op een gegeven moment schreeuwde het congres moord om brand.

Rood sla dood (de heer G. te A.).

Gehoord op het feest : "Waarom moet die jongen op het podium zo'n herrie maken ?"

Veel buitenstaanders zien onze voto-meter nog steeds als een voodo-meter.

Jurgens hield zich beter aan de door de congresleiding opgelegde beperkingen dan sommige gewone leden.

-----0-----

Misschien vertolkte Jacques Fahrenfort in De Telegraaf van 16 september weer heel goed het "gesundes Volksempfinden" met zijn claus : "Drie dagen - vrijdag, zaterdag en zondag - vergaderde de partij langdradig, chaotisch, stomvervelend, prikkelbaar en onder een congresleiding zo autoritair, dat Paul de Groot er een voorbeeld aan had kunnen nemen." Inderdaad, D'66-congressen zijn nog steeds niet de gebruikelijke opvoeringen, maandenlang voorbereid en tot in de puntjes getimed en geregisseerd. Ja, er wordt vaak en soms hinderlijk lang over bijkomstigheden gedebatteerd. En al deed de congresleiding ontzettend zijn best om te zorgen dat het geen pan werd, we waren soms toch aardig de draad kwijt.

Dat overkwam ons bepaald niet bij het klapstuk van het congres, de rede van Van Mierlo, zaterdagochtend (ook door bovengenoemde heer J.F. "een voortreffelijk betoog" genoemd). Onze fractievoorzitter toonde zich een politicus met een visie en met een zeldzaam vermogen die visie over te dragen. Hij sprak meeslepend en indringend, niet door de bekende rhetorische trucs, maar door steeds precies het juiste woord te gebruiken, de juiste nuance aan te geven, waardoor de moeilijke en ingewikkelde materie die hij behandelde zonder onverantwoorde vereenvoudiging toch doorzichtig werd.

DE HOOFDMOTIEN van het betoog waren, in aansluiting aan respectievelijk de eerste en de tweede resolutie van het hoofdbestuur :

- a. de ontwikkeling van onze politieke visie sinds de oprichting van de partij, in samenhang met een verdiepte analyse van de huidige partij-politieke en maatschappelijke situatie, en
- b. de motivering van ons - vooralsnog - niet willen deelnemen aan een progressieve concentratie.

We zouden graag de gehele rede afgedrukt hebben, maar dan zou dit nummer al te zeer topzwaar worden. Wat hier volgt is een verkorte weergave, waarbij ik zoveel mogelijk delen van de oorspronkelijke tekst gebruikte. Ik bied de heer Van Mierlo bij voorbaat mijn verontschuldigen aan voor wat ik dusdoende de mist inhielp.

De voornaamste issues bij onze start waren :

1. Een ingrijpende STAATSRECHTELIJKE vernieuwing, omdat we zagen dat er een grote afstand was gegroeid tussen de bestuurders en de burgers, omdat de regering niet kon regeren en het parlement niet controleren;
2. Een ingrijpende PARTIJVERNIEUWING omdat we vonden dat de huidige partijen naar vorm en inhoud niet meer de werkelijke politieke alternatieven gaven;
3. Een PRAKTISCHE in plaats van een ideologische politiek, omdat de ideologieën geen antwoord meer gaven op de vragen die ons bezighouden;
4. De DEMOCRATISERING van de samenleving op alle mogelijke niveaus.

Nog steeds zijn dit onze hoofdthema's, maar we zien nu beter hoezeer ze samenhangen en vooral ook dat het laatste punt, de democratisering van de samenleving, eigenlijk het EERSTE punt is, waar al het andere uit voortvloeit, een nadere uitwerking van is.

AANVANKELIJK LAG HET HOOFDACCENT bij onze staatsrechtelijke punten. Nu is echter duidelijk, gezien de reacties op bijv. onze gekozen premier, dat realisering niet mogelijk zal zijn voordat met realisering van de andere hoofdpunten flink is opgeschoten. Met name geldt dit voor het punt "partijvernieuwing". Want de benodigde kamermeerderheid voor die staats-

rechtelijke ideeën zit er kennelijk niet in vóór de "ontploffing" van de oude partijen en de vorming van werkelijk nieuwe politieke machtsbondelingen heeft plaats gevonden. En dáárvoor weer zijn de kiezers nodig, die pas in beweging zullen komen als het klassieke denkpatroon van onze politiek, dat gevangen ligt tussen "rechts" en "links", tussen "liberalisme" en "socialisme", doorbroken wordt. Want de PvdA en de VVD achten zichzelf en elkaar de uiteinden van een rechte lijn waar de rest dan automatisch tussen ligt. Wie zich in deze schijntegenstelling niet wil laten vangen heet "vlees noch vis". Dit bijgeloof is wijd verbreid, maar toch wil de meerderheid van de Nederlandse kiezers terecht deze schijnkeuze niet maken. Tot voor kort bleef er dan weinig anders over dan de confessionele partijen, ondanks het groeiende inzicht dat confessionele politiek uit de tijd is. Zo hebben we de allerzonderlingste situatie gekregen dat juist de PvdA en de VVD, die samen een broederlijke afkeer van de confessionele partijen als enige emotie gemeen hebben, dat zij juist door hun verouderde ideologische opstellingen kunstmatig het voortbestaan van de confessionele partijen rekken.

DE POLITIEKE VERSTARRING zit niet zozeer in het onafhankelijk en eigenwijs opereren van de partijen, zij zit in de eerste plaats in de verstarring van het politieke denkpatroon, waardoor dat gigantische midden van de politiek, dat de stemmen zou moeten leveren voor een vooruitstrevende politiek, volstrekt onbeweeglijk geworden is tussen onbeweeglijke uiteinden. En dat betekent dat de politieke vernieuwing niet zomaar het samensmelten is van bestaande groeperingen, maar dat het in de eerste plaats is het doorbreken van dat denkpatroon. Het bewust halen van de politieke problemen uit de links-rechts tegenstelling.

En, als de verstarring van dat denkpatroon de oorzaak is van zoveel politieke ellende, wie zijn dan verantwoordelijk voor dat denkpatroon, wie maken het, of liever gezegd : wie onderhouden het ? Dat zijn de politici en actieve partijleden. Die stellen de programma's op en smeren hun ismen. En ontrollen iedere vier jaar het klassieke politieke vloerkleed voor de berustende ogen van de kiezers.

Vernieuwing betekent dus ook : het interesseren, het tot actieve deelneming brengen van vele nieuwe mensen, die nu, afgeschrikt door het beeld dat de politiek voor hen oproept, nog afzijdig blijven. Als dat lukt zou het de Nederlandse politiek een radicaal nieuw gezicht geven. Maar de voorwaarde daarvoor is weer : democratisering van de samenleving. Daarom is dit thema van de open deelneming, het thema van de uitbreiding van de kring van deelgenoten in alle belangrijke beslissingen in de politiek en daarbuiten, vooropgezet in de eerste resolutie die door het hoofdbestuur wordt voorgesteld. Hier komen alle draden samen. Hier zit het grote probleem. Hier moet ook de oplossing zitten van de vraag hoe we moeten komen tot een nieuw staatsbestel, tot nieuwe partijformaties, tot een nieuwe politiek.

DE CRISIS VAN DE RIJKE WERELD is, dat de machthebbers in de samenleving steeds meer macht krijgen en dat er een steeds hogere en steeds ondoor- dringbaarder muur groeit tussen die machthebbers aan de ene kant en de gewone mensen aan de andere. De machthebbers zien er anders uit dan vroeger: ze staan niet meer zelfbewust midden op het toneel, met een aureooltje van goddelijk recht om hun hoofd, nee, je ziet ze nauwelijks meer. Er zijn er bij die verschrikt zouden ontkennen dat ze machthebbers zijn. Ze zijn alleen maar deskundigen, nederige dienaren van hun vakken. Ze hebben nu eenmaal meer verstand van hun stukje terrein dan leken, of dat terreintje nu economie is of politiek, of techniek, of management of bestuurskunde. Daarom moeten zij de beslissingen wel nemen want de problematiek is veel te ingewikkeld om aan buitenstaanders uit te leggen, al zouden ze dat nog zo graag willen. Dus worden de mensen moedeloos, en geven ze het op. Zo ontstaat het gevoel dat met een modeterm vervreemding heet en dat mooi wordt samengevat in de uitdrukking : "ze doen maar". Elke keer dat het

gezegd wordt, wordt de muur een steentje hoger; en heeft de deskundige weer een reden te meer om moedeloos zijn schouders op te halen als je hem zegt dat hij meer ernst moet maken met de democratie.

Met die situatie wordt het steeds erger. In Frankrijk hebben we een voorproefje gehad van wat ervan komen kan. Een schijnbaar stabiele maatschappij van regeerders en gehoorzaam volk kan ineens als er een vonk inschiet, in een bloedige chaos veranderen. En het ergste is dat een gewelddadige revolutie waarschijnlijk niet eens iets zou oplossen. In een revolutie hebben de mannen van de discipline, de autoritaireren van links of van rechts, altijd de beste kansen. Als de stofwolken zijn opgetrokken staat de muur er nog steeds, hoger en dikker dan tevoren. Misschien zijn de namen en de ismen van de leiders veranderd, maar meer ook niet. Daarom is gewelddadige revolutie een wanhoopsdaad. Er moet een revolutie gemaakt worden voor de revolutie uitbreekt, een stille revolutie die kanalen graaft van de burgers en hun frustraties naar de centra van de macht, en dat met vreedzame middelen. Dát is de grote opgave voor een nieuwe politiek.

DE WERKELIJKE SCHEIDSLIJN in de Nederlandse politiek krijg je als je het antwoord zoekt op de vraag : wat wil ik; ben ik bereid de muur te laten staan tussen onderdanen aan de ene kant en regenten aan de andere, of dat nu kapitalistische of socialistische of communistische of christelijke regenten zijn ? Vind ik het weliswaar betreurenswaardig dat die muur er staat en steeds hoger wordt, maar geloof ik dat er toch niets aan te doen is of dat er andere, belangrijker dingen zijn op dit moment in de politiek? Of geloof ik dat het doorbreken van die muur het belangrijkste probleem is dat in onze politiek aan de orde is ? Ben ik bereid mij in te zetten, samen met anderen, aan het omdraaien van die afschuwelijke ontwikkeling naar beroepsregeerderij aan de ene kant en wantrouwe apathie aan de andere ?

Dáár moet de scheidslijn vallen als we tot een nieuwe bundeling van vooruitstrevende krachten willen komen, en dát is de vraag die we willen voorleggen aan de burgers van Nederland.

Daar komt nog een vraag bij, die even belangrijk is, en die er onmiddellijk mee samenhangt. Als de machtsverhoudingen ondoorzichtig zijn, als de macht steeds meer anoniem wordt in onze nationale samenleving, dan is dat nog veel erger het geval in de internationale samenleving. Als je over dit soort dingen spreekt, kun je die onderscheiding eigenlijk niet meer maken. De macht, politieke, economische, technische macht loopt over de grenzen heen, vormt een vlechtwerk over de hele wereld. Het zou belachelijk zijn om te proberen de anonimiteit van die macht in eigen land te doorbreken, en eerbiedig op te houden zo gauw het over Buitenlandse Zaken blijkt te gaan en het "Landsbelang" in het geding komt. We zullen moeten ophouden de buitenlandse politiek als een apart, streng afgepaald gebied te zien. We moeten beginnen op allerlei terreinen van onze binnenlandse politiek - onderwijs, landbouw, economische groei - concreet rekening te houden met de eisen die de wereld stelt, met name dat deel van de wereld dat in de grootste ellende zit. Niet alleen ons buitenlands beleid, ons hele politieke en maatschappelijke beleid moet internationaal worden gericht.

DE VRAAG : hoe staan we tegenover een progressieve concentratie ? moet beantwoord worden in het licht van het voorgaande. Ruim een jaar geleden werd het woord geboren, in de PvdA ("Een stem die telt") en in de confessionele partijen (Christen-Radicalen) ongeveer gelijktijdig. Onze reactie was - de één meer de ander minder - positief. Als de Christen-Radicalen uittraden en als de PvdA zich vernieuwt, dan heeft het zin om te gaan zien of we elkaar kunnen vinden op punten van praktische politiek en op punten van staatsrechtelijke vernieuwing.

Wel scheidde zich de groep-Aarden af, maar noch hun geestverwanten in de KVP noch de AR- en CH-radicalen volgden. Ook in de PvdA bleef een nadere uitkristallisering uit. Maar het woord bleef hangen in de publi-

citeit. Daarom hadden we maanden geleden al besloten om deze kwestie op het congres ter discussie te stellen, helemaal los van de brief van de PvdA. De "concentratie" is een machtsbundeling, tot stand gekomen door onderhandelingen aan de toppen van bestaande politieke partijen, die zich met een gezamenlijk program aan de kiezers presenteert vóór de volgende verkiezingen en daarmee streeft naar een meerderheid. Essentieel zijn :

a) bestaande partijen, b) streven naar een meerderheid, c) onderhandelingen aan de top. Juist omdat de ratio van de progressieve concentratie is dat deze de onderhandelingen over een coalitie niet ná de verkiezingen wil voeren maar ervóór, is het een wezenlijk kenmerk van die concentratie dat zij streeft naar een meerderheid. De vraag is dus of die meerderheid er in zit. En ik geloof dat we aan een gigantisch stuk zelfbedrog zouden meedoen als we die vraag nu, op dit moment met ja zouden beantwoorden. Omdat de AR al heeft verklaard in geen geval mee te doen en men de PSP er waarschijnlijk uit wil houden, blijven over PvdA, PPR en wij. Stel dat we het eens worden, dan moeten de kiezers ons aan een meerderheid helpen. Die meerderheid moet komen van hen die tot nu toe confessioneel stemden. Maar die zien : een grote socialistische partij van het oude bestel met wat radicale en pragmatische randversiering. Zij zullen de combinatie als een socialistische ervaren en zich realiseren dat er, voor het eerst in de Nederlandse geschiedenis, een kans is op een kabinet met een meerderheid van socialisten. Zij zullen aan de combinatie hun stem NIET geven om dezelfde redenen die hen er tot nu toe van weerhielden om rechtstreeks op de PvdA te stemmen. Het is dus zeer onwaarschijnlijk dat die kiezers de combinatie van drie partijen aantrekkelijker zullen vinden dan die partijen afzonderlijk. De kans is dus groot dat die progressieve concentratie vier meter de grond in gaat. Dan achteraf onderhandelen met de AR, zoals Den Uyl onlangs liet doorschemeren, is voor ons volstrekt onaanvaardbaar, omdat het in strijd is met de grondgedachte van een concentratie (de kiezer laten stemmen over een te voeren regeringsbeleid).

BETEKENT DEZE WEIGERING om te beginnen met een gesprek over de progressieve concentratie, dat we nog eens alleen de verkiezingen willen ingaan? Het antwoord is : liever niet, maar desnoods wel. Wij zullen van onze kant al ons best doen om de voorwaarden vervuld te laten zijn om voor de volgende verkiezingen tot een machtsbundeling te komen. Mocht dat niet lukken, mochten de gegevens die wij willen er dan nog niet zijn, dan zullen we wel alleen móeten. Het lijkt twijfelachtig dat het dan onze taak is om regeringspartij te worden. Maar omdat je die verantwoordelijkheid als constructieve partij nooit principieel kunt uitsluiten, zullen wij voor de verkiezingen scherp onze onwrikbare voorwaarden formuleren, waaronder wij eventueel bereid zijn aan een coalitie deel te nemen, zodat de kiezers precies weten wat ze aan ons hebben.

En laten we ons niet te veel aantrekken van de mensen, die blijven jammeren dat we geen keuze doen omdat we hún keuze niet kiezen.

Want we kiezen wel !

We kiezen voor de overtuiging dat het politieke denken uit dat spanningsveld van rechts en links getild moet worden.

We kiezen voor een uitbreiding van de deelgenoten in het politieke denken.

We kiezen voor een geloofwaardige concentratiepolitiek die van onderop moet komen.

We kiezen, tenslotte, voor een visie op de maatschappij in de thema's van open deelneming en internationale gerichtheid.

Als we straks gekozen hebben, en het congres is achter de rug, dan zal het van ons allemaal in de loop van het komende jaar afhangen of die keuze iets voorstelt. En dat zal het zijn, als we het elan herwinnen dat ons bijeenbracht.

-----0-----

In de rede van Van Mierlo - inleiding tot de behandeling van de resoluties - merkte deze o.m. op, dat de crisis waarmede wij worden geconfronteerd niet alleen in het politieke vlak ligt maar een maatschappelijke crisis is waarvan naar zijn mening het wezenlijke kenmerk de muur is die tussen de bestuurders en de gewone man in staat. Deze muur moet door open deelneming worden geslecht.

Tussen droom en werkelijkheid liggen de amendementen, zo zouden wij met een parafrase op een bekend dichtwoord willen zeggen als wij terugdenken aan ons Congres te Leiden. Het is de verdienste van D'66 geweest dat zij het belangrijke thema van de radicale democratisering - nu open deelneming geheten - aan de orde heeft gesteld en uiteraard allereerst in eigen kring probeert waar te maken. Zoals nu duidelijk is gebleken, is "mentaliteit" daartoe onvoldoende. Men moet ook op een Congres n i e u w e s t r u c t u r e n s c h e p p e n om open deelneming op een zinnige manier m o g e l i j k te maken. Twee boekwerken amendementen rauwelings behandelen op een Congres met ca. 600 deelnemers is ridicuul.

Terug naar de resoluties. Hetgeen Van Mierlo stelde had betrekking op resolutie nummer één. Het was helaas een simplificatie die doet vrezen, dat het wezen van de crisis hem ontgaat (verbazingwekkend was hierbij dat hij het woord "vervreemding" als een modewoord bestempelde; het is een reeds tientallen jaren geijkte term voor een maatschappelijk verschijnsel). Ik moet mij hier beperken tot slechts vermelding van vier punten : de vervreemding van de arbeid, de vervreemding van het gezin, de vervreemding van de nationale staat en de crisis van de ethische normen. De nogal chaotische gedachtenwisseling over resolutie no. 1 concentreerde zich op een zevental ingediende amendementen die voornamelijk interessante detailpunten betroffen dan wel een eerste poging inhielden tot schematisering van de stof. Resolutie één werd met de bijlage (deze laatste als eerste bijdrage tot de discussie die nu in de afdelingen op gang moet komen) naar materiële inhoud goedgekeurd.

Resolutie nummer twee : De analyse van Van Mierlo met betrekking tot de vraag "meedoen of niet aan een gesprek op topniveau over de vorming van een progressieve concentratie" was m.i. goed en overtuigend. Zoals de politieke krachtverhoudingen nu liggen, zou zulk een gesprek thans meer kwaad dan goed doen bij de kiezer, d.w.z. géén bijdrage leveren tot de vernieuwing van het politieke leven. Het Congres ging met deze opvatting accoord en bevestigde naar mijn gevoel daarmee definitief de in de afgelopen anderhalf jaar in feite reeds gedane keuze tussen b e w e g i n g e n p a r t i j ten gunste van deze laatste. De amendementen werden ter vergadering tot zes alternatieven teruggebracht. Voorts werd de congresleiding aanzienlijk strakker in optreden. Beide elementen maakten een redelijk geordend verloop mogelijk. Eén alternatief - geen contact opnemen met welke partij dan ook - werd ingetrokken. Twee - bij voorrang op afdelingsniveau praten met de PPR resp. het HB kan zo nodig oriënterend met andere partijen over de mogelijkheden van een samenwerkingsverband praten - kregen de instemming van het HB en van ruwweg 3/4 van de congresgangers. De overige alternatieven, die in wisselende vormen opening van het gesprek over de vorming van een progressieve concentratie beoogden, werden verworpen. De zaken liggen echter genuanceerd : het amendement dat mede via gesprekken door het HB alleen de mogelijkheden van een concentratie of stembusaccoord wilde laten onderzoeken werd weliswaar verworpen, maar een zeer aanzienlijke minderheid was vóór, nl. 45% !

Geamendeerd met de twee door het HB overgenomen aanvullingen werd resolutie nummer twee door het Congres goedgekeurd.

Ontwerp resolutie nummer drie, die naar men zich zal herinneren van overwegend intern-organisatorische aard was, nam verreweg de minste tijd in beslag. Ook hier kreeg het HB de zegen van de vergadering.

Wil men nu samenvattend een conclusie, dan lijkt mij dat resolutie nummer een met bijlage en de discussie hierover nog niet veel meer dan een eerste aanzet tot een aanpak van de problemen, samenhangend met de maatschappelijke crisis, hebben gegeven. Zeer veel harde denkwerk is hier nog nodig. De besluiten met betrekking tot resolutie nummer twee hebben duidelijk gemaakt dat D'66 een gesprek over de vorming van een progressieve concentratie, met name met de PvdA, niet opportuun acht, daarentegen de PPR een warm hart toedraagt, met beide op afdelingsniveau - vrijblijvend - wil praten, daarbij voorrang verlenend aan de PPR.

-----0-----

DE PERS OVER HET CONGRES

(x) De meeste dagbladen hadden een heel redelijk waarheidsgetrouw verslag. Een uitzondering vormde wel weer De Telegraaf. Onder een kopje : "Kenmerk van D'66" kon men lezen : "niet minder dan 47 pct van de leden van D'66, die zondag het partijcongres in Leiden bijwoonden, was bezitter van een eigen huis; 78 pct bezat een auto". Dat laatste nu had moeten zijn : "78 pct was in een auto naar de vergadering gekomen" (zoals Het Vrije Volk correct meldde). Een eenvoudige vergissing van een niet erg goed oplettende verslaggever ? Of wil De Telegraaf van D'66 bewust een image opbouwen van typische bezitterspartij ? 't Is maar een kleinigheidje, maar wel symptomatisch voor de manier waarop deze krant zijn lezers van "feitelijke" informatie voorziet.

Ernstiger was de volkomen verkeerde voorstelling van zaken, die gegeven werd betreffende de machtiging van het hoofdbestuur om toch met andere partijbesturen te gaan praten als de partij-politieke situatie daar aanleiding toe geeft. De Telegraaf schrijft : "Overigens : het hoofdbestuur van D'66 behoudt zich wel het recht voor - ondanks de afwijzing - om met andere partijen te praten over de "partij-politieke situatie". Maar punt 2 van de - aangenomen - 2e resolutie (zondags aan deelnemers en pers uitgereikt !) zegt :

"In dit stadium zal voorshands niet worden deelgenomen aan eventuele onderhandelingen aan de top over de vorming van een landelijke progressieve concentratie van bestaande politieke partijen. Dit betekent niet dat het hoofdbestuur hiermede het recht heeft verloren om met besturen van andere politieke partijen gesprekken te voeren over de partij-politieke situatie."

De tweede zin hiervan werd door aanneming van een amendement van een "gewoon lid" (niet Gruyters !) later toegevoegd. Er is dus geen sprake van dat het bestuur zich enig recht voorbeheld. De vergadering heeft het bestuur uitdrukkelijk, en niet op haar verzoek, dit recht toegekend. Dat is wel iets anders dan wat De Telegraaf schrijft. Maar ja, de waarheid past kennelijk niet in het beeld dat De Telegraaf zijn lezers van D'66 wil laten vormen.

-----0-----

"TECHNIQUE ET DEMOCRATIE"

door F. DEELEMAN

Het Leidse Congres heeft nogal wat bezoek gehad : sommigen kwamen uit nieuwsgierigheid, anderen omdat zij moesten (een minderheid), weer anderen omdat zij waren uitgenodigd.

Eén van deze laatsten was Jean Barets, voorzitter van de Partij "Technique et Démocratie", de jongste loot aan de overigens op dit terrein nogal onvruchtbare Franse politieke stam.

Hij was speciaal uit Parijs overgekomen om zaterdag mee te maken op welke wijze zijn Nederlandse geestverwanten de resoluties zouden behandelen tezamen met de bijbehorende toelichting, die hem tevoren vertaald in het Frans waren toegezonden. Dit eerste contact tussen D'66 en T et D bleek wederzijds goed te bevallen, zoals op een Persconferentie bleek. Het contact zal de komende tijd verder worden uitgewerkt. Resultaat : D'66 zal niet alleen en met voorrang aan de basis met de PPR gaan praten maar ook met Technique et Démocratie (alléén aan de top en zonder mandaat !).

Een belangwekkend man deze Jean Barets, directeur-eigenaar van een ingenieursbureau; een belangwekkende groep, zijn "Technique et Démocratie". Een groep die vier jaar geleden ontstond nadat Barets een boekje had uitgegeven, geheten 'La fin des politiques', waarin hij het failliet van het Franse politieke systeem aantoonde. Met de eersten die daarop reageerden werd de groep gevormd (het waren er toen niet meer dan 11). Langzaam is de groep gegroeid tot ongeveer tweeduizend leden vóór de verkiezingen in juni, bestaande uit mensen afkomstig uit het hogere technische kader, juristen en economen, meest afkomstig uit het bedrijfsleven. In het politieke klimaat van een paar jaar geleden was het onmogelijk een nieuwe politieke partij op te richten en men richtte zich dan ook voornamelijk op het bestuderen van de meest belangrijke problemen : de economie, de ontwikkelingshulp, het internationale monetaire systeem, enz. op een wijze die respect afdwingt voor de grondigheid waarmee deze studies werden opgezet, doorgedacht en uitgewerkt. Elke studie wordt opgezet door een groep mensen met verschillende kwaliteiten, die de uitgangspunten vaststellen. Vervolgens worden alle relevante gegevens rondom het probleem verzameld en uitgewerkt. Het blijkt, dat ieder vraagstuk beïnvloed wordt door ongeveer 150 à 200 verschillende factoren, waarvan er een aantal op de een of andere manier vastliggen.

Met behulp van deze gegevens wordt een model gemaakt, waarin de variabelen steeds worden gewisseld totdat een voor gehele groep aanvaardbare oplossing van het vraagstuk is gevonden. Deze oplossing wordt in een colloquium ter discussie gesteld, waarna het geheel wordt uitgegeven inclusief de resultaten van het colloquium.

Dergelijke studies duren ongeveer drie jaar voordat zij geheel zijn voltooid. Op het ogenblik zijn meer dan twintig van dergelijke studies gepubliceerd, die niet alleen op het behandelde terrein de meest juiste oplossing aangeven, maar deze gevonden oplossingen zijn ook onderling coherent. Al deze activiteiten worden door de leden zelf gefinancierd (één dag salaris per jaar), met de opbrengsten van het studiebureau dat door T et D is opgericht en waaraan de leden gratis hun medewerking verlenen en met de opbrengsten van het uitgevershuis, dat mede is opgericht voor de uitgave van de gemaakte studies. Al met al werkt men met een budget van ongeveer f 250 000,- per jaar.

T et D heeft aan de laatste verkiezingen meegedaan, overigens na veel aarzelen. Het motief was dat de revolutie van mei door de groep exact is voorspeld niet alleen maar ook de manier waarop zij zou verlopen. Men heeft toen de beslissing moeten nemen op te gaan treden als politieke partij. Dit gebeurde acht dagen vóór de verkiezingen. Daarmee

werd ook televisie-zendtijd verkregen. Door deze publiciteit steeg het ledenaantal, waar een zekere ballotage (!) wordt toegepast tot ongeveer zesduizend, terwijl in één (niet nader aangeduide) kieskring zes procent van de stemmen werd behaald.

T et D heeft geen zetel in het Parlement verkregen deze keer. Men vindt dit niet erg; men heeft zich geheel ingesteld op het tijdperk "après de Gaulle". De ontstaansgeschiedenis van T et D en D'66 lopen vrijwel parallel; ook het motief was hetzelfde. De politieke situatie in beide landen maakte echter dat wij ons onmiddellijk dienden te presenteren als politieke partij, hetgeen ons geen tijd liet de maatschappelijke problemen te bestuderen (hetgeen soms nog is te merken), maar ons wel in staat stelde ervaring op te doen in de politieke arena.

T et D kreeg juist wél de tijd het studiewerk eerst te ondernemen; met de wederzijdse ervaring en kennis kunnen deze twee groepen elkaar van dienst zijn en aanvullen.

Een succesvolle samenwerking zou wel eens een Europese invloed kunnen hebben en stimulerend kunnen werken. Met belangstelling zullen we de resultaten van de eerste gesprekken vernemen.

-----0-----

LEIDSE KAAS UIT HET VUISTJE (CONGRESVARIA)

(%) D'66 begint kennelijk een dreiging te worden. De auto's werden onder militaire bewaking gesteld. Volgens geruchten werden de notulen door de BVD samengesteld. Er was opvallend veel politie in burger op de been. Dat viel tenminste af te leiden uit het feit dat we geen enkele geüniformeerde agent zagen, zelfs niet op het kruispunt Rapenburg/Breestraat, waar ze op andere dagen het verkeer plegen tegen te houden.

Vrijdag werd in secties vergaderd. De afdeling buitenland trok de grootste belangstelling. Ten onrechte. De vergadering werd het grootste deel van de dag bijzonder slecht geleid. Dit leidde tot de zotste verwarringen. Eerst nam de vergadering in overgrote meerderheid een principebesluit om bij de toenaderingscontacten tussen Oost en West geen passage over samenwerking op het gebied van ontwikkelingshulp aan te nemen. Vervolgens bleken bij een motie waar dit in stond de stemmen te staken. Tenslotte werd met grote meerderheid een besluit genomen om een bepaalde passage over ontwikkelingshulp aan te nemen. Dit alles onmiddellijk na elkaar. Het naarste van deze voorzitter was dat hij zijn eigen standpunt op allerlei slinkse wijzen aan de vergadering trachtte op te dringen.

Het toppunt van karakterloosheid : De broodjes waren belegd met Goudse kaas.

Het is zeer de vraag of de sectie Technologie representatief was voor D'66. Besteld werden nl. 43 koppen koffie, 6 cola en slechts 1 bier !

De resolutie die het niet haalde : "Het congres, iets onduidelijks van mening zijnde, besluit over te gaan tot de orde van de dag".

Tijs v.B.: "Papa, is het nu motie vanorde of motie wanorde ?"

Nu iets moeilijks. Als een gewoon lid op het podium komt om de congresvoorzitter iets in te fluisteren, dan staat hij daar niet om een boodschap van een ander over te brengen, maar om te vragen of hij iets langer dan de anderen aan het woord mag komen. Als dit lid zó gewoon is dat hem dit wordt toegestaan, dan wordt het een vervelende zaak als een ander gewoon lid protesteert tegen de aanwezigheid van het eerste lid

op het podium. De voorzitter kan dan niet veel anders doen dan het eerstgenoemde gewone lid na de normale spreektijd het woord te ontnemen. Het gewone lid wordt dan kwaad.

Een bericht voor de in-crowd. Door een zeer partijdige jury is Nellie van Vugt uitgeroepen tot ster van de dansvloer.

Vonhoff (uitsluitend doelend op zijn uiterlijke verschijningsvorm) :
"Ik ben de blanke Pengel".

Even er tussendoor een persoonlijke opmerking van redakteur Van der Burg : "Ik voel mij gegrepen. Eerst gebruikt Vrij Nederland mijn kop 'met open deelneming'. Dan houdt Van Mierlo een verhaal over de progressieve concentratie dat in grote trekken neerkomt op het verhaal dat ik twee dagen tevoren schreef. Tenslotte komt Wandelganger met het enige mopje dat ik wist te bedenken (over de Stadsgehoorzaal). Zo heeft schrijven geen zin meer, als iedereen het met je eens is. Ik houd er mee op. Of met lezen."

De liefde van Lankhorst was niet groot, maar het is toch niet prettig van de ander te horen dat het bij haar ook niet diep zit. Hij bleef echter heer en verklaarde na afloop dat waar geen liefde is toch vriendschap kan zijn. Wij zullen ons best doen. Heren zijn zo zeldzaam.

Aarden kon tevredener zijn. Het zat erbij met de ontspannen gelaatstrekken van het feestvarken, wiens zorgen geheel door de ceremoniemeester zijn overgenomen. Op de vraag of hij - nu zijn groep van achttien voorlopig niet doorging - een gesprek van twaalf met de PvdA ging houden, glimlachte hij slechts Mona-Lisa-achtig. Onze interpretatie : Hij heeft de hoop nog niet verloren.

Een spreker : "Uitgaande van de eenvoud van mijn persoon ....."

-----0-----

HOE BELANGRIJK VINDEN WIJ VOLKSHUISVESTING ?

Wanneer binnenkort de vierde druk van ons programma uitkomt, zal daarin ook een volledig hoofdstuk Volkshuisvesting opgenomen zijn. N.B. een naamsverandering, vroeger was het woningbouw.

Volkshuisvesting - nog steeds geen ideaal woord - geeft een bredere horizon aan, bovendien sluit het beter aan bij het hoofdstuk Ruimtelijke Ordening, waar het naar de mening van ondergetekende dan ook een onderdeel van behoort te zijn, te vergelijken met NAVO en DDR van het hoofdstuk Buitenland. Het hoofdstuk is onder pressie van het vervroegde congres tot stand gekomen, een concept hiertoe werd door de (niet met vakantie zijnde) leden van de werkgroep R.O. en VHV-agglomeratie Den Haag opgesteld. Dit concept werd met andere concepten door de heer Nypels tot een geheel gemaakt en diende als basis voor het gesprek in de sectievergadering.

Wie nu mocht denken dat hiervoor ruim tijd was toegemeten, kwam bedrogen uit. Er was precies twee uur tijd ter beschikking en dat voor een programma-onderdeel waar van te voren nauwelijks discussie over mogelijk was geweest en ook geen deelcongres over had plaatsgevonden.

Voor werkelijke discussie was in de sectie dan ook nauwelijks tijd aanwezig, het moest maar genoeg zijn voor de 31 voorgestelde wijzigingen. Plenair was het nog droeviger gesteld. Waarom het niet mogelijk was na de schorsing tengevolge van het onwel worden van een der aanwezigen, de vergadering voor een kwartier te verdagen, zal voor allen die dit onderwerp werkelijk ter harte gaan, wel altijd een raadsel blijven.

Enfin de wijzigingen werden erdoor gejaagd, een stemming : 37 vóór, 43 tegen (wat zegt dat ?) werd als de gewoonste zaak van de wereld aanvaard, waarbij blanco stemmen tellen of ijking niet nodig was etc. Als klap op de vuurpijl kwam toen nog iemand die het hoofdstuk kennelijk net was gaan lezen en het consumentenbelang niet zo gauw kon vinden (het staat er wel degelijk in) even verklaren waarom hij tegen het hele hoofdstuk zou stemmen. De vergadering, althans wat daarvan over was, stemde met het laatste restje hersens gelukkig niet het gehele hoofdstuk weg.

Er zijn nu twee mogelijkheden : ofwel men besteedt aandacht aan dit hoofdstuk en tracht de visie die erin vervat is aan te voelen, ofwel men houdt op met te zeggen volkshuisvesting interesseert me zo, maar ik weet er niets vanaf. Indien men voor de tweede mogelijkheid kiest is het gewoon eerlijker om te zeggen : volkshuisvesting héél belangrijk, maar het interesseert me geen barst.

H.M. GELDERBLOM-LANKHOUT

-----0-----

SECTIE TECHNOLOGIE

Een belangrijk onderwerp nu D'66 zo de nadruk legt op het belang van de technologische ontwikkeling voor de maatschappij. Een vijftigtal technocraten verenigde zich dan ook voor deze sectievergadering. Helaas weer hetzelfde beeld als altijd, lange discussies over de juiste formulering zonder werkelijke discussie over de gestelde punten. Merkwaardig dat zelfs volkomen kansloze amendementen uitgebreid bediscussieerd worden, maar de meer fundamentele aspecten buiten de orde zijn. De voorzitter blijkt zich er op voor te laten staan een leek op technisch gebied te zijn, maar doet wel ijverig aan de discussie mee en tracht alles te doorgronden. We doen dan ook drie uur over drie moties, die of slechts de formulering betreffen, of secundaire aanvullingen wensen. Gelukkig heeft nu de technologie zijn intrede in ons partijprogramma gedaan. Een stap vooruit. Maar een wezenlijke visie, aangepast aan de moderne inzichten, ontbreekt toch nog. Maar daarover een volgende maal !

Wensen voor een volgend congres zijn toch wel meer efficiency en meer fundamentele discussie. Het moet toch mogelijk zijn volstrekt kansloze moties en moties waar iedereen mee accoord gaat van te voren uit te ziften. M.i. dienen moties door veel meer leden ondertekend te worden, een indiener moet toch in staat zijn van te voren een aantal anderen te overtuigen. Nu schrijft men in vijf minuten een motie, en 500 mensen moeten zich er een kwartier over buigen om het daarna met vrijwel algemene stemmen te verwerpen.

H. GEELEN

-----0-----

Han Lammers heeft doen weten dat hij D'66 niet het plezier wilde gunnen van te ontploffen. Het opgezwollen gevoel in de buik blijft dan wel aanhouden.

ROTTERDAMSE VERGADERWIJSHEID

Lachen als een Burger die kiespijn heeft.

Tans is een statusquosymbool.

Hoewel ik ongaarde in discussie treded met iemand met wie ik het in de grond van de zaak eens ben, wil ik toch het volgende over De Goederen's artikel in Peperbek van september 1968 te berde brengen.

1. De argumenten die De Goederen bestrijdt zijn, behalve die omtrent het machtsevenwicht, niet de werkelijke pro-NAVO argumenten, doch in het algemeen de gepopulariseerde rationalisaties daarvan.
2. De Goederen's betoog is dan ook meer een aanval op de pro-NAVO propaganda dan op de NAVO zelf. Zo bezien is het zelfs laakbaar, dat hij in zijn slotzin demagogie bedrijft.
3. De werkelijke argumenten voor oprichting van de NAVO in 1949 en de argumenten voor voortzetting in 1969 die niet dezelfde zijn liggen dieper en zijn ten dele waarschijnlijk zelfs nooit gepubliceerd.
4. Als D'66-er had De Goederen rekening moeten houden met de realiteit van 20 jaar NAVO en dus tenminste enige alternatieven moeten aangeven.
5. Aangezien ik, De Goederen kennend, voorlopig niet bereid ben zijn artikel als een vergissing te zien, neem ik voorlopig aan (ik kan dan meteen het feit dat hij de militaristische propaganda bestrijdt beter plaatsen) dat De Goederen met het oog op de behandeling van de NAVO op het congres in Leiden het militarisme en de erachterliggende motivering in het algemeen ter discussie heeft willen stellen. Hij had er wel beter aan gedaan dat er dan bij te zetten.

BARK

Weerwoord

Bark heeft grotendeels gelijk. Om geen misverstand te veroorzaken had het stuk veel langer moeten zijn (en beter herkauwd). Maar toch neem ik er niets van terug ! (d.G.)

-----0-----

ER ZIJN NOG OBJECTIEVE MENSEN !

(£) Niet omdat uw redacteur geen inspiratie zou hebben, maar alleen omdat gebleken is dat niet iedereen het gelezen heeft, volgt hieronder de tekst van een bericht uit "Trouw" van 12 september, dat bepaald het lezen waard is.

'HEILLOO - 'Het is dezer dagen precies een jaar geleden, dat ik een bezoek bracht aan uw land op uitnodiging van het Vietnamese Vredescomité. Met verbijstering heb ik nu echter kennis genomen van de bekendmaking en instemming van radio Hanoi betreffende de bezetting van Tsjechoslowakije door troepen van het Warschau Pact. Ik kan mij niet voorstellen, dat uw regering deze agressie van Rusland en zijn bondgenoten tegen de vrijheid en zelfstandigheid van het Tsjechoslowaakse volk goedkeurt.'

Zo begint de heer O. Boetes, lid van de Eerste Kamer voor de PSP, een brief die hij geschreven heeft aan de minister-president van de Democratische Republiek Vietnam (Noord-Vietnam), Quan Vam Dong. Het Kamerlid betoogt dat hetgeen in Tsjechoslowakije gebeurd is het tegendeel is van een contra-revolutie. 'Wanneer uw regering', zo schrijft hij aan Hanoi, 'werkelijk het optreden van Rusland zou goedkeuren, zou zij naar mijn overtuiging hiermee in flagrante tegenspraak komen met de eigen strijd voor vrijheid en zelfstandigheid voor het Vietnamese volk'. De heer Boetes, die zegt op een antwoord te rekenen 'opdat wij verder kunnen werken', vervolgt zijn brief :

'Trouwens, ook uw eigen, juiste houding in uw onafhankelijkheidsstrijd, geen vreemde troepen, noch Russische noch Chinese of anderen te gebruiken of op uw grondgebied toe te laten, is in tegenspraak met wat thans in Tsjechoslowakije gebeurt. De solidariteit met het Vietnamese volk, die ik heb uitgesproken in het persoonlijk gesprek, dat ik nu een jaar geleden met u heb gehad tijdens mijn bezoek aan Hanoi, is even groot als de solidariteit met het Tsjechoslowaakse volk in haar geweldloze strijd tegen de Russische agressor'.

Inmiddels wordt de misdadigheid van de Amerikaanse agressie tegen het Vietnamese volk er niet minder op. Erger nog : zij wordt juist door de Russische agressie tegen het Tsjechoslowaakse volk ernstiger en in de ogen van vele Amerikanen en eenzijdig westers georiënteerde personen en zelfs massa's, overigens ten onrechte, gerechtvaardigd. De verkiezing van een nieuwe president-oorlogsmisdadiger in de Verenigde Staten zal er het gevolg van zijn. En uw eigen volk daarvan direct de dupe.

Zo is de Russische agressie tegen Tsjechoslowakije een dolkstoot in de rug van uw eigen volk en betekent zij een verlenging van de oorlog in Vietnam, die uw partij niet militair, doch slechts politiek kan winnen met medewerking van alle, werkelijk democratisch, vredelievend gezinde krachten, vooral ook die in het Westen'.

In het gesprek van een jaar geleden hebben wij over dit laatste feit gesproken. U begrijpt wellicht, dat de houding van Hanoi ten opzichte van Tsjechoslowakije voor vele westerse, u welgezinde krachten een test-case is voor uw betrouwbaarheid. Wanneer u hierop geen bevredigend antwoord weet, worden de mogelijkheden om in het Westen te strijden voor vrede en vrijheid voor het Vietnamese volk uiterst beperkt', aldus de heer Boetes."

Wie beweerde er ook weer dat het zogenaamde "Linkse Protest" eenzijdig is ?

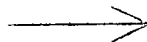
----O----

X-Y DE ALGEBRA DER ONTWIKKELINGSHULP
OF : DOE HET BETER DAN WITTEVEEN

(Enige gegevens over het nieuwe initiatief van de NOVIB, voor u verzameld door BARK)

Als geen drastische wijziging in de verhouding tussen de arme en de rijke landen plaatsvindt, zal in het jaar 2000 80% van de mensheid tot het arme deel behoren. 20% zal op een eiland van overvloed leven. Die situatie is onverdraaglijk en onaanvaardbaar.

De belangrijkste doelstelling van het tweede ontwikkelingsdecennium, 1970-1980, is het groeitempo van de ontwikkelingslanden te versnellen, waardoor een proces van versmalling van de kloof tussen arme en rijke landen kan beginnen. Om dit te bereiken zal de voet van de economische groei in de ontwikkelingslanden zodanig moeten worden verhoogd, dat hun jaarlijks groeipercentage per hoofd hoger komt te liggen (4%) dan het onze ($3\frac{1}{2}\%$). De totale groei in de ontwikkelingslanden zal dan zo'n kleine 7% moeten bedragen, nl. 4% groei en $2\frac{1}{2}$ à 3% opvang bevolkingsaanwas.

De partijvoorzitter voelt er meer voor nieuwe bouwstenen aan te dragen dan oude weer bruikbaar te maken.

Naar ruwe berekeningen is een dergelijke groei voor de arme landen haalbaar als de financiële hulpverlening op het niveau van 2% van het nationaal inkomen van de rijke landen wordt gebracht. Voor Nederland moet dat betekenen, zo snel mogelijk groeien naar 2%, hetgeen voorshands in 1972 haalbaar lijkt. Uitgaande van de stelling dat reeds in 1968 1% van het nationale inkomen ter beschikking had moeten komen, bepleit de NOVIB voor 1969 : 1,25%, voor 1970 : 1,50%, voor 1971 : 1,75% en voor 1972 de noodzakelijke 2%.

De Nederlandse regering heeft voor 1969 een bedrag van 632 miljoen op de begroting voor ontwikkelingssamenwerking opgevoerd. Dat is 0,81% van het nationaal inkomen en dus te weinig om onze verbale steun aan de doelstelling van het tweede ontwikkelingsdecennium te rechtvaardigen.

Noem dit percentage Y.

De doelstelling voor 1969 is 1,25%. Noem dit percentage X.

Het verschil tussen X en Y is 0,44% : dat is de bijdrage die NU beschikbaar moet komen van particulieren.

Dat betekent voor u in 1969 dus 0,44% van uw persoonlijk inkomen als aanvulling op de overheidsbegroting voor ontwikkelingssamenwerking.

U kunt dit bedrag storten op giro 645300, NOVIB, Den Haag, onder vermelding : X - Y.

De NOVIB zal dit geld voor 50% storten in het Kapitaalfonds voor ontwikkeling van de Verenigde Naties (Unctad Nations Capital Development Fund), dat zich in het bijzonder tot doel stelt financiële hulp op gunstige voorwaarden aan ontwikkelingslanden te verstrekken.

De andere helft zal worden bestemd voor financiering van projecten in ontwikkelingslanden, die in samenwerking met gespecialiseerde organen van de VN, zoals UNICEF, UNESCO, de Voedsel- en Landbouworganisatie en de Wereldgezondheidsorganisatie, zijn opgezet.

-----0-----

NIET BANG ZIJN VOOR PLANNING

Het programmahoofdstuk "Integrale planning" is een logisch voortvloeiend uit de eerder dit jaar verschenen nota van de werkgroep Ruimtelijke Ordening en een subgroep van de Sociaal-Economische werkgroep.

In de sektievergadering van vrijdagmiddag kwam allereerst aan de orde het amendement van de heer Droogleever Fortuyn (lid van de werkgroep R.O.) om de gehele paragraaf te schrappen. Indiener kreeg van de voorzitter ruim de tijd om zijn bezwaren nog nader toe te lichten.

Het hoofdstuk werd verdedigd door o.a. Hendriks, Jongedijk, Gelderblom, Meyer, Schöndorf e.a. Hierbij kwam naar voren dat : "integrale planning nu juist niet identiek is met Oostblok-planning", dat "planning een keus is uit de alternatieven : niets doen en doormodderen op de oude voet d.i. sektor planning, geen integratie van de sectoren zoals ruimtelijke ordening, economie, financieel beleid, onderwijs e.a. of juist wel integraal plannen, een methode die zeker gevaren in kan houden, maar we leven nu eenmaal in een gevaarlijke tijd".

"Planning in een democratie is de enige mogelijkheid om de burgers mee te kunnen laten denken over de dingen die iedereen aangaan, wegen hiertoe moeten juist voor het beter laten werken van de democratie op alle mogelijke manieren gezocht worden".

Met overgrote meerderheid werd het amendement tenslotte verworpen. Aan de orde kwam nog een amendement-de Bres om over te gaan tot het instellen van een adviesraad voor de integrale planning. Dit amendement werd zowel in de sektie als plenair met grote meerderheid aanvaard.

H.M. GELDERBLOM-LANKHOUT

Na de in het septembernummer gepubliceerde briefwisseling tussen hoofdbestuur en redactie-Peperbek volgt hier het antwoord van het bestuur.

Amsterdam, 4 september 1968

Aan de Redactie van Peperbek
Politiek Maandblad

Geachte Redactie,

Het hoofdbestuur heeft met genoeg kennis genomen van uw schrijven van 17 augustus 1968.

U hebt aan het verzoek van het hoofdbestuur om alle schijn te vermijden als zou Peperbek het blad van D'66 zijn, willen voldoen, door Peperbek te promoveren tot een politiek maandblad.

Bij alle deugden die wij u op grond van uw schrijfsels meenden te moeten toelichten moet nu ook een duidelijke politieke getalenteerdheid worden gevoegd. Wij hebben van Peperbek nog veel verwachting.

Met vriendelijke groet,
hoogachtend,

w.g. H. van Beekhuizen
secretaris

Naschrift Redactie Peperbek

Wij overwegen nu een nieuwe kop :

PEPERBEK
Politiek Maandblad
in voortdurende correspondentie met het hoofdbestuur van D'66.

-----0-----

COMMUNICATIESTOORNIS

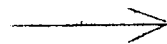
Het bestuur van de afdeling Den Haag van D'66 heeft de gemeenteraad de volgende brief geschreven :

11 september 1968

In de pers - lokale zowel als landelijke- is de laatste dagen aandacht gegeven aan het ongeval dat vrijdag jl. op de voetgangersbrug over de Laakhaven de dood van een twaalfjarig jongetje tot gevolg heeft gehad.

Het is met enige schroom en met grote terughoudendheid dat wij ons naar aanleiding van dit ongeval tot u wenden met het verzoek deze kwestie met spoed op de agenda van Uw Raad te plaatsen.

Wij vragen u dit niet om het ongeval te bespreken hoe droevig dit ook is voor alle betrokkenen. Wij vragen u dit wèl omdat de gang van zaken voorafgaand aan en na het ongeluk - naar ons is gebleken in essentie correct beschreven in artikelen in de Haagsche Courant van maandag 9 september en dinsdag 10 september (waarnaar korthedshalve moge worden verwezen) - duidt op een ernstige kortsluiting tussen de gemeentelijke overheid en een deel van de bevolking.

Het lijkt ons de taak van de gekozen vertegenwoordigers van de Haagse bevolking het College van Burgemeester en Wethouders, als hoofd van de Uitvoerende Macht, erop te wijzen dat het in het kader van het bevorderen van een goede verhouding tussen Burgerij en Gemeentelijke Overheid niet meer past niet of niet snel genoeg te reageren op redelijke verzoeken of pas te reageren als slachtoffers zijn gevallen.

Wij zouden het zeer op prijs stellen van u te mogen vernemen welke resultaten de bovengevraagde discussie heeft gehad.

-----0-----

WOORDEN ROMMELEN LANG NA

door J. IMKAMP (lid. 2e Kamer voor D'66)

Ik ben de heer De Goederen nog een antwoord schuldig en wel moet ik op enige vragen antwoord geven die hij met betrekking tot mijn uitspraken over ontwikkelingshulp op het congres in Utrecht op 30 maart jl. stelde in Peperbek van juni 1968.

De vragen van de heer De Goederen komen erop neer :

- 1) Welk effect een hogere c.q. lagere Nederlandse bijdrage voor ontwikkelingshulp zal hebben op de bijdragen van andere rijke landen;
- 2) Of ik er zelf voorstander van ben dat de f 900 mln, zoals staat in het partijprogramma, door Nederland verminderd zou moeten worden.

Ik dacht dat het antwoord reeds lag in mijn stukje in diezelfde Peperbek van juni 1968. Hier volgt het citaat :

"De bijdrage voor de arme landen wordt bepaald door nationale overwegingen, zeker vooralsnog, en daar verandert geen voorbeeldig Nederland iets aan. Over dit punt heb ik in Utrecht niets gezegd. Persoonlijk vind ik dat Nederland best die f 900 mln kan geven; als een drenkeling in het water spartelt ben je ook niet gedisciplineerd als je, je beroepend op de inertie van de omstaanders, meent niet in het water te moeten springen".

Hieruit volgt dus dat - ik ben uiteraard geen weerprofeet - het andere rijke landen volstrekt onverschillig laat wat Nederland nu geeft. Hun inspanning wordt bepaald door eigen nationale overwegingen. Voor de rest, mijn persoonlijke overtuiging spreekt, dacht ik, toch meer dan voldoende uit het citaat.

-----0-----

WAT VAN DAM BEWIJST, BEWIJST ALLES

LIJDEN

Congresser c'est souffrir un peu.

INTERNATIONALE GERICHTHEID

Luns : Dat is toch niets nieuws ?

KLEINE MOEILIJKHEID

Pessimist : "Het probleem is niet de inspraak van de burger, maar de uitspraak van Burger".

CONGRESSTELLINGEN (%)

Stelling 1 : Iemand die een voorstel indient om een bepaald plan via de Verenigde Naties te laten lopen, is tegen dat plan.

Stelling 2 : Een democratisch partijleider die bijna 100% instemming ontmoet is ongewild een gevaar voor de democratie.

Stelling 3 : Hoe meer mensen gelijktijdig deelnemen aan een gemeenschappelijk overleg, hoe ondemocratischer dit overleg is.

Stelling 4 : Het is geen kunst een formulering te vinden waar iedereen het mee eens is. De politieke kunst is een programmpunt te creëren waar nog mensen kwaad om kunnen worden.

Stelling 5 : Een congres is aanmerkelijk minder dan de som van de delen.

Stelling 6 : Hoe meer moties worden ingediend, dus hoe meer mensen zich actief met politiek bezighouden, hoe meer de anderen deze mensen als kwerulanten gaan zien. In de ideale democratische samenleving is zodoende iedereen een kwerulant.

Stelling 7 : Een strak congresreglement waarborgt een goed verloop. Handhaving ervan komt onherroepelijk in conflict met het gezonde verstand. Het is een kwestie van persoonlijke aanleg wat men prefereert : een goed verloop of gezond verstand.

-----0-----

1970 GEMEENTERAADSVERKIEZINGEN

Het is waarschijnlijk dat de Haagse Gemeenteraad in 1970 in samenstelling belangrijk zal afwijken van het zittende college. Een van de redenen voor deze verandering zal zijn de intrede van D'66 (hopen wij). Zoals bekend is de Afdeling bezig met het opstellen van een programma voor de a.s. verkiezingen. Velen zijn daar reeds actief mee bezig. Alle hulp (deskundige of minder deskundige) en gezond verstand is welkom. Vandaar deze opwekking aan al diegenen, die zich voor de gemeentelijke problematiek interesseren en zich (nog) niet actief hebben opgesteld. De Coördinatiecommissie (Secretaris : mevr. Mastenbroek, tel. 541571) zal u graag helpen met uw inschakeling bij het werk van uw keuze. Het is belangrijk ! Zonder uw hulp zijn wij niets ! De Coördinatiecommissie zou ook graag de namen ontvangen van hen, die bereid zijn zich op te geven voor de D'66-lijst. Uit de meeste commissies zijn reeds namen voortgekomen en een eerste ploeg "vrijwilligers" is al aan het werk. Mochten nog anderen zich aangetrokken voelen tot dit werk dan kunnen zij zich daarvoor eveneens opgeven bij mevr. Mastenbroek. Ook hier : uw participatie is noodzakelijk om een goede verkiezingscampagne te kunnen voeren om de besten van ons in de Gemeenteraad te brengen.

- En dat is nodig !
- Om onze stem te kunnen laten horen !
- Om de overheid toegankelijk te maken voor ons, burgers.
- Om te proberen met zoveel mogelijk gewicht, realiteit te maken van al onze wensen.

DE COÖRDINATIECOMMISSIE

-----0-----

REORGANISATIE AFDELING VOORBURG

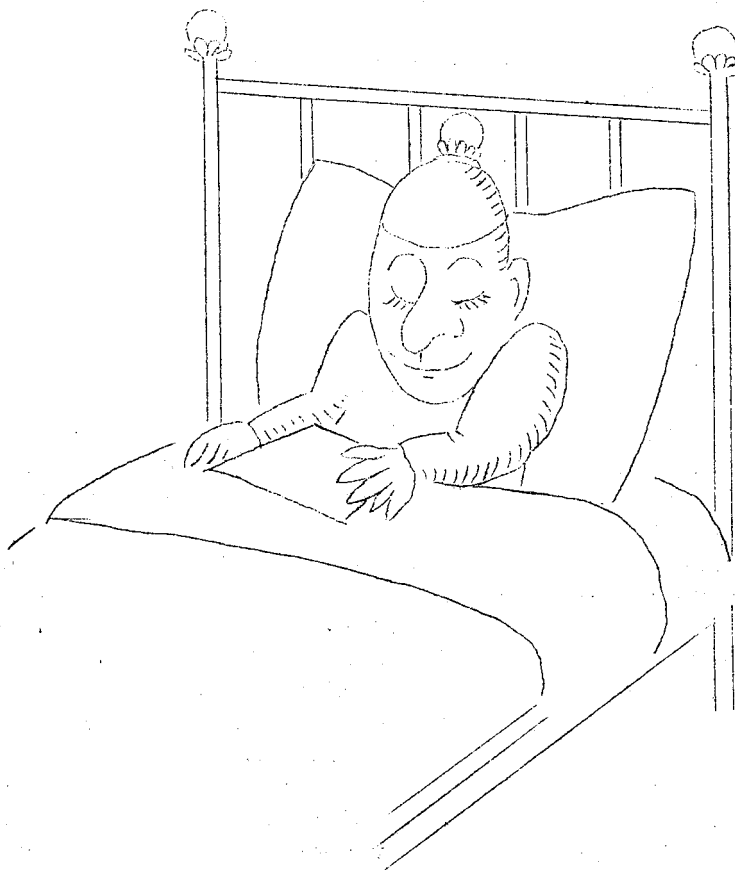
De afdeling Voorburg heeft haar organisatie tot de meest eenvoudige vorm teruggebracht, namelijk een werkgroep waaraan alle actieve afdelingsleden kunnen deelnemen. Een eigenlijk bestuur is er niet meer. Men hoopt zo de afstand tussen de leden zo klein mogelijk te maken.

Het secretariaat is gevestigd : Noordenburglaan 46, tel. 861272.

AGENDA

- Redactievergad. Peperbek, 4 oktober in café Mercur.
- Vergad. Regionale Comm. Staatsrecht, 15 oktober in café Mercur.
- Vergad. Werkgr. Verkeer en Vervoer, 1 november in café Mercur.
- Deelcongres D'66 over staatsrecht. punten, 23 november.
- Huish. congres D'66, 14 december.

-----0-----

HANDIG BURGERSCHAP

"Van die kroketten heb ik een congestie overgehouden" (bekort)

ABONNEE

Noot van de redactie

Naam en adres van de inzender zijn ons onbekend. Zijn gezicht zoveel te beter.

peperbek

POLITIEK
MAANDBLAD

2e Jaargang, nummer 3

NOVEMBER 1968

68

Copy voor Peperbek - bij
voorkeur getypt met brede
marge - gaarne vóór.
15 november bij de redactie.

PEPERBEK

2e jaar, no. 3
november 1968

POLITIEK MAANDBLAD

met medewerking van afdelingen van de politieke partij
DEMOCRATEN '66 in de agglomeratie Den Haag

VAN ZALTBOMMEL NAAR MELISSANT ?

Neen, dit is geen opgave in de geest van : Iemand moet om 10 uur 's ochtends in Melissant zijn. Hoe laat moet hij dan uit Zaltbommel vertrekken ? Kan hij nog dezelfde dag terug ? Wel heeft het te maken met het hoofdbestuur van de partij, waarvan de voorzitter in Zaltbommel woont en de penningmeester in Melissant.

Op het partijcongres van 14 december (noteren s.v.p.) treden minstens 11 van de 21 hoofdbestuursleden af, waaronder de 5 die er van 1966 af zitting in hebben. Dit is een reglementair voorgeschreven aderlating, die het evidente voordeel heeft van de voortdurende verjoging, maar daar tegenover het nadeel dat belangrijke figuren, zoals de voorzitter en de secretaris, in feite slechts één jaar die functie bekleden; waardoor zij onvoldoende tijd tot ontplooiing krijgen. Het a.s. congres zal hiervoor een modus moeten vinden.

Het is van belang dat alle leden zich beraden op bekwame kandidaten voor het hoofdbestuur. Laat ieder in eigen omgeving rondkijken en niet schromen eventueel zichzelf als kandidaat aan te dienen. Partijbelang gaat vóór valse bescheidenheid. Er moet ook een nieuwe voorzitter komen, in functie te benoemen, omdat de heer Van Lookeren Campagne afscheid neemt. Volgens insiders is het vrij zeker dat het huidige hoofdbestuur zijn penningmeester, de heer J.A.P.M. Beekmans, voor deze functie zal voorstellen. De heer Beekmans is keel-, neus- en oorarts. Een krachtig keelgeluid, een fijne neus en een goed gehoor zijn in de politiek nuttige functies.

Directie : P.W. van Baarsel

Administratie : Mevr. A.H. Truyen-van Kleeff, Waalsdorperweg 41,
Den Haag, tel. (070) 246226

Redactie :

D. Bark (€), A.R. van der Burg (€), A.C. de Goederen (x),
W.S.A.N. Gorter, W.C. Olyslagers (?), F.W.H. Vink (&), A. Wevers.

Redactie-adres : Sportlaan 190, Den Haag, Tel. (070) 332300.

Wat kost Peperbek ?

Per jaar (11 nummers) voor leden f 7,50, voor niet-leden f 9,--.
Postrekening 726932 t.n.v. Penningmeester D'66 afdeling Den Haag.
Losse nummers f 1,--.

Advertenties : ("Peperklips") max. 5 regels : van f 3,-- tot f 5,--.

KOPIJ

(£) Hoewel de dikke nummers die u elke maand in de bus krijgt (en zult blijven krijgen als u uw abonnementsgeld tijdig betaalt) zulks niet doen vermoeden, maakt de redactie zich toch bij tijd en wijle zorgen over een gebrek aan kopij. Vrijwel nooit behoefde de regel "redactionele kopij moet wijken voor ingezonden kopij" toegepast te worden. Dat is verontrustend. Peperbek is uw blad. Het is uw taak te voorkomen dat het volgeschreven wordt door enige veelschrijvers die zich Redactie noemen.

dagvandaag

JAPIE

Evenals andere veelgelezen periodieken wordt thans ook Peperbek bezocht door een van die onopvallende mannetjes die met de bekende gekke vragen rondloopt die tien wijzen vaak niet kunnen beantwoorden. Met ingang van dit nummer geven we ze daarom maar aan u door.

dagvandaag

PEPERBUS

De redactie heeft besloten maandelijks een peperbus uit te reiken voor de meest originele opmerking, uitspraak, plan, actie en wat dies meer zij, die in de afgelopen maand ter kennis van de redactie kwam. Suggesties worden gaarne ingewacht.

Deze maand gaat de peperbus naar premier De Jong voor de volgende grandioze vondst: "Door een intensieve communicatie en een grotere openheid komt het leven van ons vorstenhuis en dat van de burger dichter bij elkaar te staan."

dagvandaag

GESPREKKEN AAN DE BASIS

De gesprekken aan de basis waartoe resolutie II ons oproept zijn in Den Haag gemakkelijk te organiseren. Het bestuur ontvangt uitnodiging op uitnodiging. Met het Liberaal Democratisch Centrum heeft inmiddels een eerste oriënterend gesprek plaats gevonden.

De redactie meende er goed aan te doen, na de heren Visser en Nuy iemand van het LDC te vragen zijn visie op vernieuwing, concentraties en gesprekken in Peperbek uiteen te zetten. Het werd de heer Carol.

dagvandaag

VERKIEZINGEN

Hoewel 1970 nog ver weg lijkt heeft de Publiciteitscommissie (ja, die bestaat ook weer) zich nader beraden op de campagne voor de Gemeenteraadsverkiezingen in dat jaar. Een van de conclusies was (het zal u nauwelijks verwonderen) dat er veel geld nodig zal zijn, weshalve het bestuur geadviseerd is een verkiezingsfonds te stichten. Leest de oproep elders in dit nummer.

dagvandaag

SPELEN ZONDER OLYMPISCHE RUST

(%) De demonstratie van de twee Amerikaanse neger-atleten in Mexico heeft weer velen de gemakkelijke uitspraak "bij de sport geen politiek" uit de pen doen vloeien. Ziet men politiek als het gestalte geven aan maatschappelijke beweging, dan staat de uitspraak gelijk met "in de sport alleen karakterloosheid".

dagvandaag

UTRECHT

Er zou een verslag zijn van de bijeenkomst van voorzitters en het Hoofdbestuur over de uitwerking van Resolutie III. Er is echter zo weinig uit deze vergadering gekomen, dat de resultaten in dagvandaag opgesomd kunnen worden.

Het interesseren van politieke inactieve kiezers voor de politiek zal in kleine gemeenschappen gemakkelijker zijn dan in de grote steden. Het Hoofdbestuur adviseert via gesprekken over problemen van alledag (buslijnen, gevaarlijke kruispunten e.d.) gevolgd door directe actie op zulke punten, de mensen te interesseren voor open deelneming en internationale gerichtheid, althans voor gesprekken daarover. Het lijkt erop, dat in de grote steden toch eerst met de lokale organisaties van andere partijen zal moeten worden gesproken.

dagvandaag

ROZEN

De Algemene politieke en financiële beschouwingen waren dit jaar haast even onwezenlijk als de Troonrede. De Jong mag het dan niet zo voelen, maar het OP-ROZEN-ZITTEN van het kabinet was zo duidelijk, dat pseudo-kritische opmerkingen van sommige regeringspartijen, die vervolgens door de regering direct werden beantwoord met toezeggingen, de indruk van een (slecht gespeeld) "spel voor de kiezers" niet konden wegnemen.

dagvandaag

WERKLOOSHEID

De slaaphuizen van Nijenrode zijn wakker ! Uit één ervan ontvingen wij een verhaal over werkloosheidsbestrijding in Zweden.

-----0-----

Japie : Kan iemand mij uitleggen waarom betrekkingen met linkse dictaturen verbeterd moeten worden om de humaniserende tendenzen in die dictaturen te stimuleren, terwijl de betrekkingen met rechtse dictaturen om dezelfde reden verslechterd moeten worden ?

"POLITIEK" OF "CONSTRUCTIEF ONTWIKKELINGSBELEID" ?

door W.S.A.N. Gorter

Oppositie als ideaal

In het kader van onze pleidooien - o.i. thans ondersteund door de ingediende rijksbegroting voor 1969 - ten behoeve van de vorming van één grote politieke partij met daaromheen gegroepeerd een aantal kleine partijen van extremen, dogmatici en eenzijdige groepsbelangen, zijn wij in onze gedachtenwisselingen met anderen gestuit op het argument "in de politiek moet je toch een oppositie hebben". Dit was dan niet het constateren van een waarneembaar en eventueel onvermijdelijk feit, maar het stellen van een ideaal. Desnoods moest zulk een oppositie kunstmatig worden georganiseerd en van een inhoud worden voorzien.

De "vuile" politiek

Nu is het een algemeen bekende omstandigheid dat de gewone burger weinig of niets van "politiek" moet hebben. De over en weer instandgehouden argwaan, het elkaar vliegen afvangen en spijkers op laag water zoeken, het manoeuvreren in de richting van (de) voordelige plaatsjes, de machtspolitiek van de "meeste stemmen", die bij lang niet elke procedure tot de voor allen beste oplossingen leidt, dit alles samengevat in een versluijend spel van dogma's en beginselen, brengt de burger er toe te spreken over "de vuile politiek" die in strijd is met alle regels van fatsoen die hij van zijn moeder thuis heeft geleerd als gunstig voor het totstandkomen c.q. handhaven van een goede en plezierige samenleving.

Huichelachtig

Natuurlijk zit er iets huichelachtigs in deze visie van de burger op de politiek : wij zouden niet graag alle burgers ten laste van onze broodtrommel krijgen die zich in hun niet-politieke leven min of meer bedekt juist op dezelfde manier die zij in de politiek afkeuren, gedragen. De klacht van de politicus is : de burger stelt onvoldoende belang in de politiek. Het antwoord van de burgers is : waarom zouden wij een deel van onze kracht, ons denkvermogen en onze tijd er aan wijden en zelfs soms nog geld uitgeven om op laag niveau allerlei werkzaamheden te verrichten als een soort anonieme koelies ten behoeve van de politieke leiders die in hun baantjes aan het resultaat van ons werk verdienen of er de bouwstoffen voor hun politieke zelfontplooiingshobbies - in partijbesturen, -commissies en -bladen - uithalen ? Wij willen ze alleen maar aanwijzen om voor ons het overheidswerk goedkoop en effectief te verrichten en wensen verder met rust te worden gelaten om onze eigen maatschappelijke taken te verrichten. Of : de maatschappij is ons soort mensen vijandig gezind en wij willen leiders om er het maximum voordeel voor ons uit te halen !

Leiders en burgers

Toegegeven zij, dat het bovenstaande - om de zaak relatief te geven - extreem is geformuleerd, doch niemand kan ontkennen dat er een scherpe scheiding loopt tussen de ontelbare verschillende groepen leiders enerzijds en de gewone burgers anderzijds. Daartegenover staat dan dikwijls weer van de kant der volgelingen een ongemotiveerde aanhankelijkheid aan en bewondering voor de leider. Wij zouden het allemaal wat nuchterder willen hebben. En zakelijker. Met minder scherpe scheidingslijnen. Waardering en samenwerkende critiek in plaats van passieve verguizing en bewondering.

Constructief ontwikkelingsbeleid

Het bovenstaande sinds geruime tijd overwegende kwamen wij tot het denkbeeld dat het misschien wel aanbeveling zou verdienen te trachten het gehele "politieke bedrijf" zoals dat op nationaal en internationaal gebied reilt en zeilt te vervangen door iets bevredigenders. Wij willen daarbij onmiddellijk vooropstellen dat het geen zin heeft een (nieuwe) blauwdruk van de menselijke samenleving te maken indien men deze samenleving niet eerst tot in haar uithoeken meent te kunnen beheersen. Maar het zou misschien wel mogelijk zijn om gezamenlijk aan de hand van voorlopige blauwdrukken die we om te beginnen op onszelf en in kleine kring toepassen, kernen te vormen welke er naar streven het klassieke patroon van "politiek-bedrijven" uit te schakelen en te vervangen door nieuwe vormen van individuele en collectieve samenwerking. De totaliteit dier kernen zou men dan "de nieuwe grote partij" kunnen noemen. Daarbuiten blijven dan die groepen "in de oppositie" staan, welke op de oude wijze politiek willen bedrijven; het gaat er dus om deze groepen democratisch te overstemmen. Het schijnt dat het "algemene onbehagen" voor een dergelijke nader toe te passen en uit te bouwen visie wel te winnen zou zijn. D'66 heeft juist nu wel nieuwe impulsen en preciseringen nodig, bijv. betreffende de inhoud van "radicale democratie" ter voortzetting van zijn breekijzerfunctie en ter uitwerking van zijn sociaal-economische beginselen. Die visie hebben we nu maar voorlopig genoemd : "constructief ontwikkelingsbeleid".

-----0-----

ZOON VERLOREN

(£) PPR-voorzitter Jurgens heeft in Arnhem blijkbaar de behoefte gevoeld te laten merken dat hij geen prijs stelt op de hem in Leiden door D'66 aangeboden positie van verloren zoon. Hij was helemaal niet dankbaar. In zijn congresrede meende hij, sprekend over politieke en maatschappelijke vernieuwing D'66 toch weer het verwijt van vrij-blijvendheid te moeten maken. De omstandigheid dat hij zijn opmerkingen verpakte in het vriendelijk klinkend "Het schijnt dat ..... etc.", doet niets af aan de onjuistheid van deze bewering.

Jurgens heeft Van Mierlo's rede in Leiden gehoord. Hij kan hem bovendien binnenkort nog eens nalezen als hij q.q. de gedrukte tekst heeft ontvangen. Daaruit blijkt niets van die veronderstelde vrijblijvendheid. D'66 heeft wel degelijk welbewust gekozen.

Immers, wanneer Jurgens meent dat onderhandelen met de PvdA tot gevolg zal hebben dat deze partij verandert (in de door J. gewenste zin uiteraard) is die stelling minstens even onbewijsbaar als de D'66 bewering dat de kiezer in een door zulke onderhandelingen tot stand gekomen concentratie slechts een PvdA met randverzieren zal zien, terwijl bovendien de PvdA onderhandelingen zal aangrijpen om "de rijen te sluiten" in plaats van te veranderen.

In deze situatie heeft het door D'66 gekozen (N.B.: gekózen, mijnheer Jurgens !) uitgangspunt het voordeel dat de kans dat men (van de kiezer) de kous op de kop krijgt, waardoor wekelijks vernieuwing tot in lengte van dagen wordt uitgesteld, aanzienlijk kleiner is dan bij de door de PPR gekozen opstelling.

Wie werkelijke vernieuwing wil moet de zucht naar snelle resultaten ondergeschikt weten te maken aan de zekerheid van gewenste resultaten. Uit sommige persverslagen kreeg men de indruk dat Jurgens ook de bereidheid van D'66 om tot maatschappelijke veranderingen te komen niet zo duidelijk zag. De rede van Van Mierlo, resolutie I en de bijlage, alsmede het partijprogramma van D'66, spreken hierover echter een zo duidelijke taal, dat we dus voorlopig maar aannemen dat de persverslagen (ev. als gevolg van onjuiste formuleringen van J.) enigszins onduidelijk zijn geweest op dit punt.

-----0-----

PARTIJVERNIEUWING - PROGRESSIEVE CONCENTRATIE ?

door P.A. Carol, voorzitter Werkgroep 's-Gravenhage van het
Liberaal Democratisch Centrum

"Het Liberaal Democratisch Centrum vormt een ontmoetingspunt van allen, die er actief toe wensen bij te dragen een omlinjnde vorm te geven aan de toepassing van de liberale beginselen in Nederland. Dit ontmoetingscentrum gaat hierbij uit van de overtuiging, dat in ons land behoefte bestaat aan een politieke groepering, die een krachtige en consequente progressieve politiek voert, gebaseerd op de grondbeginselen van het liberalisme.

Het Liberaal Democratisch Centrum is van mening, dat de Volkspartij voor Vrijheid en Democratie er in het verleden niet in is geslaagd aan deze bestaande behoefte op duidelijke wijze te voldoen en er dus evenmin in is geslaagd te groeien tot de gewenste progressief gezinde en ondogmatische partij, die de oprichters *) in 1948 voor ogen stond. Het is er echter van overtuigd dat, ondanks deze ontwikkeling, de Volkspartij voor Vrijheid en Democratie op dit moment de enige politieke groepering in ons land vormt, die, door de bundeling van de liberalen, die het bovenstaande onderschrijven, de kiemen voor de groei van een dergelijke partij nog steeds in zich draagt. Uitgaande van deze gedachte stelt het Liberaal Democratisch Centrum zich ten doel door overleg, studie en voorlichting de positieve ontwikkeling van het liberalisme in Nederland daadwerkelijk te bevorderen."

Bovenstaande regels vormen de doelstelling van het Liberaal Democratisch Centrum zoals deze in 1963 is geformuleerd. In het kader van de artikelen-serie over de "progressieve concentratie" in Peperbek is het wellicht verrassend een dergelijk oud, maar nog immer fris geluid uit liberale kring te vernemen.

Daarbij moet men zich dan tevens goed realiseren, dat deze doelstelling wel enige aanpassing benoeft. Met name de passage over de in de V.V.D. aanwezige kiemen voor de groei van een progressieve en ondogmatische partij, is, en dit is een persoonlijke visie, discutabel.

Dat het LDC zich realiseert, dat aanpassing geboden is, moge blijken uit het bestaan van een commissie, welke tot taak heeft de doelstelling opnieuw te formuleren, rekening houdende met de bestaande situatie.

Om nu te komen tot de werkelijkheid van vandaag is het zinvol om aan te sluiten bij de artikelen van de heren Visser (PPR) en Nuy (PvdA) in respectievelijk het septembernummer en het oktobernummer van Peperbek.

Wat direct opvalt in beide artikelen en wat zonder meer ook aanwezig is in het LDC is het algemene uitgangspunt, dat van onderaf in de gevestigde partijen getracht moet worden tot een doorbreking van de bestaande scheidsmuren te komen. Dat het gesprek met anderen daarbij niet uit de weg mag worden gegaan, is een logische zaak, want om oude muren te slechten en nieuwe op te richten moet men eerst weten hoe men aan weerszijden van die oude muren werkelijk denkt.

Minder vanzelfsprekend is het, dat er in bepaalde kringen reeds vanaf het begin een voorselectie wordt gemaakt uit de mogelijke gesprekspartners. Dit verschijnsel is ook duidelijk aanwijsbaar in de zich progressief noemende hoek.

*) Hier wordt bedoeld de uitspraak van Mr. D.U. Stikker bij de oprichting van de Volkspartij voor Vrijheid en Democratie :

"De V.V.D. zal moeten zijn een sterk progressief gezinde partij, die allen omvat, voor wie de geestelijke vrijheid primair is, de sociale gerechtigheid plicht en die het economische leven niet willen zien verstarren in het keurslijf van een socialistische dogmatiek, die uiteindelijk in het staatsabsolutisme moet eindigen."

Met enige ironie zou men dit een gebrek aan "openheid" kunnen noemen, welke openheid we toch allen juist proberen te bevorderen.

Het LDC, en dit is opnieuw een persoonlijke visie, kan niet anders dan van harte instemmen met de door de heer Visser geschreven regels :

"In eerste instantie is de partijvernieuwing een zaak die alle leden van de partij aangaat en deze moeten dus kunnen meespreken, liefst vanuit hun ervaringen in de ontmoeting met de leden van andere partijen."

Het LDC heeft een begin gemaakt met het leggen van dit soort contacten. Daarbij heeft men zich in liberale kring gerealiseerd dat men tegelijkertijd ook intern de discussie op gang moet brengen.

Een eerste exponent hiervan is de commissie Kiezer-Gekozone van de V.V.D., die een rapport over dit onderwerp heeft gepubliceerd voorzien van een groot aantal ontwerp resoluties waarin minderheids- en meerderheidsstandpunten binnen de commissie volledig tot hun recht komen. (Deze resoluties worden in november in een speciale algemene ledenvergadering door de V.V.D. behandeld.)

Als tweede kan genoemd worden het zg. Liberaal Beraad, een overleg tussen de besturen van J.O.V.D., L.S.V.N., L.D.C. en V.V.D., dat op de volgende 4 vragen antwoord zal moeten geven :

1. Waardoor functioneert de huidige partijstructuur in Nederland onvoldoende (antwoord reeds gepubliceerd).
2. Welke partijstructuur is het meest functioneel (antwoord wordt binnenkort gepubliceerd).
3. Welke plaats neemt het liberalisme in een gewijzigde partijsituatie in (antwoord wordt binnenkort gepubliceerd).
4. Welke functies kan de V.V.D. vervullen in het proces van de hervorming van de partijstructuur (antwoord is in voorbereiding).

Aan beide exponenten zijn vele bijdragen geleverd door individuele leden van de liberale organisaties en deze organisaties zelf.

De resultaten van dit werk en vooral de reactie hierop vanuit de gelederen van de V.V.D. in de vorm van partij-uitspraken zullen een testcase vormen voor de werkelijke stellingname in politieke zin in dit deel van ons partijbestel.

Dat het LDC hierbij geen afwachtende houding aanneemt, maar reeds is begonnen zich op te werpen als gesprekspartner voor anderen, zou voor andere groeperingen een vingerwijzing moeten zijn, dat ook in deze hoek de bereidheid bestaat gezamenlijk te zoeken naar mogelijke nieuwe structuren in ons partijbestel.

Dat het LDC daarbij het begrip "progressieve concentratie" als min of meer inhoudsloos terzijde schuift is, misschien, duidelijk geworden uit de geciteerde doelstelling van het LDC.

-----0-----

POLITICUS :

Zijn doeltreffendheid is veelal omgekeerd evenredig aan de lengte van de volzinnen in zijn betoog.

Luns : Ben ik dáár nou voor teruggekomen ?

(?) Onlangs is in het "Algemeen Handelsblad" weer eens een spiegelgevecht geleverd over de begrippen vrijheid en gelijkheid, ditmaal in het vlak van de economie en derzelfver machtsstructuur. Zo men het al eens kan worden over een eenduidige omschrijving van deze begrippen dan nog lijkt het een vermoeiende en vruchteloze bezigheid, ze te plaatsen in het licht van bijv. de inkomens- en vermogensverdeling. Misschien wordt een en ander nog duidelijker indien we tevens de volgende combinaties invoeren : "Gelijke vrijheid" en "In vrijheid verworven gelijkheid". Professor doctor F. Hartog vermoedt dat de meest vermogende groep steeds weer in staat zal zijn een aanval bijvoorbeeld door middel van een sterk progressieve belasting te pareren en wel door afwenteling en andere economische handelingen.

Het is zeer teleurstellend dat D'66 het nog niet tot haar taak rekent een grootscheeps onderzoek te beginnen naar de wijze waarop en de mate waarin deze afwenteling dan wel plaatsvindt; een eerste stap op de weg naar vestiging van een economische democratie.

---O---

PROGRESSIEVE CONCENTRATIE

ZINKENDE BOTEN KAN MEN BETER MISSEN 1)

door A.R. van der Burg

De tranen die vele dag- en weekbladen geplengd hebben over de domheden van D'66 zijn werkelijk ontroerend. Het waren zulke aardige jongens, maar nu hebben ze toch de onvergeeflijke fout begaan de zo sympathiek uitgestoken hand van PvdA en Radikalen niet beet te pakken. Ze hebben zichzelf daarmee definitief op dood spoor geplaatst. Ze hebben altijd hun mond vol gehad over vernieuwing en ontploffing. Nu krijgen ze de kans. En wat doen ze ? Ze kruipen angstig in hun schulp, bang om te ontploffen en vooral bang om hun ware aard (naar kleur van de lezer in te vullen : conservatief, links, liberaal, opportunistisch, Gaullistisch) bloot te geven. De kiezer is nu wel definitief teleurgesteld.

Het aardige van deze redenering is dat iedere partij er gebruik van kan maken. Succes verzekerd. De voorstanders van de concentratie in de PvdA schrijven het bij wijze van uitdaging : "Kom mensen, doe niet so stom, keer terug van je dwalingen voor het te laat is." De tegenstanders van de concentratie in de PvdA tonen met de redenering aan dat nu toch wel het zinloze van de poging is aangetoond. Scribenten van confessionele partijen en VVD kunnen hun kiezers het gebrek aan bestaansrecht van D'66 nog eens voorhouden. Zo is eigenlijk bijna iedereen tevreden. Ook de kiezers ? Och, kiezer, ga toch rustig slapen; Vadertje Zuzenzo zorgt goed voor je.

Brugsma liet in de Haagse Post een geheel ander geluid horen : Die reddende hand zou wel eens een verdrinkende hand kunnen zijn van een stukje establishment dat zich aan de strohalm D'66 vastgrijpt. Hij raadde D'66 aan die hand vooral niet te grijpen, want dan zou deze partij wel eens meegezogen kunnen worden in het moeras.

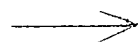
1) Dit artikel werd geschreven vóór het Leidse congres. Wat als persoonlijke vóóroverdenking geschreven was, blijkt achteraf de formulering van een sterk vertegenwoordigde opvatting te zijn.

De oprichters van D'66 hebben zoals bekend destijds lang gearzeld, omdat ze zich afvroegen of niet beter de bestaande partijen van binnen uit hervormd konden worden. Ze hebben ingezien dat iets dergelijks alleen kon lukken door een electorale dreiging op de achtergrond. Zoals nu gebleken is, hebben ze gelijk gekregen. Door het ontstaan en eerste succes van D'66 zijn er vele stenen aan het rollen gegaan. Het is zaak deze stenen aan het rollen te houden. Het hebben van een eigen partij betekent dan ook niet het opgeven van de oorspronkelijke breekijzerfunctie in de bestaande partijen. Het betekent in concreto dat we de sympathisanten met onze denkbeelden - die in alle partijen in meerdere of mindere mate aanwezig zijn - moeten mobiliseren en moreel moeten ondersteunen. De grote amorfe massa in die partijen moeten we verontrusten en opschrikken uit hun siësta. Die taak zal ook de komende jaren aanwezig zijn. Het moet er in uitmonden dat genoemde sympathisanten en een deel van de in beweging gekomen amorfen de rollende stenen in een lawine omzetten, een lawine waaronder vele partijen zullen kraken, maar die tevens een meerderheid voor onze denkbeelden zichtbaar zal maken. Temidden van de stofwolken kunnen we elkaar dan de hand toesteken en gezamenlijk een nieuwe, open, humane en welvarende samenleving opbouwen.

Om dit doel te bereiken zullen we voortdurend contact moeten zoeken met alle politiek actieven die met ons mee kunnen denken en net als wij zonder flauwekul naar een gelukkige, of althans dragelijke toekomst willen streven. We hebben daarbij de wijsheid niet in pacht. Een ander kan het beter zien. We zullen naar hem luisteren, ongeacht zijn etiket. Gezamenlijk komen we dan tot iets beters dan we nu hebben. Andere partijen zijn voor ons dan ook geen concurrenten. In iedere partij huizen vriend en tegenstanders. Toegegeven : in de ene partij zitten meer vrienden dan in de andere, maar ook de weinigen, juist zij, moeten niet worden vergeten.

Dus praten, aftasten, overleggen, het kaf van het koren scheiden, nagaan welke zaken hoe gemeenschappelijk nagestreefd kunnen worden, overtuigen, overtuigd worden. Maar hoe zit het nu met de "progressieve concentratie"? D'66 heeft de kiezers twee dingen voorgehouden die in dit licht ogenschijnlijk tegenstrijdig zijn. Ten eerste dat het een reveil is tegen het zieke politieke bestel, dat hoog nodig aan een algehele revisie toe is. Ten tweede dat politiek een daadwerkelijke keuze voor de kiezers moet inhouden, zodat m.a.w. de kiezer niet achteraf te horen moet krijgen welke kongsi's zijn partij voor hem en zonder hem gesmeed heeft. Dit laatste betekent dus kleur bekennen vóór de verkiezingen, zeggen met wie men in zee wil gaan, als het op regeren aankomt. En daar zit nu juist het schijnbare dilemma. Als D'66 na de volgende verkiezingen wil meeregeren, zal het volgens belofte van tevoren aan de kiezers moeten zeggen met wie, en dus ook tijdig met potentiële coalitiegenoten moeten onderhandelen. Maar de kiezer op D'66 zal dan terecht teleurgesteld zijn. Hij zal uitroepen : "jullie willen het zieke bestel vernieuwen, maar nu gaan jullie datzelfde bestel steunen door met partijen uit dat oude bestel samen te werken. Het leven van die oude partijen wordt daar alleen maar door gerekt.

Zoals gezegd, de tegenstrijdigheid is schijnbaar. Het is namelijk in het geheel niet vanzelfsprekend dat D'66 aan een komende regering moet deelnemen, aannemende dat er een meerderheidscoalitie te vormen zou zijn. Dit zou alleen zinvol zijn als die regering de animo en de kracht zou bezitten om een daadwerkelijk nieuwe geest in het gehele landsbestuur te brengen. Voordat het zover is moet er nog heel wat water naar de zee vloeien. Er zouden nieuwe parlementariërs moeten komen, die niet willen meedoen aan het klassieke kat-en-hond-spel. Daarvoor moeten hetzij de

Van Doorn heeft de KRO gered van verzinken in het verderf des Poels.

nieuwe partijen een meerderheid halen, hetzij oude partijen zich intern dusdanig moeten hervormen dat dit mogelijk wordt. Als er inderdaad oude partijen zouden zijn die volledig bereid zijn van hun in de loop der jaren gegroeide dogma's afstand te doen, als ze van harte willen meewerken en als ze de kiezer op een niet-patriarchale wijze willen tegemoettreden, ja, dan kan er weinig bezwaar tegen bestaan met zulke partijen een coalitie aan te gaan. Is die voorwaarde niet vervuld, dan heeft de kiezer gelijk die D'66 verloochening van eigen uitspraken verwijt.

Een andere voorwaarde is, dat er redelijkerwijs een meerderheid voor zulk een coalitie te verwachten valt. Anders zou men zich op iets vastleggen, zonder de mogelijkheid aan de verwerkelijking daarvan te kunnen werken. Het zou dan alleen maar teleurstellingen wekken.

Een fusie of permanente binding tussen partijen is bijna altijd ongewenst, omdat iedere partij toch altijd zijn eigen gezicht houdt, zodat het alleen stemmenverlies ten gevolge zou hebben, zonder duidelijke winst daartegenover. Degenen die altijd praten over grote politieke blokken vergeten daarbij dat in het door ons voorgestane staatkundige bestel geen enkele behoefte meer daaraan bestaat bij de samenstelling van een parlement. Integendeel, een zo groot mogelijke genuanceerdheid is de beste waarborg tegen institutionalisering. Alleen bij de verkiezing van een minister-president zal het gewenst zijn zekere federaties te vormen.

Ergo : Intensief contact zoeken, mogelijkheden aftasten om gezamenlijk iets te bereiken, goed duidelijk maken wat we verkeerd vinden en hoe we het anders willen, maar ons niet van onze weg laten afbrengen op een moment waarop we nog een heel stuk hebben af te leggen. Wie met ons mee wil trekken is van harte welkom.

-----0-----

OF NIET SOMS ?

Een gematigd rechtse regering is soms de beste uitvoerder van plannen uit de linkse hoek.

- ? -

Tsjecho-Slowakije : Mexico = verontwaardiging : kennisneming.

- ? -

Vindt Van Mierlo nog dat de N.A.V.O. doodbloedt ?

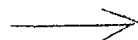
- ? -

Laten we niet menen dat de Standen-ervagende invloed van de luxe het sluitstuk zal zijn van het democratiseringsproces. Reeds doemt de volgende scheidslijn op : hoe bepaalde zeer specialistische en uitermate kostbare medische behandelingen te verdelen over de te vele belanghebbers.

- ? -

Een creatief-denkende en vooruitziende partij dient geen regeringspartij te worden. Het zou de dood zijn van haar inventiviteit.

- ? -

Protocol-der.

- ? -

De hemel op aarde : zuiver water, frisse lucht.

- ? -

Mosje Dayan :

"Ik doe wat me interesseert en als ik dood ben, ben ik dood. Oorlog is de geweldigste, spannendste kortom de meest interessante ervaring die je in het leven kunt hebben."

Het wordt nu toch de hoogste tijd dat alle krijgsliefhebbers zich in eenparig versnelde beweging naar 's werelds meest verlaten oord begeven teneinde zich daar, zonder overlast aan anderen te bezorgen, voor de laatste maal te verheugen in een spannend gevecht.

- ? -

De N.P.D. verbieden ?

Geen groter bedreiging van de democratie dan het politiek monddood maken van een in rancune verenigde oppositie, om het even of het nu een linkse of een rechtse is. Men dient hen zelfs het spreken niet onmogelijk te maken. De democratie kan geacht worden niet te functioneren indien niet door middel van open discussies en grootscheepse voorlichting van overheidswegen ingegaan wordt op de kritiek van dergelijke groepen. Op die wijze zal men althans een groot deel van de meelopers kunnen beïnvloeden.

- ? -

Een slechte opinievormer :

klaagt over een schandelijke actie van de andere partij en verdedigt vervolgens een gelijke actie van de eigen partij met een verwijzing naar het eerder geschapen precedent.

- ? -

Door het ontslag van Frits van der Poel is een laatste hoop op democratisering van het bloot via het massamedium televisie verloren gegaan.

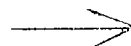
- ? -

-----0-----

INLEIDENDE BESPREKING MET PPR

Op 11 oktober heeft op uitnodiging van de partij Radikalen een bespreking plaats gevonden tussen enige vertegenwoordigers van de Haagse afdelingen van deze partij en D'66. Een soortgelijke bespreking heeft de PPR gearrangeerd met de PSP, de ARP en de PvdA. De bedoeling van deze besprekingen is af te tasten in hoeverre een gesprek tussen deze partijen gezamenlijk mogelijk is en in hoeverre dit in verdere vormen van samenwerking kan resulteren.

Zoals bekend beoogt de PPR hiermede het uiteindelijk tot stand brengen van een zg. progressieve concentratie, dan wel een stembusaccord. Deze vormen van samenwerking worden door D'66 vooralsnog niet wenselijk geacht. Dit standpunt sluit echter niet uit dat onderling van gedachten wordt gewisseld, al was het slechts om onderlinge punten van overeenkomst en verschil vast te leggen. Evenmin wordt de mogelijkheid uitgesloten dat in sommige gemeenten D'66 met de PPR of met andere partijen tot een vorm van samenwerking bij de verkiezingen komt.

In de eerste Haagse bespreking werd van onze kant dan ook geen enkel bezwaar gemaakt tegen gezamenlijke besprekingen. Wel werd daarbij de uitdrukkelijke eis van openbaarheid gesteld. In principe moet ook door niet-partijleden daaraan kunnen worden deelgenomen. De vertegenwoordigers van de PPR bleken volkomen begrip voor dit standpunt te hebben. Afgesproken werd dat er naar gestreefd zou worden op 21 november a.s. een "technische" vergadering te hebben met de partijen die intussen blijk zouden hebben gegeven daaraan mee te willen doen. In deze vergadering zullen geen politieke onderwerpen aan de orde komen, maar uitsluitend de vraag op welke wijze bijeenkomsten daartoe belegd kunnen worden en welke onderwerpen daarbij aan de orde zullen komen. Van PPR-zijde werd aan de bespreking deelgenomen door de heren Kuling, Van Rooyen, Schneider, Tukker en Vester, van D'66-zijde door de heren Van der Burg, Franken, Meerts en Spoor.

---0---

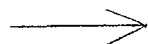
IETS OVER WERKLOOSHEID EN WAT ER AAN GEDAAN KAN WORDEN door J. Homan, student Nijenrode
--

Tijdens een studieverblijf in Zweden was ik in de gelegenheid kennis te maken met het werk van de Zweedse arbeidsbureaus (Länsarbetsnämnden, Arbetsförmedlingen). In Zweden bedraagt het aantal werklozen op het ogenblik $1\frac{1}{2}\%$.

Werkloosheid ontstaat in Zweden veelal door rationalisering, automatisering, structurele veranderingen en sluiting van bedrijven. Hoewel het laatste niet zo erg vaak voorkomt. Voor jongeren is het niet zo moeilijk om weer werk te vinden. Maar voor diegenen die ouder zijn dan 45 jaar, is het vaak erg moeilijk om werk in het oude beroep te vinden. Arbetsförmedlingen geeft zoveel mogelijk informatie en advies over de arbeidsmogelijkheden die er voor hen bestaan. Vaak is de enige mogelijkheid: omscholing. Zo een omscholing is natuurlijk niet verplicht, maar het getuigt van een positieve mentaliteit van de Zweed, ook van de ouderen, dat zij bereid zijn een of meer cursussen te volgen. Met behulp van een psychologische test wordt gekeken waarvoor hij het meest geschikt is. Een Zweed heeft altijd vele mogelijkheden voor een betere toekomst. Studeren aan een universiteit op kosten van de staat is echt geen extreem geval. De meesten zullen echter cursussen gaan volgen in de zg. Umskollningcentralen. In iedere grote stad bevinden zich deze centralen. In deze centralen worden arbeiders, kantoorpersoneel, ongehuwde moeders, gehandicapten e.a. opgeleid voor beroepen waar men een grote behoefte aan heeft in de Zweedse bedrijven. Deze centralen zijn zeer modern van opzet. De opleiding voor metaalbewerkers bijvoorbeeld vindt plaats in enorme hallen, voorzien van alle op dat moment in Zweden gebruikte metaalbewerkingsmachines.

Een cursus duurt minimaal 26 weken. Een leerling kan echter meerdere cursussen volgen. Deze opleidingen zijn geheel gratis. De leerling krijgt een salaris, aangepast aan zijn vroegere salaris. Hij kan er dus alleen maar op vooruitgaan. De leerlingen worden gratis gehuisvest in moderne woonbarakken voorzien van alle comfort en recreatiemogelijkheden.

Ik heb reeds opgemerkt dat een Zweed bereid is zich om te laten scholen, misschien mede in verband met de goede condities en de betere vooruitzichten. Natuurlijk zijn deze instellingen zeer duur, maar is onderwijs niet altijd een rendabele investering? En kost de huidige "oplossing" van het werkloosheidsprobleem in Nederland ook niet veel geld?

Geld dat gegooid wordt in een bodemloze put omdat er weinig positief verandert. Ik geloof dat het tijd is dat de regering het werkloosheidsprobleem eindelijk eens modern gaat aanpakken. Deze instellingen zijn ook in Nederland bereikbaar, ja ik geloof zelfs onmisbaar, zeker in de probleemgebieden. Maar wat is een probleemgebied? Binnen enkele jaren is heel Nederland een probleemgebied, want het is geen science-fiction meer dat een arbeider gedurende de tijd dat hij werkt, stel van 18 tot 65 jaar, 2 à 3 keer van beroep moet veranderen tengevolge van de vele en snelle structurele veranderingen die ook Nederland op economisch gebied te wachten staan.

-----0-----

BEGINNEND ESTABLISHMENT ?

Het afgelopen congres wordt, afgemeten naar de resultaten, algemeen als een groot succes beschouwd. Over de gang van zaken heerst minder tevredenheid, zoals ook duidelijk doorklinkt in de vele, onafhankelijk van elkaar geschreven, recensies in dit nummer. Er waren te veel symptomen die wezen op bescherming van gevestigde standpunten, het al te gemakkelijk afhandelen van tegenvoorstellen, het formalistisch behandelen van zaken die iets beters waard zijn, het sauveren van bestuursvoorstellen, enz., te veel symptomen om dit alles op het ongewilde toeval te schuiven. Ook uitlatingen van bestuurszijde wezen in deze richting. Menigmaal had het congres het gevoel bij de neus genomen te worden, zonder precies te kunnen zeggen waarmee.

Als in de toekomst nogmaals dit onbestemde gevoel zou rondspoken, zou het fataal kunnen blijken. In het verleden zijn al verschillende mensen weggelopen omdat hun voorstellen - waar ze ernstig over nagedacht en lang aan gesleuteld hebben en waarmee ze hun bijdrage tot de open deelneming hebben willen geven - door de domme massa (iedere massa is dom) van de tafel werden geveegd. In de toekomst zouden die enkelen wel eens een stroom kunnen gaan vormen, een stroom van mensen voor wie de democratie meer betekent dan het in stand houden van een instituut.

De leden zullen zich in de komende tijd ernstig hierop moeten beraden. We zullen opnieuw moeten zoeken naar goede methoden van democratie. Er zal een meer bevredigende congresprocedure moeten worden ontworpen. Bovendien zal ook een procedure moeten worden gevonden om bij het kiezen van leiders en organisatoren door voldoende informatie tot een optimale keuze te komen.

A.R. v.d. B.

-----0-----

Gehoord in een Haags restaurant waar tussen de algemene beschouwingen door een deel van de PvdA-fractie zal te "chinezen" :

Vondeling : Ik ben benieuwd hoe het afloopt in Mexico

Overbuurman : Met het studentenverzet ..... mompel, mompel

Vondeling : Nee, ik bedoel de prestaties van de Nederlandse atleten.

Phil Bloom : Ik ben diep teleurgesteld. Nou had ik eindelijk eens een kans om gekleed op de TV te komen !

PARTICULIERE BESCHOUWINGEN

door D. BARK

Het heeft geen zin in kort bestek een weergave te geven van de algemene en financiële beschouwingen over Troonrede en Millioennota, die van 8-10 oktober zijn gehouden. De kranten hebben het vergeefs geprobeerd en ik zie niet in waarom het mij dan wel zou lukken. Liever stip ik een paar zaken aan die mij in het bijzonder getroffen hebben en die ik niet of nauwelijks in de persverslagen heb aangetroffen.

Onbehagen

De progressieve concentratie tekent zich toch wel af. Althans de filosofie ervan. Het was opvallend dat zowel Den Uyl als Van Mierlo hun interventie begonnen met een uiteenzetting over het algemeen verbreid gevoel van onbehagen, de crises in de verschillende maatschappelijke stelsels in de wereld en daarna de Troonrede en het Regeringsbeleid toetsten aan de bereidheid, daaraan iets te gaan doen.

Na gesproken te hebben over het onzure klimaat van de democratie en de spanningen in de communistische wereld, concludeerde Den Uyl dat men allerwege zijn toevlucht neemt tot het geweld om verhoudingen en instellingen die zichzelf overleefd hebben te handhaven. De uitdaging en het voorrecht van de democratie is echter om veranderingen aan te brengen zonder gebruik van geweld : de revolutie te maken vóór zij uitbreekt. Den Uyl bepleitte hoge prioriteit voor de ontwikkelingssamenwerking. Van Mierlo vatte zijn analyse samen in drie crises, ieder met een eigen signaal :

In de landen van het Oostblok, de crisis van het Communisme. Signaal : Tsjecho-Slowakije.

In de Westelijke samenleving, de crisis van de zg. welvarende mens. Signaal : Frankrijk, mei/juni 1968.

In de arme landen, de crisis om het bestaan. Signaal : de grandioze mislukking van UNCTAD II.

Vervolgens stelde hij als toetsstenen voor het beleid, het thema van de internationale gerichtheid en de bereidheid om tot fundamentele wijzigingen van maatschappelijke structuren te komen. (Verbeelde ik het mij of waren er inderdaad stukken van zijn congresrede in de toespraak in de Tweede Kamer verwerkt ?)

In dit verband moet ook genoemd worden het pleidooi van Lankhorst voor een ontspanningspolitiek, niet vanuit een krachtige militaire positie maar nadat getracht is de angst van de communistische wereld weg te nemen door hen ervan te overtuigen dat het westen werkelijk geen agressieve bedoelingen heeft en zeker niet aan de leiband van Bonn loopt.

Politieke vernieuwing

Uitgebreid is gesproken over de partijverhoudingen en de politieke vernieuwing. De meeste opvallende uitspraken kwamen daarbij van Den Uyl en Biesheuvel (tenzij men de opmerking van Toxopeus belangrijk vindt dat de VVD geen interne moeilijkheden heeft. Kunst, als iedere opposant direct uit alle partijfuncties verwijderd wordt.) Biesheuvel, eerder door Van Mierlo vergeleken met de slager die het konijn vasthoudt maar niet de door iedereen verwachte klap achter de oren geeft, leek zelf wel een spartelend konijn, toen hij PPR, D'66 en de PvdA bezwoer niet van te voren bepaalde partijen als eventuele regeringspartners uit te sluiten. Want dan zou de ARP wellicht slechts één keuze overblijven (!). Terecht wees Van Mierlo er in de replieken op dat Biesheuvel daarmee in feite slechts gepleit had voor het behoud van de voor de confessionele partijen zo comfortabele (maar voor de politieke duidelijkheid zo verfoeilijke) speelruimte bij de kabinetsformatie.

Den Uyl deed in de roplieken dan toch de langverwachte, o.a. door Nieuw Links gevraagde uitspraak, over samenwerking met de KVP. Geen categorische afwijzing overigens. (Den Uyl "hoopt op een wonder"), maar toch wel een vrij duidelijk "neen" tegen een KVP die niet kiezen wil.

Triest

Het optreden van Radicaal Aarden was een trieste zaak. De kansen die hij gemist heeft om de doelstellingen van de Radicaal uiteen te zetten en de weg naar politieke vernieuwing zoals de PPR die ziet aan te geven, zijn legio. Ze zijn nauwelijks op te sommen in de 35 minuten die Aarden volleuterde met vele, vaak rancuneuze opmerkingen over zijn oude politieke huis de KVP. Dat hij daarmee ook de spreektijd van fractiegenoot Jansen opsoupeerde (de PPR had 40 minuten spreektijd gekregen) scheen hem nauwelijks te deren. De heer Aarden heeft zeker zijn kwaliteiten, zijn politieke moed is er een van, maar die liggen bepaald niet op het terrein van de spreekvaardigheid.

Biafra

Bijna alle sprekers criticiseerden het regeringsbeleid inzake Biafra, zoals dat in de Troonrede was weergegeven, nl. dat de situatie aldaar de regering "doet zoeken naar wegen ter leniging van de nood". De critiek van Van Mierlo op deze zin was de meest dodelijke. Na de zin gequoteerd te hebben zei hij : "Tsja, ik ben eens even langs gekomen om te horen of er al iets gevonden is". In het regeringsantwoord bleek gelukkig dat dit inderdaad het geval is. De zeer vakkundige wijze waarop de nood waarin de Biafranen als gevolg van de oorlog zijn komen te verkeren, ter kennis van de wereldopinie is gebracht (men zegt dat een Amerikaanse publiciteitsfirma zich ermee bemoeit heeft) bleek o.m. uit de vreemde aanblik Jongeling en Lankhorst broederlijk te zien en horen pleiten voor erkenning van Biafra.

(N.B. Om misverstanden te voorkomen : dit betekent niet dat ik de berichten over de situatie in Nigeria minder serieus zou nemen of ook dat ik van mening zou zijn dat de wereld beter onwetend had kunnen blijven.)

Werkwijze

Te vermelden valt nog dat Van Mierlo een aantal werkgroepen aan een taak heeft geholpen door de uitdaging van De Jong aan te nemen een nadere uitwerking te geven van het voorstel om de indiening van belangrijke wetsontwerpen te doen voorafgaan door een behandeling in het parlement van een aantal door de regering voor te leggen alternatieve oplossingen van desbetreffende vraagstuk of materie.

-----0-----

OF NIET SOMS ?

De Deken van de Ned. Orde van Advocaten :

"Het netto inkomen van een advocaat is thans gemiddeld f 33 500,-- per jaar, dit is zorgwekkend."

De Algemene Raad heeft zich op het standpunt gesteld dat het inkomen van een advocaat met bijv. 10-jarige praktijkervaring ongeveer f 34 500,-- zou moeten bedragen.

De vanzelfsprekendheid waarmee hier (en ook elders) voor een inkomen wordt geopteerd dat een veelvoud is van het inkomen van de meeste andere loontrekkenden doet geweld aan onze opvattingen van een min of meer gerechtvaardigde inkomens- en vermogensverdeling.

Tsjecho-Slowakije heeft geen reële kans gehad om zich los te maken van de U.S.S.R. juist omdat er naast de beide blokken in Centraal-Europa geen alternatief voorhanden was.

- ? -

Zij die liever dood zijn dan rood zouden niet voor een sterk leger moeten pleiten maar voor de verspreiding van een persoonlijk zelfmoordwapen. Op deze wijze blijft er voor anderen tenminste nog een andere keuze dan de dood over.

- ? -

Censuur :

De overheid plaatst een functionaris op het bureau van de redactie met de opdracht onwelgevallige artikelen te couperen of te vernietigen.

Persvrijheid :

De kranten leggen zich eigener beweging enige beperkingen op in het algemeen belang, om grote emotionele schokken te vermijden, enz.

Functioneel verschil : Nihil.

- ? -

Minister Luns in het "Algemeen Handelsblad" dd. 18-9-1968 :

"..... reden om op te merken dat van de W.Europese landen Nederland ruim $1\frac{1}{2}$ jaar uitzonderlijk actief is geweest" (bij het leggen van contacten met O-Europese landen, red.). "Het is te wijten aan het feit dat om begrijpelijke redenen daarvan niet al te veel gepubliceerd is, dat men soms denkt dat Nederland is achtergebleven".

Zou de pers dan toch berichten achterhouden ?

- ? -

Bescheiden V.S.

In hetzelfde interview verklaarde de heer Luns : "Men spreekt dikwijls alsof de West-Europese landen in verhouding tot Amerika ongeveer staan zoals de landen van O-Europa tot Rusland. Niets is minder waar. Onze landen hebben een volstrekte vrijheid op buitenlands politiek gebied, en Amerika, denk maar eens aan de eenwording van Europa, is dikwijls (dus niet altijd, red.) te scrupuleus met zijn mening kenbaar te maken om niet de indruk van beïnvloeding te willen geven."

- ? -

-----0-----

D'66 EN BEVOLKINGSPOLITIEK door A.C. DE GOEDEREN

Het septembernummer van het tijdschrift Tal en Last (orgaan van de stichting Welzijn en Bevolkingsgroei) is geheel gevuld met standpunten van politieke partijen over het bevolkingsvraagstuk en bevolkingspolitiek. Ongeveer drie kwart jaar geleden heeft de stichting Welzijn en Bevolkingsgroei de Nederlandse politieke partijen om een korte formulering van hun standpunten gevraagd. Daar is algemeen positief op gereageerd, zodat de jongste Tal en Last bijdragen kon bevatten van of namens AR, CHU, D'66, KVP, PvdA, PSP en VVD. Voor wie mocht hebben gemeend dat het begrip bevolkingspolitiek bij onze politieke partijen,

en natuurlijk speciaal bij de confessionelen, wel taboe zou zijn, ligt hier een aangename verrassing. Hoewel niet alle partijen een even sterke drang tot daden op dit gebied tonen - met name de slappe en ongeïnteresseerde reactie van de PvdA is voor een zich zo gaarne progressief noemende partij nogal beneden de maat - bestaat volledige eenstemmigheid over drie belangrijke punten, nl. :

1. afschaffing van de belemmeringen voor het verkrijgen van voorbehoedmiddelen
2. erkenning van het recht der ouders zelf hun kindertal te bepalen
3. de noodzaak het Nederlandse volk op de hoogte te brengen van de consequenties van de bevolkingsgroei, zodat men daarmee bij het bepalen van dat kindertal (familyplanning) meer dan tot nu toe rekening zal houden.

Dit betekent dat het starten van een bevolkingspolitiek-programma door de overheid thans politiek mogelijk is. Niet principiële bezwaren, maar nog slechts traagheid en onvoldoende belangstelling vormen op dit moment de remmende factoren. Daar komt bij dat het Nederlandse volk voor bevolkingspolitiek rijp is. In het voorjaar van 1967 hield het NIPO in opdracht van de samenstellers van het boekje "Seks in de jaren '60" een enquête. Op de vraag "Is Nederland volgens u overbevolkt of niet?" antwoordde 69% der ondervraagden met ja en 23% met nee. Van de ja-stemmers op deze vraag vond 56% dat de overheid, de regering te weinig wijst op het gevaar van overbevolking.

Het wordt dus tijd dat de bevolkingspolitiek gewoon aangepakt wordt. Over de wijze waarop heeft de Landelijke Werkgroep Bevolkingspolitiek, die de D'66-bijdrage verzorgde, allesbehalve vage ideeën. Zowel in de analyse van de problematiek als in het aangeven van richtlijnen voor een concrete bevolkingspolitiek is - en dat zeg ik echt zonder clubchauvinisme - de D'66-bijdrage verreweg de beste van de zeven. De AR-bijdrage is een heel goede tweede. Helemaal onderaan komt de PvdA. In een stukje van slechts twee pagina's (gemiddelde lengte ruim 4 pagina's) geeft zij blijk van rissen denkfouten, zoals het verwarren van familyplanning en population planning en de kennelijke opvatting dat bevolkingspolitiek onlosmakelijk is verbonden met dwang. Haar bijdrage tot de discussie wordt goed getypeerd door dit citaatje : "Een planmatige bevolkingspolitiek valt ..... van de Partij van de Arbeid niet te verwachten."

Ook op dit punt zal er "aan de basis" dan ook zwaar moeten worden geboomd alvorens wij een concentratie met de PvdA als een werkelijk progressieve zullen kunnen ervaren.

Hoewel wij er geen gewoonte van kunnen maken om alle stukken van alle D'66-werkgroepen op te nemen menen wij voor dit belangrijke en zeer goede stuk een uitzondering te moeten maken. Met onze complimenten aan "Tal en Last" volgt hier het hele D'66-artikel. U zult dan merken dat er binnen onze partij gelukkig ook nog andere opvattingen heersen dan die van de heer A.W. Voors, blijkens zijn artikel op blz. 2 van Democraat 10 (het congresnummer nog wel !).

Voor belangstellenden : Exemplaren van Tal en Last kunnen worden aangevraagd bij de Administratie, Richard Holstraat 4, Dieren (proefnummer gratis !).

-----0-----

KRO-spion bij de NTS : die jongen heeft zeer onfritse ideeën.

"De vraagstukken van bevolkingsgroei en bevolkingsdichtheid beheersen het perspectief van de komende decennia. Dit verleent een bijzonder gewicht aan ..... de noodzaak van ..... bevolkingspolitiek. De bevolkingspolitiek moet gericht zijn op een afremming van de bevolkingsgroei."

Met deze opvattingen, geciteerd uit "APPEL", september 1966, geeft D'66 blijk de eerste politieke partij in Nederland te zijn die duidelijk de bevolkingspolitiek als een hoogst belangrijk probleem naar voren schuift. De betrokken artikelen zijn echter in het partijprogramma, in december 1966 opgesteld in grote haast wegens de vervroegde verkiezingen, niet volledig uit de verf gekomen. In feite wordt alleen geeist dat de kennis en de middelen voor rationele gezinsplanning vrij toegankelijk moeten zijn. Er is dus op dit moment geen officieel partijstandpunt anders dan over gezinsplanning.

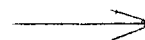
De werkgroep "Bevolkingspolitiek" is thans werkzaam om ten aanzien van de kwantitatieve benadering van het bevolkingsprobleem voorstellen voor het partijprogramma te formuleren. Deze zullen aan het eerstvolgende congres worden voorgelegd. De hieronder volgende opvattingen zijn dus die van de werkgroep, niet noodzakelijkerwijs van de partij.

Gezinsplanning en bevolkingspolitiek

Deze twee begrippen worden nog steeds door velen verward. Onder gezinsplanning verstaan we de bewuste regeling van het kindertal, waarbij de verantwoordelijkheid voor de gezinsgrootte uitsluitend bij de ouders berust. Doel hiervan is de bevordering van het individuele geluk van het gezin. De NVSH is hiervan de pionier geweest. Zij heeft ook altijd beklemtoond dat niet de beperking, doch de regeling, d.w.z. waar gewenst ook de steriliteitsbestrijding, tot haar taak behoort. Aanvankelijk stuitte haar streven op veel verzet, maar thans wordt de gezinsplanning vrijwel algemeen aanvaard. Voor gezinsplanning moeten betrokkenen beschikken over de kennis en over de middelen. Wat zij met die middelen doen, is geheel hun zaak.

Bij bevolkingspolitiek daarentegen staat niet het individueel geluk voorop, doch het belang van de gemeenschap. Bevolkingspolitiek houdt in : het geven van aanbevelingen door de overheid, of en in welke mate de "kennis" en de "middelen" aangewend kunnen of moeten worden. Een dergelijke beïnvloeding van de keuze van het kindertal wordt nog steeds in brede kring als een sterk taboe gevoeld. Merkwaardig overigens dat dit taboe veel minder gevoeld wordt als het over ontwikkelingslanden gaat, of over de beïnvloeding van het kindertal in opwaartse richting.

Wij zijn voorstanders van een actieve bevolkingspolitiek, d.i. een bewust beleid van de overheid ten aanzien van het toekomstig aantal inwoners van het land. Dit beleid dient te steunen op democratisch genomen beslissingen. De uit te voeren maatregelen dienen erop gericht te zijn de bevolking met zinvolle argumenten tot medewerking te bewegen. Organisaties die deze maatregelen onderschrijven dienen gesteund te worden.

Bloom-etjes buiten zetten

De kennis en middelen

In het program van D'66 staat dat de sexuele voorlichting moet worden bevorderd en dat de anti-conceptionalia op zo ruim mogelijke schaal verkrijgbaar moeten zijn. De mogelijkheid tot effectieve gezinsplanning is uiteraard een noodzakelijke voorwaarde voor bevolkingspolitiek. Wij menen echter dat deze punten vallen onder "gezondheidszorg" en dat we er in het kader van dit artikel over bevolkingspolitiek niet nader op in behoeven te gaan.

Noodzaak van bevolkingspolitiek

Indien, zoals een paar jaar geleden nog werd aangenomen, Nederland in het jaar 2000 20 miljoen inwoners zou bevatten, dan zouden we op dezelfde wijze doorgaande in 2050 40 miljoen en in 2100 80 miljoen inwoners hebben. Sommigen beweren dat Nederland met 20 miljoen inwoners nog best leefbaar te houden zou zijn, maar slechts weinigen houden dit vol voor 40, en niemand voor 80 miljoen. Anderen wijzen erop dat de laatste schatting slechts 18 miljoen aangeeft voor het jaar 2000, en dat het dus zo'n vaart niet loopt. Inderdaad, bij dit tempo duurt het tot 2070 voor we 40 miljoen hebben en tot 2130 voor 80 miljoen.

M.a.w. voor ieder groeitempo is steeds een jaar te vinden waarin zelfs de grootste optimist het inwoneraantal onaanvaardbaar groot acht. En dan zal er iets gedaan moeten worden om de bevolking te stabiliseren, d.i. bevolkingspolitiek. De vraag is dus niet "wel of geen bevolkingspolitiek", maar "nu of later bevolkingspolitiek". Wij menen "altijd bevolkingspolitiek".

Geïntegreerde ontwikkelingsplanning, op democratische wijze tot stand gebracht is een belangrijk punt van ons program. Dit is de coördinatie van de planning voor ruimtelijke ordening met de financiële, sociale en economische consequenties, op korte en lange termijn, en met redelijke inspraak van belanghebbenden. Wij menen dat dit zo belangrijk is dat een nieuw overheidslichaam voor planning dient te worden ingesteld.

Naarmate de hoogst individuele intermenselijke relaties meer en meer kunnen worden losgekoppeld van de procreatie, zal men bij deze planning meer en meer het inwonertal als een variabele factor kunnen beschouwen in plaats van een natuurgegeven. Men zou dan van een zekere "bevolkingsplanning" kunnen gaan spreken, die logischerwijze ook onder het bovengenoemde overheidslichaam zou ressorteren.

Gewenst bevolkingsniveau

Accepterende dat we een stationnaire bevolking noodzakelijk achten, kunnen we ons nu afvragen "hoe groot". Teneinde de hoogte van het gewenste bevolkingsniveau te kunnen bepalen, zullen twee vragen moeten worden beantwoord :

1. Wat zijn de consequenties van een gegeven niveau ? bedoeld is de gevolgen voor woningbouw, verkeer, onderwijs, industrialisatie, recreatie, economie, financiering, gezondheidsbescherming, enz.
2. Hoe kan stabilisatie op dit niveau worden bereikt ? Hier is het een en ander voor nodig aan beïnvloeding van de burgers.

Het is duidelijk dat bij een hoog niveau vraag 1 vele moeilijkheden zal opleveren en bij een laag niveau vraag 2, omdat dan minder tijd beschikbaar is om het doel te bereiken. Het afwegen van de bezwaren onder 1 en 2 zal individueel verschillend liggen, en hier is dus sprake van een politieke keuze. Wij zijn voorstanders van het betrekkelijk laag niveau omdat wij de bezwaren onder 2 lichter tellen dan de ellende die een hoog bevolkingsniveau zou veroorzaken onder 1. Maar het ergste is wel dat men hier nog nooit de vragen 1 en 2 voor een aantal alternatieve niveaus quantitatief heeft beantwoord. Alleen dan zou men

weten welke offers en welk nut er in het spel zijn, alleen dan zou men ze redelijkerwijs tegen elkaar af kunnen wegen.

Een treurig voorbeeld hoe het niet moet is de tweede nota ruimtelijke ordening. Hierbij ging men uit van een vooropgesteld aantal inwoners voor het jaar 2000 en trachtte zo goed en zo kwaad als het ging enkele gevolgen daarvan voor het jaar 2000 te schetsen. Dat de aannahme van 20 miljoen inwoners later te hoog bleek, is onbelangrijk; dit getal zal wel een paar jaar later bereikt worden. Maar het kwalijke is het ontbreken van alternatieven. De juiste weg zou zijn van het stellen van drie gevallen, bijv. van 15, 18 en 21 miljoen inwoners in het jaar 2000, en het vervolgens doorrekenen van de gevolgen. Zelfs de investeringen nodig per incrementele inwoner (d.i. het surplus in investeringen dat nodig is om 18, c.q. 21 in plaats van 15 miljoen inwoners "wel te doen zijn", gedeeld door 3, respectievelijk 6 miljoen) is nooit uitgerekend, althans nooit gepubliceerd.

Dit soort werk dient o.i. met de hoogste prioriteit plaats te vinden. Vervolgens zou moeten worden geschetst hoe de gestelde alternatieven bereikt zouden kunnen worden. Pas na deze informatie zou het parlement een verantwoorde politieke keuze kunnen doen.

Beïnvloeding van de gezinsgrootte door de overheid

De mate van deze beïnvloeding kan pas worden vastgesteld als de bovengenoemde vragen over het gewenste bevolkingsniveau zijn beantwoord. Om de bevolking stabiel te houden dient het gemiddelde kindertal per gezin 2,3 te bedragen. Welke middelen staan de overheid in dezen ten dienste ?

a. Beïnvloeding door economische maatregelen

Dit geschiedt door kinderaftrek bij belastingen en door kinderbijslag. Beide maatregelen hebben niet de tendens vermindering van het kindertal te bevorderen. Met name de progressiviteit in de kinderbijslag en -aftrek wordt door D'66 onjuist geacht. De werkgroep meent ten aanzien van de kinderbijslag :

1. dat, nadat de progressiviteit is afgeschaft, de kinderbijslag geleidelijk dient te worden verminderd, te beginnen met de laatstgeboren kinderen (en juist niet met het eerste kind, zoals onlangs door de minister is voorgesteld). De motivering is dat zij die in belangrijk meerdere mate beslag leggen op de algemene voorzieningen dan de rest van de bevolking, daarvoor moeten betalen, met name ook zij die door grote aantallen kinderen uitbreiding van die voorzieningen en nieuwe investeringen nodig maken.
2. dat de discriminatie tussen werknemers en zelfstandigen dient te worden afgeschaft. D'66 is tegen de discriminatie van volksgroepen.

Zelfs gaan er stemmen op om zowel kinderbijslag als de kinderaftrek van de belastingen geleidelijk af te schaffen. Sociale ondersteuning kunnen, waar nodig, op andere wijze geëffectueerd worden.

Het steunen van emigratie, ook een economische maatregel om de bevolkingsaanwas in toom te houden, is een druppel op een gloeiende plaat.

b. Beïnvloeding door voorlichting

Zoals door de overheid propaganda gemaakt wordt voor het schoon houden van straten, geen alcohol bij snelverkeer, enz., zo zou ook naar onze mening de voordelen van een gezin van 2 à 3 kinderen met alle ten dienste staande publiciteitsmedia gepropageerd dienen te worden. Gewezen dient te worden op de noodzaak te komen tot een stabiele bevolking, op de rampzalige gevolgen als dit niet wordt verwezenlijkt, en op de ver-

antwoordelijkheid van iedere burger om hieraan in het belang van het nageslacht mee te werken. Zodoende zou men een meer positieve instelling kunnen kweken voor vrijgezellen, kinderloze echtparen en kleine gezinnen. Ook kan men appelleren aan de gevolgen voor het eigen gezin. De beste wijze waarop deze propaganda zou moeten worden gevoerd, is nog een onderwerp van discussie.

-----0-----

DUBBELE BRUTALITEIT

In "De Volkskrant" van 12 oktober stond het volgende ingezonden stuk :

Brutaliteit

Waar haalt de heer J. Aarden de brutaliteit vandaan om de heer Luns aan te vallen ? Ik zal niet trachten minister Luns te verdedigen, die is zelf mans genoeg. Begrijpt de heer Aarden niet dat hij, nu hij heeft getoond geen politiek fatsoen te hebben, niet au sérieux genomen wordt.

LEIDEN

S. van de Meel

In "Peperbek" van november staat :

Brutaliteit

Waar haalt de heer S. van de Meel de brutaliteit vandaan om de heer Aarden aan te vallen ? Ik zal niet trachten de heer Aarden te verdedigen, die is zelf mans genoeg. Begrijpt de heer Van de Meel niet dat hij, nu hij heeft getoond geen politiek fatsoen te hebben, niet au sérieux genomen wordt.

DEN HAAG

A.R. van der Burg

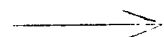
-----0-----

KWART VAN LEIDSCHENDAMMERS WIL IN GEMEENTERAAD

-o-o-o-o-o-o-o- feiten over opinies -o-o-o-o-o-o-o-

(%) Wie klaagt er nog over gebrek aan belangstelling voor de democratie, zolang 23% van de Leidschendamers bereid is een candidatuur voor de gemeenteraad te aanvaarden en van de mannen zelfs 32% ? En zolang daar een afdeling van D'66 is die met vrijwillige medewerkers een enquête onder de bevolking organiseert die in kwaliteit voor geen enkele beroeps-enquête onderdoet ?

Er zijn 313 Leidschendamers - die een goede doorsnede van de bevolking vormen - ondervraagd over een groot aantal zaken betreffende de gemeente. In de krant heeft men er al het nodige over kunnen lezen. Hier zal speciaal worden ingegaan op de vraag welke betekenis de cijfers voor andere plaatsen kunnen hebben. Leidschendam, van huis uit een agrarische gemeente, heeft vooral na de oorlog steeds meer het karakter van een forensenplaats gekregen. Dat betekent : een bevolking die grotendeels import is, met een sterke oververtegenwoordiging van de gegoede middenklassen en van jonge gezinnen. Ook mag worden aangenomen dat de forens

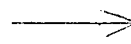

gemiddeld minder plaatsgebonden is en daardoor wat vrijer staat tegenover de plaatselijke problemen en conflicten dan degenen voor wie woon- en werkplaats identiek zijn. Dit verschil blijkt duidelijk uit de Leidschendamse cijfers. Degenen die al lang in Leidschendam wonen zijn gemiddeld ouder, minder welgesteld, zijn meer lid van een politieke partij (meer dan 10 jaar woonachtig 30%, van 3 t/m 10 jaar 27% en t/m 2 jaar 17%), maar bezoeken minder politieke vergaderingen (resp. 6, 8 en 11%) dan degenen die kort in Leidschendam wonen. Van alle ondervraagden gaf 26% op lid van een politieke partij te zijn. Het rapport zet hier terecht een vraagteken achter, omdat het abnormaal veel is. Met name hebben veel vrouwen opgegeven lid te zijn. Vermoed kan worden dat het in veel gevallen alleen het lidmaatschap van de man betrof. Zelfs met dit voorbehoud komt Leidschendam tot een veel hoger percentage partijleden dan het land als geheel.

Er is bewust niet gevraagd naar de politieke partij, waarvan de ondervraagde lid was en waarop hij of zij heeft gestemd. Er kan dus niet worden nagegaan onder welke politieke richtingen de belangstelling voor politieke zaken het grootst is. Vermoed mag echter worden dat onder de groep die al lang in Leidschendam woont relatief veel stemmers op de confessionele partijen zijn. Het is bekend dat daarvan een hoog percentage partijlid is, maar dat gelijktijdig de politieke belangstelling daar het geringst is. Dit zou een aannemelijke verklaring voor de cijfers zijn. Door de scheefgegroeide politieke constellatie in Nederland is partijlidmaatschap geen waarborg voor politieke belangstelling en is de laatste zeker geen monopolie van partijleden. De uitkomst dat 8% van de ondervraagden het afgelopen jaar een politieke vergadering had bezocht is zeker niet slecht te noemen. In de grote steden zal het heel wat minder zijn. Het is natuurlijk wel slecht tegenover de 26% die lid is van een partij. Bedenkt men immers dat onder de 8% vele niet-partijleden zitten, dan blijkt eruit dat maar een kleine fractie van de leden komt opdagen. De 23% Leidschendamers die wel in de gemeenteraad willen komen zijn blijkbaar toch niet van plan er zo erg veel moeite voor te doen. Of wachten ze wellicht thuis tot een delegatie van de andere 74% ze komt smeken zich beschikbaar te stellen ?

De voordelen van een kleine gemeente spreken duidelijk uit de 40% die één of meer gemeenteraadsleden persoonlijk kent. Gemiddeld kennen ze dan 1,5 raadslid. Op 15 000 kiezers betekent dit 9 000 relaties tussen kiezer en gekozen. Niet gek. Er is een raadslid dat door 8% van de kiezers persoonlijk wordt gekend. De arme man bezit dus alleen in Leidschendam al 1 200 persoonlijke kennissen. Ditzelfde aantal zou in een stad als Den Haag betekenen dat 0,3% van de kiezers hem kent.

Van alle Leidschendamers leest 43% altijd of meestal de raadsverslagen. Zo'n cijfer moet natuurlijk wel met een korreltje zout worden genomen. Het is het soort vraag, waar niemand graag ontkennend op antwoordt. Bij een enquête in Amerika bleken tweemaal zoveel mensen de New Yorker te lezen als Confidential, hoewel het laatste blad zeker de tienvoudige oplage heeft. Ook hier geldt echter in Leidschendam dat na aftrek van het korreltje toch een belangstelling aan de dag wordt gelegd die in grotere steden ver te zoeken is. De 5% die wel eens een raadsvergadering bijwoont mag niet indrukwekkend zijn, maar als in Den Haag 5% eens per jaar naar de raadsvergadering ging, zouden er gemiddeld 500 mensen op de publieke tribune zitten !

Nieuw KRO-programma : Van Doorn laat Van der Poel maar praten.

Opvallend is de veel grotere politieke belangstelling bij de hogere welstandsgroepen dan bij de lagere. Een verrassing is het op zichzelf niet, maar wel het grote verschil. Van de hoogste welstandsklasse A bezocht 26% een politieke vergadering, terwijl dit voor B, C en D resp. 6, 5 en 8% was. Ook het vraagstuk van de betrokkenheid van de kiezer is blijkbaar in wezen een sociaal probleem.

Er is uitvoerig gevraagd naar de houding tegenover het werk van de gemeenteraad. Men wist een vrij groot aantal zaken te noemen waar men het wel of niet mee eens was. Van algemeen belang daarbij zijn de onderwerpen die men spontaan noemde als behorende te gebeuren. Van alle ondervraagden noemde 47% een of meer verkeersvoorzieningen (forensdorp !), 32% sportvoorzieningen (19% een zwembad), 17% meer recreatiemogelijkheden voor de jeugd, 22% diverse recreatievoorzieningen voor volwassenen. Slechts 3% noemde verdeling van de woonruimte. Ook over het openbaar vervoer werden weinig opmerkingen gemaakt.

Al met al een waardevol initiatief van de afdeling Leidschendam. Welke gemeente gaat dit werk voortzetten ?

Het rapport "Demokratie in Leidschendam" is verkrijgbaar bij het afdelingssecretariaat, tel. (01761) 6355.

-----0-----

5 CENT PER DAG VOOR EEN PLAATS IN DE GEMEENTERAAD

Een fors aantal gemeenteraadszetels voor D'66 in Den Haag zullen behalve een heleboel moeite en een heleboel werk ook een heleboel geld gaan kosten.

Zelfs al willen wij het heel anders doen en de afgetreden paden van de bekende verkiezingskampanjes de rug toe keren, geld zal in ruime mate nodig zijn.

D'66 keert zich tegen de gezapige halfingeslapen partijmentaliteit die al te lang in ons goede land de verantwoordelijkheid in handen van zeer weinigen laat liggen. Daarom nemen wij vanzelfsprekend aan, dat het ons gezamenlijk zal lukken het noodzakelijke bedrag bij elkaar te krijgen. Het is namelijk in ons eigen belang. Veranderingen aanbrengen gaat nog altijd het beste door beïnvloeding van binnen uit van de zg. officiële kanalen. De Gemeenteraad is er een van.

Daarom vragen wij u, Haagse leden van D'66, tussen nu en de verkiezingen IEDERE MAAND f 1,50 aan ons verkiezingsfonds te schenken (dat is 5 cent per dag !).

Wij vragen u, Haagse industriëlen, leden van D'66 in de komende tijd TWEEAAL een donatie aan het verkiezingsfonds te doen.

Wij vragen u, leden van D'66 en vooral jongeren-leden geld voor het verkiezingsfonds bijeen te brengen - uiteraard buiten uw eigen bijdrage om. Van de resultaten daarvan zullen wij iedere maand in Peperbek verslag doen. Degenen die het meeste geld bijeenbrengen zullen als beloning voorrang krijgen bij het vervullen van de vele interessante taken in de verkiezingskampanje.

Voor een groot deel zal het van onszelf afhangen hoeveel D'66 gemeenteraadsleden straks zullen meehelpen om Den Haag modern te besturen.

ZORG DAT U TROTS OP UZELF KUNT ZIJN !

Wij houden ons aanbevolen voor alle praktische plannen om aan geld, veel geld, te komen.

Een speciaal gironummer, t.n.v. Verkiezingsfonds D'66 Den Haag, is aangevraagd.

De Publiciteitscommissie : Bark
Larsen
Van Spankeren
Verhaar
De Winter

-----0-----

BRIEF VAN HET AFDELINGSBESTUUR D'66 - DEN HAAG
AAN DE HAAGSE GEMEENTERAAD

25 september 1968

Met teleurstelling en verontwaardiging hebben wij kennis genomen van Uw beslissing van maandag jl. onze brief over bovengenoemd onderwerp zonder discussie af te doen en ter beantwoording te delegeren aan het College van Burgemeester en Wethouders.

Wij hebben deze affaire met terughoudendheid en gematigde taal onder Uw aandacht willen brengen, niet om er politieke munt uit te slaan, maar vanwege de totale kortsluiting die in dit geval heeft plaatsgehad tussen het gemeentelijk apparaat en de omwonende bevolking van de Laakhaven.

Het gaat hier immers, te Uwer bediening, om de volgende feiten :

- De oudercommissies van een aantal openbare en bijzondere scholen, verontrust door de onvoldoende beschermde leuning, schrijven een brief aan het Bestuur der Gemeente met het verzoek voorzieningen te treffen voordat er slachtoffers vielen. Deze brief wordt op dinsdagmiddag 3 september, behalve aan het Gemeentehuis nog aan een twintigtal gemeentelijke diensten bezorgd (o.a. Hoofd Dienst Gemeentewerken, Brandweer, Politie, enz.).
- Vrijdag 6 september valt het eerste slachtoffer. Gemeentewerken bij monde van het voorlichtingsapparaat van de Gemeente, blijft bij zijn opvatting dat de gevraagde voorzieningen niet nodig zijn.
- 9 september brengt de Haagsche Courant een groot artikel over deze zaak, mede op verzoek van een groot aantal buurtbewoners die als enig drukmiddel nog slechts de publiciteit zien.
- 10 september worden de eerste voorzieningen getroffen en thans is, blijkens antwoorden op vragen terzake van enige leden van Uw Raad, vrijwel aan het verzoek van de ouders voldaan.

We meenden, als vertegenwoordigers van een deel van de Haagse kiezers, deze zaak onder Uw aandacht te moeten brengen in de verwachting, dat Uw College, in de huidige samenstelling, nog steeds de gehele Haagse bevolking vertegenwoordigend, ook dit soort zaken in de eerste plaats en met voorrang zou wensen te behandelen.

U hebt dit niet gedaan. We menen dan ook dat U nalatig bent geweest in het gebruikmaken van de mogelijkheden die de Raad reeds nu bezit om het College van Burgemeester en Wethouders ter verantwoording te roepen.

In het licht van het voorgaande zal het duidelijk zijn, dat de wijze van afdoening van onze brief door Uw Raad voor ons volstrekt onaanvaardbaar is.

Wij zullen voortgaan met dit soort zaken onder Uw aandacht te brengen en wij zullen voortgaan om, bij onvoldoende behandeling, met alle ons ten dienste staande middelen, Uw falen te dier zake aan te tonen en onder de aandacht van Uw kiezers te brengen.

Afschrift van deze brief sturen wij heden naar de Pers.

Namens het Bestuur van de Afdeling Den Haag
van D'66,

Voorzitter : F. Deeleman
Secretaris : H. Geelen

-----0-----

AFDELING RIJSWIJK OVER :

D'66 EN HET PROGRESSIEVE SAMENWERKINGSVERBAND

In de afdeling Rijswijk van D'66 heeft men reeds uitvoering gegeven aan de resolutie van het congres in Leiden over het eventueel aangaan van een zg. progressief samenwerkingsverband.

Blijkens die resolutie en de debatten is zo'n samenwerkingsverband, vooral met de PvdA, voorlopig van de hand gewezen maar zij laat ruimte aan de afdelingen om de mogelijkheden ter plaatse te onderzoeken. Een speciale werkgroep van D'66 afd. Rijswijk geeft al geruime tijd aandacht aan de behandeling van de gemeentelijke zaken door de Raad, zodat ook de wijze waarop de PvdA fractie politiek bedrijft op de voet wordt gevolgd.

Het is daarbij geenszins opgevallen dat deze fractie zich progressief heeft opgesteld in die gevallen waarin er aanleiding toe was.

Ter illustratie geeft de werkgroep de volgende voorbeelden :

1. Inspraak van de bevolking

De D'66 werkgroep heeft geen aktie van de PvdA fractie kunnen waarnemen om eindelijk ernst te maken met het inspraak geven aan de ingezetenen, zelfs niet nadat D'66 aan de Raad had gevraagd aan zo'n inspraak gestalte te geven door middel van enquêtering van de bevolking.

Voor D'66 echter is de daarmee te bereiken democratisering een essentiële eis van modern bestuur.

2. Bovengemeentelijke bestuursorganen

Vele zaken kunnen niet meer op gemeentelijk niveau worden aangepakt. In de toelichtende nota omtrent de Gemeentebegroting 1968 worden niet minder dan 20 zaken vermeld waarvoor Rijswijk is aangewezen op samenwerking met andere gemeenten. Ondanks dat heeft genoemde fractie geen voorstellen gedaan om te komen tot overdracht van bevoegdheden aan een bovengemeentelijk orgaan, of een pleidooi gehouden voor instelling van een dergelijk orgaan.

3. Het democratisch functioneren van de Raad

Teleurstellend is het voor D'66, dat de PvdA fractie geen overleg in de Raad wenst indien een bepaald voorstel eenmaal is verworpen.

Het is voorgekomen dat een reeds begonnen overleg waarin onderzocht werd in hoeverre de raadsleden elkaar zouden kunnen vinden op aandringen van deze fractie werd afgebroken.

Bij D'66 meent men dat de Raad nu juist het college is waar men naar de opvattingen en argumenten van elkaar luistert om tot gezamenlijke besluiten te kunnen komen.

Raadsleden hebben niet slechts tot taak hun voor of tegen te laten horen.

4. Middellange termijnplanning

De PvdA fractie heeft haar steun onthouden aan een voorstel van de PSP het budgetrecht van de raad meer inhoud te geven door het invoeren van middellange termijnplanning.

- Aristoteles Ohjasses

- Jacqueline Kennewenie

Het bestuur van de afdeling Rijswijk van D'66 concludeert uit de door de werkgroep gerapporteerde bevindingen dat het aangaan van een samenwerkingsverband met de PvdA in Rijswijk weinig dienstbaar zal zijn aan de verwezenlijking van belangrijke programmapunten van D'66 en daarom niet wenselijk is.

Zij realiseert zich echter dat het optreden van de fractie van de PvdA niet representatief behoeft te zijn voor de afdeling.

-----0-----

NIEUWS UIT VOORBURG

VAN DE WERKGROEP D'66 - VOORBURG

Zoals u in de vorige Peperbek heeft kunnen lezen functioneert de afdeling Voorburg vanaf september jl. als werkgroep. Er is geen bestuur, wel een secretariaat en een penningmeester. Van tijd tot tijd zal de werkgroep onder ogen zien of het - met het oog op de representatie - nodig is alsnog een voorzitter te kiezen. Tot nu toe is de noodzaak van een dergelijke figuur niet gebleken.

Iedere eerste en derde maandag van de maand komt de werkgroep bijeen in het werk- en documentatiecentrum van de afdeling. Deze ontmoetingen hebben een dubbele functie : er wordt terwille van een goede coördinatie zoveel mogelijk informatie uitgewisseld en daarna wordt getracht eenstemmigheid te bereiken voor wat betreft nieuw te ondernemen stappen en activiteiten.

Het is wel waarschijnlijk dat er - met behoud van de coördinatie binnen de groep - subgroepjes zullen ontstaan met een specifiek werkterrein. In wording zijn al : een subgroep praktische gemeentepolitiek en een "braintrust" die zich zal bezighouden met algemenere aspecten van de politieke gedachtevorming.

Tijdens de eerste bijeenkomsten werd gediscussieerd over o.a. :

- de congresstukken en de door een lid (Drs. Patijn) voorgestelde amendementen hierop;
- deelname aan een rondetafelgesprek, belegd door de PvdA, van alle politieke partijen in Voorburg (15 okt.);
- discussie met Voorburgse PPR-leden (21 okt.);
- een in november te voeren gesprek met de afdeling Leidschendam, met als uitgangspunt het wel of niet samenvoegen van de gemeenten Leidschendam en Voorburg;
- het nog steeds acuut zijn van de directe woningnood in de Haagse agglomeratie.

Tot slot zij benadrukt dat de werkgroep beslist geen "kader" wil zijn, gevormd door de meest werkzame leden. De nieuwe aanpak in Voorburg gaat juist uit van de omstandigheid dat de meeste leden menen niet in de gelegenheid te zijn een bestuursfunctie of vaste commissieplaats te accepteren, maar wel incidenteel hun medewerking willen geven.

Verwacht wordt dat dit laatste in het raam van een open werkgroep beter tot zijn recht zal komen dan in de traditionele bestuursstructuur met een bestuur en commissies.

Y.M. DE HAAN

-----0-----

ook het voorbereiden en bedrijven van politiek, door het produceren van adviezen, standpuntbepalingen, kandidatenlijsten etc. Naast de democratie stelt hier ook de praktische uitvoerbaarheid eisen; daar democratie alleen met uitvoerbare, effectieve regels is gebaat, bleken de eisen van beginsel en praktijk zeer wel te combineren.

Behalve werk- en strijdapparaat is D'66 ook een beweging, die zijn wortels ook buiten de partij heeft. Uitgaande van de drempelvrees die bij vele sympathisanten - niet alleen bij D'66 overigens - blijkt te bestaan is ook aan onze (potentiële) kiezers een ruime plaats gegeven. Wie zich in de voorstellen verdiept zal - hopelijk - hierin bovenstaande grondlijnen kunnen terugvinden. Daar een volledige artikelsgewijze toelichting gemakkelijk een jaargang van Peperbek zou kunnen vullen, zij op deze plaats voor een goed begrip nog slechts gewezen op de nauwe onderlinge samenhang van de bepalingen over verschillende hoofdstukken en Statuten verspreid. Alleen in deze samenhang kunnen de afzonderlijke regels worden beoordeeld. Dan zal u kunnen blijken dat het bij de reglementendiscussie niet gaat om een hobby voor specialisten, querulanten of lijdens aan reglementitis, maar rechtstreeks om de wijze waarop in en door D'66 politiek wordt bedreven. Het loont dus de moeite hiervoor nog éénmaal lees-, vergader- en congresstijd uit te trekken.

-----0-----

IN MEMORIAM R.A. KOUDIJS

Met leedwezen geeft het bestuur van de afdeling Den Haag kennis van het overlijden van de heer R.A. Koudijs.

Wij verliezen in hem een van onze actieve jongere leden. Na een verblijf in het buitenland en na het ondergaan van een ernstige operatie was hij juist weer zeer actief geworden. Voor het congres in Leiden heeft hij bergen werk verzet. Ook enige commissies zullen helaas zijn activiteiten moeten missen.

Een goede herinnering zullen we aan hem bewaren.

-----0-----

BESTUURSMEEDEDELINGEN AFDELING DEN HAAG

1. Algemene ledenvergadering afdeling Den Haag op dinsdag 19 november in café Mercur, Anna Paulownaplein. Op de agenda staan o.a. bestuursverkiezing, verslag contact met de P.P. Radicalen, en het D'66-congres in Arnhem (deelcongres Staatsrecht 23 november; Huish. Congres 14 en 15 december).
2. Hij komt ! Sinterklaas heeft het bestuur laten weten dat hij op 6 december het politiek café hoopt te bezoeken ! Eindelijk behoort ook de goedheiligman tot de 1% die actief in de politiek is.
3. Verschenen is "De keuze van D'66", waarin opgenomen de rede van Van Mierlo op het congres in Leiden, de congresresoluties, en de hierbijbehorende inleiding. Verkrijgbaar bij het afdelingssecretariaat voor f 1,90. Helpt mede deze boekjes te verkopen, een goede propaganda voor D'66 en een voordeeltje voor het verkiezingsfonds van de afdeling van f 0,65 per boekje.
4. Bij het afdelingssecretariaat zijn verkrijgbaar het partijprogramma (van vóór Leiden) à f 1,--, het Appèl ook à f 1,-- en het zg. witte boekje "Wat wil D'66" à f 0,20.
5. Gezocht : nieuwe leden !
6. Dringend gewenst : actieve leden voor onze commissies.

7. Iedere vrijdagavond : Politiek café in café "Mercurius", Anna Paulowna-plein.
8. Het bestuur organiseert een cursus "spreken in het openbaar". Opgave bij het secretariaat.
9. Er zal een bespreking worden gehouden over "het leiden van discussies", speciaal bedoeld voor voorzitters van werkgroepen en commissies. Belangstellers : s.v.p. een berichtje aan wederom het secretariaat.
10. Afdelingssecretariaat : Sportlaan 299, tel. 680174.

-----0-----

CURSUSSEN OVERHEIDSBESTUUR EN ONTWIKKELINGSHULP

De Volksuniversiteit in Den Haag geeft het komende seizoen enige cursussen die nuttig kunnen zijn voor politiek belangstellenden. Zo is er een cursus van 10 lessen "Maatschappelijke achtergrond van het overheidsbestuur", gegeven door Drs. J.H.J. Cuypers, beginnend op 21 oktober en dan ongeveer om de twee weken. Leden f 50,--, niet-leden f 60,--.

Verder een voordracht van Thon Raes over ontwikkelingshulp op 22 oktober. Leden f 2,--, niet-leden f 2,75. Bij voldoende belangstelling zal een cursus van 10 lessen worden geformeerd. Inlichtingen bij het secretariaat, Burgemeester Patijnlaan 31, Den Haag, tel. (070) 636353.

-----0-----

EROCURE

Door de Provinciaal Planologische Dienst is uitgegeven een werkstuk : "Hoe wonen wij morgen". Hiervan zijn een aantal exemplaren beschikbaar voor werkgroepen die bij deze materie betrokken zijn. Te verkrijgen bij de heer Mastenbroek, Helmstraat 2d, Scheveningen, tel. (070) 541571.

-----0-----

WERKGROEP RUIMTELIJKE ORDENING EN VOLKSHUISVESTING - AGGLOMERATIE DEN HAAG

Na de inspanning een bijdrage te leveren aan een concept voor een nieuw hoofdstuk volkshuisvesting heeft de werkgroep zich op de laatste vergadering vooral bezig gehouden met de problemen in agglomeratieverband. De heer De Jong zette uiteen hoe zijn gesprek bij Gedeputeerde Staten in verband met het bezwaarschrift Zoetermeer verlopen is. Overdracht van het voorzitterschap bleek in verband met de drukke werkzaamheden van Ir. Mastenbroek noodzakelijk, het voorzitterschap wordt nu waargenomen door H.M. Gelderblom-Lankhout. Ir. Dukker verhuist binnen afzienbare tijd naar Gouda, het secretariaat heeft hij overgedragen aan de heer H.P. Bredero, Corn. van Zantenstraat 248, tel. 338416.

- Opvallend: een dag na het huwelijk van Onassis werden de Amerikaanse wapenleveranties aan Griekenland hervat.

De werkgroep heeft dringend behoefte aan meer mankracht omdat niet alleen het concept gemeenteprogramma nog zeer veel uitwerking behoeft maar ook voor de bestudering en uitwerking van het landelijke programma een beroep op de werkgroep gedaan zal gaan worden.

De eerste gemeenschappelijke landelijke vergadering is zaterdag 26 oktober in Amsterdam.

De eerstvolgende vergadering van de agglomeratie zal zijn 21 november, op donderdag, Rienzistraat 27, tel. 396186.

-----0-----

WERKGROEP MAATSCHAPPELIJK WERK

Verslag vergadering 22 augustus 1968.

Besloten werd tot fusie met de werkgroep volksgezondheid.

Bij de discussie over programmapunten stond centraal de stimulering van de wijkgedachte. Wijkopbouw dient te geschieden op basis van onderzoek. De wijkconsulent dient de wijk in te gaan om te onderzoeken wat er in de wijk leeft, om de bevolking voor te lichten over de mogelijkheden van sociale dienstverlening en om de gedachtenvorming hierover te stimuleren.

In verband met de belangrijke rol die de wijkopbouw moet spelen bij het welzijnsbeleid, dient de opleiding op de sociale academie meer gericht te worden op het vak van wijkconsulent.

-----0-----

D'66 HAD HET NIET BETER KUNNEN ZEGGEN

"In haar vroegere strijd voor maatschappelijke vernieuwing heeft de vakbeweging een maatschappelijke erkenning verworven. Op basis daarvan speelt zij thans in tal van organen van overleg en uitvoering een rol. Zo houdt de vakbeweging van vandaag de gevestigde orde mede in stand en dit terwijl zij toch juist van nature kritisch moet staan tegenover die maatschappelijke orde. Men kan zelfs stellen dat veel van het dagelijks werk van de vakbeweging er in bestaat om de plooiën die het in aantal toenemende feilen van deze orde signaleren, glad te strijken."

Aldus de heer P. Brussel, voorzitter van de metaalbewerkersbond St. Eloy in het NKV-blad Ruim Zicht.

Naar zijn mening zal de vakbeweging niet mogen berusten in het domweg signaleren van de verouderde maatschappelijke structuren. De vakbeweging zal in een kritische opstelling front moeten maken voor deze noodzakelijke maatschappelijke hervorming en zal niet moeten aarzelen om iets van de verworvenheden prijs te geven als dat de prijs is die betaald moet worden om zich weer vrij te kunnen inzetten voor het streven naar een nieuwe samenleving, waarin de verlangens van onze tijd naar een grotere menselijkheid, verantwoordelijkheid en vrijheid gestalte hebben gekregen.

(citaten uit De Volkskrant van 22.10.68)

AGENDA

31 oktober	Politieke instuif in gebouw "Irene", Herenstraat 44b, Rijswijk. Aanvang 20.30 uur. "De Goede versus de KVP".
1 november	Vergadering werkgroep Verkeer in café Mercur, Anna Paulownaplein 4, Den Haag. Aanvang 20.00 uur.
11 november	De Ver. v. Vrouwenbelangen organiseert een meeting over het onderwerp "Minimumloon" in de Chr. Huishoudschool aan de De Ruyterstraat. Met medewerking van de D'66-fractie, Drs. J. Ringnalda en H.M. Gelderblom.
15 november	Redactievergadering Peperbek. Adriaan Moonenweg 17, Den Haag.
19 november	Algemene ledenvergadering afdeling Den Haag in café Mercur.
21 november	Vergadering werkgroep Ruimtelijke Ordening en Volkshuisvesting. Riënzistraat 27, Den Haag.
23 november	Deelcongres staatsrecht.
6 december	Bezoek Sinterklaas aan politiek café.
10 december	Vergadering werkgroep Verkeer.
14/15 december	Huishoudelijk congres te Arnhem.

-----0-----

STAATSRECHT IN DISCUSSIE

Dreigde aanvankelijk de herziening van de artikelen 2 en 3 van het Program, hoofdstuk Staatsrecht, in het gedrang te komen, omdat bij een ééndags-congres daarvoor geen tijd zou zijn, thans is de behandeling verzekerd. Wanneer na een dag Reglementen de overlevenden nog animo hebben, zal op 15 december de Programmawijziging aan de orde komen. De voorstellen daartoe zullen 23 november op een deelcongres, met het karakter van een sectie-vergadering, voorbesproken worden.

De teksten zijn voorbereid door de Landelijke Werkgroep Staatsrecht, die zich daarbij gebaseerd heeft op de beide u bekende Rapporten van de Werkgroep en de resultaten van de informele sectievergadering in Leiden. Tevens is getracht in een soort Memorie van Antwoord nader in te gaan op de op- en aanmerkingen die zowel in als buiten D'66 zijn gemaakt over beide rapporten.

Democraat zal alle leden (hopelijk) tijdig nader informeren. Rekent u er vast op dat u zaterdag 23 november naar Arnhem zult gaan.

Bark

peperbek

POLITIEK
MAANDBLAD

2e Jaargang, nummer 4

DECEMBER 1968

68

Copy voor Peperbek - bij
voorkeur getypt met brede
marge - gaarne vóór
19 december bij de redactie.

PEPERBEK

2e jaar, no 4
december 1968

POLITIEK MAANDBLAD

met medewerking van afdelingen van de politieke partij
DEMOCRATEN '66 in de agglomeratie Den Haag

WELLETJES

In DAGVANDAAG van het vorige nummer werd meegedeeld, dat de redactie zich zo nu en dan zorgen maakt over gebrek aan kopij.

Verder vond de redactie het verontrustend dat vrijwel nooit de regel: "redactionele kopij moet wijken voor ingezonden kopij" behoefde te worden toegepast.

Dank je de koekoek. Als allen, die wel eens iets willen schrijven in de redactie gaan zitten, blijven er natuurlijk geen mensen over, die voor ingezonden kopij kunnen zorgen.

Wat het gebrek aan kopij betreft: de lezers kunnen gerust zijn. Van copijnood is geen sprake. De redactie vergeet kennelijk, dat de directie een nummer van 24 pagina's al welletjes vindt; elke bladzij méér is toegift. De eerste drie nummers van de tweede jaargang hebben samen 18 bladzijden te veel ingenomen en voor nummer 4 moet al overgegaan worden op bijlagen.

P.W. van BAARSEL, directeur

Naschrift van de redactie

Onze directeur mag dan wel gelijk hebben, maar dat neemt niet weg dat wij een dergelijke opruiende taal niet kunnen nemen. De aandeelhoudersvergadering heeft dan ook besloten de heer Van Baarsel op staande voet te vervangen door de heer J. Reesink. Zie voor nadere bijzonderheden DAGVANDAAG.

Directie: P.W. van Baarsel

Administratie: Mevr. A.H. Truyen-van Kleeff, Waalsdorperweg 41, Den Haag
tel (070) 246226

Redactie: D. Bark (€), A.R. van der Burg (%), A.C. de Goederen (x),
W.S.A.N. Gorter, W.C. Olyslagers (?), F.W.H. Vink (&), A. Wevers.

Redactie-adres: Sportlaan 190, Den Haag. Tel (070) 332300.

Wat kost Peperbek?

Per jaar (11 nummers) voor leden f 7,50, voor niet-leden f 9,--.
Postrekening 726932 t.n.v. Penningmeester D'66 afdeling Den Haag.
Losse nummers f 1,--

Advertenties: ("Peperklips") max. 5 regels: van f 3,-- tot f 5,--.

ACHTERAF

(?) De Olympische Spelen 1968, een politieke manifestatie in optima forma, is bereids weer in de vergetelheid teruggezonken, afgezien van een aantal recepties ter ere van de nationale helden.

Daarna konden we ons verlustigen in de fantastische uitslagen van enkele opiniepeilingen die D'66 op dit moment rijp voorspelden voor het bezetten van liefst 19 2e-Kamer zetels.

Deze beide evenementen zinken echter in het niet bij de recente presidentsverkiezing in de V.S. van Noord-Amerika. Hoewel op dit moment geruchten over malversaties bij het bepalen van de uitslag in de staat Illinois nog niet in zekerheid zijn verkeerd, mag worden aangenomen dat het NIXON zal zijn die van af nu zijn stempel zal drukken op de wereldpolitiek.

Meerdere commentaren hebben - achteraf - verklaard dat dit misschien de beste keuze is geweest. Juist hij zou de meest dringende kwesties spoedig naar een klimax drijven waaruit tenslotte een oplossing zou resulteren.

Elders in dit nummer wordt hieraan meer aandacht besteed.

dagvandaag

SCHMELZER MAAKT HET ONS GEMAKKELIJK

(%) Je weet natuurlijk nooit of hij het werkelijk zo gezegd heeft, maar het stond wel in verschillende kranten. Volgens de heer Schmelzer zullen de drie christelijke partijen hun programma ongeveer een half jaar voor de komende Kamerverkiezingen gereed hebben. Dan wordt de sollicitatie voor deelname aan de nieuwe regering opengesteld. Aspirant-deelnemers moeten beginnen hun instemming met dit programma, of althans de hoofdzaken ervan, te betuigen. Vervolgens zullen de christelijke partijen dan een keuze uit de sollicitanten doen.

Blijkbaar zijn er ook in de politiek werkgevers en werknemers. De heer Schmelzer is daarbij personeelchef. Sollicitanten moeten het bij voorbaat met hem eens zijn en ook nog een gezicht hebben dat hem aanstaat.

Waarom doen we eigenlijk de moeite een programma te maken. Laten we liever onze tijd besteden aan een mooie sollicitatiebrief opstellen. Dat is heel wat minder inspannend.

dagvandaag

DE PEPERBUS (I)

Vorige maand reikten wij voor de eerste maal de Peperbus voor de meest originele politieke uitspraak of aktie uit aan minister-president DE JONG. Zijn sportieve reactie vindt u in dit nummer.

dagvandaag

DE PEPERBUS (II)

De tweede Peperbus gaat naar Kamerlid JOEKES voor zijn liefdesverklaring aan D'66. Dit nog onervaren groepje politieke amateurs zou onder de liberale vleugels van de VVD best nog weleens tot een keurige regeringspartij kunnen opgroeien.

dagvandaag

NOGMAALS REGLEMENTITIS

Tot onze grote spijt is in de vorige Peperbek door een merkwaardige technische onvolkomenheid een gedeelte niet afgedrukt van een artikel van de heer P.J. Zeven, getiteld: "Reglementitis in D'66?". Wij betreuren dit oprecht en bieden hiervoor onze welgemeende excuses aan. Tevens publiceren wij in dit nummer alsnog het gehele artikel.

dagvandaag

POLITIEK CAFÉ

Op ons initiatief is ook dit jaar weer een "organisatiegroep Politiek Café" gevormd, bestaande uit afgevaardigden van vrijwel alle partijen. Van onze kant wordt de zaak draaiende gehouden. J.J. Groot verzorgt een soort secretariaat en regelt vergaderingen, publiciteit etc. De verschillende partijen delen in de kosten van advertenties. Voortaan zal er iedere laatste vrijdagavond van de maand een georganiseerde bijeenkomst in het Politiek Café zijn, met uitzondering van december. De andere vrijdagavonden zijn beschikbaar voor het eigen initiatief. Komt u ook?

dagvandaag

VERKIEZINGSHOOFDBESTUUR D'66

Op het huishoudelijk congres d.d. 14 en 15 dec. a.s. wordt o.m. een aantal nieuwe hoofdbestuursleden gekozen. Stemt en steunt de kandidaten uit onze regio:

J.J. GROOT en H. JONGEDIJK

dagvandaag

GAAN EN KOMEN IN AFDELING DEN HAAG

Aangezien de heer F. DEELEMAN die de afdeling Den Haag van D'66 sinds de Kamerverkiezingen van 1967 op bekwame wijze als voorzitter heeft geleid, zich niet herkiesbaar stelde, heeft de afdelingsvergadering op 19 nov. j.l. een nieuwe voorzitter gekozen en wel de heer P.W. van BAARSEL, directeur van Peperbek. Deze laatste functie is echter onverenigbaar met de eerste, reden waarom de heer J. REESINK dit bloeiende en boeiende bedrijf van de VAN BAARSEL overneemt.

dagvandaag

PPR in Delft bijeen vanwege vredesstrategie

"Radikalen zijn mensen, die als brave kerkgangers luisteren naar de preek en in de pauze de Internationale moeten horen om radicaal te zijn".

dagvandaag

AGENDA

- 6 december : Sint Nicolaas in Café Mercur.
- 10 december: Vergadering werkgroep Verkeer
- 14 en 15 dec: Huishoudelijk Congres in Arnhem
- 16 december: Laatste werkgroepbijeenkomst van de afd. Voorburg in het werkcentrum, Noordenburglaan 46. Sluit uw plaatselijke activiteiten in dit kalenderjaar eens af met een werkgroepbezoek en neem dan gelijk een belangstellende mee.
- 17 december: Haags Jongeren Parlement, Stadhuis Javastraat. Aanvang 19.30 uur. Onderwerp: Buitenparlementaire akties.
- 19 december: Red.vergadering Peperbek. Ananasstraat 49, Den Haag.

's-Gravenhage, 4 november 1968

Aan de Redactie van Peperbek,
Politiek Maandblad,
Sportlaan 190,
Den Haag.

Hooggeachte Redactie,

Mijn hartelijke dank voor de toezending van het november-nummer van Peperbek en de vergezellende bus met peper.

Uw politiek maandblad betekent voor mij een nieuwe kennismaking, die mij hopelijk goed zal bevallen. Tijd om mij er geheel in te verdiepen ontbrak mij nog, maar ik wilde niet wachten met u de goede ontvangst te bevestigen.

Dat ik deze keer in aanmerking kwam voor de maandelijkse peperbus doet mij bijzonder plezier. Ik hoop alle kost daarmee wat extra te kruiden. Niet zoals vóór de ijskast-tijd om de minder goede smaak te verbergen, maar meer in de moderne zin om de goede smaak extra te accentueren.

Met vriendelijke groeten en de meeste hoogachting,

w.g. DE JONG
minister-president

NIXON, EEN TOEVALSTREFFER
door D. BARK

In een vorige Peperbek schreef ik dat de Republikeinse partij zekere zelfmoordneigingen niet had kunnen onderdrukken door op haar conventie Nixon te nomineren, terwijl men zich als minderheidspartij toch eigenlijk niet kon veroorloven een zo populaire kandidaat als Nelson Rockefeller te laten vallen.

Ik houd dat staande ondanks het feit dat Nixon nu door minder dan de helft van de Amerikaanse kiezers is gekozen tot president. Ik meen n.l. dat die verkiezing een gevolg is van een aantal gebeurtenissen die ten tijde van de Republikeinse partijconventie niet te voorzien waren.

De belangrijkste daarvan is uiteraard de Russische inval in Tsjecho-Slowakije die de latente angst voor "het medogenloze communisme" in Amerika weer fel heeft doen oplaaien. Die angst zal voor velen de (slechte) raadgeefster zijn geweest in het bepalen van de keuze. Nixon heeft de naam van een "harde" te zijn, zeker op het gebied van communisme.

De opvallend grote opkomst van de kiezers kon hiervan ook wel eens het gevolg zijn. De mensen "die het niet zo veel kan schelen" zijn bij voorrang gevoelig voor argumenten als "nu komt het erop aan een president te kiezen die hard tegenover Rusland zal zijn".

Een tweede reden is n.l. gelegen in de formidabel slechte verkiezingscampagne die Humphrey (uigezonderd misschien de laatste week) gevoerd heeft. In niets heeft hij ook maar de suggestie kunnen wekken dat hij, zodra hij weer "op de benen" zou staan de oude, progressieve Humphrey zou worden. Zelfs zijn goede

finish is niet het gevolg van eigen activiteit maar van de Bomstop. Dit, en de omstandigheid dat Humphrey (na een aanvankelijke kritische opmerking) ná zijn nominatie duidelijk stelde achter het politie-optreden tijdens de conventie tegen de demonstranten (veelal McCarthy-aanhangers) heeft hem in elk geval verder vervreemd van de jongeren, waarvan men aanvankelijk nog kon verwachten dat zij bij gebrek aan beter wel op Humphrey zouden stemmen. Het is zeer wel aan te nemen dat deze groep althans voor het presidentschap in het geheel geen stem heeft uitgebracht, of uit recalcitantie Nixon heeft gesteund. Was dus de situatie voor Nixon, die een zeer rustige en weloverwogen campagne heeft gevoerd waarin hij waar nodig de nieuwe en de oude Nixon speelde, bepaald gunstiger dan zich een paar maanden geleden liet aanzien, toch heeft hij als het ware "bij toeval" gewonnen: een zeer kleine stemm marge in zegge en schrijve een van de vijftig staten bezorgde hem de overwinning. Voor hetzelfde geld had de strijd onbeslist kunnen zijn.

Een overwinning zonder glans dus, maar toch een overwinning. Nixon mag proberen het de komende jaren beter te doen dan Johnson de laatste jaren. Ik geef hem weinig kans, ook al omdat hij als Republikein zal moeten werken met een Democratisch Huis en een Democratische Senaat (pikant detail voor een D'66-er)

Voor eenmaal ben ik het met Lunshof eens: voor de Democraten kan deze uitslag een voordeel zijn. Zij hebben de kans om tot de strikt noodzakelijke vernieuwing van de Democratische Partij te komen. Ophieuw een pikant detail: de Democratische partij zal zich daarbij in de eerste plaats moeten bezig houden met..... de democratisering van de partij.

SINT NICOLAAS IN MERCURUR SINT NICOLAAS IN MERCURUR SINT NICOLAAS

Op 6 december om 20.45 uur komt Sint Nicolaas in ons Haagse politiek café.

Zijn public-relations-Piet heeft ons al verteld, dat de oude man de politieke ontwikkelingen na 1666, het jaar dat hij stemgerechtigd werd, heeft bestuurd en (spaans) gepeperd voor de dag zal komen.

Voor alle aanwezigen neemt de Goedheiligman een presentje mee, dat hij u Franco zal bezorgen.

Ook deze keer zal een zwarte Piet de grijsaard begeleiden. Wij hebben nog gevraagd naar een groene Piet. Dat kon niet doorgaan, daar voor groene Pieten een levertijd van tenminste twee jaar gerekend moet worden.

Deze unieke, nog nooit vertoonde politieke bijeenkomst mag u niet missen.

Dus: ALLE D'66-ers op 6 december naar Café Mercurur, Anna Paulownaplein.

SINT NICOLAAS IN MERCURUR SINT NICOLAAS IN MERCURUR SINT NICOLAAS

Opvallend.

(£) In alle verhalen, commentaren en historische uiteenzettingen over de kwestie Biafra ontbreekt telkens een belangrijk historisch detail: de moord op Sir Abu Bakar Tafawa Balewa (een van de meest competente leiders die Nigeria ooit gehad heeft) door een groep Ibo-officieren. Deze moord vond plaats tijdens een staatsgreep vóór de beruchte aflachting van 30.000 Ibo's die mede aanleiding werd tot de afscheiding van Biafra.

PROGRAMMA-PARTIJEN, PRAGMATISME en D'66

Door M.L. WIJVE LATE

Het is de taak van een overheid een zodanig maatschappelijk klimaat te scheppen en te handhaven dat hierin maximale mogelijkheden ontstaan voor de ontplooiing en de ontwikkeling van de bevolking. Wanneer in dit ontwikkelingsproces persoonlijke belangen strijdig zijn, dan moet de overheid streven naar een optimale situatie waarbij beide partijen wat water in hun wijn moeten doen, doch waarin de totale bevrediging van beide partijen gezamenlijk zo groot mogelijk is. Door deze zinsneden heb ik getracht het "algemeen belang" te definieren. Vanzelfsprekend zal dit begrip door andere personen en groepen op andere wijze worden beleefd en omschreven.

Het is de taak van de politieke partijen om een communicatiesysteem te vormen tussen overheid en bevolking. Enerzijds zal de bevolking moeten worden gestimuleerd tot verder uitwerken van het begrip algemeen belang en de wijze waarop de overheid dit moet nastreven, anderzijds vormen de politieke partijen de kanalen waarlangs ideeën en personen uit de bevolking naar voren kunnen treden. Enerzijds zullen de politieke partijen de bevolking moeten voorlichten omtrent het overheidsgebeuren, anderzijds zullen de partijen controle, kritiek en druk uitoefenen op de overheid.

Een pragmatische partij zal met het algemeen belang voor ogen trachten de bestuursproblemen op te lossen door een zo eerlijk, objectief en deskundig mogelijk onderzoek te verrichten en de consequenties hiervan bij voorbaat te aanvaarden zolang op de doelstelling en de methode van onderzoek niets kan worden aangemerkt.

De normale politieke partijen zijn programma-partijen. Dat wil zeggen: zij nemen ten aanzien van de problemen bij voorbaat een standpunt in dat voortvloeit uit dogma's, uit groepsbelangen, of wat meestal het geval is uit een combinatie van beide. Dit standpunt wordt in het politieke programma uitgewerkt en het is verder de taak van de partij om met alle geoorloofde middelen dit programma waar te maken.

Moet in de gemeenteraad worden gestemd omtrent de bouw van een nieuwe brug, dan kan men bij voorbaat voorspellen hoe de programma-partijen hier tegenover zullen staan. Een confessionele partij zal ervoor zijn wanneer door de nieuwe brug zijn kerk gemakkelijker door de kerkgangers kan worden bereikt. Wanneer echter de brug hoofdzakelijk tot doel heeft om zondags de toegang tot een voetbalveld te vergemakkelijken, dan zullen sommige orthodox-confessionele partijen ertegen stemmen. De socialistische fractie zal pro zijn wanneer de brug een tijdsbesparing oplevert voor de arbeiders op weg naar hun werk in de plaatselijke industrie en anti wanneer de brug hoofdzakelijk van belang is voor de auto's van de managers van deze industrie en hun zakelijke relaties. In welk laatste geval de VVD vòòr zal stemmen.

De pragmaticus neemt bij voorbaat geen standpunt in. De pragmatische partij heeft dan ook geen beloften gedaan om bepaalde belangen te verdedigen. De pragmaticus gaat uit van het probleem: in dit geval kennelijk een verkeersprobleem. Hij zal beginnen met zich af te vragen wat eigenlijk moet worden bereikt en hij zal een kriterium ontwikkelen voor het algemene belang in de probleemsituatie, bijvoorbeeld de totale tijdwinst of de financiële winst van de gehele gemeentebevolking. Daarna zal hij de situatie terdege analyseren en nagaan welke mogelijkheden van oplossing er zijn en welke kosten deze met zich meebrengen. Hij zal pas voor een nieuwe brug geporteerd zijn wanneer dit de beste oplossing van het verkeersprobleem is en wanneer de benodigde gemeentelijke gelden via een andere aanwending geen hoger rendement voor de gemeente

kunnen opleveren.

In dit (wat gestyleerde) voorbeeld blijkt duidelijk het verschil in werkwijze tussen een programma-partij en een pragmatische partij:

1. Een pragmatische partij heeft geen a priori standpunt ten aanzien van bepaalde overheidsmaatregelen. De te kiezen maatregelen hangen af van de omvang van het probleem, van de situatie, van de beschikbare financiële middelen, van de resultaten die kunnen worden bereikt en de eventuele neveneffecten, en van de mogelijkheden tot alternatieve aanwending van de financiële middelen. Men zou dit kunnen noemen: het principe van het opportunisme ten aanzien van overheidsmaatregelen.
2. De partij zal een klimaat trachten te scheppen waarin de problemen worden opgelost door eerlijk, objectief en deskundig onderzoek. Dit is het principe van de methodologische aanpak.
3. De consequenties van deze onderzoeken zullen zonder meer moeten worden aanvaard zolang op het doelkriterium en op de methode van onderzoek niets is aan te merken. Dit is het principe van het consequente handelen.

Een pragmatische partij kan bij de kiezer niet aankomen met een programma van standpunten en oplossingen van problemen. De partij kan slechts de kiezer beloven dat met het algemeen belang voor ogen de problemen methodologisch zo verantwoord mogelijk zullen worden aangepakt. De enige basis van een pragmatische partij is derhalve het vertrouwen van de kiezer dat deze belofte wordt stand gedaan. Om deze reden speelt bij een pragmatische partij de persoonlijke waardering zo'n grote rol. Niet voor niets heeft D'66 de persoonlijke relatie steeds in het middelpunt van haar gedachtensfeer geplaatst. Het bevorderen van een betere persoonlijke communicatie tussen overheid en burger, het propageren van op grond van persoonlijke capaciteiten rechtstreeks gekozen leiders, dit zijn logische gevolgen van een pragmatische instelling.

Een ander logisch gevolg is dat de partij een methodologische benadering van politieke problemen zou moeten uitdragen en zelf daar een voorbeeld van zou moeten zijn. Helaas wordt echter nog te veel binnen de partij, in de verschillende commissies en werkgroepen, op basis van vooroordelen en emoties gediscussieerd omtrent al of niet zelf verzonnen oplossingen van uiterst ingewikkelde problemen. Het bedenken van oplossingen voor dit soort problemen is iets wat grote deskundigheid en uitgebreid onderzoek vereist en het is een naïve gedachte dat na enkele vergaderingen van werkgroepen het verlossende woord wel even zal worden gesproken.

Het is van veel groter belang dat de werkgroepen zich gaan toeleggen op het ontwikkelen van methoden om de door deskundigen ingediende plannen methodologisch te beoordelen. En hiervoor is het noodzakelijk dat de deskundigen hun plannen zodanig naar voren brengen dat zo'n beoordeling ten aanzien van probleemstelling, doelstelling, premissen, opzet en uitwerking van het onderzoek mogelijk wordt. De meeste rapporten van deskundigen voldoen in de verste verte niet aan deze eis en het zou programmapunt nummer één van een pragmatische partij moeten zijn om hieraan iets te doen.

Democratisch ergens over meepraten en meebeslissen heeft slechts zin wanneer wij dit op zinnige wijze kunnen doen. Methodologische rapportage is hiervoor de ene voorwaarde. De andere voorwaarde is dat de bevolking en in de eerste plaats de leden van onze partij worden opgeleid en getraind in methodologische beoordeling van deskundig onderzoek. Deze beoordelingswijze voor politieke zaken moet echter nog ontwikkeld worden. Wanneer onze werkgroepen zich hiermee zouden bezig houden, iedere groep op zijn eigen terrein, dan zou onze pragmatische partij zich zowel wezenlijk als gunstig onderscheiden van de programmatische partijen.

SPAANSE PEPERS

Amerikaanse Verkiezingen: Nix(on) nieuws
Nothing (Ag)new

- 0 -

Oostduitse deelnemers aan de Olympische Spelen 1972: Heim ins Reich

Topsporters: wederdopers

- 0 -

Droom van vele Nederlandse politici: twee partijen D'33

- 0 -

Vraag: Wat zouden Diekerhof, Reckman c.s. er wel van zeggen wanneer een Amerikaanse actiegroep, onder het motto: "wij hebben Europa al twee keer uit de puree gehaald en voelen ons dus verantwoordelijk voor wat er gebeurd", in het voorjaar van 1971 de Telegraaf zou overstroomd met ingevulde opiniekaarten waarop staat:

Van Riel moet Minister President worden;

de Boerenpartij, Nieuw Rechts, De VVD en de KVP moeten een regering vormen;

de VARA- en VPRO- uitzendingen moeten worden gecensureerd;

de PSP en de CPN moeten worden verboden?

- 0 -

Troost voor Humphrey: Nixon werd de eerste keer ook verslagen

- 0 -

Vraag: wat is Black Power?

Antwoord: is dat niet een Amerikaanse atletiekploeg?

- 0 -

Met de VPRO vraagt nu ook Amerika zich af: Diekerhof? Waar bemoeit die man zich mee?

- 0 -

Japie: Hoe komt het toch dat sommige mensen die zich vreeslijk druk maken over de onderdrukking van Ambonnezen en Papoea's tegelijkertijd zoveel begrip en waardering hebben voor de Apartheidspolitiek?

DE ONTWIKKELINGSLANDEN SCHIETEN TEROEG

door W.S.A.N. Gorter

Het verloop van de gebeurtenissen in Tsjechoslowakije, in het begin zo toegejuicht door het Westen als een liberalistische ontwikkeling van het communisme, is er op uitgedraaid dat Rusland betere strategische posities in Midden Europa heeft ingenomen waarop de reactie van het Westen wel zal zijn te trachten de reeds bestaande achterstand aldaar min of meer in te lopen. Dit kan dan weer leiden tot nieuwe maatregelen van Rusland enz. Voorafgaand aan de gebeurtenissen in Tsjechoslowakije hebben de (door Rusland niet afgeraden) Arabische dreigingen tegen Israël en de Israëlische militair succesvolle reactie daarop, geleid tot een (grotere) aanwezigheid van Ruslands maritieme macht in de Middellandse Zee, waardoor een gelijksoortige beweging als bovenbedoelde spiraal in het leven werd geroepen. De miljarden welke het Oosten en het Westen al dan niet gezamenlijk aan de ontwikkelingslanden als ontwikkelingshulp hadden beschikbaar kunnen stellen, gaan voorzover ze nu in herbewapening zullen wordengestoken aan de neuzen dier

landen voorbij.

De omstandigheid dat de ontwikkelingslanden deze gang van zaken niet hebben voorzien, althans geen vinger hebben uitgestoken om collectief de te verwachten gevolgen aan de kaak te stellen en ten minste te pleiten voor consolidatie van de status quo in afwachting en ter voorbereiding van wereldconferenties om de hangende problemen ten principale te stellen mag zonder meer worden aangemerkt als een ingebreke-blijven van de ontwikkelingslanden een geestelijke bijdrage te leveren tot de oplossing van wereldproblemen, bij welke oplossing zijzelf het grootste belang hebben.

Toegegeven zij dat de Verenigde Naties niet bepaald een leerschool vormen voor de ontwikkelingslanden om wereldproblemen in de kern aan te grijpen. De gehele filosofie van de V.N. komt er op neer om de symptomen voor de oorzaken aan te zien en aan deze symptomen te willen "kurieren". Wij hadden gehoopt dat de ontwikkelingslanden in ruil voor de niet te veronachtzamen reeds jaren durende stroom ontwikkelingshulp een geestelijke tegenprestatie zouden leveren als bijdrage tot de oplossing van de Oost-West tegenstelling. Het intellectuele en religieuze peil voor zulk een bijdrage moet worden geacht in een voldoende aantal ontwikkelingslanden aanwezig te zijn om het mogelijk te maken een collectieve actie dier landen voor te bereiden en te organiseren. In plaats daarvan beperken de ontwikkelingslanden zich tot het ontwerpen van steeds ingenieuzer en dringender formuleringen om door middel van door hen te ontvangen ontwikkelingshulp zich aan een steeds omvangrijker geestelijk neo-kolonialisme te onderwerpen door te trachten in de steeds kleiner wordende wereld de verouderde vormen van Westelijke en Oostelijke soevereine staten met bijbehorend verouderd volkerenrecht na te bootsen.

- 0 -

PRO EN CONTRA

In het PSP-orgaan RADICAAL, "het blad voor mondige mensen", kunnen we onder meer lezen:

"Voor de Duidelijkheid.

U hebt er geen moeite mee, om te begrijpen wat de PSP wil, wat ons betreft blijven er nog een paar openlijk kapitalistische partijen over: de VVD die de ondernemersvrijheid predikt en de D'66 wat waarschijnlijk "Democraten van 1866" betekent, want zij willen gekozen worden volgens het districtenstelsel, dat in de vorige eeuw altijd liberale regeringen in het zadel hielp. En om het helemaal onduidelijk te maken: zij noemen zich alle progressief.

Toch maar beter om duidelijk te zijn en PSP te kiezen".

Hier wordt met opzet het verkiezingsnummer van februari 1967 aangehaald, om nu - eind '68 - vast te stellen in hoeverre deze taal bij de PSP veranderd is.

We hopen er het beste van

ED CONTRA

- 0 -

Eerlijk verdeeld

(C) Zelfs de protesten tegen politieke processen zijn in ons land eerlijk verdeeld. Bakker mag protesteren tegen de terechtstelling van Njono, Sudisman e.d. met de mededeling dat het hier om politieke processen ging waarvan de uitslag van te voren vast stond, en Jongeling mag protesteren tegen de terechtstelling van Somoukil met de mededeling dat het hier om politieke processen ging etc. etc.

- 9 -

De waardige wijze waarop de meeste Tsjechen en Slowaken op onbloedige wijze de Russen te verstaan hebben gegeven, dat ze niet welkom waren heeft er toe geleid dat deze mogelijkheid van verdediging voor het eerst op grote schaal serieus is bestudeerd en becommentarieerd. Een belangwekkende bijdrage tot een beter begrip van de voorwaarde tot het welslagen van een volksverdediging is geleverd door de Duitse publicist Dr. Theodor Ebert.

De volgende regels zouden in acht genomen moeten worden:

1. Men moet zich niet laten intimideren, maar het werk voortzetten zonder te collaboreren;
2. Men moet zich niet tegen zijn medeburgers laten uitspelen, maar daarentegen solidair zijn met hen;
3. Wacht de volgende maatregel van de tegenstander niet af, maar zoek de confrontatie door gerichte en directe tegenoffensieven;
4. Beschouw de bezettingsmacht niet als een gesloten front van vijanden maar tracht door verbroedering een wig in hun rijen te drijven;
5. Geef de vijand geen schuldcomplexen, lok zijn woede niet uit, maar laat hem zijn gezicht behouden en bied hem een veilige positie.

Collaboratie.

Het is de moeite waard, zeker in het licht van de afwijzende houding van onze Regering t.a.v. voorbereidingen in deze richting, de genoemde regels te vergelijken met de gedragsregels zoals die door velen gedurende de Duitse bezetting als juist zijn aanvaard. Allereerst is er het probleem van de gevaren van collaboratie. Men kan gerust stellen dat het merendeel van de Nederlanders in 1940-1945 vatbaar was voor enige vorm van collaboratie waaronder te verstaan is het werken op zodanige wijze dat de bezetter meer gebaat is met het resultaat dan de eigen bevolking. Grenzen zijn hier moeilijk te trekken en ernstige gewetensconflicten kunnen het deel worden van hen die deze methode voorstaan. Zo valt het bijvoorbeeld te bezien of de liquidatie van een zuivere verrader wel het beoogde effect doet volgen. De reactie van de bezetter die veel lijden teweeg zou kunnen brengen wordt voorkomen door een onbloedige wijze van aan de kaak stellen (zie ook regel 5).

De 2e regel lijkt ongecompliceerd doch dat is schijn. Hier valt b.v. te denken aan de ervaringen van de Joodse raad in de bezettingsjaren die meende levens te redden door er vele op te offeren, al bleek dat dan pas na langere tijd. De volgende regel is wel van uitermate tactisch en psychologisch belang. De bevolking wint aan sterkte en zelfvertrouwen indien ze ziet dat de bezetter steeds voor verrassingen wordt geplaatst. Een en ander vereist bij uitstek een organisatorische voorbereiding met een duidelijke bevelstructuur, opdat de verschillende offensieven een optimale uitwerking hebben en geen krachtenversnippering optreedt.

Totale haat.

De vierde regel druist het meest in tegen de spontaan opkomende gevoelens van afkeer tegen iedere bezettingssoldaat. Deze gevoelens leidden er zelfs toe dat het aanbieden van een vuurtje als een ernstig vergrijp werd beschouwd, om maar niet te spreken van liefdesrelaties van vrouwen met de bezetter. Een situatie waarbij letterlijk iedere indringer naar het leven wordt gestaan is allesbehalve geschikt om althans sommige onder hen aan het twijfelen te brengen en een zeker gevoel van veiligheid te bezorgen. Gebleken is dat vele russische soldaten in plaats van robot-militairen te zijn, vatbaar waren voor discussie met de bevolking (men moet dan natuurlijk wel de ander z'n taal spreken; naast engels, frans en duits zouden we op groter schaal russisch of zelfs wat chinees moeten leren).

De laatste regel is ook weer een kwestie van grote beheersing en van nalaten van gewelddadig optreden. Vanzelfsprekend spelen de communicatiemiddelen bij dit alles een grote rol en is een nationale saamhorigheid noodzakelijk.

Zijn de Nederlanders momenteel verzetswaardig in deze zin? De vraag stellen is haar beantwoorden.

P.S. Hiermede wil niet gezegd worden dat de bevolking alles op één kaart moet zetten. Het is ook mogelijk dat de bezetter zo drastisch optreedt dat vreedzame confrontatie ten enenmale onmogelijk wordt. In dat geval zal de bevolking integraal snel van wapens voorzien moeten worden.

- 0 -

FRATEN AAN DE BASIS- HET LIBERAAL DEMOCRATISCH CENTRUM

In de vorige Peperbek heeft u kunnen lezen "een eerste gesprek met het LDC heeft inmiddels plaats gehad". Dat gesprek vond plaats na de sluitingsdatum van Peperbek. Derhalve wordt u er nu over ingelicht. Het eerste gesprek vond plaats tussen delegaties van de besturen van de Haagse afdelingen van LDC en D'66.

Geconstateerd werd, dat er een fundamenteel verschil is in de gesprekken met b.v. de PPR en die met de LDC, zijnde de laatste een groep uit een partij, de VVD.

Afgesproken werd, dat het het meest aanbevelenswaardig lijkt ook dit gesprek te doen voeren tussen leden (van LDC en D'66) en niet op bestuursniveau. Van D'66-zijde is daarbij de voorkeur uitgesproken voor gesprekken over concrete onderwerpen, b.v. liggend op het terrein van de Gemeentepolitiek.

Vastgesteld werd voorts dat het gewenst lijkt de eerste oriënterende gesprekken in een wat ruimer kader te plaatsen en toe te spitsen op wederzijdse plaatsbepaling (politiek gezien). Daarom zullen de eerste gesprekken plaatsvinden over de, in het Peperbek-artikel van de heer Carol genoemde, vier vragen van het Liberaal beraad, die voor de gelegenheid ongeveer als volgt zullen worden aangepast:

1. en 2. ongewijzigd (waarom functioneert de partijstructuur niet en welk is de meest functionele partijstructuur?)
3. Welke plaats nemen maatschappij-visies (ideologieën) in een gewijzigde partijsituatie in?
4. Welke functies kunnen gesprekken als het onderhavige vervullen in het proces van hervorming van de partijstructuur?

Liefhebbers voor deelneming gaarne opgeven bij een der bestuursleden.

BARK

BEVOLKINGSPOLITIEK EN KINDERBIJSLAG

door A.C. de Goederen

Op de achterflap van de vorige Peperbek kunt u lezen dat ik bijzonder ingenomen ben met het in EAL EN LAST gepubliceerde artikel van de Landelijke Werkgroep Bevolkingspolitiek. Dat wil niet zeggen dat ik geheel zonder bedenkingen ben. In elk geval komen na de lof van de vorige keer nu de bezwaren aan de beurt.

Onder de kop "Beïnvloeding van de gezinsgrootte door de overheid" worden in het artikel twee groepen van middelen genoemd die de overheid ten dienste staan, te weten economische maatregelen en voorlichting. Onder de eerste van die paragrafen is in feite uitsluitend sprake van kinderbijslag en kinderaftrek (kb en ka).

De Werkgroep bepleit:

1. Afschaffing van de progressie in de kb;
2. Opheffing van de discriminatie ter zake van de toekenning van kb tussen werknemers en zelfstandigen;
3. Geleidelijke vermindering, eventueel zelfs afschaffing van kb en ka.

Hiermee is de discussie over beginsel en structuur van de gezinssubsidies terechtgekomen op een plaats waar zij geenszins thuishoort. Bij het onderwerp "kennis en middelen voor gezinsplanning" heeft de Werkgroep gesteld dat dit, hoewel de mogelijkheid van effectieve gezinsplanning uiteraard een noodzakelijke voorwaarde voor bevolkingspolitiek is, thuishoort onder "gezondheidszorg" en om die reden afgezien van bespreking daarvan in het kader van een artikel over bevolkingspolitiek. Als eerste kanttekening moet nu worden opgemerkt dat het dan weinig consequent lijkt dat t.a.v. het onderwerp gezinssubsidies niet een soortgelijke redenering van toepassing wordt verklaard; men kan immers met evenveel recht stellen dat dit onderwerp thuishoort onder "Sociaal en Economisch beleid" (in dit hoofdstuk van ons partijprogramma - par.27 - kunt u dan ook de genoemde punten 1. en 2. al vinden). **DIT IS ECHTER NIET MIJN VOORNAAMSTE BEZWAAR.** Mijns inziens is er niets tegen, vermindering of afschaffing van kb en ka te bespreken in het kader van een opsomming van de overheid ter beschikking staande economische maatregelen ter afremming van de procreatie. Onjuist echter is het in dit kader:

- a. uitsluitend dit middel te bespreken;
- b. dit middel te bepreiten zonder een poging te doen aannemelijk te maken, dat ons te hoge geboortecijfer in belangrijke mate aan het bestaan van een gezinssubsidierегeling is toe te schrijven;
- c. een argumentatie voor vermindering of afschaffing te gebruiken die in beginsel met bevolkingspolitiek niets van doen heeft.

WAT A. BETREFT: Ik ben niet overtuigd van de noodzaak van typisch economische maatregelen. Het te hoge geboortecijfer is een sociaal-psychologisch probleem - alle gegevens wijzen daarop - en de bestrijding zal dan ook vooral uit deze hoek moeten komen. Voorlichting en nog eens voorlichting dus (en het volledig ter beschikking doen komen van alle, maar dan ook werkelijk alle middelen, inclusief sterilisatie en abortus provocatus).

Maar, als toch economische maatregelen besproken moeten worden, dan zijn er nog wel andere te noemen dan alleen afschaffing van de gezinssubsidies. B.v. een bouwverbod voor huizen van meer dan 4 à 5 kamers, laagbouwverbod, geen voorrang voor gezinnen met kinderen bij woningtoewijzing. Duidelijk is in elk geval dat alle met het afschaffen van kb en ka gemeen hebben dat het echte paardemiddelen zijn en vooral onschuldigen treffen, n.l. de te vele kinderen die toch niet om hun conceptie hebben gevraagd. Een reden om bijzonder terughoudend te zijn met het aanbevelen van economische maatregelen. Als men ze aanbeveelt moet men wel bijzonder zeker zijn van het beoogde effect.

HIERLEE ZIJN WE AANGELAND BIJ B. Ik wil beslist niet zo ver gaan te beweren dat er geen enkel oorzakelijk verband zou bestaan tussen gezinssubsidie en geboortecijfer. Stellig voedt het enkele feit van het bestaan van kb, met name een met het kindertal per kind hoger wordende kb, een sociaal-psychologisch klimaat waarin het verwekken van (te) veel kinderen niet als onmaatschappelijk geldt. Maar dat is nog lang geen bewijs voor een duidelijk verband tussen gezinssubsidie en geboortecijfer, hoogstens de basis voor een hypothese in die richting. Als we deze hypothese toetsen aan de feiten kan echter slechts een verhoudingsgewijs onbetekenende factor kunnen zijn. Deze feiten zijn:

- de invoering van de kb heeft geen toename van het geboortecijfer veroorzaakt noch een merkbare afname van de daling van het geboortecijfer;
- in andere landen waar ook gezinssubsidie bestaat (zoals België, waar deze nog veel sterker dan bij ons het karakter van een "fokpremie" heeft) beweegt het geboortecijfer zich op een significant lager niveau dan in Nederl

- het Nederlandse geboortecijfer was vóór de invoering van de kb altijd reeds belangrijk hoger dan in de omringende landen. (zie grafiek in SEXTANT van november 1968, blz. 13).
- hoewel het recht op kb en ka over heel Nederland gelijk is bestaat er een zeer groot verschil in huwelijksvruchtbaarheid tussen de grote steden - met een in internationaal verband gezien tamelijk normaal niveau - en de "provincie", evenals tussen b.v. katholieken en buitenkerkelijken.

TER ILLUSTRATIE van het laatste punt enkele frappante cijfers (uit TAL EN LAST van jan. 1965). De gemiddelde huwelijksvruchtbaarheid (=aantal levend geboren per 1000 gehuwde vrouwen van 15-45 jaar, per jaar) bedroeg gemiddeld over de periode 1959-1961 voor Amsterdam, Rotterdam en Den Haag resp. 123,7; 126,2 en 134,7. Het landelijk gemiddelde bedroeg 167,8 en het gemiddelde van de plattelandsgemeenten 205. Bij 139 gemeenten - alle minder dan 25000 inwoners - bedroeg het cijfer zelfs meer dan 250. De "kroon" spande de gemeente Snelrewaard (prov. Utrecht) met 368:

Ter vergelijking: landelijk gemiddelde van België= 125, W. Duitsland= 132, Frankrijk= 136, Denemarken= 121, Noorwegen= 134.

Interessant en veelzeggend is ook het resultaat van b.v. de door het NIPO in april 1967 in opdracht van de auteurs van het boekje "Seks in de jaren '60" gehouden enquête. Op de vraag: "Wat vindt u de ideale gezinsgrootte: man, vrouw en hoeveel kinderen?" werd als volgt geantwoord:

Ideale gezinsgrootte	van alle ondervraagden in %
geen kinderen	2
1 kind	1
2 kinderen	37)
3 kinderen	28) 65
4 kinderen	19)
5 kinderen	4) 27
6 of meer kinderen	4)
weet niet/geen antwoord	5)

Dit betekent een gemiddelde gewenste gezinsgrootte van 2,95 kind, terwijl de bevolking pas stabiel wordt bij een werkelijke gemiddelde gezinsgrootte van 2,3 kind. De boosdoeners zijn vooral:

- gereformeerden en katholieken; resp. 43% en 37% daarvan vond een gezin van 4 of meer kinderen ideaal, tegen slechts 8% der onkerkelijken;
- gemeenten onder de 10.000 inwoners; 33% der ondervraagden uit zulke gemeenten wil 4 of meer kinderen tegen 17% uit gemeenten met 100.000 en meer inwoners.

Hoopgevend is dat slechts 17% der vrouwen onder 35 jaar 4 of meer kinderen ideaal vindt tegen 31% der vrouwen boven 50 jaar. Deze uitkomsten zijn in overeenstemming met de resultaten van enquêtes door andere instituten (Ogilvie b.v.)

AL DEZE FEITEN wijzen onomstotelijk op het bestaan van een fundamenteel oorzakencomplex voor ons te hoge geboortecijfer geheel buiten de sfeer van de gezinssubsidies. Hiermee wil ik weer niet beweren dat het vigerende stelsel van gezinssubsidies (kb, ka, reducties zus, reducties zo) zonder meer moet worden gehandhaafd. Integendeel, het bestaande stelsel acht ik fundamenteel fout van structuur en het wordt hoog tijd dat het geheel - vooral ook in verband met de sinds de invoering sterk gestegen welvaart en sociale zekerheid - op de helling wordt gezet. Ik hoop daar binnenkort in een afzonderlijk artikel op terug te komen. Maar de gezinssubsidies dienen op hun intrinsieke doelmatigheid te worden getoetst buiten de sfeer van de bevolkingspolitiek.

In feite is onze Werkgroep Bevolkingspolitiek - evenals vele anderen wie ons geboortecijfer zorgen baart - slachtoffer geweest van een al te voor de hand liggend denkweggetje. Het denken in termen van economische motivatie

is algemeen verbreid. Wat is in dat kader meer plausibel dan te veronderstellen dat afnemende "kindersubsidie" daling van het geboortecijfer zal bewerkstelligen? Deze gedachtengang dringt zich welhaast automatisch op. Maar daarom hoeft hij nog niet automatisch in overeenstemming met de feiten te zijn.

CONCLUSIE: Vermindering of afschaffing van gezinssubsidies, alsook andere economische maatregelen met het karakter van sociale paardemiddelen, dienen pas uit een oogpunt van bevolkingspolitiek te worden overwogen als de beschikbare sociaal-psychologische maatregelen, maar onvoldoende resultaat opleverden. Een bijkomende overweging in dit verband is dat het propageren van paardemiddelen veel weerstanden oproept, waardoor het kind van de planmatige bevolkingspolitiek met het badwater van de onpopulaire sociaal-economische maatregelen dreigt te worden weggegoten.

OVER PUNT C. hoeft nu niet veel meer gezegd te worden. Er werden twee argumenten aangevoerd voor vermindering van de gezinssubsidies:

- zij die in belangrijk meerdere mate beslag leggen op de algemene voorzieningen dan de rest van de bevolking, moeten daarvoor betalen, met name ook zij die door grote aantallen kinderen uitbreiding van die voorzieningen en nieuwe investeringen nodig maken;
- sociale ondersteuning kunnen, waar nodig, op andere wijze geëffectueerd worden.

BEIDE ARGUMENTEN zouden precies evenveel gewicht hebben als er geen bevolkingspolitiek nodig was. Ze horen daarom in dat kader niet thuis. Over het eerste argument is bovendien nog dit te zeggen. In zijn algemeenheid, n.l. "dat zij die in belangrijk meerdere mate beslag leggen op de algemene voorzieningen dan de rest van de bevolking, daarvoor moeten betalen", is het juist. Maar in deze bijzondere toepassing op "met name ook zij die ...etc." faalt het. Want kb en ka zijn niet bestemd voor de ouders, maar voor de kinderen, die door betrekkelijke onbemiddeldheid der ouders in hun kansen worden gefrustreerd. Kinderen zijn niet op een lijn te stellen met auto's. Men kan wel inbrengen dat die ouders dan maar meer verantwoordelijkheidsgevoel moeten hebben, maar daar zijn de kinderen, eenmaal ter wereld, niet mee geholpen. Gezinssubsidies brengen in beginsel wel degelijk - en terecht - een stuk solidariteit tot uitdrukking.

- 0 -

OF NIET SOMS?

Opgelegde Moraal:

vergrijsd wapen in handen van hen, die geestelijke terreur willen uitoefenen,

- ? -

Amerikaanse regering:

de bezetting van Tsjecho-Slowakije heeft de bedreiging voor het westen doen afnemen.

Nederlandse regering:

de bezetting van Tsjecho-Slowakije heeft de bedreiging doen toenemen.

Gemeenschappelijk standpunt:

de N A T O moet worden versterkt.

- 14 -

De Sowjet-Unie heeft nog steeds niet waar kunnen maken, dat een reactionaire minderheid de macht in Tsjecho-Slowakije wilde overnemen.

- ? -

Zelfbeschikking:

de Amerikaanse autoriteiten hebben onlangs maatregelen getroffen om alle politieke activiteiten van de Panamese ex-president Arias en zijn aanhangers, die in de onder Amerikaans bestuur staande kanaalzone verblijven, aan banden te leggen.

- ? -

Ze pretenderen een democratie te zijn en te weten wat dat inhoudt. Toch zijn er, gelet op de zeer uiteenlopende wijze van het functioneren der partijen, blijkbaar vele en verschillende wegen die naar het democratisch Rome leiden. Een politieke regering van de interne partijstructuur zit er niet in.

- ? -

Sophia Loren. kasmagneet

- ? -

Gaan we nu toch eindelijk de preambule op het NATO-verdrag herzien?

- ? -

Blijkens een documentaire op de KRO.-t.v. produceren geleerden in vele landen afschuwwekkende chemische en bacteriologische wapens waartegen onze soldaten enigermate zijn beschermd met gasmasker en injectiespuit. Verbaast het u ook dat de niet-militair moet volstaan met het dichtknijpen van zijn neus?

WAARTOE EEN TRAMRIT MET LIJN 11 LEIDT

door F.W. van Baarsel

Dinsdag 5 november had ik bij aankomst met de trein uit Rotterdam omstreeks 6 uur nm. de keus te maken tussen taxi en tram om naar huis te gaan. De taxi vond ik wat duur en boverdien had ik geen haast, omdat ik vroeger was aangekomen dan ik had voorzien. Wat betreft de tram had ik twee alternatieven: lijn 10 en lijn 11. Het werd lijn 11, omdat ik me vaag iets herinnerde uit de "Verzameling 1968" nr 160 van het gemeentebestuur betreffende: Tweede nota inzake het lijnennet van de N.V. H.T.M. Op blz 3 daarvan staat:

"De reissnelheid van bus en tram vormt een belangrijk aspect van de kwaliteit van het openbaar vervoer. In het volgende overzicht is een vergelijking gemaakt van de gemiddelde reissnelheden over alle ritten op maandag t/m vrijdag.

reissnelheid (km/h)	1962	1965	1966	1967
tram	17,2	18,7	18,7	18,7
bus	18,6	18,7	19,1	19,1

Zoals hieruit blijkt is de gemiddelde reissnelheid (bedoeld wordt waarschijnlijk reissnelheid, vD) ten opzichte van 1962 niet onbelangrijk gestegen (nou, eerlijk gezegd, ik ben er niet van ondersteboven, vB), hetgeen, gelet op de toenemende verkeersdruk en mede in aanmerking genomen het grotere aantal ritten in de spitsuren, een verheugend feit vormt."

- 156 -

En iets verder staat:

"De gemiddelde reissnelheid van lijn 11, de enigelijndie slechts op kruispunten het overige verkeer ontmoet, bedraagt, zowel binnen als buiten de spitsuren 24 km per uur."

De wagen liep bij het Hollands Spoor vol: alle zitplaatsen en nog 10 staanplaatsen waren bezet. Ik noteerde de rijtijden, totaal 510 sec., de tijden aan de haltes, totaal 170 sec. en de wachttijden bij kruisend verkeer en stoplichten, totaal 105 sec. Bij het vertrek van halte W. de Zwijgerlaan was de tram 785 sec. onderweg geweest. De afstand, totaal afgelegd, bleek 5850 m te zijn en het aantal haltes 11 stuks. De gemiddelde tijd voor in- en uitstappen was 15 sec. (max. 30 en min. 8). Op grond van deze gegevens heb ik een paar berekeningen gemaakt.

Laat ik voorstellen dat dit geen wetenschappelijk artikel is; wetenschappelijk onderzoek laat ik graag over aan het Ministerie van Verkeer en Waterstaat, dat destijds een commissie (met een lange naam) heeft ingesteld, welke commissie opdracht gegeven heeft aan de Stichting Weg- en Waterverkeer, een onderzoek te doen met als onderwerp: "Verkeersonderzoek Westen des Lands". De stichting heeft het werk weer uitbesteed aan drie bureaus die zich met marktanalyses bezighouden.

Het is duidelijk dat dan aan alle voorwaarden is voldaan om een gedegen stukje werk te leveren. Dat onderzoek van de minister, of de commissie, of de stichting of de drie bureaus kost f 2.000.000,--. Daarbij steekt mijn onderzoek, kosten f 0,50 een beetje povertjes af.

De berekeningen betreffen:

1. De gemiddelde reissnelheid van lijn 11 op die bewuste dinsdagavond bedroeg 27 km per uur; dat is 3 km per uur meer dan in de "Verzameling 1968" genoemd. Het verschil schrijf ik toe aan de omstandigheid, dat er onderweg weinig instappers waren en instappen duurt wat langer dan uitstappen. In ieder geval vind ik de bewuste rit voldoende representatief om er een paar andere conclusies aan vast te knopen.
2. Indien de tram in het geheel geen last had gehad van kruisend verkeer, zou dat 105 sec. reistijd winst hebben opgeleverd. De gemiddelde reissnelheid zou dan geweest zijn 31 km per uur, een winst dus van 4 km per uur.

Uit de "Verzameling 1968" nr 160 neem ik over:

"Globaal kan worden gesteld, dat verhoging van de gemiddelde reissnelheid met 1 km per uur een kostenbesparing van f 1 miljoen per jaar mogelijk maakt." Indien alle lijnen de beschikking zouden hebben over vrije banen, zoals lijn 11, dan zou de besparing f 5 miljoen per jaar zijn. Indien alle lijnen op vrije banen bovendien niet meer gehinderd zouden worden door kruisend verkeer en stoplichten zou nog eens een besparing van f 4 miljoen per jaar bereikt kunnen worden. Tegenover een besparing van f 9 miljoen is een investering van rond f 100 miljoen verantwoord. Daar kun je wel wat voor klaarmaken dacht ik.

3. Als ik aanneem, dat het remmen en het optrekken geschiedt met een vertragingsversnelling van gem. 2 m/sec^2 (de vertraging is mogelijk wat groter en de versnelling wat kleiner dan 2 m/sec^2), dan zijn de remweg en de optrekweg elk 50 wanneer de gemiddelde maximum snelheid 50 km per uur bedraagt. Mijn waarnemingen kloppen met deze veronderstellingen. Bij elke halte wordt ca 30 sec. reistijd verspeeld (15 sec. voor in- en uitstappen en 2×7 sec. voor remmen en optrekken), terwijl in die tijd 100 meter wordt afgelegd. Met deze gegevens en nog steeds verondersteld, dat de tram op een vrije baan rijdt zonder last te hebben van kruisend verkeer is het mogelijk een tabel op te stellen, waarin de gemiddelde reissnelheid afhankelijk is van de onderlinge afstand van de haltes.

onderlinge afstand van de haltes (m)	250	530	1000	1500	2000
de gemiddelde reissnelheid in km/h	22	31	37	40	42

De gemiddelde onderlinge afstand van de haltes van lijn 11 van het beschouwde gedeelte bedraagt 530 m.

Uit de tabel blijkt, dat het vergroten van de onderlinge afstand van de haltes sterk bijdraagt tot het vergroten van de reissnelheid.

Het is wel erg verleidelijk nu aan de H.T.M. het advies te geven de onderlinge afstand van de haltes te vergroten tot 1500 of 2000 m: dan is het jaarlijkse tekort opgeheven. Dat advies zal ik niet geven want in de "verzameling 1968", nr 160 wordt een loopafstand van 500 m maximaal als norm gehanteerd.

Wel kan de vraag worden gesteld, of die norm mogelijk verhoogd zou kunnen worden. Daarover een volgend keer.

DE P.O.P.-GROEP TREKT OP

De in het oktobernummer aangekondigde Groep Politieke Opinievorming en Presentatie heeft een aanvang met haar activiteiten gemaakt. Tot lid is toegetreden de heer A.J. Krom uit Voorburg. De schriftelijke oproep heeft geen reacties veroorzaakt. Wel werd in mondelinge contact veel sympathie ontmoet. Van veel zijden werd medewerking toegezegd. Versterking van de groep is nog steeds gewenst. Het zal dan beter mogelijk zijn de activiteiten te spreiden. De werkwijze is in het algemeen dat ieder lid persoonlijk initiatieven onderneemt, b.v. in de vorm van een open brief die hij zelf ontwerpt. Nadat de zaak op korte termijn is afgetast en steun van een aantal andere leden van de groep (alle is niet nodig) heeft gekregen, treedt hij zelf namens de groep naar buiten. Aan belangstellenden worden graag nadere inlichtingen verstrekt. Tot nu toe werd het volgende gedaan:

1. In een brief aan de werkgroep ontwikkelingssamenwerking van de Raad van Kerken in Nederland werd er de aandacht op gevestigd dat D'66 niet genoemd werd bij de partijen die de Nederlandse bijdrage willen verhogen, terwijl dit de enige partij is die duidelijk gesteld heeft dat het er niet om gaat wat de rijken willen missen, maar om wat de armen nodig hebben.
2. Aan de voorzitter van de Vereniging van Nederlandse Gemeenten werd adhesie betuigd met zijn standpunt dat de huidige indeling in provincies en gemeenten verouderd is.
3. Onlangs heeft de heer Aarden het voorstel gelanceerd om een parlementaire enquêtecommissie in te stellen voor een onderzoek naar de economische machtsconcentraties in Nederland. De groep heeft in een brief in principe ingestemd met de gedachte, echter een aantal praktische bezwaren tegen de voorgestelde werkwijze genoemd. Bovendien was de groep van mening dat alle machtsconcentraties bezien moesten worden, dus ook die bij de overheid, de vakbonden en andere grote organisaties.

Binnenkort hoopt de groep voor het eerst in de openbaarheid te treden. Er staan nog verschillende plannen op stapel. Suggesties worden graag ontvangen. Het hoofdbestuur van D'66 wordt van alle activiteiten op de hoogte gehouden.

- 0 -

"GROTE VRAAG NAAR HAAGS POPNIEUWS STOORDE TELEFOON"

(Het Vaderland" 15-11-1968)

OPNIEUW REGLEMENTITIS IN D'66?

door P.J. Zeven

Waarschijnlijk vindt u het congres-nummer van Democraat minder aantrekkelijk dan gewoonlijk; het is eigenlijk ook geen Democraat maar een verzameling congresstukken, waaronder vele bladzijden vol met formele bepalingen en alternatieven die tezamen de voorstellen voor een huishoudelijk reglement en vernieuwde Statuten vormen. U wordt geacht deze maand bijna een hele congresdag aan deze rijstebrij van woorden te spenderen. Dit roept bij u wellicht de herinnering op aan klachten over "reglementitis": naar aanleiding van Helmond is wel gesteld dat D'66 te veel aandacht zou besteden aan inter-organisatorische kwesties ten koste van politiek belangrijker zaken. In de hoop u iets gunstiger te kunnen stemmen ten aanzien van de reglementen-voorstellen maak ik als lid van de kerngroep die deze voorstellen in opdracht van het Hoofdbestuur opstelde graag van de gelegenheid gebruik om een korte toelichting te geven.

De voorstellen zijn uiteraard allereerst gebaseerd op de in Helmond gelegde grondslagen; binnen de vrij grote ruimte van deze grondslagen heeft de kerngroep het niet zozeer in nieuwe ideeën of eigen voorkeuren gezocht, maar getracht op een pragmatische wijze aan te sluiten bij de gegroeide praktijk en bij de ideeën waarvan is gebleken dat ze vrij algemeen worden gedeeld; daarbij is gebruik gemaakt van de resultaten van het openbare reglementen-overleg dat tweemaal heeft plaatsgevonden en voorts van de suggesties en adviezen van vele leden. Het streven naar eenvoud en beperking heeft voorop gestaan, behalve daar waar de inspraak en de grondrechten van de leden op het spel staan: teneinde optimale voorwaarden voor interne democratie te scheppen zijn onderwerpen als de gang van zaken op de algemene ledenvergadering, de beslechting van geschillen, roeyement e.d. nogal uitvoerig geregeld; veel bepalingen in deze categorie dienen echter alleen voor "noodgevallen". Sommige onderwerpen die in de normale praktijk veel belangrijker zijn, zoals de gang van zaken in afdelingen en werkgroepen, zijn daarentegen heel weinig gereguleerd om alle vrijheid te laten die binnen het partijverband maar mogelijk is. Er is ook een categorie duidelijk "vrijheidsbepalende" regels, zoals de nogal vergaande bepalingen omtrent herkiesbaarheid en onverenigbaarheden van functies: het zal duidelijk zijn dat D'66 op dit gebied "voorbeeldig" dient te zijn. Als laatste categorie kan worden onderscheiden de regels die dienen te verzekeren - voorzover een regel op zichzelf iets kan verzekeren - dat alles gebeurt wat er nu eenmaal moet gebeuren; het gaande houden van de partijorganisatie in al haar vertakkingen, maar vooral ook het voorbereiden en bedrijven van politiek, door het produceren van adviezen, standpuntbepalingen, kandidatenlijsten etc. Naast de democratie stelt hier ook de praktische uitvoerbaarheid eisen; daar democratie alleen met uitvoerbare, effectieve regels is gebaat, bleken de eisen van beginsel en praktijk zeer wel te combineren.

Behalve werk- en strijdapparaat is D'66 ook een beweging, die zijn wortels ook buiten de partij heeft. Uitgaande van de drempelvrees die bij vele sympathisanten - niet alleen bij D'66 overigens - blijkt te bestaan is ook aan onze (potentiële) kiezers een ruime plaats gegeven.

Wie zich in de voorstellen verdiept, zal - hopelijk - hierin bovenstaande grondlijnen kunnen terugvinden. Daar een volledige artikelsgewijze toelichting gemakkelijk een jaargang van Peperbek zou kunnen vullen, zij op deze plaats voor een goed begrip nog slechts gewezen op de nauwe onderlinge samenhang van de bepalingen over verschillende hoofdstukken en Statuten verspreid. Alleen in deze samenhang kunnen de afzonderlijke regels worden beoordeeld. Dan zal u kunnen blijken dat het bij de reglementendiscussie niet gaat om een hobby voor specialisten, querulanten of lijdens aan reglementitis, maar rechtstreeks om de wijze waarop in en door D'66 politiek wordt bedreven. Het loont dus de moeite hiervoor nog éénmaal lees- vergader- en congresstijd uit te trekken.

OF NIET SOMS?

Klap in het gezicht van de rechtsstaat:

"De vrouw die bondskanselier Kiesinger een klap in het gezicht gaf is veroordeeld tot 1 jaar gevangenisstraf".

- ? -

De bijdrage van Nederland aan een regeling van de Vietnamese kwestie:

op 31 oktober weigerde de regering visa aan 6 vertegenwoordigers van Noord-Vietnam c.q. het Bevrijdingsfront. (Is dit niet beperking van informatie aan de burger?)

- ? -

Maar halen we het recht vandaan internationaal geweld goed te praten maar binnenlands geweld te veroordelen, wetende dat onderdrukte massa's pas na langdurige, flagrante discriminatie naar de wapens grijpen?

- ? -

Angstwekkend:

Enige hooggeplaatste West-Duitse militaire functionarissen, die zich onlangs van het leven hebben beroofd, zouden stuk voor stuk ten prooi zijn geweest aan zware psychische depressies. Maar goed dat ze geen atoomknop onder hun beheer hadden.

- ? -

Men kan Van Riel een hardnekkig conservatief noemen, in de discussie is het een waardige, duidelijk naar voren komende liberaal van de geest. Beter één Van Riel in de hand dan tien overtuigingsloze "gladde tekkels" in de lucht.

- ? -

De Telegraaf gooit de Tros niet los, ook al vliegen de Funcken er af.

DE WAARDE VAN POLITIEKE PEILINGEN

door B. v.d. Meer

In de Nieuwe Linie van 28-9-'68 verscheen een kritisch artikel van Drs. J.C.C. van de Lest over de vraag of politieke opiniepeilingen wel au serieux moeten worden genomen. Een oordeel hierover valt uiteen in twee aspecten; n.l. de cijfers van de politieke opiniepeilingen zelf en het gebruik dat daarvan voor de T.V. gemaakt wordt.

Het laatste is verreweg het eenvoudigste; enkele uit hun verband gerukte cijfers omtrent een actueel probleem worden gepresenteerd en van commentaar voorzien. Wat de politieke partijen beogen weet een groot deel van de kijkers niet; het gaat om het boeien en daarvoor zijn wat extreme uitspraken wel leuk en een wetenschappelijk betoog nauwelijks. De T.V. is een volksvermaak; voor de werkelijk niet geringe kosten moet men het grote publiek waar voor zijn geld geven. De appreciatie ligt in het emotionele vlak, niet in het intellectuele. Het is een illusie te menen, dat dit iets te maken heeft met poli-

tieke vorming of zo, want daarvoor kijkt men echt niet massaal naar de T.V. In dit opzicht ben ik het met de schrijver van het artikel geheel eens. De cijfers, die Van de Lest geeft, worden hier gereproduceerd.

Alternatieven in:		Voorkeur in:					
KRO enquête	NCRV enquête	KRO enquête			NCRV enquête		
		KVP	ARP	CHU	KVP	ARP	CHU
1. KVP, ARP en CHU worden één partij	idem als bij KRO enquête	27	34	38	43	35	41
2. Vergaande samenwerking tussen KVP, ARP en CHU	ontbreekt	14	26	21	--	--	--
3. KVP, ARP en CHU werken samen met PvdA en D'66	ontbreekt	22	8	9	--	--	--
4. Christen-radicalen partij	ontbreekt	8	10	11	--	--	--
5. KVP, ARP en CHU blijven afzonderlijk	idem als bij KRO enq.	10	12	12	15	18	11
6. Ontbreekt	CHU en ARP vormen één partij; KVP afz.	--	--	--	8	33	32
7. Geen van deze mogelijkheden	idem als bij KRO enq.	19	10	9	8	6	10
8. Ontbreekt	Geen oordeel	--	--	--	26	8	16
Totaal		100	100	100	100	100	100

De verschillen in uitkomsten tussen twee, vrijwel gelijktijdig gehouden, enquêtes kunnen in beginsel aan drie oorzaken toegeschreven worden:

- andere steekproef
- andere steekproefomvang
- andere vragen

Het artikel geeft geen inzicht in de steekproeven. De formele eis is, dat de steekproeven aselekt getrokken worden uit de kiesregisters. Dit is niet gebeurd omdat de kiesregisters in Nederland doorgaans niet permanent worden bijgehouden (in enkele andere landen worden ze periodiek gepubliceerd). Er is dus op andere manier een steekproef getrokken uit volwassenen van 21 jaar en ouder, en gezien de ervaring op dit terrein zal dat wel redelijk goed gebeurd zijn met uitzondering van moeilijke categorieën als doven, bewoners van bejaardentehuizen e.d.

De steekproefomvang is evenmin gegeven. Deze is van belang omdat daaruit de afgeleid kan worden hoe nauwkeurig de cijfers zijn. Bij kleine steekproeven is een verschil van 5% in uitkomsten normaal, bij grote niet acceptabel. Men kan dit tamelijk goed uitrekenen, maar moet wel de steekproefgrootte weten.

De grote verschillen komen natuurlijk voort uit de verschillen in vraagstelling. Een raadsel is wat Veldkamp/Marktonderzoek gedaan heeft met de

mensen die geen oordeel hadden. Men zou natuurlijk de vragen zo kunnen sa-
mennemen dat ze min of meer vergelijkbaar worden. Dit geeft als resultaat

	KRO-enquête			NCRV-enquête		
	KVP	ARP	CHU	KVP	ARP	CHU
1. er moet samen- werking zijn:	63	68	68	51	68	63
2. andere antwoorden, geen antwoord:	37	32	32	49	32	35
	100	100	100	100	100	100

Waarom is nu het cijfer voor samenwerking bij de KVP in de NCRV-enquête zo laag? Vermoedelijk omdat een deel van hen die bij het NIPO geen oordeel hadden, bij Veldkamp wel een oordeel gaf of omdat Veldkamp alleen degenen die wel een oordeel hadden op 100% heeft herleid.

Duidelijk is, dat om tot een politieke interpretatie te komen, men wel wil samenwerken, naar uiteenlopende ideeën heeft over de wijze van samenwerking en over de partners. Dat is in Nederland niets nieuws.

Duidelijk is verder, dat enkele tientallen procenten der Nederlanders helemaal geen oordeel hebben; gelukkig voor hen zal de stemplicht worden afgeschaft.

DE RECENTE VERKIEZINGSPEILINGEN

(%) De enquêtes onder de kiezers naar hun politieke gezindheid, verricht in opdracht van de Grote Provinciale Dagbladders en van de Vara, mogen bij de lezer bekend worden verondersteld. Zijn ze betrouwbaar? Een antwoord hierop wordt bemoeilijkt door het ontbreken van behoorlijke informatie. Het onderzoek van de GPD had betrekking op 3000 ondervraagden, maar er werd niet vermeld hoe de steekproef was getrokken, wat met de "weet niet"-gevallen is gebeurd en wat de steekproefkiezers beweerden in 1967 gestemd te hebben. In Achter het Nieuws kondigde Herman Wigbold met veel poeha aan dat zij nu eens volkomen eerlijk alles zouden mededelen. Dat alles bestond eruit dat ook werd vermeld hoe de kiezers volgens eigen zeggen in 1967 hadden gestemd. De steekproef was echter niet uit de gehele bevolking getrokken, maar uit de kiezers van 13 stembureaus, waarvan de uitslag in 1967 ongeveer overeenkwam met de landelijke. Een blijkens de ervaring zeer gevaarlijke procedure. Het aantal ondervraagden werd niet vermeld, evenmin als de wijze waarop de steekproef was getrokken. Dan is er in beide onderzoeken nog de normale steekproeffout, die bij de grote partijen wel op 1 of 2% mag worden gesteld.

Een eenvoudige toets op dit soort uitslagen is het percentage SGP. Dit is de laatste 40 jaar vast 2%. De GPD vond 0,9%, de Vara 1,1%. Gezien niet in anderhalf jaar tijd ineens de helft van deze mensen is doodgegaan, is dat dus fout. Verder is het een bekend feit dat bij enquêtes de Boerenpartij en de CPN altijd ondervertegenwoordigd zijn om een combinatie van redenen. Aan de sterke achteruitgang voor deze partijen kan daarom niet veel betekenis worden gehecht. Om dezelfde redenen zijn andere partijen, met name de VVD bij het GPD-onderzoek en PvdA en ARP bij het Vara-onderzoek, oververtegenwoordigd. Ook D'66 is in de steekproef mogelijk oververtegenwoordigd. Wij wagen het er daarom op een gecorrigeerde zetelverdeling voor het ogenblik te geven:

DE VERKIEZINGEN VAN 1970

IN TOTAAL

A-politieke partijen:

KVP	34	-5
ARP	14	-1
CHU	12	0
SGP	3	0
GPV	1	0
tot	64	-6

Politieke partijen:

VVD	18	+1	CPN	4	-1	PvdA	36	-11
Koekoek	4					D'66	18	+11
Harmsen	0	-3				PPR	3	0
						PSP	3	-1
	22	-2					60	+9

De huidige regeringscoalitie omvat nog maar 78 zetels, een krappe meerderheid, die zich echter zal kunnen handhaven door de gelegenheidssteun van SGP, GPV en Boeren.

Voor de komende jaren voorzien wij een verdere afbrokkeling van de KVP en een duidelijk begin van afbrokkeling van de ARP. De PPR zal wel vooruitgaan, voor een klein deel ook ten koste van D'66, die echter van andere zijden weer verdere toestroming zal krijgen. Ook de VVD kan nog wel enige vooruitgang gaan vertonen. De PvdA zal stabiel blijven.

- 0 -

SPOED PROVINCIALE STATEN

Op 18 maart 1970 worden de eerste landelijke verkiezingen sinds 1967 gehouden en wel voor de verkiezing van de Provinciale Staten in alle provincies. Dit betekent dat op 3 februari de kandidatenlijsten moeten worden ingediend. Tussen nu en die datum zijn er dus nog maar 14 maanden over. Voor een partij die ernst wil maken met de keuze van zijn kandidaten en met hun voorbereiding voor de komende taak is dit slechts een luttele spanne tijds.

De P.S. van Zuid-Holland tellen 83 leden. Op grond van de huidige opiniepeilingen zal D'66 er daarvan circa 15 moeten bezetten. Het is niet onmogelijk dat onze partij daarmee de tweede in grootte wordt, na de PvdA. Het houdt bovendien in dat wij in dat geval een gedeputeerde moeten opleveren. Dit alles komt ons niet zo maar toewaaien. Wij zullen er hard voor moeten werken. Daarom hier een oproep:

Laat ieder die zelf bereid is zich kandidaat te laten stellen voor de Provinciale Staten van Zuid-Holland of op andere wijze aan de verkiezingsvoorbereiding wil meewerken, politiek en/of organisatorisch, zich vóór 15 december melden bij J.J. van der Kaaden, Nicolaïstraat 3, Den Haag.
Tel. (070) 392583.

Er is al enig werk verricht. Zo is er door de werkgroep provinciale politiek in Utrecht al een concept-programma opgesteld, dat ook in onze provincie nuttige diensten kan bewijzen. Tot nu toe hebben zich in de zin van de oproep gemeld de heren A.R.I. Aris, P. Peters, T. van Strien, allen uit Leidschendam, D. Bark, A.R. van der Burg, beide uit Den Haag, D. Jonker uit Gouda en C. van Rijs uit Wassenaar.

AAN HET BESTUUR VAN HET H.J.P.

's-Gravenhage, 28 oktober 1968.

Mijne Heren,

Hierbij deel ik u mede, dat de fractie van D'66 op 25-10-1968 het volgende heeft besloten:

De fractie van D'66 in het HJP is van mening, dat gezien het feit dat er diepgaande meningsverschillen over de functie van het HJP en de representatie van vermeld lichaam bestaan tussen een deel van het HJP, waaronder D'66 en het stichtingsbestuur, die blijkens een aantal vergaderingen niet konden worden opgelost en.....

in overweging nemende dat het stichtingsbestuur niet is ingegaan op het verzoek een algemene vergadering te houden over de differentiatie en het gemarchandeer met het compromisvoorstel van de JOVD.....

dat zij zolang de huidige regeling bestaat, geen kans ziet de samenwerking op enerlei vruchtbare wijze kan laten geschieden en besluit haar lidmaatschap bij deze op te zeggen.

Aan de fractievoorzitter wordt volmacht gegeven dit schriftelijk door te geven aan het stichtingsbestuur.

Namens de fractie van D'66 in het
Haags Jongerenparlement,

w.g. H.H. HOEK

HET HAAGS JONGERENPARLEMENT OP SPRINGEN?

Bij het lezen van bovenstaande brief springens behoudens het vrij revolutionaire besluit van een fractie haar lidmaatschap op te zeggen nog twee andere feiten in het oog. Ten eerste het meningsverschil over functie en representatie van het HJP en ten tweede de onmogelijkheid dit conflict d.m.v. onderhandelingen op te lossen.

Om de lezers die niet van het bestaan van het HJP op de hoogte zijn enigszins in te lichten over doelstellingen en werkwijze van voornoemd lichaam diene het volgende:

Het HJP is opgericht in 1949 door de jongerenorganisaties van de vijf "grote" partijen. Dit om te komen tot een organisatie voor het UITWISSELEN van politieke denkbeelden, teneinde te geraken tot het vormen van een beter BEGRIP voor de politieke overtuiging van anderen. Na de ARJOS, de KVPJG, de CHJO de JOVD en de Nieuwe Koers (FJG) werden in de loop der jaren ook de ANJV, PSJV, D'66, B.P. en de PPR lid. Het HJP wil naast bovenvermeld doel ook de activiteiten door jongeren op politiek gebied bundelen en zoveel mogelijk bevorderen en meewerken aan de politieke vorming van de jongeren. D'66 heeft een zittingsjaar deel uitgemaakt van de equipage en zonder ons hierbij op de borst te slaan kunnen we zeggen op geslaagde wijze. Er werden in de loop van dat jaar enkele nuttige bijdragen geleverd aan de discussies, o.a. in de debatten rond de Grickeke kwestie, de NATO, de toekomst van Scheveningen, waarover u reeds d.m.v. artikelen in Peperbek bent ingelicht.

Voor dit nieuwe zittingsjaar had de PPR een aanvraag tot lidmaatschap ingediend, waardoor het aantal partijen werd gebracht op tien, hetgeen inhield dat het aantal HJP-leden werd uitgebreid tot zeventig. Ogenscheinlijk met plaatsingsmoeilijkheden (de raadszaal kan slechts, met aftrek van bestuursleden HJP; 50 personen bevatten) werd door het stichtingsbestuur (HJP is sedert een jaar een stichting) een voorstel ingediend waarin werd voorgesteld dit komende jaar over te gaan tot differentiatie van de fracties. Onmiddellijk rees hiertegen verzet en al spoedig bleek bij de bestuursvergaderingen dat ook andere motieven een rol hadden gespeeld. Er werd door de 'grote' fracties gesteld dat bij toekomstige uitspraken van het HJP de buitenwacht een verdraaid beeld zou krijgen van de situatie. Om een meer 'representatieve uitspraak te krijgen werd besloten tot differentiatie. Echter werd niet duidelijk gemaakt voor wie of wat het HJP representatief zou zijn. Er zijn drie duidelijke mogelijkheden:

- 1) Het HJP is of behoort representatief te zijn voor de Haagse jeugd.
- 2) Het HJP behoort d.m.v. een nauwkeurige afspiegeling van de samenstelling van de Tweede Kamer een vorm van representatie te vinden.
- 3) Het HJP is representatief voor zichzelf.

Natuurlijk zou het een ideale situatie zijn wanneer punt 1 een feit is. Dit feit zou slechts te verwezenlijken zijn door algemene verkiezingen onder de Haagse jeugd. Op de scholen zou dit nog wel gaan, maar dan zou men het overgrote deel van de jongeren vergeten, n.l. degenen die werken. Het is uiteraard niet mogelijk, om financiële redenen, een dergelijke verkiezing te organiseren.

Indien men het HJP gaat samenstellen volgens regels gebaseerd op de verhoudingen in Tweede Kamer, Gemeenteraad en/of ander lichaam krijgt men ook niet de gewenste representatie. Want het is toch een feit dat het aantal jonge kiezers van b.v. D'66 groter is dan van de CHU e.d. Een jongerenparlement moet representatief zijn voor jongeren en de verhouding zoals die is tussen de partijen in de Tweede Kamer is niet die van het aantal jonge kiezers van die partijen. Daarom wijst de fractie van D'66 deze vorm van differentiatie af. Wanneer nu gebleken is dat de ideale oplossing niet kan worden gebruikt en de voorgestelde elk element van redelijkheid mist, hetgeen ook geldt voor alle varianten, wordt het zaak het HJP en haar werkwijze realistisch te beschouwen.

Elke afvaardiging heeft bepaalde banden met de "moederpartij", de één meer (ANJW) de anderen nauwelijks (PPR en D'66). Uiteraard wordt met deze laatste twee bedoeld dat deze partijen geen jongerenorganisaties hebben en als werkgroepen zijn opgenomen in de 'moederpartij'. Als zodanig is zij vrij, binnen redelijke grenzen, in haar doen en laten. Zij spreekt namens zichzelf, met dien verstande dat vergaande overeenkomst tussen b.v. de denkwijze van D'66 en de uitspraken van de fractie bestaat. Maar ons inzicht is elke fractie in het HJP representatief voor de ideeën waarmee zij zich verwant voelen, hetgeen in de praktijk neerkomt op representatief voor zichzelf.

Uitgaande van deze gedachte achten wij het ongewenst over te gaan tot differentiatie. Deze gedachte alsmede het gekonkel en gescharrel met compromissen hebben ons ertoe gebracht het besluit te nemen, dat zolang de huidige situatie bestaat, het lidmaatschap op te zeggen. Dit besluit zal in ieder geval navolging krijgen van de PPR en de PSJW.

namens de fractie,

H.H. HOEK, voorzitter

N.B. Ik wil hierbij tevens uw aandacht vestigen op een mogelijke oprichting van een Progressieve Jongeren Concentratie in Den Haag, (FJG, PPR en D'66). Alhoewel op zichzelf de werkgroep HJP van D'66 (=fractie) niet in eerste plaats zich de taak had gesteld hiernaar te streven is er uiteraard een samenhang tussen de aanwezigheid van D'66 in het HJP en de PJC. (Men lette hier op degenen die uittreden en de partijen die gaan praten over de PJC). De goede samenwerking tussen verschillende van deze partijen in het HJP heeft haar onze mening de basis gelegd voor het komende gesprek. Uiteraard zal een en ander worden toegelicht op de ledenvergadering van D'66.

IN DE VOORSE GELEDEREN

In het artikel van de heer A.C. de Goederen in "Peperbek" 2e jaargang, nummer 3 komt op pag. 17 tussen twee haakjes het eenvoudige zinnetje "het congresnummer nog wel" voor.

De redactie van "Democraat" vermoedt dat de heer De Goederen wat gebelgd is over het feit dat de bijdrage van de heer Voors in het congresnummer is geplaatst.

Wellicht dat het daarom nuttig is de lezers van "Peperbek" op de hoogte te stellen van het feit dat de pennevrucht van de heer Voors is geplaatst om discussie over dit onderwerp uit te lokken. Hij is daarin wonderwel geslaagd en dat verheugt de redactie van "Democraat" zeer. Het blad is namelijk bedoeld om discussie op te wekken over onderwerpen die de lezers van het blad interesseren en die bovendien actueel zijn. Het artikel van de heer Voors was bovendien zeer leesbaar en interessant.

Plaatsing in het congresnummer was voor de redactie buiten kijf. Het artikel paste volkomen in het totaal van het nummer dat niet meer was dan een normale maandelijkse uitgave. De invoeging van de congresstukken is alleen maar geschied omde kosten van het congres (aanzienlijk) te drukken.

JAN G. HUYGENS
REDACTEUR "DEMOCRAAT"

Nachrift redactie Peperbek:

Met dat zinnetje tussen haakjes bedoelde de heer De Goederen dat het congresnummer van Democraat op veel grotere schaal werd verspreid dan de gewone nummers en o.a. ook werd toegezonden aan alle leden die geen abonnee zijn. In dat nummer waren slechts circa 9 pagina's beschikbaar voor redactionele artikelen. Als daarvan dan een groot deel van de beste pagina wordt gebruikt voor een volslagen dilettantisch en onzinnig stuk over bevolkingspolitiek, dan kunnen wij dat niet zien als het uitlokken van discussie, maar slechts als het uitlokken van anti-abonnees. Met de heer De Goederen vinden wij dit jammer voor Democraat en voor D'66 in het algemeen.

Wij zijn het geheel met inzender eens dat het goed is discussie uit te lokken over belangrijke vraagstukken, waartoe zeker het bevolkingsvraagstuk behoort. Om dit te doen door het neerschrijven en plaatsen van wat onrijpe gedachten, in de hoop zodoende een discussie op gang te krijgen, vinden wij eigenlijk een beetje goedkoop.

- 0 -

WERKGROEP PROVINCIALE POLITIEK

Dinsdagavond 29 oktober 1968 hebben vijf leden van de regionale werkgroep provinciale politiek, te weten de heren van der Burg, Jonker, Peters, Van Strien en ondergetekende de eerste bijeenkomst bezocht van de landelijke coördinatiecommissie provinciale politiek. Op deze bijeenkomst is een concept programma van D'66 voor de verkiezingen van provinciale staten in 1970 uitgerikt. Dit concept-programma is opgesteld door de werkgroep provinciale politiek Utrecht. Er is afgesproken voorlopig de navolgende functieverdeling aan te houden:

voorzitter: E. Denig, Dr. J. Röntgenlaan 27, Bilthoven, tel. (03402) 5190.
secretaris: A.A. Manten, Cortezlaan 9, Utrecht, tel (030) 883579.
rapporteur: B. Maas, Mor Nolensstraat 35, Zaandam, tel (02980) 69023.

In de landelijke coördinatiecommissie provinciale politiek dient als een landelijke politieke werkgroep te worden beschouwd, met minimaal een vertakking in iedere provincie. Dit betekent dat onze regionale werkgroep provinciale politiek op niet al te lange termijn in contact moet worden gebracht met de overeenkomstige werkgroep van de regio Rotterdam om gezamenlijk te kunnen gaan werken aan de provinciale politiek in Zuid-Holland.

Onze regionale werkgroep provinciale politiek is voor het eerst bijeengekomen op 21 november 1968 in Leidschendam.

J.J. VAN DER HAADEN

- 0 -

HEARING TE HOOG GEGREPEN

(Van de werkgroep D'66 - Voorburg ontvingen wij de volgende bijdrage over een aldaar in het nieuws staand saneringsplan)

Het saneringsplan "Oude Centrum" en vooral de hearing daarover brengen ons er toe de volgende punten te signaleren.

1. De maquette van het saneringsplan is alleen op een aantal werkdagen te bezichtigen geweest en dan van twee tot vijf uur 's middags. Op deze wijze is ongetwijfeld bereikt dat vrijwel geen enkele werkende Voorburger deze maquette zal hebben gezien.

2. Uit de nota over het bestemmingsplan "Swaensteyn I" (het saneringsplan) blijkt dat een commissie zich gaat bezighouden met de belangen van benadeelden. Deze commissie blijkt geheel uit ambtenaren te bestaan. Fout. Een ambtenarencommissie kan weinig voor de bezwaardeden doen zolang er geen beleid vastgesteld is en dat laatste moet ongetwijfeld door de gemeenteraad gebeuren. Raadsleden daarentegen moeten bij hun beleidsvorming weten wat de bezwaren van de bezwaardeden zijn. Zo'n commissie behoort daarom op zijn minst voor een deel uit raadsleden te bestaan.

3. De aankondiging van de hearing verscheen één à twee weken van tevoren in de week- en dagbladen. Wij vinden dat een hearing over een zo belangrijke zaak als de sanering van de dorpskern zeker wel een maand van tevoren mag worden aangekondigd.

4. Uit de aankondiging kon worden opgemaakt dat alleen vooraf schriftelijk ingediende vragen voor beantwoording in aanmerking zouden komen. (Na schriftelijke vragen van het onafhankelijke raadslid Jansen is dit enigszins rechtgetrokken). Uit de manier van aankondigen spreekt toch wel een verkeerde visie op het doel van een hearing. De bedoeling van het houden van een hearing lijkt ons dat het gemeentebestuur zonder reserve het oor te luisteren legt bij de burgerij en niet dat de opvattingen van dit bestuur door de belangstellende burgers worden aange"heard". Een omgekeerde Hearing.

5. Al te dwaas is het dat raadsleden tijdens een hearing niet het woord zouden mogen voeren (verslag Voorburgse Courant, 25 oktober j.l.). Wij vinden het broodnodig dat de gemeente openbare hearings houdt. Maar pas als fouten, als hierboven opgesomd, achterwege blijven kunnen we geloven dat het gemeentebestuur werkelijk prijs stelt op een directe inbreng van de "bestuurden" bij het overleg en de besluitvorming.

Werkgroep D'66 Voorburg

- 0 -

PROGRESSIEVE JONGEREN CONCENTRATIE

Op een 9 november gehouden vergadering, is er door vertegenwoordigers van Haagse politieke jongerengroepen uit

POLITIEKE PARTIJ RADIKALEN

DEMOCRATEN '66

en de

PACIFISTISCH SOCIALISTISCHE JONGEREN WERKGROEP DEN HAAG

opgericht: PROGRESSIEF AKKOORD NOVEMBER

In dit akkoord zullen genoemde groepen werken aan de totstandkoming van de progressieve jongeren concentratie, samen met andere politieke jongeren groepen en onafhankelijken. De werkgroep zal zich voornamelijk richten tot de Haagse jongeren, teneinde haar politiek bewuster te maken. Dit zal geschieden door het houden van vergaderingen, teach-ins, hearings, demonstraties e.d. Er zullen publikaties uitgegeven worden en mogelijk zal gebruik worden gemaakt van de sprekershoek. Met scholen, schoolkranten, studentengroepen, bedrijven, jongerenparlement, politieke jongeren groepen e.d. zal contact worden opgenomen. Als contactcentrum zal fungeren een eenmaal per maand te houden vergadering, waarop politieke punten bediscussieerd zullen worden die uitmonden in een uitsprakenreeks, welke de basis voor de progressieve jongeren concentratie zal vormen. Tevens zullen op deze vergadering ideeën voor te houden acties ontwikkeld worden. Als lid van progressief akkoord november kunnen toetreden die jongeren die de bovenomschreven gedachte onderschrijven. Den Haag postbus 724 - tel. (070) 650750.

WAT DENKT DE KVP?

(%) Men behoeft geen groot gedachtenlezer te zijn om te mogen vermoeden dat door de hoofden van de leidende KVP-figuren vele gedachten tolleren en dat dit in het algemeen zorgelijke gedachten zullen zijn. In 1970 zijn er verkiezingen voor provinciale staten en gemeenteraden. Zal dan de afgang even groot zijn als nu uit opinie-onderzoekingen blijkt? En wat zal daarvan weer het effect zijn op de uitslag van de kamerverkiezingen in 1971? Zullen die een roemloos einde markeren? De KVP-breinen gaan aan het werk: Als we doorgaan op de ingeslagen weg is de voortgezette neergang vrij zeker. Dus moeten wij niet doorgaan op de ingeslagen weg. Maar wat dan wel? Er is niet veel keus. Het kabinet De-Jong heeft bij vele kiezers een goede naam, maar dit wordt niet in het credit van de KVP geschreven, want de KVP is altijd van de partij geweest. Het is alleen de VVD die daar de vruchten van plukt. Eigenlijk vervelende jongens, die VVD-ers. Ze hebben met ons mee mogen doen en wat is het resultaat? Dat zij met een deel van onze stemmen gaan strijken. Ze zijn ook zo arrogant. Kijk eens naar hun advertenties. Zij hebben daar het geld voor. Wij zitten met een berooide partijkas, door de grote terugloop in ledental. Eigenlijk moesten we die lui een hak zetten vóór de verkiezingen.

Moeten we dan het vertrouwen in de samenwerking met de VVD opzeggen? Een omgekeerde nacht van Schmelzer dus? Dat nooit meer. Die nacht van Schmelzer is het begin van alle ellende geweest. (Later nog eens over die Schmelzer nadenken, of het wel de meest geschikte figuur is). Wacht 's even. Als we Toxopeus eens de rol van Schmelzer lieten spelen. Dan krijgt de VVD het op zijn hoofd en wij hebben onze handen vrij. Maar Toxopeus is een gladde vent; die trapt daar niet zo makkelijk in. We zouden ze zodanig moeten gaan jennen, tot de het op een breuk laten aankomen. Dat zal niet meevallen, want ze willen natuurlijk koste wat het kost tot de volgende verkiezingen in het kabinet blijven zitten. Het mooiste zou zijn als het tot een conflict in de ministerraad kwam. De AR zouden we daar wel voor meekrijgen. Maar Roolvink ook? Zou die geen socialistisch lont ruiken? In ieder geval zouden we het op een geschikt moment eens moeten proberen. Het mes snijdt dan van twee kanten, want bovendien laten we dan aan de Katholieke buitenwacht zien dat we echt niet getrouwd zijn met het conservatisme. Maar daarna? We kunnen - na alles wat er gebeurd is - niet ineens in de armen van de PvdA gaan lopen. Dat zou te veel opzien baren. We zouden natuurlijk de groep van 18 kunnen gebruiken. Van die ene christelijke partij komt toch niets - dat zou trouwens nog meer stemmen kosten - maar wel kunnen we de groep lang van tevoren al wat progressieve geluiden laten uitstoten. Geleidelijk schuiven we dan wat op. Tegen de tijd van de kabinetscrisis is het wel duidelijk dat de ARP en wij goed bij de tijd zijn. Dat geeft dan wel een beetje extra stemmenverlies rechts, maar dat wordt ruimschoots goedge maakt door winst aan de andere kant. Het zou onderstandig zijn nog vóór de verkiezingen met de PvdA te gaan onderhandelen over een nieuw kabinet. Wel moeten we eens met D'66 gaan praten over een zakenkabinet en vooral wijzen op de noodsituatie, waarin het land verkeert door de crisis. Ze schijnen daar ook met de gedachte van een zakenkabinet te spelen, als voorbereiding tot die malle staatsrechtelijke hervormingen van ze. Nou ja, mal?, er zitten wel wat bruikbare gedachten bij. Veerman en Biesheuvel moeten dan maar met de Radikalen gaan praten. Dat kunnen wij moeilijk doen. Zo kunnen we dan met een zakenkabinet komen tot aan de verkiezingen, met wat mensen van zeer uiteenlopende signatuur er in, maar toch wel met een accent van vernieuwing. We moeten b.v. niet wéér met Luns komen aanzetten. Die kabinetscrisis moet niet al te dicht op de verkiezingen zitten, want dan wordt er te veel verband tussen beide gelgd. Een jaar eerder zou een mooie termijn zijn. Jammer dat er dan net staten- en gemeenteraadsverkiezingen zijn. Beter zou zijn iets daarvoor. Dan kunnen we het gelijk uittesten. B.v. eind '69, of anders mei 1970. Die Schmelzer is toch wel een lastig geval. Hij is voor ons een heel waardevolle figuur, maar hij is wel een belemmering als we ons accent wat naar "links" willen verschuiven. Na de verkiezingen zit er wel een ministerspost voor hem in, maar in het zakenkabinet is dat een beetje moeilijk, omdat hij een te geprononceerde politieke figuur is. Hij zou wel moeten aftreden als fractievoorzitter. Toch eens het gerucht verspreiden dat hij gaat aftreden en kijken hoe de mensen erop reageren. Wat hij intussen moet gaan doen zien we nog wel. We moeten vooral niet te hard van stapel lopen. Ook moeten we de VVD niet te veel van ons vervreemden. Per slot loopt het goed met het kabinet-De-Jong. De Quay zei onlangs nog dat zijn ondernemingen op het ogenblik bijzonder goed floreren. Als we maar sterk genoeg uit de verkiezingsstrijd komen dat die progressieve concentratie geen kans heeft. En dan zijn we in feite weer op de VVD aangewezen. Het is toch goed als we eens wat meer contact met D'66 onderhouden. Die zullen na de verkiezingen wel sterk genoeg zijn dat een progressieve concentratie zonder hun medewerking geen schijn van kans heeft. Een goede verstandhouding met D'66 maakt ook na de verkiezingen onze onderhandelingspositie met de VVD veel sterker. De PvdA als alternatieve partner geloven ze daar toch niet en met de AR en CHU alleen kunnen we het nooit rooien. Als die bisschop nou maar niet weer net voor de verkiezingen zulke stomme opmerkingen maken over vrijheid van partijkeuze en zo. Ja, het plan zit zo wel goed in elkaar. Jammer dat het al voortijdig in Peperbek is gepubliceerd.

Of zitten er geen breinen in de KVP en berust dit alles op fantasie?

V E R M O G E N S A A N W A S D E L I N G

(een oefening in synthetisch denken)

door W.S.A.N. Gorter

En schoolvoorbeeld van een polarisatie - welke we hier maar grofweg aanduiden als die tussen een gematigd socialistische en een gematigd liberale visie - welke tot een vruchtbare impasse leidt, indien zij niet wordt gevolgd door een synthetische verdieping, b.v. in de zin van ons artikel verschenen in het septembernummer van Peperbek en getiteld: "De scheidslijnen die D'66 zoekt", vindt men in het advies van de Sociaal Economische Raad (SER) inzake vermogensaanwasdeling, uitgave van de SER 1968 nr 2 (prijs f 5,--; te bestellen tel. nr. 814341).

Het politiek programma van D'66 laat zich niet over vermogensaanwasdeling; wel over spaarloon, waarover de SER een afzonderlijk advies zal uitbrengen. Wij willen thans onze lezers van alle politieke richtingen, op elk niveau, d.w.z. van belangstellende leken tot de hoogst-gekwalificeerde deskundigen)¹ uitnodigen om ieder naar kracht en bekwaamheid aan een synthetische verdieping deel te nemen door middel van het inzenden (vóór 15 januari a.s., maar liefst eerder) aan de redactie)² van hun schriftelijke beschouwingen over dit onderwerp aan de hand van hierachter geplaatste uittreksels van de opvattingen der voorstanders en tegenstanders van vermogensaanwasdeling zoals in het advies van de SER tot uitdrukking gebracht. Al naar gelang aantal en gehalte van de inzendingen zullen deze ter sprake worden gebracht in de Sociaal-Economische werkgroep van de afd. Den Haag en/of worden toegezonden aan de dito landelijke commissie van D'66. In ieder geval zal ook de redactie van Peperbek op de inzending reageren. Het is van groot belang dat D'66 met het oog op eventuele samenwerking met andere politieke partijen haar mening over dit onderwerp formuleert. Het is misschien van nog meer belang te weten te komen of mogelijk door middel van enquêtemethoden als deze uitgewerkte programmapunten tot stand kunnen komen ten behoeve van de stichting van een nieuwe partij met wijder strekking, waarin D'66 en andere bestaande partijen zich door ontploffing zouden kunnen oplossen, Want we moeten, hoe dan ook, naar een concentratie toe onder de werking van een maximale democratische inspraak.

Wij hopen, dat na kennismaking van bovenbedoelde uittreksels van het advies van de SER de belangstellende lezers die op onze uitnodiging willen ingaan, zich zullen verdiepen in het advies zelf, dat uiteraard een veel verdergaande informatie geeft dan door middel van uittreksels te bereiken is.

)¹ Deze deskundigen zullen nader persoonlijk worden uitgenodigd. Opgave van namen wordt gaarne ingewacht.

)² Inzendingen: redactie Peperbek, p.a. Adriën Moonenweg 17, Den Haag.

U I T T R E K S E L U I T H E T A D V I E S
van de S O C I A A L E C O N O M I S C H E R A A D
inzake: V E R M O G E N S A A N W A S D E L I N G

A. Het standpunt van de voorstanders van vermogensaanwasdeling

Algemene stellingname.

En deel van de Raad is van oordeel dat in een beleid dat gericht is op de vorming van duurzaam bezit onder brede lagen van de bevolking en het scheppen van evenwichtiger vermogensverhoudingen, de vermogensaanwasdeling een belangrijk

instrument kan zijn ter verwezenlijking van dit beleid. De huidige instrumenten zijn niet zo effectief dat met behulp daarvan een wezenlijke verandering in de vermogensverhoudingen teweeg zou kunnen worden gebracht. Deze instrumenten zijn in het bijzonder de loonpolitiek en het huidige bezitsvormingsbeleid.

Aan de loonpolitiek als instrument ter beïnvloeding van de inkomens- en daardoor van de vermogensverhoudingen - zijn betrekkelijk nauwe grenzen gesteld vanwege de eisen die handhaving van de werkgelegenheid en een bevredigende economische groei aan de loonontwikkeling stellen. Zou deze loonpolitiek n.l. leiden tot een loonontwikkeling welke tot gevolg heeft dat een belangrijk grotere stijging van de lonen dan die van de overige inkomens tot stand zou komen, dan zouden de besparingen, de bron van de investeringen worden aangetaast, hetgeen op den duur de werkgelegenheid en de economische groei in gevaar zou brengen. Een en ander is het gevolg van de omstandigheid dat de gemiddelde spaarquote van het looninkomen lager is dan die van het overige inkomen, onder meer als gevolg van het feit dat het gemiddelde looninkomen zelf geringer is dan het gemiddelde overige inkomen.

Het is voorts waarschijnlijk dat een deel van zulke loonstijgingen in de prijzen doorberekend zou worden, waardoor het doel van de loonstijging slechts voor een deel wordt bereikt en bovendien, door verstoring van het externe evenwicht, eveneens het gevaar zou ontstaan dat de werkgelegenheid en de economische groei worden bedreigd.

Het huidige bezitsvormingsbeleid - hoe nuttig ook - kan eveneens slechts een geringe bijdrage leveren tot het verwezenlijken van evenwichtige vermogensverhoudingen. Het uitgangspunt van dit beleid is, dat de spaarneiging moet worden bevorderd door het afzien van consumptie gedurende een bepaalde periode financieel op aantrekkelijker wijze te belonen dan met een normale rentevergoeding mogelijk is. De doelstelling van dit beleid, om bij een gegeven inkomen de spaarquote te vergroten in het vertrouwen dat indien met de vorming van enig vermogen een aanvang is gemaakt de verkregen spaarsom niet consumptief zal worden aangewend, wordt door dit deel van de Raad onderschreven. Het zou echter niet van werkelijkheidszin getuigen om van de in het huidige beleid gehanteerde stimulansen een wezenlijke verandering in de vermogensverhoudingen te verwachten.

Tevens kan worden opgemerkt dat een belangrijk deel van de besparingen die tot individuele vermogensvorming aanleiding geven, niet via individuele spaarbeslissingen tot stand komt. Het name voor de besparingen van bedrijven geldt dat de vorming daarvan in belangrijke mate niet plaatsvindt als gevolg van een afweging van consumptie en besparingen door degenen wier vermogen door deze besparingen wordt vergroot. Het is de ondernemingsleiding die in feite de omvang van deze besparingen bepaalt en die zich daarbij laat leiden door de eisen die ter verwezenlijking van de continuïteit aan de financiering van de onderneming moeten worden gesteld. Het name kan worden gesteld dat voor de aandeelhouders in vele gevallen van een vrijwillige keuze tussen consumptie en besparingen geen sprake is. Een ander aspect van deze besparingen, dat naar het oordeel van dit deel van de Raad voor het onderhavige vraagstuk van groot belang is, is het volgende. Deze besparingen representeren grosso modo het verschil tussen de opbrengst van de werkzaamheid van de onderneming en de beloningen van de produktiefactoren uit wier samenwerking de opbrengst resulteert. Voor zover de terbeschikkingstelling van produktiefactoren daardoor niet wordt beïnvloed, kan vrijelijk over de verdeling van dit overschot worden beslist zonder dat daaruit economische repercussies behoeven voort te vloeien. Dit geldt zowel ten aanzien van de verdeling van de eigendom van dit overschot, als ten aanzien van de daaraan te geven bestemming indien dit overschot in economisch opzicht als een "rent" kan worden gekenmerkt. In een maatschappij met volledige mededinging zouden bij afwezigheid van economische machtsposities dergelijke overschotten in het algemeen geen grote omvang kunnen aannemen en geen duurzaam karakter dragen.

De ervaring leert dat de economische groei in belangrijke mate wordt geëffectueerd door de groei van de bestaande ondernemingen en voorts dat de voor de financiering daarvan benodigde middelen voor een belangrijk deel worden verkregen uit het bedrag dat overblijft nadat zowel het kapitaal als de arbeid een vergoeding hebben ontvangen die nodig is om een voldoende aanbod uit te lokken. Voor de eigenaren van de produktiefactor kapitaal - in casu de aandeelhouders - neemt de omvang van hun vermogen door deze ondernemingsbesparingen toe, en wel met de totale toename van het vermogen van de onderneming. Degenen echter die door het inbrengen van hun arbeid aan het ondernemingsresultaat hebben meegewerkt, krijgen in de huidige situatie deze aanvulling niet. Het gevolg hiervan is dat de economische groei voor zover zij zich voltrekt via de ondernemingsbesparingen, de vermogensvermeerdering waarmee zij gepaard gaat, overwegend doet toevallen aan de aanwezige vermogensbezitters, waardoor uiteraard geen bijdrage wordt geleverd tot het scheppen van evenwichtiger vermogensverhoudingen, maar integendeel de ongelijkheid in de vermogensverdeling nog wordt verstrekt.

De erkenning van de essentiële functie van de ondernemingsbesparingen voor de realisering van de groei, heeft uiteraard tot consequentie dat voorzieningen moeten worden getroffen om ontsparing van de aan de werknemers toegekende aanspraken te voorkomen. De beperking van de beschikkingsmacht over de toegekende besparingen, waarvan overigens te verwachten is dat zij slechts tijdelijk noodzakelijk zal zijn, wordt aanvaard.

De bepleite vermogensaanwasdeling impliceert de ondernemingsgewijze produktie als een der grondslagen van onze economische orde. De vermogensaanwasdeling laat de taak van de ondernemingsleiding: beslissen over de omvang en de richting van de produktie, onverlet.

Overwinst.

Voor een nadere verdeling tussen kapitaalverschaffers en werknemers komt in aanmerking het deel van de winst dat resteert nadat de totale winst is vermindert met een redelijke vergoeding voor het in de onderneming werkzame eigen vermogen. (overwinst). De primaire vergoeding van het eigen vermogen weerspiegelt alleen dan op redelijke wijze het kostenelement indien zij gelijk wordt gesteld aan de opbrengst van het eigen vermogen in alternatieve aanwending. Hiervoor ware te kiezen op opbrengst in een aanwending die geacht kan worden een goede indicatie te geven van het niveau van de algemene rentestand. Dit doel kan worden bereikt als de primaire vergoeding gelijk wordt gesteld aan de vergoeding voor bepaalde vormen van vreemd vermogen, b.v. aan het effectieve rendement van een nader te bepalen pakket staatsobligaties. Het gaat bij het bepalen van de primaire vergoeding echter om risicodragend vermogen, ten aanzien waarvan niet aan deze voorwaarden is voldaan. Er is dus sprake van een risico-element, waarmee bij de bepaling van de primaire vergoeding rekening moet worden gehouden. Dit zou kunnen geschieden in de vorm van een opslag op het hiervoren vermelde effectieve rendement van een bepaald pakket staatsobligaties, hetgeen het bezwaar oplevert dat een dergelijke opslag volkomen arbitrair zou moeten worden vastgesteld. Eenvoudiger en meer passend in het schema voor de technische uitwerking is de gedachte van de werkgroep om aan de primaire vergoeding een cumulatief-preferent karakter te geven, hetgeen kan worden geëffectueerd door haar in de (onbeperkte) verrekening van verliezen op te nemen. Dit heeft het gevolg dat op langere termijn eerst dan van overwinst sprake is als over de gehele periode de totale winst hoger is dan de som van de jaarlijkse primaire vergoedingen over het eigen vermogen in die periode. Dit deel van de Raad is van mening dat op deze wijze het risico-element voldoende tot zijn recht komt.

Voldoening van de aanspraken van de werknemers door verstrekking van vermogens-titels.

De vermogensaanwasdeling dient zodanig te worden uitgewerkt dat de onderneming

desgewenst de beschikking behoudt over het bedrag van de overwinst waarop de werknemers een aanspraak verkrijgen. Dit veronderstelt dat de onderneming de vrijheid dient te hebben aan haar verplichtingen uit hoofde van de vermogensaanwasdeling te voldoen door de afgifte van vermogenstitels.

Gedacht wordt aan:

- a. aandelen of certificaten daarvan.
- b. schuldbekentenissen.

De taak van de overheid met betrekking tot de bevordering van vermogensaanwasdeling.

De argumenten waarmede onder "algemene stellingname" de wenselijkheid van vermogensaanwasdeling is verdedigd bevatten elementen waaruit tot een algemene verplichte invoering van vermogensaanwasdeling zou kunnen worden geconcludeerd. Een geleidelijke invoering van vermogensaanwasdeling verdient voorshands echte de voorkeur. Een verplichte invoering moet immers uit psychologische overwegingen ongewenst worden geacht. Een geleidelijke invoering mag niet aldus worden opgevat, dat vermogensaanwasdeling slechts door overleg tussen afzonderlijke ondernemingen en de betrokken vakorganisaties tot stand zou kunnen komen. Bedrijfstaksgewijze regelingen in het kader van collectieve arbeidsovereenkomsten dienen eveneens onder geleidelijke invoering te worden begrepen.

Institutionele regeling van de vermogensaanwasdeling.

De doelstelling van de vermogensaanwasdeling wordt slechts volledig bereikt indien de verkregen aanspraken niet consumptief worden aangewend. Een tijdelijke blokkering van de aanspraken wordt hiertoe aanvaardbaar geacht. De vraag rijst of de aanspraken van de werknemers rechtstreeks aan hen moeten worden uitgekeerd, dan wel via het intermediair van een beleggingsinstelling waarin meerdere ondernemingen kunnen participeren.

Bedrijfseconomische aspecten.

Erkend wordt dat de waardering van aandelen door invoering van vermogensaanwasdeling ongunstig zal kunnen worden beïnvloed, n.l. voor zover deze waardering mede wordt bepaald door de te verwachten toekomstige opbrengsten zowel in de vorm van dividend als in de vorm van een vermeerdering van het in de onderneming geïncorporeerde vermogen. De wijziging in de verdeling van de ondernemingsbesparingen kan betekenen dat de aanvankelijk gekoesterde verwachtingen dienaangaande worden herzien.

In het complex van factoren, welke de waardering van aandelen bepaalt zullen de gevolgen van de vermogensaanwasdeling betrekkelijk gering zijn ten opzichte van de wijziging in de verwachtingen omtrent de ontwikkeling van andere factoren.

Investeringsloon.

In het voorgaande is de vermogensaanwasdeling behandeld als een instrument tot spreiding van nieuw gevormd vermogen, dat de mogelijkheid van interne financiering der onderneming onaangetast laat. Door uitkering van de overwinst in waardepapieren wordt immers de liquiditeitspositie van de onderneming niet beïnvloed. In dit opzicht steekt de vermogensaanwasdeling gunstig af tegenover andere mogelijke instrumenten tot vermogensspreiding, zoals de tot op heden in verschillende bedrijven toegepaste winstdeling en het hier behandelde investeringsloon. Bij de huidige fiscale regeling (waarbij uitkeringen aan werknemers beschouwd worden als winstverminderende bedrijfskosten) wordt door vermogensaanwasdeling de liquiditeitspositie van de onderneming zelfs versterkt. VAD-regelingen zijn vanuit deze gezichtspunten dan ook preferabel.

In een aantal gevallen is een VAD-regeling moeilijk of niet uitvoerbaar. Hierbij kan in de eerste plaats gedacht worden aan ondernemingen wier rechtsvorm het uitgeven van waardepapieren (en met name aandelen) onmogelijk maakt of bemoeilijkt. In de tweede plaats kan gedacht worden aan bedrijfstakken waar het

dienstverband der werknemers bij de afzonderlijke ondernemingen dikwijls slechts betrekkelijk geringe perioden beslaat, zoals in het bouwbedrijf. In deze gevallen kan het investeringsloon een mogelijkheid bieden om de werknemers tot een aanspraak te geven op de overwinst der onderneming. Het investeringsloon is een aan de werknemer toegekend, doch aan hem niet contant uitbetaald loondeel. Dit loondeel wordt voor hem op een rekening gezet, zo mogelijk bij een sociale beleggingsgemeenschap en draagt aldus aan de bezitsvorming bij.

Kenmerken van deze gang van zaken zijn:

- het toe te kennen winstdeel wordt van tevoren vastgesteld.
- Mocht de winst groter of kleiner zijn dan voorzien was, dan kunnen geen correcties meer worden aangebracht;
- de onderneming dient (evenals dit bijvoorbeeld met pensioenpremies het geval is) contante betalingen te verrichten aan het betreffende fonds.

Het laatste kenmerk behoeft niet altijd op te treden. Zo kan men zich voorstellen dat in de bouwnijverheid werkzame n.v.'s, welke hun groei intern financieren, aan hun werknemers een investeringsloon toekennen, doch dat zij de daarmee gemoeide bedragen via de sociale beleggingsgemeenschap in aandelen of andere vermogenstitels voldoen.

In tegenstelling tot de aan het personeel contant uitbetaalde winstdelingsuitkeringen komen bij het investeringsloon de uitbetaalde gelden niet in de consumptieve sfeer, doch blijven deze beschikbaar voor investeringsdoeleinden.

Naast toepassing in bovenbedoelde gevallen kan toepassing van het investeringsloon overwogen worden voor die sectoren waar het maken van winst niet beoogd wordt, zoals de overheid, het verenigingsleven en soortgelijke activiteiten.

Enkele economische effecten.

Invoering op grote schaal van vermogensaanwasdeling en investeringsloon kan onder de bestaande verhoudingen belangrijke financiële consequenties voor de overheid hebben, zoals:

- derving van vennootschapsbelasting ten gunste van de aftrekbaarheid van de fiscale winst van uitkeringen aan werknemers;
- vergroting van overheidsspaarpremies in het kader van de Algemene Premie-spaarwet;
- wellicht uitgaven voor compenserende "vermogensuitkeringen" aan werknemers in overheidsdienst;
- derving van inkomstenbelasting door de bredere werking van fiscale vrijstellingsregelingen, getroffen in het kader van het bezitsvormingsbeleid.

Vermogensaanwasdeling en investeringsloon latende liquiditeitspositie van de ondernemingen onaangetaast. Dit in tegenstelling tot gepremieerde bedrijfs-spaarregelingen of winstdelingsregelingen. Contante winstdelingsregelingen drijven niet alleen de prijzen op vanaf de kostenkant, doch vormen tegelijk een sterke prijsverhoging uitlokkende bestedingsstimulans. Nationaal-economisch gezien kan de bezitsvorming zich dan ook gunstiger voltrekken via vermogensaanwasdeling en investeringsloon, die geen prijseffecten behoeven te hebben daar de liquiditeit der ondernemingen niet wordt verminderd.

B. Het standpunt van de tegenstanders van vermogensaanwasdeling.

Algemene stellingname.

De door de voorstanders van vermogensaanwasdeling beklemtoonde noodzaak tot wijziging in de vermogensaanwasdeling kan niet los worden gezien van de vermogensverdeling die de worden beoordeeld in samenhang met andere doeleinden van het sociaal-economische beleid. De wenselijkheid van eventuele, corrigerende maatregelen mag niet geïsoleerd worden beschouwd. Het inachtnemen van deze uitgangspunten dient de vraag te worden beantwoord of er aanleiding

bestaat voor een beleid dat als zelfstandige doelstelling en uitgangspunt een belangrijke wijziging in de vermogensverhoudingen heeft. Als een van de argumenten voor het wijzigen van de vermogensverhoudingen wordt wel aangevoerd dat zonder een daarop gericht beleid de bestaande ongelijkheid zou toenemen. De hier aan het woord zijnde leden menen evenwel dat beschikbare gegevens omtrent de vermogensontwikkeling, zoals die in de bijlage II van dit advies naar voren worden gebracht, geen gronden bieden voor een dergelijke conclusie. Het is het preadvies voor de vergadering van de Vereniging voor de Staats-huishoudkunde in 1967 door dr. J.B.D. Derksen gepresenteerde materiaal laat voor de ontwikkeling na de tweede wereldoorlog zelfs een afnemende ongelijkheid zien in de vermogensverhoudingen.

De wens om tot een wijziging in de vermogensverhoudingen te komen wordt ten onrechte mede ingegeven door de opvatting dat de bestaande vermogensverschillen oorzaak zouden zijn van scherpe maatschappelijke tegenstellingen. Een overschatting van de betekenis van het vermogen voor de bezitter daarvan, die - hoewel historisch wellicht verklaarbaar - onrecht doet aan de maatschappelijke constellatie in de tweede helft van de twintigste eeuw. Zo is o.a. door de versterkte sociale zekerheid en de sterk toegenomen collectieve voorzieningen (van overheidswege en van de zijde van het bedrijfsleven) de betekenis van het bezitten van een zeker vermogen anders dan voor eigen bedrijfsvoering aanzienlijk verminderd.

Ten aanzien van de macro-economische gevolgen van vermogensaanwasdeling blijkt uit de berekeningen van het Centraal Planbureau (bijlage VI van dit advies), dat bij algemene toepassing van vermogensaanwasdeling, zeker op langere termijn, een negatief effect op de economische groei moet worden verwacht. Uit dien hoofde is er dan ook aanleiding de vermogensaanwasdeling negatief te beoordelen.

Het betrekking tot de praktische uitvoerbaarheid van vermogensaanwasdeling wordt gewezen op het grote aantal arbitraire beslissingen dat daartoe moet worden getroffen op punten die voor het ondernemingsbeleid essentieel zijn. De bezwaren tegen vermogensaanwasdeling richten zich dan ook in belangrijke mate op de voor de uitvoering van een dergelijk stelsel onvermijdelijke willekeur. De als bijlage II en VI bij dit advies opgenomen becijferingen van het Centraal Planbureau geven een redelijke indicatie van de orde van grootte van het vermogen dat een individuele werknemer uit hoofde van vermogensaanwasdeling in een periode van 40 jaar zou kunnen verwerven. Dit vermogen ligt in dezelfde orde van grootte als het gemiddelde vermogen dat een werknemer van die leeftijd reeds in 1960 bezat (zie bijlage II).

Overigens mag ook hier niet uit het oog worden verloren dat ten gevolge van invoering van vermogensaanwasdeling een vertraging in de economische groei zal optreden. Het inkomen van de werknemer zal dan ook minder snel toenemen dan zonder vermogensaanwasdeling het geval zou zijn geweest. Tegenover de "winst" uit vermogensaanwasdeling staat een "verlies" aan inkomen. *) Indien een vermogenstoename in handen van werknemers, zoals door het Centraal Planbureau berekend is, als een "wezenlijke" verandering in de vermogensverhoudingen mag worden geïnterpreteerd, dan doet zich de vraag voor of niet andere methoden dan vermogensaanwasdeling zouden kunnen worden gevonden, die tot een vergelijkbaar resultaat zouden leiden, doch waaraan niet de bezwaren verbonden zijn die aan een stelsel van vermogensaanwasdeling inherent zijn.

De beloning van de produktiefactoren.

In het betoog van de voorstanders van vermogensaanwasdeling wordt uitgegaan van de stelling dat een deel van de ingehouden winsten, t.w. de overwinst, zonder nadelige economische gevolgen zou kunnen worden overgeheveld van de aandeelhouders naar de gezamenlijke werknemers. Aan een vrije beschikking over *) onder bepaalde veronderstellingen wordt het saldo na 10 jaar negatief, zo heeft het Centraal Planbureau berekend ("Vermogensaanwasdeling, institutionele en kwantitatieve aspecten", bl. 29).

deze overwinst wordt terloops de voorwaarde verbonden dat zulks de terbeschikkingstelling van produktiefactoren niet in gevaar mag brengen. De overwinst - aldus de voorstanders - is een overschot dat resteert nadat zowel kapitaal als arbeid een vergoeding hebben ontvangen die nodig is om voldoende aanbod uit te lokken. De overwinst kan dan alleen ontstaan doordat de reële beloningen van de produktiefactoren relatief laag zijn. Voor eigenaren van de produktiefactor kapitaal staat hier tegenover dat de omvang van hun vermogen door de ondernemingsbesparingen toeneemt. De werknemer - zo wordt gesteld - ontvangt echter geen compensatie voor zijn relatief lage beloning. De vermogensaanwasdeling moet dan ook dienen om deze scheeftekening ongedaan te maken.

Het is een veel voorkomend misverstand om in het uitgekeerde dividend de enige beloning voor de factor kapitaal te zien en in nauwe samenhang daarmee de ingehouden winst volledig te beschouwen als een "rent", die thans min of meer toevallig alleen aan de aandeelhouders toevalt. In dit verband kan worden opgemerkt dat in het rapport van de Werkgroep Financiering bij het zoeken naar een maatstaf voor een redelijke vergoeding voor het eigen vermogen, terecht het (te lage) feitelijk uitbetaalde dividend buiten beschouwing is gelaten. Aandeelhouders zijn immers alleen daarom bereid met een laag dividendrendement genoegen te nemen omdat zij het dividend slechts als een deel zien van de totale vergoeding voor het ter beschikking stellen van kapitaal. Vermogensaanwasdeling houdt in dat de verdeling van de toekomstige toegevoegde waarde gewijzigd wordt en dat de beloning van de factor kapitaal in de toekomst een vermindering zal ondergaan. Wanneer een dergelijke verschuiving in de beloning van de produktiefactoren wordt voorgesteld, wordt ervan uitgegaan dat de huidige beloning van de factor arbeid in verhouding tot de toegevoegde waarde te laag zou zijn en dus tegelijkertijd de beloning van de factor kapitaal te hoog. De juistheid van deze laatste opvatting wordt echter op geen enkele wijze door de voorstanders van vermogensaanwasdeling aannemelijk gemaakt. De feitelijke verhoudingen zijn ook anders: het looninkomen in de industrie werd in de periode 1960 tot en met 1966 ongeveer verdubbeld. Het overige inkomen steeg in deze periode met niet veel meer dan 10%.

Voorts zij gewezen op het verschil tussen de positie van het eigen kapitaal en die van de gezamenlijke werknemers, wanneer het gaat om het participeren in de onzekerheden van het ondernemen. Het risicodragende kapitaal participeert met het oog op de goede kansen van het ondernemen en is daarom bereid de slechte kansen op de koop toe te nemen. Indien men de positieve resultaten van het ondernemen niet alleen met de gevolgen van de fiscale politiek maar ook met een VAD-regeling belast, is het gevaar niet denkbeeldig dat het risico-dragende kapitaal zich van het ondernemen afzijdig gaat houden en zijn toevlucht zoekt tot andere, meer perspectief biedende mogelijkheden. Een vergoeding van het eigen kapitaal, gelijk aan het rendement van een pakket staatsobligaties, is dan ook geen adequate honorering van het eigen kapitaal, omdat dit geen vergoeding inhoudt voor de onzekerheden van het ondernemen. Het toekennen van een cumulatief karakter aan deze vergoeding biedt daarvoor uiteraard geen volledige compensatie. Men zou dan immers moeten veronderstellen dat het voortbestaan van de onderneming onder alle omstandigheden gewaarborgd is. Gezien het hiervoor omschreven karakter van de beloning van de factor risico-aanvaardend kapitaal, kan niet worden gesteld dat het deel van de totale winst dat resulteert na de berekening van hetgeen wordt aangeduid als een (gecorrigeerde) overwinst een "rent"-karakter heeft en dus vrij verdeelbaar zou zijn. De bewegingsvrijheid die de ondernemingsleiding nodig heeft om de continuïteit van de kapitaalvoorziening te waarborgen, zou door het accepteren van een vrije verdeelbaarheid op onaanvaardbare wijze worden aangetast. In verband met het karakter van de beloning van de factor kapitaal wordt wel gesteld dat het dragen van risico's zich ook uitstrekt tot de factor arbeid. Zulks wordt dezerzijds niet ontkend. De risico's voor de werknemer en die voor de kapitaalverschaffer zijn echter bij het geheel of gedeeltelijk uitblijven van positieve resultaten van de tot stand gebrachte combinatie van produktiemidde-

len, naar hun aard geheel verschüllend. In het ernstigste geval, een faillissement, ontgaat de kapitaalverschaffer niet alleen het inkomen op de door hem aan de onderneming ter beschikking gestelde middelen, doch ook deze middelen zelf gaan daarbij geheel of gedeeltelijk verloren. In dit opzicht is er dus een wezenlijk verschil met de positie van de werknemer, voor wie bij faillissement het vermogen tot het leveren van produktieve prestaties in stand blijft. Bovendien is de werknemer voor het risico van inkomensderving verzekerd, wat bij de kapitaalverschaffer niet het geval is.

Opvoering van de nationale besparingen.

De voorgestelde vermogensaanwasdeling mag niet los worden gezien van de erkende noodzaak tot vergroting van de nationale besparingen. In dit verband zij verwezen naar de uitspraak van de Raad in zijn op 17 november 1967 uitgebrachte elft halfjaarlijks economisch rapport, dat een opvoering van de nationale besparingen het belangrijkste structurele probleem van onze tijd is.

Het effect van de V.A.D. zou uit een oogpunt van opvoering van de nationale besparingen neutraal kunnen zijn, ware het niet dat ernstig rekening moet worden gehouden met de waarschijnlijkheid van het optreden van secundaire effecten. Men alleen moet ervan worden uitgegaan dat de werknemersbesparingen die door vermogensaanwasdeling tot stand zouden komen voor hen slechts ten dele additionele besparingen zullen zijn: immers deze vorm van "gedwongen sparen" zal stellig en overigens niet kwantificeerbare - negatieve invloed uitoefenen op reeds thans bestaande vrijwillige "doelbesparingen". Bovendien moet rekening worden gehouden met reacties aan de zijde van de traditionele kapitaalverschaffers. De globale verkenningen van het Centraal Planbureau laten een verminderde economische groei op langere termijn zien. Bij de globale berekeningen is het Centraal Planbureau terecht ervan uitgegaan dat het uit hoofde van vermogensaanwasdeling aan werknemers toegekende aandeel in de zgn overwinst op den duur niet ten volle in de vermogenssfeer zal blijven, wa het verstrijken van de gedwongen blokkeringsperiode zal ongetwijfeld een deel worden geconsomeerd.

Doelgenootschapsgedachte.

Steeds meer wordt de wens geuit om te delen in de goede resultaten van de te zamen met anderen verrichte prestaties. Dat blijkt bijvoorbeeld uit het mede hanteren van de produktiviteitsnormen bij het bepalen van de loonontwikkeling en uit de toeneming van het aantal winstdelingsregelingen. Een variabele top boven een gegarandeerde beloning uit hoofde van dergelijke winstdelingsregelingen kan voor werknemers bij toenemende welstand aantrekkelijk zijn. Het zou echter onjuist zijn ervan uit te gaan dat in het algemeen de werknemers wensen te participeren in de lasten en de lusten van het ondernemen. Geconcludeerd wordt dan ook dat voor verwezenlijking van de doelgenootschapsgedachte andere middelen dienen te worden toegepast, zoals verbeterde communicatie, delegatie en overleg binnen de onderneming, met als eventueel sluitstuk winstdeling.

De techniek van vermogensaanwasdeling.

Vanuit financieringsoogpunt kan niet anders geconcludeerd worden dan dat in geval van invoering van vermogensaanwasdeling, de concurrentiepositie van de Nederlandse ondernemingen slechter zal worden door moeilijkheden in de techniek van de vermogensaanwasdeling betreffende: vaststelling van de winst, bepaling eigen vermogen en vergoeding en waardering vermogenstitels.

Investeringsloon.

De voorgestelde vorm van het vervangende investeringsloon brengt met zich dat het door de onderneming op gelijke wijze zal worden beschouwd als het "normale loon. Immers de omvang van het vervangende investeringsloon wordt, evenals het "normale" loon van tevoren vastgesteld. Voorts dient het door de onderneming eveneens in contanten te worden uitgekeerd, zij het niet rechtstreeks aan de

werknemers, doch aan de sociale beleggingsmaatschappijen. Daarbij is het niet relevant dat een onderneming, wanneer haar liquiditeitspositie daartoe aanleiding zou geven, een beroep kan doen op de sociale beleggingsgemeenschap waaraan het investeringsloon werd uitbetaald.

Dezerzijds wordt geoordeeld dat het juist de vorm van dit vervangende investeringsloon zal zijn die, nog eerder dan reeds bij een stelsel van vermogensaanwasdeling het geval is, zal leiden tot een afwenteling in de prijzen daar waar de marktomstandigheden dit toelaten. Is afwenteling niet mogelijk, dan resulteert een verslechtering van het rendement en een aantasting van de concurrentiepositie. De produktie wordt minder lonend. De kapitaalverschaffing aan de betreffende onderneming wordt eveneens minder aantrekkelijk. Een bezwaar van investeringsloon is dat de voorgestelde constructie een aantal dwingmatige elementen bevat. Voor de werknemer is het investeringsloon een gedwongen besparing. Dit geldt des te meer, naarmate de blokkeringsperiode langer is. Werknemers die investeringsloon als zodanig ervaren, hebben de mogelijkheid tot "afwenteling". Zij kunnen namelijk anders te verrichten vrijwillige besparingen verminderen, respectievelijk interen op reeds verrichte besparingen. Door de voorstanders van de V.A.D. is wel de verwachting uitgesproken dat een dergelijke afwenteling niet zal optreden op grond van de overweging dat de werknemersbesparingen gericht zijn op doeleinden op korte termijn. Integendeels juist op grond van deze overweging zullen naarmate het moment van deblokkering van het investeringsloon dichterbij komt, zulke vrijwillige doelbesparingen achterwege zullen blijven. Zo moet dan ook bij deblokkering verwacht worden dat een groot deel van de vrijkomende middelen voor consumptie doeleinden zal worden aangewend.

Wanneer vermogensaanwasdeling en vervangend investeringsloon op een schaal van enige betekenis zou worden toegekend, zou een drang naar compensatie zou ontstaan. Toekenning van een investeringsloon in die gevallen waar dus geen overwinst aanwezig is, betekent dan echter het introduceren van een zuiver inflatoire element in de ontwikkeling van de arbeidsvoorwaarden.

Als enig gemeenschappelijk uitgangspunt blijft dus de ook door de voorstanders van V.A.D. geformuleerde doelstelling "de vorming van een duurzaam bezit onder brede lagen van de bevolking". Naar het oordeel van de tegenstanders van V.A.D. kunnen de in hoofdstuk III van het adres gedane aanbevelingen met betrekking tot premiespaarregelingen en winstdelingspaarregelingen een belangrijke bijdrage tot de verwezenlijking van deze doelstelling vormen.

peperbek

POLITIEK
MAANDBLAD

2e jaargang, nummer 5

JANUARI 1969

68

Copy voor Peperbek - bij
voorkeur getypt met brede
marge - gaarne vóór
17 januari 1969 bij de redactie.

PEPERBEK

2e jaar, no. 5
januari 1969

POLITIEK MAANDBLAD

met medewerking van afdelingen van de politieke partij
DEMOCRATEN '66 in de agglomeratie Den Haag

VAN DE (NIEUWE) DIRECTIE

Gezien het dramatische besluit van de aandeelhoudersvergadering (lees : redactie) om de Heer Van Baarsel (met wiens mening ik het overigens geheel eens ben) te vervangen door ondergetekende, is het op zijn plaats, naar ik aanneem namens u allen, hem te bedanken voor zijn werkkraft, energie en geestelijke arbeid verricht ten behoeve van Onze Peperbek.

De administratie van Peperbek blijft in handen van Mevrouw S.H. Truyen-van Kleeff, die ik evenals Mevrouw A.H.M. Kloeth-Zwennis en Mevrouw I.G. van Wolferen, wil bedanken voor hun aandeel in de verzorging en de totstandkoming van ons blad in het afgelopen jaar.

Het zou bijzonder prettig zijn wanneer vóór de 20ste van iedere maand, diegenen die willen medewerken aan het "Garen en Leggen", zich telefonisch (nr. 667449) zouden willen opgeven.

Aan eenieder die zich in het afgelopen jaar bekwaamde in het garen en het leggen hartelijk dank.

Rest mij u allen een gezond, gelukkig en werkzaam 1969 toe te wensen.

J. Reesink

Directie : J. Reesink

Administratie : Mevr. A.H. Truyen-van Kleeff, Waalsdorperweg 41,
Den Haag, tel. (070) 246226

Redactie : D. Bark (€), A.R. van der Burg (€), A.C. de Goederen (x),
W.S.A.N. Gorter, W.C. Olyslagers (?), F.W.H. Vink ( ), A. Wevers.

Redactie-adres : Sportlaan 190, Den Haag. Tel. (070) 332300.

Wat kost Peperbek ?

Per jaar (11 nummers) voor leden f 7,50, voor niet-leden f 9,--.
Postrekening 726932 t.n.v. Penningmeester D'66 afdeling Den Haag.
Losse nummers f 1,--.

Advertenties : ("Peperklips") max. 5 regels : van f 3,-- tot f 5,--.

(£) Congres

Als u dit leest, is het ergste leed alweer geleden. Op het moment dat dit geschreven wordt zitten we, ondanks het advies van de heer Zeven, met een beetje Reglementites het Congres na te beschouwen. De resultaten elders in dit nummer.

dagvandaag

Peperbek persorgaan ?

Niet alleen op het congres, doch ook bij de persconferentie van de werkgroep Democratisering Arbeidsbestel, heeft Peperbek zich tussen de persvertegenwoordigers mogen begeven. Wij zijn daar zeer dankbaar voor. Niet omdat het een gelegenheid schept tot "vrije consumpties", want daar hebben wij als goed D'66-er, die niets gratis neemt als hij ervoor betalen mag, geen gebruik van gemaakt. Wel, omdat het leerzaam is om te mogen waarnemen hoe D'66 het naar buiten "doet" en wat er van de geuite beweringen "overkomt". Wat het congres betreft heeft u dat zelf kunnen constateren. Wat de persconferentie betreft, waarover elders in dit nummer meer, niets dan lof voor organisatie maar vooral voor het optreden van de werkgroepvoorzitter.

dagvandaag

Defensiemillioenen

Nu radio en TV ook ingeschakeld zijn om de mystificatie omtrent de extra Navo-millioenen te vergroten is er extra reden om kennis te nemen van wat onze eigen fractie daaromtrent te berde heeft gebracht. Niet in het minst omdat Imkamp als een van de weinigen een helder betoog heeft gehouden waaruit duidelijk een standpunt bleek. Jammer dat Den Uyl dat niet even geraadpleegd heeft voor hij voor de televisie verscheen.

dagvandaag

Kwiz

Wat is de werkelijke reden van de voorgestelde CDU-samenwerking bij de Provinciale- en Gemeenteraadsverkiezingen in 1970 ?

- de drie partijen hebben behoefte aan een generale repetitie voor 1971 om te zien of de samenwerking bij de kiezer aanslaat
- de drie partijen geloven in het succes van een CDU en willen, liever dan door een eventuele progressieve samenwerking in de verdediging gedrongen te worden, zelf het initiatief nemen en zodoende de "overblijvenden" voor het blok zetten
- de AR hopen door het verloop van het "experiment" zekerheid te krijgen over de koers die zij in '71 moeten volgen : wel of geen samenwerking
- de voorstanders van samenwerking in de drie partijen zien hun relatieve meerderheid in de partijen snel afbrokkelen en willen de tegenstanders, nu zij nog de kans hebben confronteren met een Fait Accompli
- Van der Burg heeft gelijk, er zitten geen breinen in de KVP.

Voor de goede oplossers ligt een ministerspost in het vooruitzicht.

dagvandaag

Tram

Als gevolg van zijn degradatie tot afdelingsvoorzitter heeft onze oud-directeur geen uitvoering kunnen geven aan het plan een directie-wagen aan te schaffen. Hij reist derhalve nog immer met de tram en klaagt daarover ook in dit nummer.

dagvandaag

Elders in dit nummer wordt Vondeling's toekomstvisie voorgeproefd.

dagvandaag

Peperbus 3 met voorbedachten rade

Het boek van Vondeling en in het bijzonder zijn uitlating dat de KVP in 1966 moord met voorbedachten rade op het kabinet-Cals heeft gepleegd, heeft de KVP ertoe gebracht een wereldschokkende onthulling te doen, te weten de publicatie van een zin uit de notulen van de vergadering van het partijbestuur op 3 september 1966. De zin luidt :

"Na verdere discussie verklaart het partijbestuur met algemene stemmen zich te stellen achter de door de fractievoorzitter geformuleerde opvatting, dat het onverantwoord zou zijn het standpunt in te nemen, dat het kabinet, ook wanneer de Miljoenennota daartoe niet absoluut aanleiding zou geven tot aftreden zou moeten worden gedwongen, maar dat van de fractie ook niet kan worden gevergd, dat indien er onoverkomelijke bezwaren zouden blijken te bestaan het kabinet toch tot elke prijs zou moeten worden gesteund."

In een nota aan het partijkader wordt dit een duidelijke conclusie genoemd. Wij vinden de zin zo fraai en de fractievoorzitter van de KVP zo volkomen waardig, dat wij hebben besloten de heer Schmelzer hiervoor posthuum te onderscheiden met de Peperbus van de maand.

dagvandaag

(x) Politieke duidelijkheid

Ter lering maar vooral tot vermaak nog enkele uitspraken van het politiek genie Drs. Th. Joeke, VVD, jongste peperbuswinnaar (Bron : Het Parool dd. 17 december 1968)

- "De kern van D'66 is het dat er voor ieder maatschappelijk probleem één beste oplossing is, die je kiest."
- Naar aanleiding van Nasmaak en Voorproef, waarin Vondeling de VVD veel meer verwant noemt aan de Engelse Conservatieven, dan aan de Liberals : "Die vergelijking is vrij zinloos en volmaakt irrelevant. Tradities, stijl, issues zijn geheel anders, hier of in Engeland. Het is even irrelevant als het overnemen door D'66 van Amerikaanse en Engelse kiesstelsels in Nederland. Het verzet ertegen is trouwens in Engeland groeiende."
- Na de vraag : wat zou Joeke stemmen als er geen VVD bestond ? : "D'66 niet. Onder geen enkele omstandigheid. De vraag is hypothetisch; ik zou lid zijn van een politieke partij en dat is D'66 niet."
- "Voor ons zijn de politieke kernen enerzijds de PvdA, anderzijds de liberale partij. Ik zal nooit zeggen : confessionele partijvorming is ondemocratisch. Maar het is wel versluisend; even versluisend als D'66, in wezen een niet-godsdienstige confessionele partij omdat zij niet kiest tussen de twee kernpolen van de polarisatie."

dagvandaag

Stelling

Stelling 10 bij het proefschrift waarmee Dr. P. Kuijper (physicus) uit Hilversum kortgeleden promoveerde luidt :

"Teneinde de kiezer meer te betrekken bij de gemeentepolitiek, is het noodzakelijk de vergaderingen van de raadscommissies - welke nu een besloten karakter dragen - als regel openbaar te doen zijn, het-

zij door deze vergaderingen voor het publiek open te stellen, hetzij door openbare verslaggeving."

Als men dan weet dat Dr. Kuijper behalve Antie-Revolutionnair ook een schoonzoon van Minister Roolvink is, kan geconstateerd worden, dat de elementaire notie van democratie, waar D'66 twee jaar terug nog om werd uitgelachen, begint door te dringen.

dagvandaag

VOORBURG

D'66 - Voorburg heeft weliswaar geen afdelingsorganisatie meer, doch is in het gelukkige bezit van een Informatiecentrum, dat goed gedocumenteerd is (alle rapporten van landelijke werkgroepen zijn er bijv. voorhanden). Zolang elders dergelijke centra nog niet bestaan is men welkom bij de heer en mevrouw Krom-Baarda, Noordenburglaan 46, Voorburg. Tel. 861272. Vanaf 13 januari eens per 14 dagen werkgroepvergadering.

dagvandaag

Tot half december werd f 200.-- gestort ten behoeve van het verkiezingsfonds.

dagvandaag

De nieuwjaarswens van de nieter van Peperbek behoeft dit jaar niet door het gebruikelijke kwartje te worden gehonoreerd. U mag dat sparen voor uw verkiezingsbijdrage.

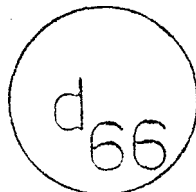
dagvandaag

In onze serie "Stemmen uit andere Partijen" (u wist nog niet dat we een serie hebben die zo heet) schrijft Mr. P.J.A. Idenburg, AR-radicaal, over "Ontploffen".

dagvandaag

Kerstgebeuren

Boetes bood tijdens het debat over de 225 miljoen voor de NAVO in de Eerste Kamer de "minister van offensie" een kerststal met tank aan. Op de tribune werden toen kerstliederen aangeheven. De voorzitter liet de tribune ontruimen. Geen van de christelijke partijen protesteerde tegen deze ontruiming. Is dit niet het beste bewijs voor het fiasco van de zg. "christelijke politiek" ?

Afgedaan

Luns zei voor de Belgische televisie : "Voor mij is, wanneer de Paus heeft gesproken, de zaak praktisch afgedaan". Het wachten is nu nog op het verlossende woord van de Paus dat Luns heeft afgedaan.

(%) Vondelings bestseller is al aan zijn zoveelste druk toe. Er is ook alle aanleiding toe. Het is een bijzonder informatief en prettig leesbaar boek, dat daarenboven geschreven is door een man die op beperkte schaal in staat is zijn woorden tot feiten te maken. De 'nasmaak' bestaat uit het weergeven en becommentariëren van historische gebeurtenissen, zoals opkomst en val van het kabinet-Cals en de aardgaskwestie.

Wat ons uiteraard het meest zal interesseren is het gedeelte 'voorproef', dat over de nabije toekomst gaat. Het beslaat het laatste van de 15 hoofdstukken en heet "Kiezen, delen en kleur bekennen". Na een overzicht van de verschillende politieke nieuwvormingen gaat hij in op het gevoel van machteloosheid bij de kiezer. Die machteloosheid is er volgens hem inderdaad. Oorzaken zijn : de grote economische en politieke afhankelijkheid van een klein land als Nederland van de internationale machten, de geringe invloed van de burger op de besluitvorming in internationale organisaties, de steeds geringere doorzichtigheid van wetenschap, technologie, en economische machtsconcentraties en de politieke partijstructuur in ons land.

Als gedeeltelijke verbeteringen ziet Vondeling :

- a. De Nederlandse achterstand op wetenschappelijk gebied verkleinen,
- b. Belangstelling en begrip wekken voor de inrichting van het staatkundig bestel,
- c. Het partijwezen eenvoudiger, zinniger en effectiever maken,
- d. Een kiesstelsel met districtsvertegenwoordiging,
- e. Door en uit de Tweede Kamer een voordracht voor de benoeming van een minister-president, waardoor er meer kans is op kleur bekennen van partijen en kandidaten vóór de verkiezingen,
- f. Benoeming van commissaris der Koningin en van de burgemeester na overleg met de provinciale, subs. gemeentelijke volksvertegenwoordiging,
- g. Verbetering van de positie van vertegenwoordigers in internationale lichamen,
- h. Wegnemen van gordijnen tussen burger en overheid, bijv. gezag is gezag, titulatuur, onderscheidingen, ambtskostuums.

Na deze opsomming en een verdere uitwerking ervan spoedt het verhaal zich naar het piéce de résistance : de Samenwerkende Vooruitstrevende Partijen (SVP). De confessionele partijen zullen wel tot een duurzame samenwerking komen; zegt V., maar ze zullen de verdere partnerkeus zo lang mogelijk proberen uit te stellen. Zonder andere partijen kunnen ze echter niet meer regeren, zeker niet na de te verwachten electorale verliezen. De PvdA zal er al heel weinig voor voelen en omgekeerd zal er bij de confessionelen ook weinig animo voor samenwerking met de PvdA bestaan. Dus draait het op de VVD uit. Het kabinet-De Jong zal dan de inzet van de komende verkiezingen zijn. Daar zullen de PvdA, D'66, de PSP en de PPR een alternatief tegenover moeten stellen. Een samensmelting zit er nog niet in en zou voorlopig ook niet verstandig zijn, zeker niet voor D'66 en de PPR, omdat die in hun ontwikkelingsfase beter nog hun eigen identiteit kunnen bewaren. Ook zonder dat zal de kiezer echter weten wat hij stemt als hij een van deze vier partijen kiest. Uiteindelijk zullen deze partijen moeten opgaan in de SVP. "Ik zie nu wel in, dat het nog te vroeg is om tot zo'n partij te komen. Misschien leidt de weg daarheen via samenwerking bij de verkiezingen en in de Kamer, Staten en gemeenteraden, misschien zelfs in een regering. De 'pragmatische' weg van D'66 dus." De vier zullen elkaar bij de verkiezingen wel sparen. Ze zullen zich ieder tot een specifieke groep wenden : de PSP tot de pacifisten, de PPR tot de katholieke arbeiders in samenwerking met het NKV, D'66 tot de midden-

groepen, terwijl de PvdA moet proberen het vertrouwen van de kleine man terug te winnen. De laatste zal dankzij een door Nieuw Links gegeven elan de linkse intellectuelen en kunstenaars weer kunnen boeien.

Tot zover de inhoud van het boek, althans het laatste hoofdstuk daarvan. Ik volsta met enkele korte kanttekeningen :

1. Vondelings kijk op de situatie is aanmerkelijk realistischer dan die van vele zijner partijgenoten.
2. Afgezien van de door het parlement aan te wijzen minister-president komen zijn staatsrechtelijke opvattingen dicht bij die van D'66. Het is daarom merkwaardig dat hij verklaart medeverantwoordelijk te zijn voor "Een stem die telt", waarvan de meest essentiële gedachten voor een D'66-er volkomen onacceptabel zijn.
3. Van samenwerking met de KVP wil hij niets weten, maar hij wil het wel met deze partij op een accoordje gooien om tot hervorming van de kieswet te komen.
4. Ik acht het niet zo zeker dat de KVP zich in de VVD-hoek laat dringen. (zie mijn stuk "Wat denkt de KVP ?" in Peperbek van december 1968).
5. Het zou dwaas en dom zijn als D'66 zich tot de middengroepen zou gaan richten. D'66 spreekt aan bij de nieuwe mens, die, zoals de laatste verkiezingen hebben aangetoond, vrijwel gelijkelijk over alle bevolkingslagen en levenssferen is verdeeld.

----- 0 -----

TOP-PRESTATIE

(£) De aanbieding van het tweede deel van een prae-advies over de herziening van het ondernemingsrecht, het rapport "Ondernemingsraad of Personeelsraad", geschiedde op de inmiddels al gebruikelijke persconferentie door de betrokken werkgroep. Het rapport wordt elders in dit nummer besproken. Over de persconferentie nog het volgende.

Drs. Top, voorzitter van de werkgroep Democratisering Arbeidsbestel, zette in een korte inleiding de bedoelingen van de werkgroep uiteen : Uitgaande van de gedachte, dat democratie begint met een machtsevenwicht heeft de werkgroep getracht een eerste aanzet tot het scheppen daarvan voor het bedrijfsleven te schetsen. Hij wijst op het reeds bekende (hoewel nog niet officiële) SER-advies over soortgelijke vraagstukken, waarin onder andere ook gepleit wordt voor een versterking van de positie van de gekozen leden van de Ondernemingsraad. Hij benadrukt het belang van controle op bestuur als een van de peilers van de democratie in welke verschijningsvorm dan ook.

In tegenstelling tot de persconferentie over de rapporten van de werkgroep Staatsrecht werd thans door de aanwezige persvertegenwoordigers veel zg. immanente kritiek geleverd : men had zich de situatie zoals door het rapport geschetst voorgesteld en leverde kritiek vanuit dat gezichtspunt.

Hoewel het rapport voornamelijk spreekt over de sociale aspecten van het bedrijf moet uiteraard erkend worden, dat de economische kant daarmee zo nauw verweven is, dat de Personeelsraad niet op die sociale aspecten "vastgepind" mag worden. Dan ontstaat wat Top noemde een Shylock-situatie. Bij het gesprek over de rol van de vakbeweging in dit geheel (willen ze meedoen, betekent dit voorstel geen aantasting van hun machtspositie) liet Top zich de uitspraak ontlokken, dat de vakbeweging toch eigenlijk een taak vervult, die er op gericht is zichzelf overbodig te maken. Een voor vele D'66-ers vrij logische uitspraak, die echter onder de aanwezige journalisten nogal wat deining veroorzaakte.

Het rapport is in de pers over het algemeen goed ontvangen. Uitschieters waren het Parool, dat een bijzonder vleiende recensie plaatste en het Vrije Volk, dat een nogal zure bespreking aan het rapport wijdde.

ONTPLOFFEN ?????? ONTPLOFFEN
door Mr. P.J.A. Idenburg

Interessanter dan de gedachtes over de gekozen minister-president, het tweepartijenstelsel, districtenstelsel e.d. lijkt mij het stuk mentaliteitsvernieuwing, dat D'66 in de Nederlandse politiek heeft gebracht. Welke eisen moet men aan de resultaten van het proces van partijvernieuwing, dat nu plaats vindt, stellen?

Naar mijn smaak gaat het vooral om twee dingen. In de eerste plaats: er moet een zodanig stelsel komen dat er een goed en progressief beleid mogelijk is. In de tweede plaats: de partijen, welke het ook zullen worden, zullen zodanig moeten zijn, dat de mensen er door geïnspireerd worden, dat het beste uit hen gehaald wordt. Het eerste lijkt mij nog wel het belangrijkste - uiteindelijk gaat het om het beleid en zijn partijen alleen maar middel.

Maar ook het tweede is van groot belang. Naar deze tweede maatstaf gemeten mag, wat mij betreft, D'66 er zijn. Aan een grote groep van Nederlanders, die zich noch in de socialistische, noch in de conservatieve liberale hoek, noch in de confessionele hoek wilden laten duwen, heeft zij deze inspiratie weten te geven. In dat opzicht zal zij, indien zij haar elan zal weten vast te houden, een niet te ontkennen reden van bestaan hebben. Maar zal zij hiermee tevreden zijn? Vermoedelijk niet en ik hoop ook van niet. Er staat namelijk meer op het spel, dan het ondordak brengen van deze groep ontheemden. Het proces van partijvernieuwing zal pas werkelijk geslaagd zijn, indien er partijen komen die de mensen inspireren, zelden wij. Dat betekent meerdere partijen - liefst alle partijen.

Een specifiek probleem van een zaak als partijvernieuwing is, dat degenen die er voor moeten zorgen "partij" zijn. Weinigen brengen het hierbij op om het algemeen belang in het oog te houden. De ijzeren wet van de politiek, dat iedere partij er in de eerste plaats op uit is zichzelf te vergroten of in stand te houden, werkt op volle toeren. En in alle mogelijke fraside bewoordingen werkt op deze manier het partij-imperialisme. De socialisten kunnen in confessionelen niet veel meer zien dan verwrongen, onwaarachtige of op zijn best milieugebonden socialisten of liberalen, en zien in D'66-ers een nieuwe versie van wat de socialisten eigenlijk altijd gewild hadden - maar dan voor de nieuwe middengroepen. De confessionelen kunnen in de anderen niet veel anders zien dan afgedwaalde schapen of gewoon bedreigers van de bolwerken. En zo zullen de D'66-ers ook wel hun verwrongen denkbeelden van de anderen hebben.

En waar komt men terecht? Ik geloof niet dat zoiets te voorspellen is. Toveel werkt men naar mijn smaak met constructies, welke een zeer tijdgebonden karakter hebben, die voor bepaalde problemen het antwoord schenen, maar op de nieuwere problemen geen of een onvoldoend antwoord geven. Samenwerking tussen christelijke partijen was een antwoord in een bepaalde fase van de ontwikkeling van het Christendom, waarin de oecumene het einde van vernieuwing scheen. En ik ben er van overtuigd dat er vele voorstanders van deze samenwerking rondlopen, voor wie dit nog steeds volop geldt. De progressieve concentratie leek het antwoord op een bepaald moment, toen de frustraties van de nacht van Schmelzer nog vers in het geheugen lagen. Maar als wij nu zien dat een dergelijke concentratie niet veel meer zou opleveren dan dat de progressieve krachten in gebundelde

vorm zichzelf naar een machteloze oppositie jagen, dan lijkt dit toch ook niet het antwoord van deze tijd. Het zou in strijd komen met de eerste en de belangrijkste eis, welke wij in het begin van deze beschouwing stelden. Indien D'66 en AR-radicalen het op één punt grondig met elkaar eens zijn, dan is het dat de CDU, zoals velen die thans wensen een volstrekt verwerpelijke zaak zou zijn. Wij hoeven elkaar in dit opzicht niet te overtuigen. Men moet er niet aan denken wat dit zou worden. Een groot log geval, dat ongetwijfeld zeer zou aanslaan bij velen in ons land, nog meer misschien dan nu de drie christelijke partijen apart. Daar zorgt de deconfessionalisering wel voor. Een representatie van een zeker burgerlijk sentiment - geen Telegraaf, daar zal het geheel nog te fatsoenlijk voor zijn, maar meer een Elsevier in de politiek.

Van Mierlo meent dat zij het toppunt van onduidelijkheid zal worden. Ik vrees dat het er nog erger mee gesteld zal zijn. Zij zal een duidelijke voorkeur voor het conservatisme gaan vertonen. De progressieve concentratie zal immers de grote tegenspeler worden. En de VVD staat als partner reeds gereed. Het verbaast mij dan ook niets dat de heer Vondeling met zijn conceptie over de progressieve concentratie in de heer Van Riel en de Telegraaf zijn meest enthousiaste medestanders vindt. Geen CDU dus. Het zou wel een zeer magere visie zijn, indien dit het enige zou zijn wat de AR-radicalen bewoog, hoewel naarbuiten deze indruk wel eens gewekt zal worden. Het valt ook niet in een paar woorden te zeggen wat dan nog meer. Men zou de ARP van binnen uit moeten kennen om het geheel na te kunnen voelen. Het heeft in belangrijke mate te maken met zoiets ongrijpbaars als een bepaalde mentaliteit, welke beslist niet los te denken is van het geloof.

En hier zijn AR-radicalen en D'66 het dan niet met elkaar eens.

Ik geloof niet dat een oplossing van het probleem van de confessionele partijen gezocht moet worden in een dogmatische scheiding tussen geloof en politiek. Want juist als men zichzelf de eis stelt om bij de partijvernieuwing tot partijen te komen die het beste uit de mensen weten te halen, dan zit de oplossing niet in de negatie van deze relatie. Het beste van velen ligt nu eenmaal daar. Al komt het er zo zelden uit.

OF NIET SOMS ?

Boompje-verwisselen in de onderneming

Het blijkt dat een leuk spelletje uit de jeugdijaren nog tot op hoge leeftijd wordt voortgezet in sommige ondernemingen. Zo zullen per 1-1-'69 enkele directieleden van de Koninklijke Nederlandse Zout-groep hun zetel verwisselen voor een commissariaat bij de Koninklijke Zout-Organon N.V. En wij maar denken dat de commissarissen namens de aandeelhouders het beleid van de ondernemingsleiding met een straf oog zullen volgen.

???????

Voor de denkertjes

- eerste harttransplantaties,
- verschuiving klinische dood van hart naar hersenen.

???????

Gevaar

Zowel Truman als Stalin was de zg. Koude oorlog welkom bij het afwenden van het gevaar van door de Tweede Wereldoorlog geïnspireerde vergaande binnenlandse hervormingen.

???????

Suggestie voor de Fractie

Verlang in het vervolg bij iedere post voor Defensie van de Regering dat tevens een deel van het bedrag, zeg 1 promille, wordt besteed aan het reeds lang werkende Centrum voor geweldloze weerbaarheid, dit op straffe van tegen de gehele post te stemmen.

???????

Scherp

D'66 stelt voor de ondernemingsraad op te heffen en een deel van haar werkzaamheden te laten verrichten door een zg. personeelsraad. Helaas is nog geen oplossing voorgesteld voor het probleem dat een lid van ongeacht welke raad uitermate voorzichtig moet zijn bij het benaderen van zijn directie. Ervaringen hebben uitgewezen dat allereerst een met meer waarborgen omklede ontslagprocedure voor deze leden tot stand moet komen alvorens ze op het scherp van de snede kunnen spreken met hun directie.

???????

Naar een algemene pensioenregeling ?

De institutionele beleggers zoals pensioenfondsen beschikken over een zeer aanzienlijk deel van de nationale besparingen. Ze beschikken daarmee over vermogens die zelden of nooit geheel worden aangesproken, als gevolg van het beginsel van de wiskundige reserve.

De directies van deze fondsen krijgen nu de gelegenheid te beslissen over de aanwending hiervan, m.a.w. over het investeringsobject en dit zonder enige inspraak van de Nederlandse bevolking d.m.v. het parlement. Het is duidelijk dat dit een ongewenste situatie is.

Hieraan zou althans voor een gedeelte een einde worden gemaakt indien we zouden overgaan tot een omslagstelsel voor pensioenen. Dan zou tevens op snelle wijze kunnen worden overgegaan tot het welvaartsvast maken hiervan, hetgeen bij het huidige systeem van kapitaaldekking op grote weerstanden stuit. Prof. A. Van Doorn komt in 'Maatschappijbelangen', maandblad van de Ned. Mij. voor Nijverheid en Handel tot de conclusie, dat aan het kapitaaldekkingssysteem zoals dat thans door de particuliere sector wordt toegepast diverse bezwaren zijn verbonden bijv. met het oog op de toetreding, de overgang van het ene bedrijf naar het andere. In het recente rapport "Pensioen voor allen" van het N.V.V. wordt een gemengd systeem aanbevolen.

???????

Voor u gelezen

"Je komt geen snars dichterbij een oplossing door te zeggen : iedereen moet meepraten. Medezeggenschap is hol, als men niet zelf over kennis en informatie beschikt. Met computers kunnen we echter wel snel laten weten wat we ergens van vinden. Het telefonisch referendum is technisch gezien al mogelijk, maar in feite voer je dan de manipulatie ten top. Je moet een controle-apparaat scheppen, dat controleert op het niveau waarop wordt bestuurd en dat beleidsalternatieven doorrekent met computers. D'66 is helemaal op de verkeerde weg met : iedereen mag mee-

vorm zichzelf naar een machteloze oppositie jagen, dan lijkt dit toch ook niet het antwoord van deze tijd. Het zou in strijd komen met de eerste en de belangrijkste eis, welke wij in het begin van deze beschouwing stelden. Indien D'66 en AR-radicalen het op één punt grondig met elkaar eens zijn, dan is het dat de CDU, zoals velen die thans wensen een volstrekt verwerpelijke zaak zou zijn. Wij hoeven elkaar in dit opzicht niet te overtuigen. Men moet er niet aan denken wat dit zou worden. Een groot log geval, dat ongetwijfeld zeer zou aanslaan bij velen in ons land, nog meer misschien dan nu de drie christelijke partijen apart. Daar zorgt de deconfessionalisering wel voor. Een representatie van een zeker burgerlijk sentiment - geen Telegraaf, daar zal het geheel nog te fatsoenlijk voor zijn, maar meer een Elsevier in de politiek.

Van Mierlo meent dat zij het toppunt van onduidelijkheid zal worden. Ik vrees dat het er nog erger mee gesteld zal zijn. Zij zal een duidelijke voorkeur voor het conservatisme gaan vertonen. De progressieve concentratie zal immers de grote tegenspeler worden. En de VVD staat als partner reeds gereed. Het verbaast mij dan ook niets dat de heer Vondeling met zijn conceptie over de progressieve concentratie in de heer Van Riel en de Telegraaf zijn meest enthousiaste medestanders vindt. Geen CDU dus. Het zou wel een zeer magere visie zijn, indien dit het enige zou zijn wat de AR-radicalen bewoog, hoewel naarbuiten deze indruk wel eens gewekt zal worden. Het valt ook niet in een paar woorden te zeggen wat dan nog meer. Men zou de ARP van binnen uit moeten kennen om het geheel na te kunnen voelen. Het heeft in belangrijke mate te maken met zoiets ongrijpbaars als een bepaalde mentaliteit, welke beslist niet los te denken is van het geloof.

En hier zijn AR-radicalen en D'66 het dan niet met elkaar eens.

Ik geloof niet dat een oplossing van het probleem van de confessionele partijen gezocht moet worden in een dogmatische scheiding tussen geloof en politiek. Want juist als men zichzelf de eis stelt om bij de partijvernieuwing tot partijen te komen die het beste uit de mensen weten te halen, dan zit de oplossing niet in de negatie van deze relatie. Het beste van velen ligt nu eenmaal daar. Al komt het er zo zelden uit.

OF NIET SOMS ?

Boompje-verwisselen in de onderneming

Het blijkt dat een leuk spelletje uit de jeugdijaren nog tot op hoge leeftijd wordt voortgezet in sommige ondernemingen. Zo zullen per 1-1-'69 enkele directieleden van de Koninklijke Nederlandse Zout-groep hun zetel verwisselen voor een commissariaat bij de Koninklijke Zout-Organon N.V. En wij maar denken dat de commissarissen namens de aandeelhouders het beleid van de ondernemingsleiding met een straf oog zullen volgen.

???????

Voor de denkertjes

- eerste harttransplantaties,
- verschuiving klinische dood van hart naar hersenen.

???????

Gevaar

Zowel Truman als Stalin was de zg. Koude oorlog welkom bij het afwenden van het gevaar van door de Tweede Wereldoorlog geïnspireerde vergaande binnenlandse hervormingen.

???????

Suggestie voor de Fractie

Verlang in het vervolg bij iedere post voor Defensie van de Regering dat tevens een deel van het bedrag, zeg 1 promille, wordt besteed aan het reeds lang werkende Centrum voor geweldloze weerbaarheid, dit op straffe van tegen de gehele post te stemmen.

???????

Scherp

D'66 stelt voor de ondernemingsraad op te heffen en een deel van haar werkzaamheden te laten verrichten door een zg. personeelsraad. Helaas is nog geen oplossing voorgesteld voor het probleem dat een lid van ongeacht welke raad uitermate voorzichtig moet zijn bij het benaderen van zijn directie. Ervaringen hebben uitgewezen dat allereerst een met meer waarborgen omklede ontslagprocedure voor deze leden tot stand moet komen alvorens ze op het scherp van de snede kunnen spreken met hun directie.

???????

Naar een algemene pensioenregeling ?

De institutionele beleggers zoals pensioenfondsen beschikken over een zeer aanzienlijk deel van de nationale besparingen. Ze beschikken daarmee over vermogens die zelden of nooit geheel worden aangesproken, als gevolg van het beginsel van de wiskundige reserve. De directies van deze fondsen krijgen nu de gelegenheid te beslissen over de aanwending hiervan, m.a.w. over het investeringsobject en dit zonder enige inspraak van de Nederlandse bevolking d.m.v. het parlement. Het is duidelijk dat dit een ongewenste situatie is. Hieraan zou althans voor een gedeelte een einde worden gemaakt indien we zouden overgaan tot een omslagstelsel voor pensioenen. Dan zou tevens op snelle wijze kunnen worden overgegaan tot het welvaartsvast maken hiervan, hetgeen bij het huidige systeem van kapitaaldekking op grote weerstanden stuit. Prof. A. Van Doorn komt in 'Maatschappijbelangen', maandblad van de Ned. Mij. voor Nijverheid en Handel tot de conclusie, dat aan het kapitaaldekkingssysteem zoals dat thans door de particuliere sector wordt toegepast diverse bezwaren zijn verbonden bijv. met het oog op de toetreding, de overgang van het ene bedrijf naar het andere. In het recente rapport "Pensioen voor allen" van het N.V.V. wordt een gemengd systeem aanbevolen.

???????

Voor u gelezen

"Je komt geen snars dichterbij een oplossing door te zeggen : iedereen moet meepraten. Medezeggenschap is hol, als men niet zelf over kennis en informatie beschikt. Met computers kunnen we echter wel snel laten weten wat we ergens van vinden. Het telefonisch referendum is technisch gezien al mogelijk, maar in feite voer je dan de manipulatie ten top. Je moet een controle-apparaat scheppen, dat controleert op het niveau waarop wordt bestuurd en dat beleidsalternatieven doorrekent met computers. D'66 is helemaal op de verkeerde weg met : iedereen mag mee-

praten. In feite bedisselt de leiding dan wat er gebeurt. Dat kon je tevoren zien aankomen. De structuur is rot."

(Prof. Zoutendijk in de Haagsche Post dd. 14-12-1968)

???????

Een ander citaat uit hetzelfde blad

Vijf grondrechten volgens het Amerikaanse blad "Computer and automation"

- 1) Ieder heeft het recht te weten welke gegevens over hem worden bewaard;
- 2) ieder heeft het recht onnauwkeurige en irrelevante informatie aan te vechten;
- 3) ieder heeft het recht te weten wie toegang heeft tot over hem bewaarde informatie;
- 4) ieder heeft recht op schadeloosstelling als ten onrechte en in schadelijke zin gebruik is gemaakt van over hem bewaarde vertrouwelijke informaties;
- 5) ieder heeft het recht verwijdering te eisen van informatie, die betrekking heeft op zijn persoonlijke gewoonte, godsdienstige overtuiging of idealen.

???????

Democratie in de omroep

Tijdens de onlangs gehouden ledenvergadering van de V.P.R.O. in Den Haag ontspon zich een felle discussie over de vraag op welke wijze de democratie in de omroepvereniging het meeste benaderd zou kunnen worden. Enerzijds was een grote groep van mening dat een voor alle leden toegankelijke algemene ledenvergadering voorkeur verdiende, anderen verklaarden dat hierin het gevaar school van overname van de vereniging door een in grote getale opgekomen minderheid binnen de vereniging, en pleitten voor een structuur waarbij de leden per regio zouden worden vertegenwoordigd door één of meerdere districtsleden. Hiertegen werd ingebracht dat op die wijze elk direct contact van willekeurige leden met het bestuur zou worden geëlimineerd. Een probleem waar zelfs een geroutineerde D'66-er nog een hele kluif aan zou hebben.

???????

ONDERNEMINGSRAAD OF PERSONEELSRAAD
(door A.C. de Goederen)

Op dinsdag 11 december hebben de heren Top en Schwarz het lang verwachte rapport betreffende de vervanging van de ondernemingsraden door personeelsraden aan de pers gepresenteerd. Over het verloop van deze persconferentie kunt u elders in dit blad lezen. Wat hier volgt is een weergave van de hoofdzaken uit dit rapport van de Landelijke Sociale en Economische Werkgroep, Hoofdgroep democratisering Arbeidsbestel, dat u door overmaking van f 1.-- op giro 1304900 t.n.v. D'66 Amsterdam kunt krijgen.

Uitgangspunt van de opstellers wordt gevormd door twee constateringën:

- de onderneming wordt gekenmerkt door gezagsverhoudingen;
- de moderne onderneming met haar hiërarchieke opbouw en ingewikkelde functionele organisatie kent in wezen niet meer de tegenstelling tussen "werkgevers en werknemers".

Er wordt dus op allerlei niveaus gezag uitgeoefend en het enige wat D'66 wil bereiken is dat deze gezagsuitoefening zo democratisch mogelijk gefundeerd is. De huidige Wet op de ondernemingsraden (van 4 mei 1950) gaat uit van de onderneming als bedrijfsgemeenschap, waarbinnen samenspraak en redelijk overleg moeten worden geregeld. De ondernemingsraad wordt vooral gezien als een communicatie-orgaan. De gekozen ondernemingsraadleden hebben dan ook geen enkele sanctie tot hun beschikking. Buiten wat van directiezijde - genadiglijk - wordt toegestaan hebben zij geen middelen om zelfstandig te opereren. Van een verantwoordingsplicht van de directie jegens de o.r. is uiteraard geen sprake; de directie bekleedt trouwens zelf het voorzitterschap. De gekozen o.r.-leden zijn niet onschendbaar, hebben veelal niet de gelegenheid tot het plegen van vooroverleg, zodat de directie gemakkelijk een verdeel en heers politiek kan voeren. Volgens velen is trouwens de gedachte dat de gekozen o.r.-leden de belangen van het door hen vertegenwoordigde personeel hebben te bewaken en het goede functioneren van de onderneming slechts als grens daarvoor hebben te aanvaarden, bedreigend voor de mogelijkheid van gemeenschappelijk en vertrouwvol beraad in de o.r. Uit onderzoek is echter gebleken dat het beraad het "bloeiendst" is in die o.r.'n waar de - beperkte - wettelijke mogelijkheden tot versteviging van de positie der gekozen leden het sterkst wordt benut (wat dus alleen kan door medewerking van de directie). Vier van deze mogelijkheden zijn de volgende :

1. geregeld onderling overleg van de gekozen o.r.-leden over de in de vergadering van de o.r. te behandelen punten;
2. het o.r.-secretariaat ligt in handen van een gekozen o.r.-lid;
3. het achterwege blijven van een door de directie uitgeoefende censuur op de publicatie van het o.r.-verslag;
4. geregeld overleg tussen de gekozen o.r.-leden en het vertegenwoordigde personeel.

Er is daarom geen grond voor het taboe dat rust op zelfs de gedachte aan onenigheid, wrijving, uitspreken van onbehagen, enz. Integendeel, het is juist zaak dat de spanningen, die aan gezagsverhoudingen nu eenmaal inherent zijn, een aanvaardbare en gecontroleerde uitweg kunnen vinden. D'66 benadert de o.r.-problematiek van de opvatting uit dat democratisering een regeling van verantwoordingsplicht inhoudt. Er is geen sprake van dat democratie zich zou moeten beperken tot het staatsrechtelijke terrein. Overal waar zich machts- en gezagsverhoudingen voordoen, dient democratie aan de orde gesteld te worden. Het optreden van de vakbeweging en het stelsel van collectieve arbeidsovereenkomsten, dat eraan ontsproot, verschilt typologisch in geen enkel opzicht van het door politieke partijen gedragen parlementarisme en zijn methode van wetgeving. Men vergist zich als men meent dat eigendom paal en perk zou kunnen stellen aan democratie. Nimmer zal eigendom van materiële en immateriële middelen - geld en kennis bijv. - een rechtsgrond mogen zijn voor het uitoefenen van macht over mensen. Men vergist zich als men meent dat democratie afbreuk doet aan de slagvaardigheid van het bestuur. Dit is geen kwestie van al of niet democratie, maar een kwestie van verdeling van verantwoordelijkheden binnen een democratisch

systeem. Naarmate de "uitvoerende" macht slagvaardiger moet zijn, zal de "wetgevende" macht zich tot algemener richtlijnen voor de beleidsvorming moeten beperken. Men vergist zich als men meent dat democratie het meebeslissen van alle betrokkenen voorschrijft. Democratie heeft slechts te garanderen dat het bestuur expliciet bij de gratie dergenen waarvoor het bestuur geldt wordt uitgeoefend. Democratie impliceert verantwoordingsplicht van de gezagsdrager jegens hen die aan dat gezag onderworpen zijn. Verkiezing van de directie door het personeel zou hieraan in de verpstrekkende mate tegemoetkomen. De werkgroep meent echter dat vooralsnog volstaan kan worden met de toekenning van rechten aan de personeelsvertegenwoordiging in die mate dat de plichten, die deze toekenning aan de zijde van de directie impliceert, de verantwoordingsplicht, welke uit verkiezing voortkomt, zoveel mogelijk benaderen. Het paritaire, op goede communicatie georiënteerde karakter van de o.r., dat met democratie in de eigenlijke hier gehanteerde zin van het woord niets van doen heeft, wordt zodoende vervangen door het representatieve, op effectieve beleidscontrole gerichte karakter van een zelfstandige personeelsvertegenwoordiging, in de termen van D'66 : een personeelsraad.

Aan die personeelsraad dienen in aangepaste vorm de vier parlementaire grondrechten te worden toegekend :

- bevoegdheden om een onderzoek naar de gang van zaken in een onderneming uit te lokken (enquête);
- om met het ondernemingsbestuur overeenkomsten aan te gaan inzake het sociale beleid in het bedrijf, i.c. een sociale c.a.o. of sociaal statuut (initiatief);
- om van de ondernemingsleiding te verlangen haar beleid te verduidelijken en te motiveren (interpellatie), en
- om wijzigingen in de richtlijnen voor het ondernemingsbeleid voor te stellen (amendement).

De raad dient een beroepsrecht te hebben op een instantie voor bedrijfsrechtspraak. De p.r. heeft recht op vergadering in werktijd, op het vrijelijk raadplegen van deskundigen tijdens haar beraad, en haar leden hebben recht op scholing en vorming ter zake. Niets zal aan een goede communicatie tussen personeelsraad en het vertegenwoordigde personeel in de weg gelegd mogen worden. Aan de onschendbaarheid van de p.r.-leden zal mogelijk tegemoet gekomen kunnen worden door het overleg met de directie te doen voeren door een delegatie met last en ruggespraak uit de personeelsraad.

De instelling van een personeelsraad is verplicht voor ondernemingen met meer dan 100 man personeel. In kleinere bedrijven zal een door het personeel verkozen vakbondsvertegenwoordiger in de rechten van de personeelsraad kunnen treden. In grote bedrijfsonderdelen dient de mogelijkheid te bestaan tot instelling van "sub-personeelsraden" (afdelingsraden, bedrijfsraden) die via de personeelsraad hun rechten kunnen uitoefenen. De verschillende personeelscategorieën kan de gelegenheid geboden worden zich via een systeem, vergelijkbaar met het politieke districtenstelsel, in de personeelsraad te doen vertegenwoordigen.

Het bestuderen van dit rapport is zeer aan te bevelen. Het is een voortreffelijk, doordacht stuk, waarin de D'66-visie betreffende verantwoordingsplicht van gezagsdragers en de noodzaak van een duidelijke scheiding van verantwoordelijkheden ook voor het bedrijfsleven consequent is toegepast, zonder daarvoor utopische vormen te kiezen. Uitvoering van deze denkbeelden zou een belangrijke stap kunnen zijn in de richting van een betere samenleving. Dat hiermee ook naar het inzicht

van de opstellers het eindpunt van die weg niet zal zijn bereikt blijkt uit het nawoord bij het rapport.

"Dit zijn voorstellen voor verwezenlijking op korte termijn. Het kan goed zijn met het oog op langere termijn het hoofd eens te buigen over de principes zelf van de economische orde. Bestaan er reële alternatieven voor een private ondernemingswijze produktie of aspecten daarvan, waarin het democratisch model beter tot zijn recht komt?"

ARNHEM, EEN ANIMAAL CONGRES

Volgens een spreker, zondagmiddag 15 december in Arnhem, heeft D'66 tot nu toe slechts animale congressen gehouden. Wat daar ook van zij, geanimeerd was het in elk geval ook in het Arnhemse Haarhuis, op 14 en 15 december jl.

Wij hebben nu zowaar, twee jaar na de oprichting (op de redactionele verwerking van de amendementen na) een partij met Statuten en Reglementen die er zijn mogen. Bovendien hebben we een vernieuwd Hoofdbestuur en een uitgediepte Staatsrechtelijke program-paragraaf. Een welbestede weekeinde dus.

Zonder u te willen vermoeien met een ellenlange uiteenzetting over de ondanks het onderwerp toch zeer geanimeerde discussies (u zou er de democraat bij moeten halen om alles te kunnen volgen) willen we een paar zaken onder de aandacht brengen.

AANHANGERS

D'66 kent voortaan het verschijnsel "aanhangers". Dat zijn lieden die (nog) geen lid willen worden maar zich toch tot D'66 aangetrokken voelen. Door vijf gulden te betalen verwerven ze behalve de mogelijkheid op alle vergaderingen mee te spreken (hetgeen buitenstaanders ook mogen) tevens de bevoegdheid tot meebeslissen over de aanwijzing van kandidaten voor vertegenwoordigende lichamen. Een daarmee zijn wij op het tweede punt aangeland dat de gemoederen in Arnhem in beweging bracht.

KANDIDATENLIJST

Het oorspronkelijke voorstel was, zoals de oplettende lezertjes van de Congresdemocraat zich zullen herinneren, dat de verschillende kandidatenlijsten voor wat betreft de eerste twintig plaatsen identiek zouden zijn, met uitzondering van de nummers twee op elke lijst, die door regionale kandidaten zouden worden bezet.

De subcommissie Kieswet van de landelijke werkgroep Staatsrecht (welke subcommissie overigens een geheel eigen leven leidt) stelde voor dat D'66 (eventueel voor elke verkiezing door de ALV te beslissen) met één landelijke kandidatenlijst zou uitkomen, omdat dat ONDER DE HUIDIGE KIESWET voor de kiezer de grootste mate van duidelijkheid zou verschaffen. Bovendien zou dit aan uitbrengers van voorkeursstemmen een reële kans op succes bieden omdat alleen bij volkomen identieke lijsten de voorkeursstemmen die in verschillende kieskringen worden uitgebracht bij elkaar opgeteld mogen worden. Aangezien een kandidatenlijst volgens de thans geldende regels slechts dertig namen mag bevatten werd tevens voorgesteld (met het oog op toekomstige successen) om in een van de kieskringen een reservelijst in te dienen (a.h.w. de nummers 31 t/m 60 van de landelijke lijst). Het amendement werd in zijn meest extreme vorm aangenomen: één landelijke lijst en geen

ALV-beslissing voor elke verkiezing opnieuw. De indruk bestaat dat dit mede een gevolg is van de bestrijding van het amendement door de Reglementencommissie. De tegenargumenten leken aan de toelichting van de Goederen (die het amendement namens de subcommissie verdedigde) en Gruiters (die hem bijviel) enigszins voorbij te gaan en ook overigens kwam het betoog van Schrauwen in de zaal "niet goed over".

De discussie werd in volle hevigheid voortgezet in de wandelgangen waar uw verslaggever zich veel bevond (ook al omdat de obers zich daar hadden opgesteld). Daar viel de opmerking te beluisteren, dat in de discussie niet alle argumenten naar voren waren gekomen. Dat bijvoorbeeld in het geheel niet duidelijk was geworden dat de voorstanders van het oorspronkelijke voorstel meenden dat juist van de regionale nummers twee, die hun plaats te danken hebben aan binnen de partij in de regio's gehouden "voorverkiezingen" een enorme wervingskracht zou kunnen uitgaan op de aanhangers, die immers mee mogen doen aan die voorverkiezingen. Daardoor kon ook de vraag niet aan de orde komen hoeveel verschil het zal maken of de regionale kandidaten allemaal in hun eigen regio nummer twee staan dan wel op de landelijke lijst de eerste 8 plaatsen na de landelijke lijsttrekker innemen.

Ook werd gefluisterd dat de fractie uitgesproken voorkeur zou hebben voor een landelijke lijst (de "ploeg" zou dan in een vroeg stadium volkomen bekend zijn) en dus aan de discussie had behoren deel te nemen om dat standpunt duidelijk te maken.

Wat er ook van zij, de kwestie van de D'66-lijst bij de komende verkiezingen is volkomen duidelijk, maar het vraagstuk van de kandidaatstelling is vager dan ooit.

STAATSRECHT

Zondag werd in sneltreinvaart een nieuw hoofdstuk Staatsrecht aan het program toegevoegd, ter vervanging van een gedeelte van het oude. Inclusief districtenstelsel, verkiezingen volgens het "systeem van den Bergh", de verkozen Minister-President en (bij amendement) de wenselijkheid van een verlaging van de leeftijd van het actief kiesrecht tot 18 jaar (twee jaar geleden in de RAI nog afgewezen).

Opvallend was dat de inleiding van werkgroepvoorzitter Plate, waarin hij nogmaals uiteenzette dat de Gekozen Minister-President en het Districtenstelsel slechts een suggestie van een antwoord zijn op de door ons geuite kritiek op de huidige staatsrechtelijke structuur van Nederland en dat ze dus, binnen het raam van de in de inleiding op het hoofdstuk Staatsrecht opgesomde criteria, wel degelijk nog ter discussie staan, nauwelijks reactie in de zaal opriep. Zelfs toen, door de discussie, een stemming over een amendement om de gekozen Minister-President op te nemen onder de in de inleiding genoemde punten waaraan een nieuwe staatsrechtelijke structuur zou moeten tegemoetkomen, getrokken werd in de sfeer van "De gekozen MP moet in ons banier staan", bleek de zaal het daarmee niet eens : het amendement werd met grote meerderheid verworpen.

VARIA

De situatie was tijdens de discussies over Statuten, Huishoudelijk Reglement, Alternatieven, Amendementen en wat dies meer zij soms zo ingewikkeld, dat zelfs kamerleden er niet meer uit wijs konden en over wijziging van het Programma gingen spreken.

Voortaan kan een derde van de bestuursleden een beslissing om een schenking te aanvaarden tegenhouden. Als men dan weet, dat veel bestuursleden hun declaraties wel indienen bij de Penningmeester, doch het te vorderen bedrag als schenking aan D'66 doen toekomen, kan men zich voorstellen als een derde van de hoofdbestuursleden op een gegeven moment een declaratie eens wel wil innen.

--- 0 ---

Statutair ligt vast, dat er in D'66 niet bij volmacht gestemd mag worden. Als we dus de kring van deelgenoten in de beslissingen willen vergroten is er over enige jaren behoefte aan een D'66-stadion om ALV's te houden.

--- 0 ---

Stel je eens voor Rood als voorzitter van de Tweede Kamer; voor het kerstreces alle begrotingen behandeld.

--- 0 ---

Meer dan 70% van de in Arnhem aanwezigen verdiende 15 duizend gulden of meer. Dat is niet zo zeer een aanwijzing over de sociale afkomst van de leden als wel een duidelijke aanwijzing dat D'66-congressen veel te duur zijn.

--- 0 ---

Hoewel er zeker 10 Hagenaars in Arnhem waren, kreeg de enige Haagse kandidaat voor het Hoofdbestuur, Groot, slechts 5 eerste-voorkeurstemmen.

BARK

ARNHEMSE BALLETTJES

(%) Het is erg vervelend voor de democratie om het te moeten zeggen, maar een dalend aantal congresgangers leidt tot een duidelijke verbetering in de kwaliteit van het overleg. Ook zijn dan de congresvoorzitters minder gespannen.

(%) Waarachtig ! Zondag zat hij er weer, achter de groene tafel. Humanistisch verbond, VPRO, D'66, je klutst het op het laatst wel een beetje door elkaar. Hoe was het nou ook alweer, open deelneming en vrijzinnig programmablad of open programmablad en vrijzinnige deelneming ? In het kort : Tien congressen over Rood.

(%) Op het congres in Arnhem bleek bij één kwestie heel duidelijk het nadeel van een al te formele behandeling van statuten en huishoudelijk reglement. In het concept was voorgesteld een of meer kandidaten voor de Kamerverkiezingen regionaal aan te wijzen. Aanvankelijk had de reglementencommissie het voornemen het congres een alternatief voorstel voor te leggen, waarbij alle kandidaten landelijk zouden worden bepaald. Men heeft hier van afgezien, omdat het vermoeden bestond dat in sommige streken van het land behoefte zou bestaan aan een regionale kandidaat. Tot nu toe heb ik echter nog niemand gevonden die daaraan nu zo'n speciale behoefte had binnen het huidige kiesstelsel. Iedereen vermoedt echter dat zijn búrman er wel behoefte aan heeft.

Op grond van dit onbewezen vermoeden is er op het congres in het geheel niet over gediscussieerd. Het voorstel van de reglementencommissie is zonder slag of stoot aangenomen. Had men de zaak ter discussie gesteld, dan zou het reglement er nu volkomen anders hebben uitgezien. Daar ben ik van overtuigd.

(%) Er moesten 11 nieuwe bestuursleden worden gekozen uit 16 kandidaten. Anders gezegd : er moesten 5 mensen afvallen. De kiezers hadden het niet eenvoudig, want de kandidaten waren in het algemeen van goed gehalte. Ditmaal werd niet het systeem gevolgd van een kort praatje door de kandidaten. In plaats daarvan werden ze ieder aan een tafeltje gezet, waarna iedereen de gelegenheid had ze te ondervragen, Hiervan werd een druk gebruik gemaakt. Eén van de kandidaten, de heer Nooteboom, beval daarbij de mensen aan niet op hem te stemmen. Een andere candidaat vermeldde in zijn autobiografie dat hij oud lid van de NVSH was, daarbij in het midden latend of dit het gevolg was van geestelijke dan wel van lichamelijke veranderingen. Er werd gestemd volgens het systeem van den Bergh, waarbij de kiezers de kandidaten aangeven in volgorde van voorkeur. Met de geheimhouding werd het niet al te nauw genomen. Alle stembiljetten waren genummerd. Bij het inleveren werden ze gelijk opengemaakt. Er werd alleen om gelachen, niet om gehuild. De tellingen en berekeningen werden door een tiental mensen uitgevoerd. Ze waren in een uurtje klaar. De uitslag wordt elders in dit nummer gegeven.

(%) De Volkskrant had een veelbelovend journalist naar het congres gezonden. Hij had twee dingen geconstateerd die het vermelden waard waren : het door het congres kiezen van een partijvoorzitter (dit is niet gebeurd en kan ook niet gebeuren, want het bestuur kiest zijn eigen voorzitter) en het percentages congresgangers met een inkomen boven f 15 000. Hij zal het nog ver brengen in de journalistiek.

(%) Uit een oogpunt van publiciteit is het weekend een slechte tijd voor congressen. In de concurrentieslag met de sport en de verkeersongelukken legt de politiek op maandag het loodje.

(%) Als we constateren dat mevrouw Jettie Smits van Waesberghe-Bakker de rode vlag is op de modderschuit van het overigens geheel mannelijke bestuur, dan zal wel niemand zich gegrepen voelen. Om ieder misverstand te voorkomen : dat 'rood' is geen politieke indicatie, doch een van haarkleur.

----- 0 -----

PERS OVER HET CONGRES

Na "Leiden" konden wij schrijven dat de meeste kranten een redelijk goed verslag hadden, behalve de Telegraaf. Nu, na "Arnhem", kan dat weer gezegd worden, maar met één verschil. Inderdaad mogen we over de meeste kranten weer niet ontevreden zijn en was de Telegraaf niet beter dan na Leiden, maar nu heeft zich het curieuze feit voorgedaan dat de Telegraaf nog bij lange na niet het slechtst was. Verreweg het bontst maakte het nu de Volkskrant, die meende aan een tweedaags congres van een belangrijke politieke partij een stukje van niet meer dan $4\frac{1}{2}$ x $5\frac{1}{2}$ cm te behoeven wijden. Dit bevatte dan bovendien nog in het geheel geen informatie die met de behandelde stof verband hield. Blijkbaar vond de redactie de genomen besluiten minder belangrijk dan het bij één van de "ijkvragen" aan het licht getreden feit, dat 72% van de aanwezigen meer dan 15 000 gulden belastbaar inkomen per jaar

verdiende. Daarvoor kon tenminste nog wel ruimte worden gevonden. (Overigens, het is wel een reden tot ernstige bezorgdheid, dat slechts 28% der congresgangers een inkomen had beneden 15 000 gulden. In dit opzicht was het congres stellig niet representatief voor de partij als geheel. Dat maakt het waarschijnlijk dat de congreskosten voor een groot deel der leden een beletsel moeten zijn geweest. Maar op die manier komt er van "open deelneming" niets terecht !).

De Telegraaf wijdde wel een opvallend stukje en aardig wat plaats aan D'66, maar besteedde dit vrijwel uitsluitend aan een gedeelte uit de rede van Van Lookeren Campagne, waarin deze zijn bezorgdheid uitsprak over het geringe ledental in verhouding tot de verwachte aanhang bij verkiezingen. Wat de Telegraaf hiervan - uit z'n verband gelicht - aanhaalde had duidelijk de teneur van : stem straks maar niet op D'66, want ze hebben toch de mensen niet om jullie behoorlijk te vertegenwoordigen. (x)

NOGMAALS : PRAGMATISME
door W.S.A.N. Gorter

Het artikel van M.L. Wijvekate getiteld "Programma-partijen, Pragmatisme en D'66", verschenen in Peperbek van november, verdient n.o.m. bijzondere aandacht. De erin behandelde probleemstelling - voor D'66 van het grootste belang - prikkelt de lezer tot kritisch mee- en verderdenken. In onze beschouwing trachten wij daarvan een voorbeeld te geven in de verwachting dat meer lezers naar de pen zullen grijpen. Het verdient aanbeveling het artikel zelf van Wijvekate er nog eens bij te nemen omdat wij niet elke te bespreken regel kunnen overschrijven of samenvatten. De onderstaande punten corresponderen met de alinea's van W's artikel.

1. De definitie van "algemeen belang" lijkt ons zeer juist als uitgangspunt. Wij zouden echter, iets gewijzigd, willen spreken van: "de optimale situatie waarbij alle betrokken partijen (er zullen er in het algemeen méér dan twee zijn) wat water in hun wijn moeten doen, doch waarin de totale bevrediging van partijen gezamenlijk zo groot mogelijk is." Als kanttekening zouden wij hier willen toevoegen dat de betrokken partijen, waaronder men beroepsgroepen, klassen of standen en andere al dan niet georganiseerde gemeenschappen en enkelingen zal moeten verstaan, door de desbetreffende overheidsdaad in hun levenswijze en zelfs in hun bestaan kunnen en niet zelden zullen worden beïnvloed. Groepen en enkelingen zijn immers in de politiek geen statistische gegevens. De politieke overheid kan namelijk menen dat sommige groepen moeten worden verzwakt en andere versterkt. Het bevorderen van het "algemeen belang" brengt niet mee dat de status quo als een beginsel in de maatschappij moet worden gehandhaafd. Maar, dachten wij, D'66 dient zich wél op het standpunt te plaatsen dat elke groep die een nuttige of aanvaardbare plaats in de maatschappij bekleedt, als zodanig tenminste moet worden gehandhaafd. Wanneer D'66 ook maar één groep van haar belangstelling uitsluit, wordt D'66 zelf een ideologische groepspartij.

2. Met de stelling dat het een taak is van de politieke partijen om een communicatiesysteem te vormen tussen overheid en bevolking kunnen we instemmen. Een soortgelijke taak op dit punt heeft overigens de pers. Dat de volgens een districtenstelsel gekozen vertegenwoordigers ieder in hun eentje deze taak tegenover enige (tientallen) duizenden kiezers zouden kunnen vervullen is natuurlijk een illusie.
- 3 en 4. Ten aanzien van de omschrijving van "programma-partijen", waaronder D'66 niet zou moeten worden gerekend, wijkt W. af van de in D'66 gebruikelijke aanduidingen, maar wij geloven dat die afwijking de probleemstelling verheldert. D'66 noemt zichzelf zowel een programmapartij als een pragmatische partij, zulks in tegenstelling tot (de) andere namelijk dogmatische, ideologische of beginselpartijen. Nu vindt men inderdaad in het politiek program van D'66 een aantal punten, waarvan men niet kan zeggen dat zij de enig mogelijke logische toepassing vormen van een pragmatisch uitgangspunt dat het algemeen belang als bovenomschreven voor ogen stelt. De onzekerheid ligt nl. hierin, dat men, uitgaande van het algemeen belang, de waarde en bestaansrechtvaardiging van de verschillende groepen en enkelingen niet wetenschappelijk kan vaststellen. Deze waarde is o.m. afhankelijk van enerzijds politieke en maatschappelijke macht (prijsregeling, werkstaking, verbindingen met het buitenland, enz.) en anderzijds van de marktwaarde dier groepen en enkelingen. Nu blijkt in de praktijk dat ons oordeel over de vraag hoe deze twee elementen "macht" en "marktwaarde" in onze pragmatische oordeelsvorming over algemeen belang een rol moet worden toebedeeld, nog zeer afhankelijk is van de oude ideologieën, die D'66 echter als politieke leidraden formeel heeft afgezworen. De omstandigheid dat over positieve aspecten van die ideologieën in D'66 dus niet mag worden gesproken, is daarom zo gevaarlijk, omdat de ideologieën compleet met negatieve aspecten als 't ware zijn ondergedoken en aldus ondergronds in D'66 wel degelijk voortwoekeren. Men kan dit voortwoekeren bijv. constateren aan de uitgesproken tendens van vele D'66-ers om met bepaalde bestaande ideologische politieke partijen in stembusakkoorden of gemeenschappelijke lijsten enz. samen te werken in plaats van alle energie te richten op het verder ontwikkelen van een partijprogram, ontworpen dóór en aanvaardbaar vóór alle acceptabele klassen, standen, groepen en enkelingen en dan verder als niet-gouvernementele noch oppositionele partij alles te steunen dat bij het partijprogram past en te bestrijden wat er niet bij past. Aldus ware te streven, in voortdurende communicatie met alle kaders en kiezers, naar "oplossing in groter verband" van alle bestaande partijen. Elk verwijt dat wij niet zouden meehelpen het land "regeerbaar" te maken zouden wij kalm moeten terugwijzen naar de andere kaders en kiezers. Het is nl. het veel-partijen systeem dat het land niet-regeerbaar maakt en dit kan uiteindelijk de kiezer - die immers het laatste woord heeft - pas begrijpen indien hij het systeem werkelijk ziet vastlopen.
- Wij moeten in menselijk, wetenschappelijk en politiek opzicht dóór de ideologieën heen "doorstoten" naar de erachter liggende maatschappelijke en culturele groepen en met deze overleggen.
- 5,6,7,8,9 en 10. Over deze alinea's thans nog slechts enkele woorden. Met het belang van een methodologische aanpak stemmen wij geheel in: zie ons artikel in Peperbek van september, getiteld "De scheidslijnen die D'66 zoekt" en onze enquête over de Vermogensaanwasdeling in de Peperbek van december; ideologie dient te worden vervangen door methodologie. Wel willen wij opmerken dat zoveel mogelijk de politici zich tot deskundigen en de deskundigen zich tot politici moeten

opwerken. Niets is verwerpelijker dan een gevecht om de voorrang.
Wij hebben beide groepen in onderlinge wisselwerking hard nodig!

SPAANSE PEPERS

- . De moeilijkheden van de rietsuiker-producerende landen kunnen de EEG geen biet schelen
--- 0 ---
- . D'66 na Arnhem : een gereguleerde beweging is een contradictio in terminus
--- 0 ---
- . Gelet op de gemiddelde leeftijd van het nieuwe hoofdbestuur (net 40 jaar) kan men D'66 gevoegelijk een jeugdbeweging noemen
--- 0 ---
- . De beslissing om de franse franc niet te devalueren toen iedereen dat verwachtte behoeft eigenlijk geen verwondering te wekken, de Fransen zijn wel vaker tegendraads : de Nato noemen ze OTAN, de UNO noemen ze ONU en in democratische verkiezingen kiezen ze zich de grootste autocraat sinds Napoleon tot president
--- 0 ---
- . Iemand met een klontje in het suikerriet sturen
--- 0 ---
- . V P R O o d
--- 0 ---
- . Franse bezuinigingen : een slag voor de Force de Frappe
--- 0 ---
- . In door de regering gevorderde, resp. door de VARA ter beschikking gestelde, zendtijd hebben de heren de Jong en den Uyl achtereenvolgens niet uiteengezet waarom er 225 miljoen extra voor de NATO nodig was en niet uiteengezet waarom de PvdA bezwaren had tegen 225 miljoen extra voor de NATO
--- 0 ---
- . Om zijn eigen brilliancy te doen uitkomen moest Nixon wel een kabinet samenstellen uit louter middelmatige en onbekende figuren
--- 0 ---
- . Japie : Als ik in de spiegel kijk, wordt links rechts en rechts wordt links maar boven blijft boven en onder blijft onder. Kan iemand mij uitleggen hoe dat zit ?
--- 0 ---
- . Piket is lid van de Gemeenteraad, Provinciale Staten en de Eerste Kamer. Jammer voor hem dat de Tweede Kamer er niet meer bij kan. Wat zou zo'n man eigenlijk als beroep opgeven ? Vertegenwoordiger ?
--- 0 ---
- . Zegswijze in Zuid-Vietnamese kringen in Parijs : Het is beter dat zij hun leven verliezen dan wij ons gezicht

STEEKPROEFVERGADERINGEN : HET EERSTE EXPERIMENT MISLUKT

Vrijwel onmiddellijk na het Helmondse congres in december 1967 werd een begin gemaakt met de voorbereidingen voor een te houden eerste steekproefvergadering van D'66. Het enthousiasme voor de steekproefgedachte was vanuit het congres zonder meer overgegaan op de leden van de steekproefcommissie (vroeger : Panelcommissie). De onmiskenbare aanleg van vele D'66-ers om bepaalde zaken op hoog theoretisch niveau tot op het bot uit te benen, bleek weldra jammer genoeg ook hier in sterke mate aanwezig. De mate van betrouwbaarheid, de aseleetheid en het opkomstprobleem bleken bijzonder moeilijke en tijdrovende onderwerpen te zijn. Het gevolg was dat het aantal leden ter vergadering al gauw vrij sterk terugliep. De besluiteloosheid binnen de steekproefcommissie, gekoppeld aan de grote financieringsmoeilijkheden zorgden voor een toestand, waarin duidelijk gesproken kon worden van een impasse. Toen echter zomer 1968 K.L.M.-gezagvoerder Stroethoff uit Limmen op een hoofdbestuursvergadering het aanbod deed de eerste steekproefvergadering te financieren, leek de zon plotseling door te breken. Mede uit het gevoel dat in bepaalde opzichten het houden van een steekproefvergadering werd tegengewerkt, stelde hij zeer nadrukkelijk een tijds-limiet.

DATUM

In een vrij spoedig hierna gehouden vergadering van de steekproefcommissie bleken de theoretische bezwaren plotseling niet meer zo zwaar te wegen. Een bestuur werd geformeerd (voorzitter Nooteboom, secretaris Koenen) en men besloot het experiment te wagen. Op 7 september 1968 zou de eerste steekproefvergadering worden georganiseerd.

Dit tijdstip werd gekozen omdat :

- a. de politieke belangstelling na de vakanties weer sterk opleeft
- b. het feit, dat een week hierna het Leidse congres zou worden gehouden, stimulerend zou werken
- c. de kosten van de steekproefvergadering (zaal, reiskosten uitgelote leden) alleen door het Noord-Hollands D'66-lid zouden worden gedragen, op uitdrukkelijke voorwaarde dat de steekproefvergadering vóór het congres in Leiden gehouden zou worden.

ONDERWERPEN

Als mogelijke onderwerpen voor deze eerste steekproefvergadering waren voorbereid :

- a. voorkeurstemmen
- b. alternatieve dienstplicht
- c. subsidie politieke partijen
- d. spaarloon.

Drie van deze vier onderwerpen waren al zodanig uitgewerkt en besproken dat ze geschikt geacht konden worden voor een steekproefvergadering. De schriftelijke informatie over deze onderwerpen was bijna 'verzendklaar'. Er zijn uiteenlopende meningen over de aard van de aan de orde te stellen onderwerpen voor een steekproefvergadering. Ik bestrijd be-slist de mening dat alleen onderwerpen, die onmiddellijk om een uit-spraak vragen, aan een steekproefvergadering dienen te worden voorge-legd. In principe kan ieder onderwerp, dat belangrijk genoeg en vol-doende eenvoudig te brengen is, geschikt zijn voor een steekproefver-gadering.

RESPONS

Het Dagelijks Bestuur had als norm gesteld, dat ten hoogste 10 van de 50 uitgesloten leden negatief mochten reageren op de schriftelijke uitnodiging. De mogelijkheid van het aanwijzen van een plaatsvervanger - in geval van verhindering - was in de uitnodigingsbrief sterk benadrukt. Toch had één week voor de geplande datum, toen ongeveer 32 van de de 50 antwoorden waren binnengekomen, het aantal negatieve reacties de norm overschreden, en moest worden besloten tot het niet laten doorgaan van dit eerste experiment.

SUGGESTIES

Overwogen dient te worden bij een volgende steekproefvergadering :

- a. direct na de uitloting de plaatselijke secretarissen in te schakelen, om een snellere en meer positieve beantwoording mogelijk te maken
- b. de uitgelote leden, die niet bereid zijn aan welke steekproefvergadering dan ook deel te nemen - d.w.z. de niet-geïnteresseerden -, aselekt te vervangen.

Het bestuur van de steekproefcommissie heeft zijn functies ter beschikking gesteld. Wellicht zijn de heren J.J. Voswinkel (Rijswijk), F.C.M. van Leeuwen (Delft) en H. Geelen (Den Haag) bereid een volgende steekproefvergadering voor te bereiden.

KOENEN

CUMULATIE

(%) De heer Matser, de volgend jaar met pensioen gaande burgemeester van Arnhem, is een energiek en verdienstelijk man. Reeds in het verzet heeft hij dat laten blijken. Over zijn persoon hier niets dan goeds. Laten we nu echter eens zijn voornaamste functies onder elkaar zetten :

- burgemeester van Arnhem
- leider KVP-fractie in de Staten van Gelderland
- lid van de Eerste Kamer
- ondervoorzitter Vereniging van Nederlandse Gemeenten
- lid partijbestuur KVP
- vice-voorzitter AVRO-RTN.

Daarnaast ziet men zijn naam geregeld verschijnen in verslagen van bedrijven, organisaties en verenigingen. De heer Matser is slechts één voorbeeld uit honderden. Hij behoort daarbij nog niet eens tot de 200 van Mertens. Twee ernstige bezwaren vallen tegen een dergelijke cumulatie in te brengen.

1. Het is fysiek onmogelijk al deze functies goed te vervullen. Als iemand een verantwoordelijke functie bekleedt, dan wordt van hem verwacht - en daarvoor wordt hij ook betaald - dat hij daarvan niet alleen een dagtaak maakt, maar er ook buiten de normale werkuren in principe voor beschikbaar staat. Dit kunnen de heer Matser en zijn mede-cumulanten niet waar maken. In lagere posities zou men daarvoor op staande voet worden ontslagen. Waarom dit meten met twee maten ?

2. Bepaalde combinaties van functies zijn onoirbaar. Daartoe behoort zeker de combinatie burgemeester van een gemeente/lid van de Provinciale Staten. Een andere weliswaar gangbare, maar daarom niet minder ongewenste combinatie is die van Eerste Kamer-lid en partijbestuurder. Tenslotte kan men zich afvragen of het wel juist is dat een burgemeester zich beschikbaar stelt voor semi-commerciële functies als voorzitter van de RIN en later vice-voorzitter van de combinatie met de AVRO.

Het meest trieste van dit alles is dat het zo doodgewoon wordt gevonden en dat het ook nog wel een Nederlandsche Leeuw oplevert.

WAARTOE EEN TRAMRIT MET LIJN 11 NOG MEER LEIDT
Door P.W. van Baarsel

In een vorig artikel heb ik, op grond van officiële gegevens en eigen waarneming uiteengezet, dat de reissnelheid voor de Haagse trams met gemiddeld 5 km/h zou toenemen als de trams op vrije banen konden rijden. Een verdere winst van 4 km/h zou mogelijk zijn als deze vrije banen bovendien kruisingsvrij zouden zijn.

Tenslotte stelde ik de vraag of de maximum loopafstand naar de halteplaatsen - nu als norm 500 meter - vergroot zou moeten worden om de reissnelheid nog eens een paar km/h te verhogen.

Als ik een rechthoekig stratenplan beschouw met trambanen eveneens met vierkante mazen, maaswijdte 500 m, met op de knooppunten de halteplaatsen, dan wordt de maximum loopafstand 500 meter. De gemiddelde afstand tot de haltes is 250 m en de gemiddelde loopafstand van huis naar halte en van halte naar bestemming wordt 500 meter. In het algemeen zal het minder zijn: veel bestemmingsplaatsen liggen dicht bij een halte (stations), andere bestemmingsplaatsen zijn niet streng bepaald (winkelstraten).

Uit de tabel die in het vorige artikel gegeven was, is op te maken, dat bij het vergroten van de halte-afstand van 500 tot 800 meter de reissnelheid 4 km/h stijgt.

Ik wil nu voor een paar gevallen nagaan hoe de verplaatsingstijd en de verplaatsingssnelheid afhangt van de ritlengte.

I. de toestand nu : halteafstand 500 m
 looptijd voor 500 m : 6 min.
 wachttijd : 5 min.
 reissnelheid : 19 km/h

ritlengte (km)	2	4	6	8	10	13
verplaatsingstijd (min.)	17	23,5	30	36	42,5	52
verpl.snelheid (km/h)	7	10	12	13,5	14,5	15
idem bij overstapje		8,5		11,5		13,5

II. de toestand als bij I. echter met een reissnelheid van 28 km/h.

ritlengte (km)	2	4	6	8	10	13
verplaatsingstijd (min.)	15,5	19,5	24	28	32,5	38,5
verpl.snelheid (km/h)	8	12	15	17	18,5	20
idem bij overstapje		10		14,5		18

III. de toestand waarbij : halteafstand 800 m.
 looptijd voor 800 m : 9,5 min.
 wachttijd : 5 min.
 reissnelheid : 32 km/h.

ritlengte (km)	2	4	6	8	10	13
verplaatsingstijd (min.)	18,5	22,5	26,5	30	33,5	38,5
verpl.snelheid (km/h)	6,5	10,5	13,5	16	18	20
idem bij overstapje		9		13,5		18

Uit de tabellen blijkt in de eerste plaats, dat het weinig zin heeft de tram te nemen voor afstanden korter dan 2 km. In de tweede plaats blijkt eruit, dat de tram onder ideale omstandigheden (geval II met vrije en kruisingsvrije banen) het op middellange trajecten (4 km) nog aflegt tegen de fiets en op langere trajecten tegen bromfiets en auto. Tenslotte blijkt, dat het vergroten van de halteafstand geen zin heeft.

De algemene conclusie zou kunnen luiden :

De H.T.M. kan onder de huidige omstandigheden de verplaatsingssnelheid nauwelijks vergroten en deze snelheid is zodanig, dat je er geen automobilist de auto mee uit krijgt.

Het ziet er naar uit, dat de H.T.M., om meer vervoersvraag te krijgen, moet hopen dat het particuliere verkeer vastloopt en dat het aantal parkeerplaatsen bij de bestemmingen onvoldoende zal zijn voor een nuttig gebruik van de auto. Dat de automobilist hardnekkig vasthoudt aan zijn eigen vervoermiddel blijkt wel hieruit, dat er gevallen bekend zijn dat men het er voor heeft extra vroeg van huis te gaan, opdat een gunstige parkeerplaats tijdig bereikt kan worden. Op de parkeerplaats wordt dan de tijd gekort met het nuttigen van het ontbijt en het lezen van het ochtendblad.

Voor de auto is, voor zover mij bekend, nog nooit de verplaatsingssnelheid gemeten.

Als ik veronderstel, dat de maximum snelheid 50 km/h is, dat verder per 500 meter éénmaal moet worden gestopt, 10 seconden gewacht en moet worden opgetrokken, dan wordt de reissnelheid 30 km/h.

Als ik bovendien veronderstel dat er voor het starten, het wegzetten op de parkeerplaats en het lopen naar de bestemming in totaal 5 minuten nodig zijn, dan ziet de overeenkomstige tabel er voor de auto als volgt uit :

ritlengte (km)	2	4	6	8	10	13
verplaatsingstijd (min)	9	13	17	21	25	31
verpl.snelheid (km/h)	13,5	18,5	21	23	24	25

Als ik de cijfers van deze tabel vergelijk met die van de vorigen, dan is het duidelijk, dat de auto het wat de verplaatsingssnelheid altijd wint van de tram, ook al zou die op geheel vrije en kruisingsvrije baan rijden.

De vraag kan nu worden gesteld, of als tegenhanger van het particulier autoverkeer een gelijkwaardig openbaar vervoer moet worden nagestreefd. Als alle bestemmingsplaatsen in de toekomst ook gemakkelijk bereikbaar zouden zijn met voldoende parkeermogelijkheden, zou het verspilling van energie en geld zijn naar een gelijkwaardig openbaar vervoer te streven. Dan is zelfs dit papier en deze inkt verknoeid. Misschien is dat trouwens toch wel het geval.

Over de beantwoording van de bovengestelde vraag hoop ik in een volgend artikel terug te komen.

OF NIET SOMS ?

Klasse-recht ?

Onlangs heeft het Algemeen Handelsblad een lezersenquête gehouden over het onderwerp misdaad en straf. Eén van de te beantwoorden vragen luidde aldus :

"Bent u het eens met de stelling, dat het Wetboek van Strafrecht zo is ingericht, dat de belangen van de heersende klasse het meest worden gediend ?"

Van de totaal 2182 respondenten bleek 78% het oneens met deze stelling, hetgeen bij een zo'n moeilijk te overzien onderwerp geen verrassing behoeft te zijn. Interessant was echter ook dat nog altijd 11% het met deze stelling eens was. Vooruitlopend op verdere publicaties van de resultaten en conclusies in de krant is het aardig er op te wijzen dat geen enkele van de grotere politieke partijen in Nederland enige aandacht schenkt aan de mogelijkheid dat ons strafrecht misschien tekenen van klasse-recht vertoont.

Zo kan men bijv. stilstaan bij het feit dat tal van kleine financiële delicten bij opsporing leiden tot strafvervolging, terwijl alle mogelijke vormen van dubieuze verrijking ten laste van de gehele gemeenschap niet hiervoor in aanmerking komen. Waarschijnlijk is hier mede van invloed dat de kleine diefstal meer in het oog loopt dan een administratieve manipulatie of een dubieuze handelwijze op een ander vlak. Het is tekenend voor het gevoel van de gewone man dat deze zo vaak zegt : als je steelt, doe het dan goed; des te geringer is de kans dat je hiervan schade ondervindt.

In het belang van een rechtvaardiger inkomensverdeling zou men ook eens moeten onderzoeken en overwegen in hoeverre allerlei vormen van speculatie en prijsopdrijving onder de noemer delict gebracht zouden moeten worden.

?????

Peperbus

Nog maar nauwelijks ontkomt premier De Jong aan zijn tweede peperbus in enkele maanden tijds door zijn argument tegen bestudering van de mogelijkheden van burgerlijk verzet en de publicatie daarvan, zoals gevraagd door Van der Spek : " ..... en niet te voelen voor van bovenaf georganiseerde beïnvloeding van het publiek, hetgeen een dictatoriaal karakter zou kunnen dragen".

?????

Zoals duidelijk is gebleken leven er in Engeland velen met racistische denkbeelden die vooral naar boven komen in tijden van werkloosheid en andere moeilijke situaties. Deze Engelsen voelen zich heel goed vertegenwoordigd door het Lagerhuis-lid Enoch Powell. Deze heeft vrijwel alleen talrijke aanvallen en aantijgingen moeten doorstaan van collega's in het parlement. Deze sterk persoonlijk gerichte aanvallen zijn echter moeilijk te plaatsen indien men er van uitgaat dat hij de spreekbuis is van vele landgenoten, hetgeen er nu gelukkig toe leidt dat deze opvattingen overduidelijk blijken en bestreden kunnen worden. In deze gedachtengang zou het dan ook onjuist zijn, door intimidatie of anderszins te bewerkstelligen dat deze geluiden vanuit een groot deel van de bevolking niet meer tot het parlement zouden doordringen.

?????

Imkamp tijdens de debatten over de Defensie-begroting

Fractielid Imkamp heeft zijn mannetje gestaan tijdens de debatten over de defensie-uitgaven op 27-11-68. Daar van zijn met interrupties en discussies doorspekte betoog slechts flarden tot de pers zijn doorgedrongen zullen hier enige fragmenten van zijn speech aan de vergetelheid worden ontrukkt.

.....
Imkamp : "We kunnen moeilijk het bestaan van invloedssferen ontkennen".

Kikkert : "Vindt de heer Imkamp wat de invloedssferen betreft, het geven van de vrije hand en een bezetting, het omverwerpen van de sovereiniteit, hetzelfde?"

"Ik kan mij niet voorstellen dat Amerika hier hetzelfde zou doen".

Imkamp : "Ik neem aan dat de heer Kikkert ook niet helemaal onbekend is dat er nog zoiets bestaat als Guatemala, dat er ook nog een Vietnam is, wat ook een invloedssfeer is en waar Amerika tenslotte, zonder dat Rusland zich in het conflict mengt, in zekere zin zijn gang kan gaan".

Kikkert : "Ik spreek niet over de escalatie in Vietnam, maar ik wil toch wel zeggen, dat er in de aanvang een uitnodiging was. Die zal men toch eerst moeten geven. Ik dacht dat het verschil hierin lag dat de één uitgenodigd werd en de ander zonder meer zei : ik kom".

Imkamp : "U wilt hiermede dus zeggen dat Amerika is uitgenodigd in Guatemala, de Dominicaanse Republiek en Vietnam. Nu, ik moet zeggen dat het een plezierige uitnodiging is, als men die met wapenen moet waarmaken".

.....
?????
----- 0 -----
VOORS-GEZETTE DISCUSSIE

Wij ontvingen van de Redactie van "Democraat" de volgende brief :

De plaatsing van onze brief dd. 29.10.68 met het daaronder geplaatste naschrift van de redactie in uw maandblad van december 1968 geeft ons aanleiding tot de volgende opmerkingen :

1. Het congresnummer van "Democraat" telde voor redactionele artikelen veertien pagina's, inclusief de voorpagina. Geen negen zoals de redactie van "Peperbek" (foutief) berekent.
2. Het door de heer Voors geschreven artikel heeft twee voortreffelijke reacties opgeleverd. Zie novemhernummer en decemhernummer van "Democraat".
3. Of een artikel volslagen dilettaantisch en onzinnig is, wordt beoordeeld door de redactie van "Democraat". Vandaar de plaatsing.
4. Hetzelfde geldt voor de opmerking op welke wijze en met welke artikelen een discussie op gang kan worden gebracht.

5. De oplage, de verspreiding en het geabonneerd zijn, lijken ons geen criteria voor het al dan niet plaatsen van een bijdrage.
6. Wat anti-abonnees zijn, is de redactie niet bekend. Wel weten we dat de oplage en het abonnee-aantal stijgende zijn. Ook na het door u verguisde artikel van de heer Voors.
7. De redactie van "Democraat" vindt het inderdaad goedkoop. Goedkoop iemand iets in de schoenen te schuiven zonder daarvoor enig bewijsmateriaal aan te dragen.

Hoogachtend,

Jan G. Huygens
Red. "Democraat"

----- 0 -----

VRAGEN OVER HET PANEL

Wij ontvingen een copie van de volgende brief aan het hoofdbestuur.

Ondergetekenden zijn indieners van de motie op het congres te Helmond, waarin u werd verzocht vóór de volgende ledenvergadering het panel bijeen te roepen om ervaring hiermee op te kunnen doen. Met ongerustheid hebben zij de uitvoering van deze motie gevolgd, zo ver dit mogelijk was. Na eerst verwarring over de financiële regeling en over de te stellen vragen werd uiteindelijk op een ongelukkig tijdstip (een week voor het congres in Leiden) over vragen die niet onmiddellijk een uitspraak vroegen (en dus niet in een panel thuishoren) een klein panel bijeengeroepen. Ons inziens was hierdoor dit panel tot mislukken gedoemd en kan moeilijk als "ervaring opdoen" gelden.

Wij betreuren het ten zeerste dat hierdoor thans geen ervaring met een panel ter beschikking staat nu op het a.s. congres in Arnhem hierover beslissingen genomen moeten worden.

Gaarne verzoeken wij u daarom op het a.s. congres in de verantwoording van uw beleid ook uitvoerig aandacht te besteden aan het verzoek van het Helmondse congres aan het Hoofdbestuur om een panel bijeen te roepen.

Met de meeste hoogachting,

J.J. Voswinkel	Rijswijk
F.C.M. van Leeuwen	Delft
M. Geelen	Den Haag

R.I.P.

Op 15 december is te Arnhem tijdens het aannemen van de begroting 1969, kalm en onopgemerkt overleden een van de frisse ideeën van D'66, genaamd Panel, alias steekproefvergadering.

DE P.O.P.-GROEP TREKT OP !

Vreest en beeft, oh DemocratenZesEnZestig ! Wederom marcheert de alom zo gevreesde machtige Groep der Poppen op. Weest niet vermetel ! Legt hen niets in de weg, zo gij uw politieke leven redden wilt. Vergeet toch vooral die heerlijke beloningen niet, die deze Groep u in het vooruitzicht stelt, indien gij braaf geld bijeenbrengt voor onze verkiezingscampagne. Gij, jonge lieden in D'66; gij, industrie-magnaten ! Was deze oproep van de P.O.P.-groep niet speciaal aan u gericht ? Reeds nu overvleugelt deze fiere groep de andere commissies in onze geliefde partij. Reeds nu schrijven zij brieven naar instellingen over buitenlandse en sociaal-economische kwesties. Juicht werkgroepen, over de offerbereidheid der Poppen. Onbezoldigd nemen zij u werk uit handen, lasten van uw rug ! Partijgenoten ! Buigt u in het stof en steunt deemoedig de Groeps-Kommandant.

Een waarschuwing van een eenvoudig lid . . . .
(Meerts geheten).

Naschrift van een redacteur (Bark geheten) :

De omstandigheid dat ik zowel van de P.O.P.-groep als de Publiciteitscommissie "lid" ben mag voor Meerts nooit aanleiding zijn beide nu ook maar op één hoop te gooien.

--- 0 ---

DE EKSPERIMENTELE MAATSCHAPPIJ

Zaterdag 14 december is aan het Bezuidenhout 51 het tehuis geopend waar de ongeorganiseerde jeugd van Den Haag onderdak zal vinden. Het huis is door de gemeente ter beschikking gesteld voor de symbolische huurprijs van f 10,-- per jaar.

De opening had blijkens de uitnodiging zullen geschieden door burgemeester Marijnen. Hij had naast de muziekhoeke een ladder kunnen beklimmen tot die sport, passend bij zijn status en vandaar de jongelui kunnen toespreken. Jammer, dat de burgemeester de kans, het evenwicht te bewaren in het contact met de verschillende groepen van de Haagse burgerij niet heeft aangegrepen; hij kwam niet.

Het merendeel van de jongeren, die hier regelmatig komen, verwerpt de huidige maatschappij zoals bijvoorbeeld de machtsstructuren - het gezag, machtsmisbruik van chefs tegenover ondergeschikten - en de veelal geestdodende arbeid in bureau of werkplaats, waarbij slechts één klein deel van de totals mens "aan bod" komt.

Zij stellen daar het positieve beginsel tegenover van het op elk moment van de dag "volledig mens" te willen zijn. Neem ze dat eens kwalijk ! De gedachten over hoe dat in de maatschappij verwezenlijkt moet worden zijn wat ongeordend, maar ze willen tenminste over de problemen nadenken.

----- 0 -----

ALS DE EERSTE BURGER VAN DEN HAAG NIET DE BESTE WIL ZIJN, DAN MOET DE EERSTE MAAR DE BESTE ZIJN.

PROVINCIALE POLITIEK ZUID-HOLLAND (I)

De hiernavolgende personen hebben zich bereid verklaard de provinciale politiek in Zuid-Holland aan te pakken.

1. A.R.I. Aris, Leidschendam
2. D. Bark, Den Haag
3. P.C. Boevé, Schoonhoven (lid landelijke coördinatiecommissie provinciale politiek)
4. J. de Bres, Leiden idem
5. A.R. van der Burg, Den Haag
6. W.C. Fiege, Den Haag
7. F. van Gelderen, Den Haag
8. W. Hartemink, Naaldwijk (Westland problematiek)
9. J.G. Huygens, Den Haag
10. A.P. van der Jagt, Rotterdam (Rijnmond)
11. D.A. Jonker, Gouda
12. J.L. Klerk, Reeuwijk
13. Mevr. A. Löbler-Polling, Rotterdam
14. H.K. Loose, Leiden
15. P. Peters, Leidschendam
16. E.P.S. Postuma, Rotterdam (Rijnmond)
17. E.H. Schuyer, Wassenaar
18. A.D.H. Simonsz, Den Haag
19. Mevr. H.C.M. Smits van Waesberghe-Bakker, Leidschendam (lid hoofdbestuur)
20. T. van Strien, Leidschendam
21. A. Wevers, Den Haag.

De voorbereiding en de eindredactie van het provinciale programma voor Zuid-Holland kan beschouwd worden als de voornaamste taak van de provinciale werkgroep. Er zullen contacten moeten worden onderhouden met:

- 1e. D'66-ers en overige inwoners van Zuid-Holland
- 2e. overheidsinstanties
- 3e. de landelijke coördinatiecommissie provinciale politiek
- 4e. het hoofdbestuur
- 5e. de landelijke politieke werkgroepen
- 6e. afdelingswerkgroepen gemeentepolitiek, en de betrokken coördinerende werkgroepen, zoals de werkgroep Westland, Rijnmond en Woningbouw van de Haagse agglomeratie.

Dit betekent dat er nog genoeg organisatorische problemen zijn om het hoofd te bieden. Wie wil er een stuk organisatie op zich nemen?

Telefoon : 070 - 392583. De werkgroep zelf kan bovendien aanmerkelijk worden uitgebreid. Aarzel niet. De provinciale politiek is ondenkbaar zonder een duidelijke inbreng van D'66.

Overweegt u een kandidatuur voor de Provinciale Staten? Dan gaarne zo spoedig mogelijk aan het werk in de werkgroep.

De werkgroep komt de eerstvolgende keer voltallig bijeen in Gouda, 8 januari 1969.

J.J. van der Kaaden
(tel. 070-392583)

----- 0 -----

Praktische wenken

Wie een brief ontvangt van een zekere Veerman of van ene Biesheuvel, moet hier niet te veel betekenis aan toekennen.

PROVINCIALE POLITIEK ZUID-HOLLAND (II)

De Werkgroep Provinciale Aangelegenheden-Zuid-Holland/Noord hield een eerste bijeenkomst, op 21 november, te Leidschendam.

De voornaamste resultaten van deze "kennismakingsronde" waren :

1. De werkgroep prefereert een beknopt landelijk basisprogram, dat met typisch Z.H.zaken kan worden in- en aangevuld, boven een uitgebreid landelijk program.
2. Voor een goede voorbereiding op verkiezingen en lidmaatschap prov. Staten is het gewenst, dat zo snel mogelijk door deelneming van leden uit de regio Z.H.-zuid de werkgroep wordt uitgebreid tot een prov. werkgroep Zuid-Holland (inmiddels geschied).
3. Hoewel aangenomen mag worden, dat verschillende leden van de werkgroep ook kandidaat voor P.S. zullen zijn, zal de werkgroep zich in principe niet bezighouden met werving en "opleiding" van kandidaten. Dit is een taak voor de regio. (Wel zal de werkgroep trachten zich, voorlopig op doe-het-zelf basis, enige vaardigheid in discussiëren en formuleren eigen te maken.)
4. Binnen het kader van de algemene doelstellingen van D'66 zal de werkgroep zijn werkzaamheden baseren op één drietal wenselijk geachte doeleinden :
  - a. ontwarring van de thans veelal dooreenlopende dubbelfunctie van het provinciaal bestuur als enerzijds het orgaan dat een leefbaar klimaat in de provincie moet scheppen en anderzijds een verlengstuk van de centrale overheid (autonomie en zelfbestuur);
  - b. ongeacht de beoordeling van de doelmatigheid van de provincie in zijn huidige vorm, zullen Prov.Staten optimaal gebruik moeten maken van hun bevoegdheden
  - c. werking en optreden van Gedeputeerde Staten zullen gemoderniseerd en gedemocratiseerd moeten worden.
5. Op korte termijn zal de werkgroep zich een inzicht trachten te verschaffen werkzaamheden en bevoegdheden van het Prov.Best.
6. De eerste vier hoofdstukken van het door Utrecht opgestelde conceptprogram zullen op de eerstvolgende vergadering ter discussie komen.

Vergadering P.S.

De vergadering van Provinciale Staten op 13 december werd door enige leden van de werkgroep bijgewoond. Als goede D'66-ers, geïndoctrineerd dat effectieve controle op het Bestuur het grondbeginsel van democratie is, was het meest opvallende verschijnsel dat over vrijwel geen enkel voorstel hoofdelijke stemming werd geëist. Het lijkt niet gewenst daaraan thans al een waarde-oordeel te verbinden, wel moet dit punt nauwkeurig bestudeerd worden door de werkgroep.

Een, goed, voorstel zij vermeld. Vooruitlopend op een wettelijke regeling, gaat Zuid-Holland het ambulancevervoer subsidiëren. De kern van de regeling is vervat in het eerste artikel, luidende (onderstreping van mijn (f) :

"Ten behoeve van gemeenten in de Provincie Zuid-Holland, welke gemeenschappelijk een voorziening hebben getroffen inzake de exploitatie van ambulance-automobielen voor slachtoffers van ongevallen en elk voor zich minder dan 100 000 inwoners tellen, verleent de Provincie in de kosten van die exploitatie een subsidie op grondslag en onder de voorwaarden vervat in de volgende artikelen."

BARK

van het Progressief Accoord November, opgesteld door Liesan Walta.

1. Samenvatting van het voorafgaande

Groepen jongeren uit D'66, Radikalen en PSJW zijn gaan samenwerken nadat zij gezamenlijk uit het Haags Jongeren Parlement waren gegaan (1 oktober jl.), met als voorlopig resultaat de P.A.N. = progressief akkoord november. Een belangrijk bestanddeel van de P.A.N. vormen de onafhankelijke jongeren. Toetreding van AR- en PvdA-jongeren wordt spoedig verwacht.

De belangrijkste doelstellingen van de P.A.N. zijn :

- het politiek bewust maken, door staatsburgerlijke vorming, van met name de Haagse jeugd, d.m.v. onder andere teach-ins, vergaderingen, demonstraties en andere akties;
- het werken naar een progressieve jongeren groepering.

Voor verdere uitwerking van bovenstaande verwijs ik u naar het persbericht van 11 november jl., gepubliceerd in de vorige Peperbek.

2. Voorlopige basispunten P.A.N. (ter omlijning van het begrip "progressief")

1. Bereidheid tot het nemen van risico's voor de vrede.
Streven moet gericht zijn op opheffen van NAVO en Warschaupakt.
2. De invloed van de Verenigde Naties moet worden versterkt.
Kommunistisch China dient in de V.N. te worden opgenomen.
3. Terugtrekking van alle buitenlandse troepen uit o.a. Vietnam en Tsjecho-Slowakije.
4. Erkenning D.D.R. en Oder-Neisse grens.
5. Nederland moet krachtig stelling nemen tegen diktatoren en vóór hun slachtoffers.
6. Erkenning van Biafra.
7. De ontwikkelingshulp moet drastisch worden verhoogd.
8. Invoering van de alternatieve dienstplicht.
9. Geen vervanging van een kabinet buiten de kiezers om.
10. Burgemeesters moeten rechtstreeks worden gekozen.
11. Onbepaalde vrijheid van demonstratie.
12. Verwerping van iedere vorm van diskriminatie.
13. Erkenning stakingsrecht voor iedereen.
14. Daadwerkelijke zeggenschap van de werknemers in de onderneming.
15. Rechtvaardige inkomens- en vermogensverdeling.
16. Recht op aanzienlijk hogere en welvaartsvaste sociale uitkeringen en het minimum-inkomen.
17. Investeringsplanning door de overheid (t.a.v. de investeringen in de ondernemingen).
18. Doeltreffende werkgelegenheidsplanning.
19. Meer sociale woningbouw en erkenning van het recht van iedereen op redelijk woongenot.
20. Invoering van een Nationale Gezondheidsdienst.
21. De overheid moet gezinsplanning mogelijk maken door o.a. :
- seksuele voorlichting op scholen;
- vrije verkrijgbaarstelling van voorbehoedsmiddelen.
22. Democratisering van het onderwijs o.a. door :
- medezeggenschap;
- studieloon;
- meer financiële middelen voor het onderwijs.

3. Diskussie-punten P.A.N.

1. democratisering van het leger/opheffing dienstplicht;
2. uittreding uit NAVO;
3. rechtstreekse verkiezing minister-president;
4. nationalisatie bank- en verzekeringswezen;
5. moderne vorm van distrikten-stelsel;
6. afwijzing economische machtskoncentraties.

4. Organisatie P.A.N.

Er zal geen voorzitter worden gekozen; de leiding van de vergadering berust steeds bij een ander lid van de P.A.N.

Iedere groepering stelt 1 kandidaat voor het PANIEK (P.A.N. intern eenheids comité), de vergadering stelt nog 3 kandidaten (waarvan minstens één onafhankelijke). De vergadering kiest alle kandidaten van dit organisatie comité. De taak van het PANIEK is het voorbereiden van de vergaderingen, akties, teach-ins, etc.

Een kandidaat is gekozen wanneer de meerderheid (de helft + 1) van de aanwezige leden schriftelijk zijn stem op hem heeft uitgebracht.

Iedere twee maanden treedt de helft van het aantal PANIEK-leden af, zodat geen van de comité-leden te lang zou kunnen aanblijven.

De sekretaris wordt voor een half jaar gekozen. Hij/zij heeft geen stemrecht. De sekretaris gehandelt uitsluitend zuiver organisatorische aangelegenheden, in opdracht van het PANIEK.

5. Benoeming PANIEK

Door de groeperingen worden voorgesteld :

Koos Bloemsma (PSJW)
Theo Schneider (Rad.)
Ton van de Wolff (D'66).

Door de vergadering worden de volgende kandidaten voorgedragen :

Henk Hoek (D'66)
Paul Meerts (D'66)
Ton van de Bosch (Rad.)
Hans van Tilburg (Onafh.)

De vergadering heeft van de bovenstaande kandidaten alle personen gekozen, met dien verstande dat Ton van de Bosch als sekretaris zal fungeren (Maartensdijklaan 549).

Volgende vergadering : donderdag 9 januari a.s. in
het Rood Centrum, Ruysdaelstraat 16.

----- 0 -----

Ontvangen giften

Door de heer X te A werd met toestemming van het bestuur een bedrag van f 18,5 miljoen gestort in het Fonds "Blijvend uitverkoren" voor bejaarde D'66-politici. De heer X heeft geen politieke ambities.

NOTA INZAKE UITVOERING PROVINCIALE- EN RIJKSWEGEN TEN NOORD-OOSTEN
VAN DEN HAAG

Naar aanleiding van de plannen van rijkswaterstaat voor de aanleg van rijksweg 14 met het daarbij behorende kruispunt Landscheidingsweg- rijksweg 4 heeft de commissie ruimtelijke ordening van de agglomeratie Den Haag van D'66 zich bezig gehouden met de voorgenomen aanleg van rijks- en provinciale wegen ten noord-oosten van Den Haag. Met het oog op de belangen van Wassenaar hebben vertegenwoordigers van de afdeling Wassenaar van D'66 aan het overleg deelgenomen. Het standpunt van bovengenoemde commissie is door de besturen van D'66 van de afdelingen Den Haag en Wassenaar aanvaard en is ter kennis gebracht van de Minister van Verkeer en Waterstaat, de Provinciale Planologische Dienst en de gemeentebesturen van Den Haag en Wassenaar. Een afschrift van de nota is gezonden aan de vaste commissie voor Verkeer en Waterstaat van de 2e kamer en aan de tweede kamerfractie van D'66, alsmede de regionale pers.

De nota ligt ter inzage op de adressen :
Robertaland 11, Den Haag
Klingelaan 30, Wassenaar.

----- 0 -----

BESTUUR

Het bestuur van de afdeling Den Haag van D'66 is thans als volgt samengesteld :

P.W. van Baarsel Statenlaan 23 tel. 559017	voorzitter, tevens contact coördinatie- commissie gemeentepolitiek en contact regio.
Dr.Ir. H. Geelen Sportlaan 299 tel. 680174	vice-voorzitter en leiding cursussen.
Mevr. R. Backer-Brakxhoofden Robertaland 11 tel. 854263	secretaresse.
J.J. Groot Landréstraat 981 tel. 396980	penningmeester, jongerencontacten en politiek café.
Mevr. A.H.M. Kloeth-Zwennis Regentesselaan 286 tel. 638168	leden-contacten.
Drs. D. Bark Ananasstraat 49 tel. 681915	provinciale politiek, contact publici- teitscommissie en Peperbek.
J.A. Lüschen 1e v.d. Boschstraat 173 tel. 837940	ledenadministratie en ledenwerving.

----- 0 -----

Ons is gevraagd eventuele geïnteresseerden te wijzen op een tweetal tijdschriften dat gratis verkrijgbaar is.

1. Maandblad van de Voorlichtingsdienst van de Europese Gemeenschappen; vier tot zes bladzijden met (veelal aan de optimistische kant gestelde) mededelingen en informatie over de Gemeenschappen. Van groot belang is de lijst van beschikbare publicaties, vouwbladen, brochures etc. op de achterflap.

Adres : Voorlichtingsdienst van de Europese Gemeenschappen
Alexander Gogelweg 22, Den Haag, tel. 070 - 334123

2. Intermediair. Tweewekelijks orgaan, ietwat snobistisch geannonceerd als "Informatie voor leidinggevende functionarissen". Bevat naast vele advertenties zeer lezenswaardige artikelen over zowel alpha- als beta-onderwerpen, waaronder : Staatsrecht, bestuursvormen, kiesstelsels, onderwijs, research, futurologie etc. Wordt gratis toegezonden aan hen die niet ouder zijn dan 45 jaar, een academische opleiding hebben voltooid in de exacte of sociale wetenschappen, of een hogere technische, hogere administratieve of hogere commerciële opleiding hebben voltooid. (Anderen : f 15,-- per jaar).

Adres : N.Z. Voorburgwal 262; postbus 3434, Amsterdam,
tel. 020 - 232950/226763.

----- 0 -----

GEMEENTERAAD

Ten gerieve van allen die geïnteresseerd zijn of nog zullen worden in het wel en wee van de Haagse Gemeenteraad de volgende mededelingen :

- . Allerhande mededelingen en stukken zijn te verkrijgen bij de heer Schoneveld, tel. 624121, toestel 205; kamer 2117.
- . De zeer behulpzame technische adviseur is de heer Van den Bree. Te bereiken op de publieke tribune of via de bode.
- . Namen, adressen, beroepen, functies van gemeenteraadsleden te verkrijgen bij de Secretarie of D'66-er G. Mulder.
- . Een zeer handzame plattegrond is te verkrijgen bij de bode.

----- 0 -----

De slimste van allemaal

Dat is ongetwijfeld minister De Block. In wezen is zijn tactiek bijzonder eenvoudig. Je doet gewoon vreselijk geheimzinnig, net zolang tot je geprest wordt om iets te zeggen. Tot ieders verbazing blijkt dan dat er niets te verbergen valt. Als je die methode nu maar een tijdje volhoudt is er op het laatst geen Kamerlid meer dat hem vragen gaat stellen, omdat iedereen denkt dat er toch niets achter zit. Tegen die tijd heeft de heer De Block vrij spel.

peperbek

POLITIEK
MAANDBLAD

2e jaargang, nummer 6

FEBRUARI 1969

68

2e jaar, no 6
februari 1969

PEPERBEK

POLITIEK MAANDBLAD

met medewerking van afdelingen van de politieke partij
DEMOCRATEN '66 in de agglomeratie Den Haag

IN ALLE DUIDELIJKHEID

Er bestaat onder politici en voorlichters een toenemende neiging om D'66, al of niet van wijze raadgevingen voorzien, in een bepaald hokje te plaatsen. Als de partij zich dan niet wil laten duwen en zich afzet, is de reactie: Zie, als het puntje bij paaltje komt schrikken ze terug voor de verantwoordelijkheid en laten ze het afweten. De waarheid is dat D'66 die hokjes nooit geambieerd heeft. Een voorbeeld is de z.g.n. progressieve concentratie. D'66 heeft deze vorm van concentratie nooit nagestreeft en heeft zich er dus ook nooit uit teruggetrokken. Het evidente bezwaar ertegen is juist het gebrek aan progressiviteit dat te verwachten valt van een samenwerking tussen verstarde partijtoppen, die o.i. juist geheel vervreemd zijn van de progressie in onze samenleving. Wat wij wel zoeken is een samenbundeling van alle progressieve krachten, die bereid zijn de problemen van deze tijd ondogmatisch onder ogen te zien. Die progressieve krachten zitten - door ons verstarde partijsysteem - in bijna alle partijen, maar vooral daarbuiten. Dáár zoeken wij de concentratie, bij de kiezers, aan de basis, niet bij de professionele institutionarissen. Het is een lange weg, maar de enige van blijvende waarde, en de enige die uitzicht biedt op een daadwerkelijke sanering en vernieuwing van de politieke structuur van onze samenleving. Dit heeft niets met opportunisme te maken, zoals o.a. Vondeling en Ed van Thijn beweerden. Het is ons fundamentele bestaansreden.

Directie: J. Reesink

Administratie: Mevr. A.H. Truyen van Kleeff, Waalsdorperweg 41, Den Haag,
tel. (070) 246226

Redactie: D. Bark (C); A.R. van der Burg (%), A.C. de Goederen (x),
W.S.A.N. Gorter, W.C. Olyslagers (?), F.W.H. Vink (&), A. Wevers.

Redactie-adres: Sportlaan 190, Den Haag. Tel. (070) 332300.

Wat kost Peperbek?

Per jaar (11 nummers) voor leden f 7,50, voor niet-leden f 9,--.

Postrekening 726932 t.n.v. Penningmeester D'66 afdeling Den Haag.

Losse nummers f 1,--.

Advertenties: ("Peperklips") max. 5 regels: van f 3,-- tot f 5,--.

Copy voor Peperbek gaarne vóór 13 februari bij de redactie.

Januari viel weer laat dit jaar

In het februarinumner van verleden jaar schreven wij dat het januari-nummer door technische moeilijkheden pas 15 januari uitkwam. Dit schijnt een traditie te worden, want dit jaar was het door dezelfde oorzaak bijna even erg. De zaken die bij het sluiten van de redactie nog actueel waren bereikten daardoor de lezer in enigszins belegen staat. Hopelijk ontvangt u dit nummer beter op tijd.

Na PAN nu PAK

Werden we in december verrast met een bericht over het ontstaan van het Progressief Akkoord November (jongeren uit D'66, Radikalen, PSJW en 'onafhankelijken'), in januari zagen we het Progressief Akkoord tout court aan het firmament verschijnen, een werkgroep van PvdA, PSP en Radikalen om een gecombineerd optreden bij de verkiezingen in 1970 en 1971 voor te bereiden.

Even tevoren was een bericht verschenen dat de Amsterdamse afdeling van D'66 zich uit het overleg met genoemde partijen had teruggetrokken vanwege een te onzakelijk standpunt van de PSP. Daardoor ontstond weer de nodige verwarring in de kranten, die de Amsterdamse zaken veelal met de landelijke verwarren. Bij het PAK is D'66 in het geheel niet weggelopen; het heeft er niets mee te maken gehad. De verwarring werd nog vergroot door de bekende verklaringen van de heer Moerkerk, zowel aan de pers als in een radio-uitzending van de PPR. Ook hij maakte geen enkel onderscheid.

Een wat actiever persinformatie door het hoofdbestuur van D'66 zou geen kwaad kunnen,

Provinciaals

In het vooruitzicht van de verkiezingen is er al het nodige provinciale elan ontstaan. De politieke werkgroep voor Zuidholland is intussen aangegroeid tot 28 man en vrouw. Er is al van alles georganiseerd. Meer daarover elders in dit nummer.

Op naar de WVD

28 februari vindt niet de gebruikelijke politieke bijeenkomst in Mercurius plaats. Niet omdat geen sprekers of onderwerpen gevonden kunnen worden, doch om een ieder in de gelegenheid te stellen die avond naar Pulchri-Studio te gaan, alwaar in een openbare vergadering van de VDD-Den Haag de heren Toxopeus en Van Mierlo met elkaar in debat zullen gaan.

Peperbus 4

De Peperbus gaat deze maand naar de heer Kloos, die naar aanleiding van het niet-onverbindendverklaren van de metaal-cao door het kabinet onder meer de volgende grandioze opmerking maakte :

"De regering gaat inzien dat de ondernemers zelf beslissingen moeten kunnen nemen".

Ons afvragend hoe hij gereageerd zou hebben als de cao minder voordelig voor de metaalwerknemers zou zijn uitgevallen, menen wij dat hij de Peperbus ten volle verdient.

Zoveel te erger

(%) De Telegraaf van 27 januari schreef :
'Een stroom van telefoontjes en persoonlijk bezorgde brieven en briefkaarten heeft een dijk van verontwaardiging opgetrokken tegen de zaterdagavonduitzending van VARA's 'Achter het Nieuws' over gemeende Nederlandse oorlogsmisdaden.'

Terecht, lijkt ons. Oorlogsmisdaden zijn tot daar aan toe, maar als ze nog genoemd zijn ook, wordt het kwalijker.

Uniek nummer

Redacteur Gorter is naar de wintersport. Dit is de eerste Peperbek zonder bijdragen van zijn hand. Ondanks dat zijn wij er in geslaagd de boog enigszins gespannen te houden.

Haagse politieke besprekingen

Het vlot niet zo hard met de besprekingen tussen enige partijen in Den Haag. Op 11 oktober van het vorige jaar vond een bespreking plaats tussen enige vertegenwoordigers van de PPR en D'66. De laatsten waren bereid gehoor te geven aan een uitnodiging van de PPR voor een gezamenlijke bespreking met vertegenwoordigers van de Haagse ARP, PvdA en PSP. Die bespreking heeft - als u dit onder ogen krijgt - plaats gevonden op 29 januari. Het lange uitstel is blijkbaar niet zozeer van politieke als wel van organisatorische aard.

De ARP heeft als eis voor verdere besprekingen gesteld dat ook de CHU moet kunnen deelnemen. Of de CHU dat zelf wil, moet nog blijken. Misschien eist die wel dat ook de SGP meedoet. Het is in ieder geval een nieuw geluid. Of één geluid lente maakt valt te bezien.

De PPR heeft een voorlopige agenda voor die vergadering opgesteld. Als eerste punt staat daarop de kwestie van deelname door de CHU. De eis van volledige openbaarheid der besprekingen, door de D'66-gespreksgehoten gesteld, staat als zevende en laatste punt. Het lijkt efficiënter dat punt bovenaan te zetten, want gaan de anderen daarmee accoord, dan hebben de deelnemers van D'66-zijde die avond een vroegertje.

Het mooiste bericht van de maand

Toen onlangs de koning van Zweden de troonrede uitsprak in het parlement, was een honderdtal parlementsleden weggebleven uit protest tegen het koningsschap, waaronder ..... de schrijver van de troonrede.

Een kwestie van naam

(£) Het Progressief Akkoord wordt afgekort PAK. Dat is optisch niet fraai. Men had van beide woorden de eerste letters moeten nemen (PA), dan wel de eerste twee (PRAK). De bedoelingen worden dan ook duidelijker. Immers, in het Progressief Akkoord wordt PAternalistisch door een top-gesprek getracht de Doorbraak alsnog te doen slagen : opgewarmde PRAK.

GEZINSSUBSIDIE, ZIN EN ONZIN

Door A.C. de Goederen

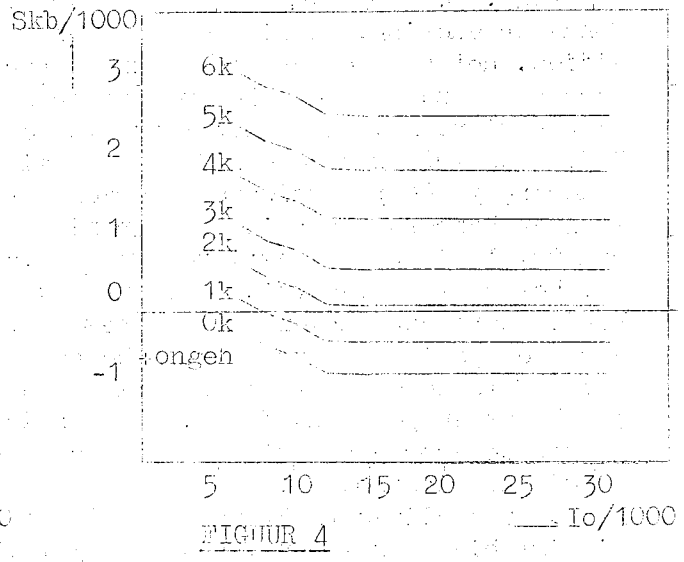
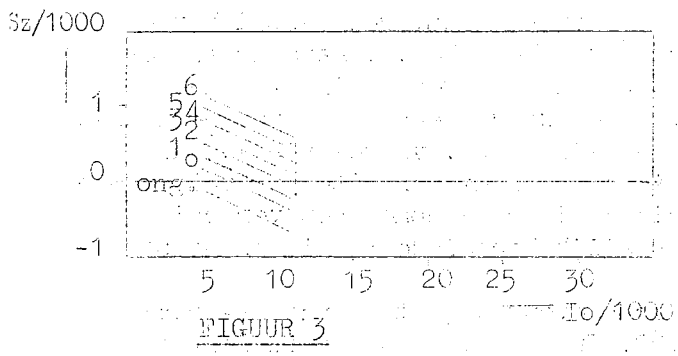
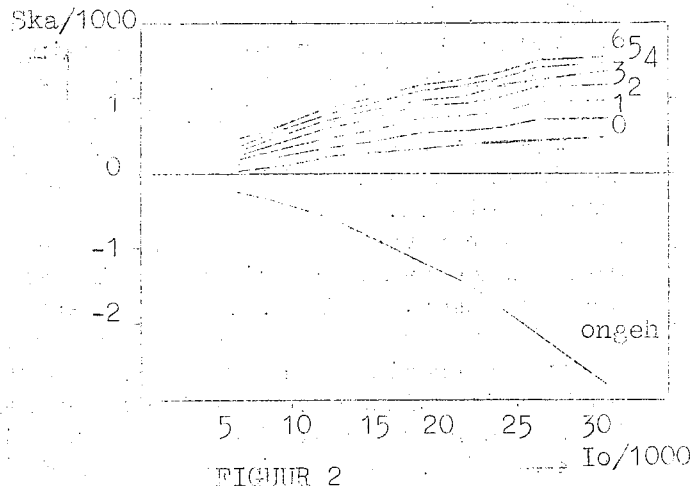
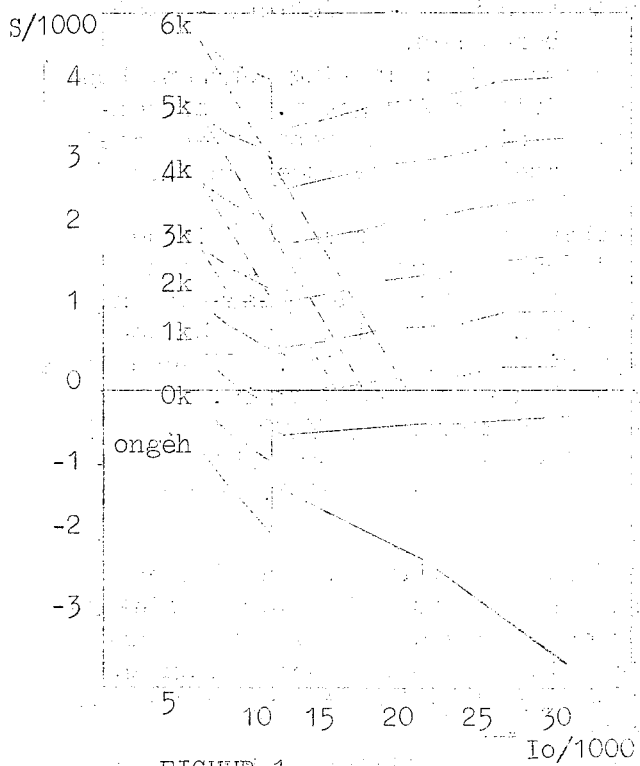
Inleiding en uitgangspunten

Op diverse manieren wordt in ons land door de gemeenschap financiële steun gegeven aan ouders van opgroeiende kinderen. De voornaamste zijn kinderbijslag en kinderaftrek (in het volgende : kb en ka). Voor loontrekkenden met een jaarinkomen beneden een bepaalde grens vormt daarnaast de verplichte ziekenfondsverzekering (zf) een belangrijke bijdrage, omdat de premie onafhankelijk is van het aantal medeverzekerde gezinsleden. Het is niet nodig ons te verdiepen in de motieven die in het verleden tot het invoeren van deze gezinssubsidies hebben geleid om vast te stellen dat zij thans kunnen worden gezien als een konsekwentie van de algemeen aanvaarde opvatting dat ieder mens - ook ieder kind, en ongeacht de vraag of het wellicht "teveel" is - recht heeft op een menswaardig bestaan, ook als de geldende economische spelregels dit niet automatisch aan ieder garanderen. Ook vinden zij steun in de overweging dat het grootbrengen van kinderen voor de maatschappij als geheel van groot nut is - als men tenminste waarde hecht aan het voortbestaan van de menselijke soort en haar cultuur. Die opvoedingstaak rust bij voortdoring op ongeveer de helft van de actieve beroepsbevolking en wel juist op de jonge helft, die gemiddeld nog ruim beneden haar inkomenstop staat en bovendien toch al meer gerechtvaardigde materiële behoeften heeft dan die oudere helft. Er kan dus uit een oogpunt van solidariteit aanleiding zijn van de oudere helft een bijdrage te vragen ten behoeve van de jongere. Daarnaast blijft echter geldig, dat in de eerste plaats de ouders voor de materiële welstand van zichzelf en hun kinderen verantwoordelijk zijn. Zonder in te gaan op de vraag wat nu wel precies "een menswaardig bestaan" is - daarover zullen uiteenlopende opvattingen bestaan - zullen we in het volgende eens nagaan of de werking van het vigerende stelsel van gezinssubsidies wel in overeenstemming is met de strekking van deze uitgangspunten.

Hoe het is

Het eerste wat opvalt is dat de huidige toestand erg ondoorzichtig is. De kb-regeling is schijnbaar allersimpelst : men krijgt een vast bedrag per kind, slechts afhankelijk van het rangnummer, niet van de leeftijd (hoewel iedereen weet dat een kind van 3 jaar heel wat minder "kost" dan één van 13). Maar die kb wordt wel als belastbaar inkomen gerekend, waardoor het netto resultaat niet zonder meer duidelijk is. Bovendien is de premie ter financiering van de kb een vast percentage van het bruto loon (tot een zeker maximum). Naarmate men meer verdient draagt men dus meer bij in de eigen kb. Hieroverheen komen dan nog de ka voor loon- en inkomstenbelasting, waarvan de "opbrengst" met het inkomen - niet evenredig - toeneemt, en het effect van de zf. Hoeveel de gezinssubsidie uiteindelijk bedraagt is dus niet bepaald in een oogopslag te zien. Figuur 1, getrokken lijnen, toont duidelijk hoe de situatie feitelijk is (gegevens over 1968). De uit kb, ka en zf tezamen voortvloeiende subsidie S, afhankelijk van het aantal kinderen, is uitgezet (vertikaal) tegen het netto besteedbare "eigen" inkomen I_0 van gehuwden zonder kinderen, in loondienst (horizontaal). Er zij op gewezen dat de schaal van S en I_0 niet dezelfde is.

Krijgen we nu naast een pragmatische benadering ook een pakmatistische ?

S stelt dus het bedrag in guldens voor, dat een gehuwde met n kinderen en met een netto besteedbaar eigen inkomen I_0 over 1968 extra kreeg als gevolg van de geldende kb-, ka- en zf-regeling. Als S negatief is betekent dit dat de bestaande regeling in dat geval minder opleverde dan kostte.

Ten aanzien van de waarde I_0 wordt het volgende opgemerkt. De kb-premie à 5,4% wordt zg. "door de werkgever" betaald. Dit komt er in wezen natuurlijk toch op neer dat "de werknemer" hem betaalt; immers, het bedrag gaat hoe dan ook van het voor loon beschikbare af. Als er

geen kb-regeling was, of als de kb uit de algemene middelen werd betaald, zou ieders bruto jaarloon dus 5,4% - maar maximaal f 829,-- - hoger zijn. Om I_0 , waaruit de invloed van de kb-premie geëlimineerd moet zijn, te berekenen werden de bruto jaarloonsommen derhalve telkens vermeerderd met 5,4% (max. f 829) alvorens alle aftrekposten - AOW/AWW-, Ziektewet-, WAO- en Werkloosheidswetpremie en belasting - te berekenen.

Als "belasting" werd gemakshalve steeds de Inkomstenbelasting genomen, hoewel dit voor de lagere inkomens geen geheel juist beeld geeft. De ziekenfondspremie werd nergens afgetrokken omdat de ziekenfondsgrens anders moeilijkheden zou geven. Uit de bedragen $I_0 + S$ moet deze eventueel dus nog worden betaald.

Het hanteren van het begrip "netto besteedbaar eigen inkomen, I_0 " in de hier aangegeven betekenis houdt in feite in dat de gehuwde als maatstaf wordt genomen. Er is a.h.w. verondersteld dat "gehuwd zonder kinderen" normaal is en ook dat de voor die categorie geldende inhoudingen aan belastingen en premies (behalve de kb- en zf-premies) normaal zijn. Dit geschiedde echter uitsluitend om technische redenen en houdt geen oordeel in.

I_0 en S werden berekend voor de bruto jaarloonsommen $L = f$ 7500 (min.loon), 10000, 12500, 14000 (zf-grens), 15350 (premiëgrens AOW/AWW en kb), 20000 (premiëgrens Ziektewet, WAO en Werkloosheidswet), 25000, 30000, 35000, 40000 en 50000.

De subsidie S bestaat, zoals gezegd, uit drie bestanddelen, S_{ka} , S_{kb} en S_z , resp. de subsidie als gevolg van kinderaftrek, kinderbijslag en ziekenfondsverzekering. De Figuren 2, 4 en 3 tonen het deeleffekt van deze subsidies. Het zou te ver voeren hier precies uiteen te zetten hoe een en ander werd berekend of hoe alle knikken en knikjes in de getekende kurven te verklaren zijn. Alleen S_z wordt nog toegelicht.

Gedurende 1968 was de gemiddelde premie voor de vrijwillige ziekenfondsverzekering f 364 per volwassen verzekerde. Voor medeverzekerde kinderen tot 16 jaar behoefde daarbij geen premie te worden betaald. Het aantal kinderen tot 16 jaar per "aktieve" was + 0,54 (over heel Ned.). Aangenomen werd dat het bestand van vrijwillig verzekerden dezelfde verhouding te zien gaf. Verder werd aangenomen dat de premie voor een kind slechts 60% van de premie voor een gemiddelde volwassene hoeft te zijn (part. verzekering). Dan valt af te leiden dat de werkelijke gemiddelde premiebehoefte per volwassene f 275 was en per kind f 165. Als subsidie S_z is nu genomen het verschil tussen de voor een gezin of individu werkelijk benodigde premie en de zf-premie als ingehouden.

Het herverdelingseffekt van de met het loon evenredig stijgende zf-premie eindigt bij de zf-grens, bij $I_0 = f$ 11260. In Fig. 1 is dit duidelijk te zien aan het vertikale stuk van de kurven.

Hoewel hier feitelijk buiten de orde, is ook de "subsidiekurve" van de ongetrouwde beneden 40 jaar opgenomen. Vergelijking van de Figuren 1 en 2 toont duidelijk dat het bekende "strafklasse"-effekt tot $I_0 = f$ 15000 meer op rekening komt van de kb- en de zf-premie dan van de fiskus. Opvallend is dat juist van de vrijgezel uit de lagere inkomensklasse een relatief grote "solidariteits"-bijdrage wordt gevraagd, of liever : genomen. Een ongetrouwde met $I_0 = f$ 11250 moet evenveel guldens extra opbrengen als één met $I_0 = f$ 17500, namelijk f 1900 ! Het is niet duidelijk wat dit met "sociale rechtvaardigheid" te maken heeft.

Zou Roolvink wel eens van Judas gehoord hebben ?

Verder vallen twee verschijnselen erg op.

- a. Gezinssubsidie is regel. Iedere gehuwde met één of meer kinderen heeft door de bestaande regelingen een hoger besteedbaar inkomen gekregen, behalve het groepje met Io tussen 9000 en 15000 en 1 kind, dat er iets op achteruit gaat. Is subsidie dan normaal?
- b. Weliswaar daalt de subsidie aanvankelijk met toenemend besteedbaar eigen inkomen (tot aan de kb-premiegrens bij Io = 12230), maar daarna stijgt hij weer!
Subsidie hoeft dus blijkbaar niet in verband te staan met behoefte.(??)

Hoe zou het moeten

Op grond van het beginsel van de ouderlijke verantwoordelijkheid zouden de subsidies uitzondering moeten zijn in plaats van regel en steeds in een daadwerkelijke behoefte moeten voorzien. De idee van de solidariteit tussen oudere en jongere aktieven, gezien het maatschappelijk nut van het opvoeden van kinderen, biedt, in verband met de noodzaak tot stabilisering van de bevolking, slechts grond voor subsidie ten behoeve van de eerste "2,3" kinderen van elk gezin. Het karakter van de gezinssubsidies zou dan ook globaal aldus moeten zijn.

a. Hoge inkomens (= Io boven + f 20 000)

In het geheel geen subsidie.

b. Lage inkomens (minimumloon en lager, Io beneden + f 6500)

Royale subsidie, afhankelijk van het aantal kinderen en hun leeftijden, zodat een menswaardig bestaan voor alle gezinsleden is gegarandeerd. De benodigde subsidie dient vastgesteld te worden op grond van de uitkomsten van regelmatig budgetonderzoek.

c. Middeninkomens (Io tussen + f 6500 en + f 20000)

Met toenemend inkomen afnemende subsidie :

- het subsidiebestanddeel t.g.v. 3e en hogere kinderen snel afnemend, bijv. in een verhouding 3 : 1, d.w.z. als Io stijgt met 3 gulden daalt S met 1 gulden
- het subsidiebestanddeel t.g.v. het 1e en 2e kind konstant tot Io = + f 12000, daarna weer in een verhouding 3 : 1 tot 0 afnemend.

De stippellijnen in Fig. 1 geven een indruk van het gewenste verband tussen subsidie en besteedbaar eigen inkomen. Alleen om het vergelijken gemakkelijk te maken is aangenomen dat het huidige subsidieniveau voor trekkers van het minimumloon bevredigend is - wat geenszins werkelijk zo hoeft te zijn. Om dezelfde reden is de noodzakelijke differentiatie naar leeftijd verwaarloosd.

Verstrekking uit de algemene middelen zal de subsidie het meest doorzichtig maken en de lasten ervan het best naar draagkracht verdelen. De subsidie dient vrij te zijn van elke vorm van belasting, premieheffing, etc. Men dient hem op aanvraag te verkrijgen, zoals de kb thans. Hij dient uitsluitend van objektief meetbare gegevens afhankelijk te zijn, t.w. rangnummer en leeftijd der kinderen en inkomen der ouders. De subsidie dient uitsluitend voor leerplichtige kinderen te gelden. Voor het tegemoetkomen in de kosten van voortgezet onderwijs behoort een afzonderlijke regeling te worden getroffen. De subsidie dient geen rekening te houden met de hogere woonkosten die gezinnen met veel kinderen voor een hun passende woning moeten opbrengen. Hierin dient zo nodig te worden voorzien door een afzonderlijke woning-subsidierегeling (subsidie aan de bewoner in plaats van aan de woning, zoals thans).

De huidige kb dient geheel te worden afgeschaft. De tot nu toe door de werkgevers betaalde premies dienen aan het loon te worden toegevoegd. De ka-regeling dient geheel te vervallen. Uit de daarmee verkregen hogere belastingopbrengst (minstens f 500.000.000) - verg. Fig. 2 - zullen de nieuwe subsidies stellig voor een groot deel kunnen worden bestreden. Zo niet volledig, dan dient een verhoging van de loon- en inkomstenbelasting plaats te vinden. Het huidige systeem van premieheffing voor de verplichte zf dient te vervallen. De premies dienen uitsluitend van het risico af te hangen. D.w.z. dat het verzekerdenbestand wordt ingedeeld in leeftijdsgroepen en dat de premie naar leeftijdsgroep wordt gedifferentieerd in overeenstemming met het statistisch vastgestelde risico. Want hoge premies t.g.v. een groot kindertal of gevorderde leeftijd dienen zo nodig in de subsidie, resp. AOW, een tegemoetkoming te vinden, maar niet automatisch en daardoor vaak onnodig op ongehuwden en echtparen zonder kinderen, resp. jongeren, te worden afgewenteld.

Zou de subsidie overeenkomstig de gestippelde lijnen in Fig. 1 in sommige gevallen om bijzondere redenen niet voldoende zijn, dan moet beroep op de bijstandswet openstaan.

Vervanging van het bestaande premiesysteem voor kb en zf door het hier voorgestelde zal ook het grootste deel van het "strafklasse"-effekt voor ongehuwden wegnemen (de lijn van Fig. 2 komt in de plaats van die van Fig. 1). Of daarnaast ook de belastingdiskriminatie van ongehuwden dient te verdwijnen is een vraag die buiten het bestek van dit artikel valt.

----- 0 -----

PEPERBUSWINNAARS AAN HET WOORD

Mijne Heren,

Uiteraard was ik diep geroerd door de onderscheiding, die u mij onlangs hebt willen verlenen. De prijs is in goede orde gearriveerd. Het was wel een klein busje maar ik besef dat D'66 zich geen kromme sprongen veroorloven kan met zo weinig betalende leden, buiten het politieke vlak. Al mag ik natuurlijk gegeven peper niet in de bek zien, bij een volgende gelegenheid ontvang ik graag ongemalen zwarte peper, zoals die in de kringen met meer verfijnde culinaire smaak, waartoe de liberalen nu eenmaal behoren, gebruikt pleegt te worden.

Inmiddels teken ik, met mijn beste wensen voor 1969,

hoogachtend,

Th.H. Joekes

----- 0 -----

Zal de verkiezingsdag een PAKjesavond opleveren ?

Weggooi-PAK

WAARTOE EEN TRAMRIT MET LIJN 11 NOG VERDER LEIDT

door P.W. van Baarsel

Nadat ik in het vorige artikel betoogd heb, dat de H.T.M. onder de gunstigste omstandigheden - vrije en kruisingsvrije baan - nog niet kan concurreren met de auto en op korte trajecten ook niet met de fiets voor wat de verplaatsingssnelheid betreft, heb ik de vraag gesteld of het wel zin heeft naar een met de auto gelijkwaardig openbaar vervoer te streven. Bij de beantwoording van deze vraag wil ik het begrip "leefbaarheid" betrekken.

Aan de ene kant is voor de leefbaarheid van een grote stad een goed verkeer en vervoer een belangrijke voorwaarde. Het is bijvoorbeeld van belang dat de binnenstad goed bereikbaar is, dat de dienstverlenende bedrijven hun diensten snel kunnen aanbieden, dat recreatiegebieden gemakkelijk bereikt kunnen worden, dat het woon-werkverkeer soepel verloopt. Aan de andere kant kunnen goede verkeersverbindingen en het gebruik daarvan de leefbaarheid ook wel aantasten.

Niemand zal bijvoorbeeld willen ontkennen .....

- ... dat de uitlaatgassen van auto's de lucht vervuilen
- ... dat het "open leggen" van de binnenstad door grote verkeerswegen het karakter en vooral de intimiteit ervan aantast
- ... dat de langs de weg geparkeerde auto's het rijdend verkeer bemoeilijken; ze zijn letterlijk een sta-in-de-weg
- ... dat een groot aantal auto's dicht bijeen het straatbeeld ontsieren
- ... dat een druk autoverkeer het voetgangers- en fietsersverkeer van de weg drukt.

Dat ik in deze opsomming zoveel aandacht besteed aan de auto is niet zonder reden. De auto neemt nu eenmaal veel ruimte in beslag, zowel geparkeerd als rijdend, onevenredig veel als in aanmerking genomen wordt, dat deze auto in 80 van de 100 gevallen uitsluitend bedoeld is als middel om één mens en een actetas (met lunchpakket) te verplaatsen. Globaal kan gezegd worden dat nu alle straten van Den Haag gemiddeld aan één kant bezet zijn met auto's. En de verwachting is, dat over een jaar of acht het aantal auto's verdubbeld zal zijn !

De enig mogelijkheid om de toename van het aantal auto's tegen te gaan ligt in een openbaar vervoer dat, voor wat de verplaatsingssnelheid en het comfort betreft kan concurreren met de auto. Met zo'n openbaar vervoer zal het woon-werkverkeer per auto afnemen en tevens de "tweede" auto vrijwel overbodig maken.

Bij een openbaar vervoer op vrije en kruisingsvrije baan met :

- een maximum snelheid van 90 km/uur
- een gemiddelde versnelling (vertraging) van $2,8 \text{ m/sec}^2$
- een stationsafstand van 1000 meter en
- een in-en uitstaptijd van 15 sec. wordt de reissnelheid 55 km/uur.

In een vorig artikel heb ik geschreven dat het vergroten van de halteafstand op de verplaatsingstijd ongunstig werkt. Het lijkt me aannemelijk dat bij een zo snel openbaar vervoer men geneigd zal zijn niet uitsluitend te voet, maar evt. per fiets (mogelijk zelfs per auto) het station te bereiken.

Neem ik voor de tijd, nodig om van huis naar station en van station naar bestemming te gaan 10 minuten en is de frequentie van de dienst 5 minuten, dan ziet de tabel van de verplaatsingstijd en de verplaatsingssnelheid voor wat ik in het vervolg gemakshalve de metro zal noemen er als volgt uit :

ritlengte (km)	2	4	6	8	10	13
verplaatsingstijd(min)	15	17	19,5	22	24	27,5
verpl.snelheid (km/h)	8	14	18,5	22	25	28

Zò kan de metro concurreren met de auto, vooral op middellange en lange trajecten, zeker als rekening wordt gehouden met twee voordelen, die de metro heeft, ten opzichte van de huidige tram :

1. de starre dienstregeling, waarop je, als bij de Spoorwegen, de klok gelijk kunt zetten; het is niet meer nodig extra vroeg van huis te vertrekken om in ieder geval tijdig op de bestemming te zijn.
2. ook in het spitsuur van het woon-werkverkeer een gegarandeerd korte verplaatsingstijd, die op dat uur door de auto niet bereikt kan worden.

De heer Dankelman heeft op een lunchbijeenkomst van de Maatschappij voor Handel en Nijverheid gezegd, dat van allen, die in Den Haag werkzaam zijn, er 25% buiten de Haagse gemeentegrenzen wonen. Hij verwacht, dat dit aantal nog groter wordt.

Terzijde : Het teruglopen van de Haagse bevolking is minstens uit één oogpunt ongewenst : De gemeente ontvangt jaarlijks van het Rijk een bijdrage per hoofd van de bevolking van f 200,-- . Loopt de bevolking, zoals verwacht wordt met 50.000 zielen achteruit, dan derft de gemeente f 10.000.000,-- per jaar aan inkomsten. Daar kun je voor 100 - 150 miljoen voor investeren. Die kale plekken in de stad kosten dus handen vol geld.

Het is, de opmerking van Dankelman in aanmerking genomen, vanzelfsprekend, dat een metro alleen zin heeft, indien deze op de agglomeratie gericht is. Dat de overige steden van de agglomeratie ook gediend zijn met een goed openbaar vervoer moge blijken uit de nieuwjaarstoespraak van de Burgemeester van Voorburg, die in verband met de overplaatsing van het Centraal Bureau voor de Statistiek moeilijkheden voorziet voor het verkeer en voor de verbetering van de verbindingswegen met Den Haag al op een Rijksuitkering mikt.

In het voorgaande heb ik de verplaatsingstijd zo goed mogelijk in minuten uitgedrukt. Elders (bijv. in de V.S.) zijn onderzoeken gedaan over hoe de mens een tijdsduur ervaart. Daarbij is gebleken, dat "wachtminuten" veel langer duren dan "rijminuten". Zolang men in beweging is wordt het tijds"verlies" niet als hinderlijk gevoeld : men is bezig en heeft door die bezigheid geen oog voor de werkelijke tijd. Zodra gewacht moet worden zal bij stoplichten in geringe mate, bij opstoppingen in hoge mate het gevoel van tijdsverlies gaan spreken, soms zelfs letterlijk in de vorm van een verwensing. Ik meen, dat in dit licht het openbaar vervoer, mits het voldoet aan een hoge frequentie, een strikte dienstregeling en een behoorlijke reissnelheid in het voordeel is ten opzichte van het particulier vervoer.

Op de vraag, hoe en in hoeverre de structuur van de stad en een metro-net elkaar beïnvloeden hoop ik in een volgend artikel in te gaan.

----- 0 -----

Er is in Frankrijk een boekje verschenen : "Le Général, raconté aux enfants". Als Nederlandse tegenhanger zal nu uitkomen : "Mammie, waar komt De Jong vandaan ?"

HET IDEEAAL VAN IEDERE RECLAMEMAN

Het ideaal van iedere reclameman is de sales promotion te mogen doen van een produkt dat 'lekker in de markt ligt'. Onder de produkten in deze groep is er één dat wel bijzonder aantrekkelijk moet zijn, omdat er enerzijds al een enorme vraag naar is en anderzijds de fabrikant nog vrijwel geen enkele moeite heeft gedaan om het aan de man te brengen. De potentiële klanten weten zelfs niet eens waar ze het produkt kunnen kopen. Dat produkt is D'66. Bewijzen? Kijk maar naar de uitslag van de laatste proefverkiezingen. Tegenover ieder lid staan 200 mensen met sympathie voor de partij. Een deel daarvan zou dolgraag van die sympathie willen doen blijken, maar D'66 laat niets van zich horen. Ze weten niet eens een adres, tenzij via de televisie. Het menselijk contact ontbreekt echter. Waarom die mensen in de kou laten staan? Ze wachten op úw komst. Bespreek het eens met mevr. J. Ringnalda-Lels, tel. (070) 321529. Zij kan u precies zeggen wat u kunt doen en hoe. Bij de laatste huis-aan-huis actie in Den Haag waren er 25 positieve reacties (willen er meer van horen, lid geworden, abonnementen genomen, enz.) op 177 ingedrukte bellen. De reclameman die dit leest zit alweer te likkebaarden bij zo'n rendement. Maar u? Likkebaardt u ook? Bel dan vanavond nog even op!

----- 0 -----

SPAANSE PEPERS (£)

Dat Vondeling met zijn opmerkingen over Marcel van Dam, en, na de "bijlegging", met zijn uitgesproken hoop dat de nieuwe secretariaatsfunctie niet zou doorgaan, een rustige verkiezing op het partijcongres onmogelijk maakte, kon hem blijkbaar niets vandammen.

Verschil tussen het kabinet Cals en het kabinet De Jong : bij De Jong wordt het gat in de begroting achteraf ontdekt.

Inzake Johnson m..... : blijft hij dat nou of neemt Nixon die titel ook over?

Wetsontwerp huurbelasting : SCHUTtingtaal

In de SVP van Vondeling hebben alle partijen hun eigen taak ten aanzien van de werving van kiezers. Vondeling zegt er niet bij dat ze daarbij ook gebruik kunnen maken van de initialen van de nieuwe groepering. Die worden voor de PvdA : Socialistische Volks Partij
voor de PSP : Socialistische Vredes Partij
voor de PPR : Sociaal Vooruitstrevende Partij
voor D'66 : Samenwerkende Vooruitstrekende Partijen

Zegswijze in vooruitstrevende kringen : zullen we er nog eentje PAKken?

Interessant detail van het eerste gesprek over de progressieve concentra-
tie : er waren drie partijen vertegenwoordigd en er waren 18 mensen bijeen.
Dat betekent dat we in de toekomst moeten vragen "het gesprek in welke
achtien" ?

Richt U hem hier op of zal ik hem voor U inPAKken ?

Ik zou wel lid van een omroepvereniging willen worden, maar ik kan geen
briefkaarten zonder postzegel krijgen.

JAPIE : Ik heb altijd begrepen dat het bezwaar dat de niet-confessionele
partijen tegen de confessionele partijen hebben hierin bestaat dat je niet
weet wat je aan ze hebt, dat ze elke kant uitkunnen en dat ze zowel pro-
gressieve als conservatieve leden hebben. Dan is dus de PvdA een confessio-
nele partij ?

----- 0 -----
EN D'66, HET KONGRESSEERDE VOORT

Door A.C. de Goederen

Nauwelijks is "Arnhem" achter de rug of het volgende politieke kongres
van D'66 werpt zijn schaduwen alweer vooruit. Op zaterdagmiddag, 11 jan.
werd een vergadering gehouden van het hoofdbestuur met de programmakom-
missie en vertegenwoordigers van landelijke werkgroepen, om een inventaris
te maken van de onderwerpen die op dit programmakongres - gepland voor
31 mei a.s. - aan de orde kunnen komen teneinde het aantal witte plekken
in het partijprogramma verder te reduceren.

Er bleek een ware waslijst van rapporten in min of meer vergaande staat
van voorbereiding. Voor sommige onderwerpen - Onderwijs I, Personeels-
raden, PBO en Technologie - is reeds een rapport gereed en gepubliceerd.
Voor andere - Vrijheidsrechten, Europese integratie, Kinderbeschermingste-
huizen en Landelijke gebieden ruimtelijke ordening - staat een spoedige
geboorte te wachten. Deze maken dus alle een behoorlijke kans op behande-
ling. Maar ook onder de overige onderwerpen - Abortus, Bevolkingspolitiek,
Ontwikkelingshulp, Kommissarissen, Landbouw, Luchtvaart, Verkeer, Lucht-
verontreiniging, Algemene gezondheidsbescherming, Defensie en Scheepvaart
en havens - zijn er die nog voor de fatale datum van 1 maart a.s. klaar
zouden kunnen zijn.

Welke van de tijdig gereedgekomen onderwerpen - dus rapport klaar en
konsept-programmapunten - uiteindelijk worden gekozen, zal afhangen van de
kwaliteit van de ingeleverde werkstukken en de mate van urgentie.
Hoewel feitelijk helemaal buiten de orde, werd door een der aanwezigen
ten aanzien van een der opgesomde onderwerpen reeds een opmerking dien-
omtrent gemaakt, welke, als schrikwekkend voorbeeld van hoe het begrip
"urgentie" in elk geval niet moet worden opgevat, beslist dient te worden
gesignaleerd. Het ging over het onderwerp abortus, een aangelegenheid met
medisch-psychologische-, juridische- en - last but not least - vrijheids-
rechtelijke aspecten. Toen de koördinatie van de verschillende werkgroepen
die hieraan moeten werken ter sprake kwam mengde bovenbedoelde aanwezige
- die bij mijn weten in geen der betrokken werkgroepen actief is - zich
in de bespreking met de opmerking dat het politiek-tactisch wellicht

beter zou zijn dit kontroversiële vraagstuk nog maar wat in de ijskast te stoppen, om de verwachte stemmenwinst op de konfessionele partijen niet in gevaar te brengen.

Hoe men het ook wendt of keert, dit is een hoogst weerzinwekkende gedach-
tengang. Zou dit soort motiveringen, die wij juist zo verafschuwen in de
establishment-partijen, ook binnen D'66 een merkbare rol gaan spelen, dan
kunnen we de politieke vernieuwing en het doorbreken van het wantrouwen
in "de politiek" wel op onze buik schrijven ! Wat mij persoonlijk betreft:
een partij, die haar waarheid, hoe die dan ook moge luiden, minder acht
dan de macht, zal niet de mijne zijn !

Tenslotte zij nog vermeld, dat niemand tegen en velen voor het voorstel
waren om op 10 en 11 mei een deelkongres te beleggen om over de uit te
werken programmavoorstellen te diskussiëren en vast te stellen welke amen-
dementen daarop op de plenaire ALV zullen worden behandeld. Het deelkongres
zal een aantal onderwerpen parallel, in sekties, behandelen, maar verwante
onderwerpen na elkaar, om zo min mogelijk aanleiding tot schizofrenie te
geven. Het plenaire kongres zou volgens dit voorstel in principe op zater-
dag 31 mei worden gehouden. Zo nodig - maar alleen als het echt niet anders
kan - zal op zondag 1 juni worden doorvergaderd.

Voor wie het interesseert volgt hier nog het voorlopig tijdschema dat de
"fatale datum" van 1 maart a.s. heeft gebaard:

- 1.3 Laatste datum inlevering rapporten en voorstellen tot program-
mawijzigingen en aanvullingen bij programmakommissie, ter be-
handeling in sekties.
- 10.3 Sluiting Democraat 2.4 waarin definitieve aankondiging deelkon-
gres en ALV met agenda.
- 15.3 Behandeling programmakommissie in sekties klaar; aanvang behan-
deling in pléno en met HB.
- 22.3 Sluiting kongresdemocraat waarin : agenda + toelichting, kongres-
reglement, voorstellen programmawijzigingen en -aanvullingen
voor het deelkongres;
idem voor de ALV.
- 10.4 Kongresdemocraat verschijnt.
- 28.4 Laatste datum inlevering amendementen voor deelkongres.
- 5.5 Amendementenboekje naar deelnemers deelkongres.
- 10/11.5 Deelkongres.
- 21.5 Voorstellenboekje naar deelnemers ALV, waarin amendementen op
de programmawijzigingen en -aanvullingen, die zijn doorgelaten
door het deelkongres, en details over andere agendapunten.
- 31.5 Plenum ALV (ev. vervolgd op 1.6).

----- 0 -----

HET BTW-SCHANDAAL

Door A.R. van der Burg

Toen in het begin van het vorige jaar minister Witteveen het wetsvoorstel
op de BTW indiende, verklaarde hij op gezag van het Centraal Planbureau
dat invoering ervan zou leiden tot een gemiddelde prijsstijging van 1,3%.
Sommige dingen zouden wat goedkoper worden, andere enige procenten duur-
der. Gemiddeld was er een kleine lastenverzwaring, resulterend in een
extra belastingopbrengst van enige honderden miljoenen guldens en in de
genoemde 1,3%. De Kamer heeft dit op gezag van de minister aanvaard en,
zoals bekend, het wetsontwerp goedgekeurd.

Maar CPB en parlement hadden buiten waard De Block gerekend. Hoe meer de datum van 1 januari begon te naderen, hoe meer geruchten er in omloop kwamen over te verwachten prijsstijgingen. Elke keer als de geruchten tot een kookpunt raakten, kwam minister De Block verklaren dat hij alert was, maar dat hem nog nergens iets van was gebleken. Alle bedrijven die naar een mogelijkheid tot geruisloze prijsverhoging zochten, dachten toen : Ha, fijn, hij heeft mij kennelijk nog niet door. Er werden dan weer enige procenten bijgeteld. De televisie hield een enquête bij enige winkels, voornamelijk levensmiddelenbedrijven. De meesten verklaarden niets van de BTW te snappen; ze hadden alleen begrepen dat per 1 januari alle prijzen met 12% moesten worden verhoogd. Minister De Block bleef alert, maar niet verontrust.

De geruchten namen steeds vastere vorm aan. Allerlei prijsstijgingen werden al bekend gemaakt, sommige zeer forse, vooral uit de sector van overheidsinstellingen. De textielprijzen waren al sinds medio 1968 aanzienlijk verhoogd. Als klap op de vuurpijl kwam het ministerie van Economische Zaken met een lijstje van prijsverhogingen en verlagingen uit. De te verwachten verlagingen betroffen ..... gehoorapparaten en bromfietsen. Alle andere artikelen bleken te zijn geklasseerd bij gelijkblijvend of duurder wordend, ook alle artikelen die bij indiening van het wetsvoorstel nog omlaag zouden gaan, zoals bijv. vlees en vele kruideniersartikelen. Dit lijstje werd in alle kranten geadverteerd. Alle aspirant-prijsverhogers dachten toen : Ha, ze merken daar nog steeds niets. Nog maar weer een paar procent erbij. Minister De Block bleef alert, maar niet verontrust. Intussen gingen al degenen die nog niet aan prijsverhoging hadden gedacht zich realiseren dat al hun kosten sterk omhoog dreigden te lopen, zodat ze ook wel verhogingen moesten gaan incalculeren. In het kort : er ontstond een typische inflatiepsychose. De vakbonden zaten uiteraard ook niet stil. Ze zagen donkere wolken aan de prijzenhemel verschijnen. Het werd daardoor dringend nodig bovenop de normale verhoging een compensatie-eis voor prijsstijgingen te stellen. Vele onderhandelingen zijn nog gaande. De werkelijkheid bleek nog erger te zijn. Voor zover niet gecamoufleerd door uitverkopen begonnen de prijzen snel uit te botten. Huisvrouwen bemerkten ineens dat ze na het boodschappen doen 10 tot 20% meer geld kwijt zijn. Benzine is 10% duurder geworden. Bedrijven zenden prijscouranten rond met dezelfde prijzen als voorheen, maar nu exclusief BTW. Het ministerie zit ook niet stil, want het gaat door met lijstjes publiceren, waarop het nog steeds een kwestie van enkele procenten is, al zijn dan wel de artikelen die aanvankelijk goedkoper zouden worden en daarna gelijk zouden blijven nu verhuisd naar de rubriek "geringe verhogingen". De Post heeft inmiddels een tariefsverhoging van 25% afgekondigd. In het kort : Er is duidelijk sprake van een psychologische inflatie, veroorzaakt door de houding van de regering.

Het laatste medische bulletin luidt :
De patiënt is alert, maar niet verontrust.

----- 0 -----

Japie :

"Ze mogen dan open zijn, maar deelnemen, ho maar"

PRO EN CONTRA

Voor Drees dus geen progressieve concentratie, wie had dat trouwens ook verwacht. Het heette dan, dat D'66 en de PvdA veel meningsverschillen op het gebied van het staatsrecht hebben, dat met het oog op de komende grondwetswijzigingen steeds belangrijker wordt. Een socialistische visie op de maatschappij blijkt dan toch de doorslag te geven. De regel gaat nu voor D'66 op : niet-dogmatici + oud-confessionele kiezers, die na-denken = MEERDERHEID, voor een nieuwe, politiek-positivistische partij, met o.a. D'66.

+ +

Het schijnt Beernink dan achteraf toch zwaar op de maag te liggen. Het brouwsel bleek dan ook niet te verteren. Er is geen behoefte om een lijst met nevenfuncties van de door de overheid benoemde hoge functionarissen openbaar te maken, want dit kan - zonder of met vermelding van de op te leveren bedragen -, zoals Beernink vreest, leiden tot "onzakelijke discussies en ongemotiveerd wantrouwen". Maar wat dan nog, zou ik haast zeggen, de motie hierover wordt toch niet aangenomen.

+ +

Prijsvraag met dubbele bodem : "Wie weet het kortste antwoord op de vraag : Wat is het VOLK". Inzendingen kunt u sturen aan de redactie van Peperbek, onder vermelding van PRO EN CONTRA. De beste inzendingen (zo niet alle) worden doorgestuurd naar prof. mr. L.H.C. Hulsman, hoogleraar in de criminologie, van wie de vraag afkomstig was.

+ +

A.R., de partij die zoveel All Risks in zijn politiek stopt.

+ +

Dat de kwestie van de Volksraadpleging in West-Irian, het vroegere Nieuw-Guinea, medio augustus 1969 moet zijn afgehandeld, wat betreft de voorbereiding, is nog altijd een open vraag. Volgens politieke waarnemers zal de kwestie dan wel rond zijn. Laten we het hopen voor de Papoea's, want over de uitvoering van deze volksraadpleging wordt beslist in de Assemblée van de V.N. medio september 1969. Luns zal dan wel heel wat noten moeten kraken om de boot niet te missen; De Papoeaboot dan wel te verstaan.

+ +

Nixon, de nuchtere president, die niks op heeft.

+ +

Zoals u misschien wel weet, zijn er een aantal politieke jongerengroeperingen uit het Haags Jongeren Parlement gelopen. Het waarom laat zich makkelijk ontdekken in hetgeen prof. mr. L.H.C. Hulsman, hoogleraar in de criminologie, tot ditzelfde parlement zei : "In uw discussies bemerk ik een afspiegeling van de parlementaire bezigheden, zoals die in de Tweede Kamer plaatsvinden. Dat valt me tegen. Juist ú moet nieuwe manieren zien te vinden om de nieuwe problemen aan te pakken".

+ +

De regeling voor doorstroming sloeg niet aan. Geen wonder, gemeenten die aanvragen voor hun doorstromingsfonds bij het Rijk doen, moeten eerst een "lege pot" hebben, willen ze in aanmerking komen voor steun. De gemeenten willen er kennelijk niet aan. De pot wil maar niet leeg.

+ +

PPR stopt gesprek met AR. De reden? "Wij willen een progressieve concentratie en kunnen ons dus niet binden aan een partij, die steeds vaster komt te zitten in een christelijke concentratie". Een zg. conservatieve christelijke concentratie (ccc) wel te verstaan. De radicalen in de drie confessionele partijen willen een progressieve christelijke concentratie (pcc), dus allemaal begrijpelijk. Wie zegt er ook al weer dat politiek onduidelijk is. Zeker een dagblad met een kabel in het linker oog.

+ +

Twee F-27-transportvliegtuigen van de Koninklijke Luchtmacht (KLu) zijn van Soesterberg vertrokken met een zending medikamenten en voedingsmiddelen, bestemd voor zieke en gewonde Biafraanse kinderen. Zal dit bericht ook nog invloed hebben op de geheime besprekingen tussen de Engelse en Nederlandse marine over een verregaande samenwerking? Zoniet, dan blijkt dat de onderdelen van ons defensie-apparaat toch niet zo geïntegreerd zijn als we mochten denken.

+ +

De Vietnamese Vredesonderhandelingen in Parijs zijn dan eindelijk na 7 maanden uit de impasse geraakt, althans wat de tafel(s) betreft. Het is een ronde geworden, met twee aangeschoven rechthoekige stenograaftafels. Het trieste is, dat meneer Ky (premier Zuid-Vietnam) de voorbereidende onderhandelingen over de tafels zoveel mogelijk rekte, omdat hij van Nixon een hardere lijn verwachtte dan nu van Johnson. Maar een dezer dagen heeft Nixon verklaard, de Johnson-politiek in deze voort te zetten, waarna meneer Ky door de knieën ging, zodat de besprekingen hervat konden worden.

ED CETRA

----- 0. -----

TOCH GEEN ANDERHALVE MAN EN EEN PAARDEKOP ?

Met maar liefst twee verkiezingen over nauwelijks meer dan een jaar van nu, groeit het levensgrote probleem van D'66 : zoveel mensen zijn ingeschakeld bij het draaiende houden van de partij en het voorbereiden van verkiezingen in de ruimste zin van het woord, dat er van "politiek bedrijven", bijvoorbeeld door het gesprek aan de basis op gang te brengen, niet veel tijd en nog minder mensen overblijven.

De oplossing zou natuurlijk zijn een agressieve ledenwerfkampanje, maar daarvoor zijn mensen en geld nodig. Andere mogelijkheid : roeien met de riemen die wij hebben, wat het zwaarste is ook het zwaarste laten wegen en in elk geval alles doen om een goed resultaat te behalen bij de eerstvolgende verkiezingen. Deze hele uiteenzetting was nodig om u uiteen te zetten dat uw aller medewerking ook nodig is voor het doen slagen van de kampanje voor de gemeenteraadsverkiezingen. De eerste oproep daartoe heeft, ondanks een wat ongelukkig gevallen "half-grapje" gelukkig een goede respons gehad.

De publiciteitscommissie heeft het veel te druk (en voelt er trouwens ook niets voor) om beloningen uit te delen. Liever int ze geld. Het verkiezingsfonds groeit gestadig. 15 februari was de stand ruim f 300,--, hetgeen verheugend is. Slechts een klein aantal leden heeft besloten periodiek een bedrag te storten. Anderen gaven in één keer het jaar-streef-bedrag. Geen der leden heeft tot nog toe een idee doorgegeven voor additionele fondsverwerving. Nogmaals durven wij daarom een beroep op u te doen om te overwegen de giro opdracht te geven periodiek een bedrag te storten op giro 1693270 ten name van Verkiezingsfonds D'66 Den Haag en om uw inventiviteit te laten werken voor geld-acties. Wij hebben er geen enkele behoefte aan om geheimzinnig te doen. Wel willen wij voor de lezers die niet op de laatste Haagse ledenvergadering waren herhalen, dat wij enerzijds omdat de kampanje nog pas in grote lijnen gereed is en anderzijds omdat vakmensen (die gelukkig ook in onze commissie zitten) ons hebben verzekerd dat het idee gemakkelijk na te doen is (en aantrekkelijk is) in overleg met het bestuur graag nog wat in stilte verder te werken. Wij hopen slechts dat uw enthousiasme nog groter zal zijn dan het onze nu al is, zodat wij evenals in 1967 met beperkte middelen een geweldige en vooral succesrijke verkiezingsstrijd tegemoet gaan.

Bark

----- 0 -----

ANDERMAAL : PROGRAMMAPARTIJEN, PRAGMATISME EN D'66

Door A.C. de Goederen

Terecht heeft Gorter in het januarinumnummer aandacht besteed aan het onder bovenstaande titel in het decembernummer verschenen artikel van Wijvekate. Het is een helder en principieel gesteld dokument en daardoor een ideaal diskussiestuk. Maar, wellicht als gevolg daarvan, lijdt het ook nogal aan te sterke vereenvoudiging van de werkelijke situatie. Gorter heeft in zijn reaktie al een aantal nuances aangebracht - waarmee ik vrijwel volledig instem - en ik zou er graag nog enkele aan willen toevoegen.

Allereerst nogmaals de kwestie van "het algemeen belang". Wijvekate's definitie, zoals door Gorter geamendeerd, luidt : "... de optimale situatie waarbij alle partijen wat water in hun wijn moeten doen, doch waarin de totale bevrediging van alle partijen gezamenlijk zo groot mogelijk is". Natuurlijk is een voor de hand liggend bezwaar - maar dat zal voor elke andere definitie ook gelden - dat de mate van bevrediging niet meetbaar is, zodat het optimum nooit exact vastgesteld kan worden. We hebben in "het algemeen belang" in deze zin dus geen operationele formule voor het beoordelen van overheidsbeleid. Feitelijk komen we er dus niet veel verder mee : immers, al is men het eens over de bewoordingen van de definitie en over de nastrevenswaardigheid van "het algemeen belang", dan kan men nog zeer wel van inzicht verschillen ten aanzien van de gewichtsfactoren die aan de betrokken belangen moeten worden toegekend.

Een ander bezwaar - en dit geldt speciaal de definitie van Wijvekate - is dat reeds bij voorbaat is aangenomen dat bij een belangentegenstelling beide, resp. alle partijen water in hun wijn dienen te doen. Aldus wordt de mogelijkheid uitgesloten dat een der partijen aanspraken van hogere orde zou kunnen hebben dan alle andere, zodat hij niets daarvan hoeft te laten varen. Wanneer bijv. de ondergeschikten in de bedrijven van de direkties verantwoording omtrent het gevoerde beleid jegens hen of hun vertegenwoordigers verlangen, terwijl die direkties zich daar-

tegen verzetten omdat zij hun macht niet beknot willen zien, is een kompromis tussen deze aanspraken misschien tijdelijk aanvaardbaar, als overgang, maar geen billijke oplossing, althans niet voor wie meent dat die verantwoordingsplicht een onmisbaar element van een bevredigend ingerichte samenleving is. Zoals Gorter terecht aanvoelde impliceert Wijvekate's definitie van "algemeen belang" dus min of meer een heiliging van de status quo.

Ongetwijfeld is een maatschappijvisie, welke de verantwoordingsplicht van gezagsdragers essentieel acht, een vorm van "dogmatiek" en moet Wijvekate dus een gruwel zijn. Maar het bestaan van reeksen van zulke "dogma's" is nu eenmaal een feit en de aanspraken die eruit afgeleid worden kunnen niet worden genegeerd.

De konklusie moet zijn dat Wijvekate's definitie slechts beperkte geldigheid en bruikbaarheid bezit, nl. alleen voor die gevallen, waarbij er onder de betrokkenen overeenstemming over bestaat, dat hun belangen van dezelfde gewichtsorde zijn. Dit betekent in feite een beperking tot de periferie van het overheidsbeleid. Het betekent dat de fundamentele beleidsbeslissingen niet uit deze notie van "algemeen belang" kunnen worden afgeleid.

Een logisch gevolg van de in deze zin beperkte geldigheid van de "algemeen belang"-definitie is dat ook het "pragmatisme", "het principe van het opportunistische ten aanzien van overheidsmaatregelen" en de "methodologische aanpak", zoals Wijvekate dat beschrijft slechts beperkt bruikbaar zijn. Dit beperkte gebied is echter nog groot genoeg en ik ben het met Wijvekate's visie ter zake van harte eens.

Verzet moet ik ook aantekenen tegen het scheppen van een tegenstelling van pragmatische- versus programmatische partijen.

Het is de taak van politieke partijen de publieke opinie te helpen vormen, zowel als dit kompleks van vage meningen te konkretiseren in de vorm van voorstellen voor een te voeren overheidsbeleid. Bij verkiezingen wordt van de kiezer een politieke beslissing gevraagd omtrent het te voeren beleid. Hij kan dat onmogelijk gefundeerd doen op grond van een vage toezegging van de kandidaten dat zij "het algemeen belang" zullen nastreven. Zulk een sprong in het vertrouwensduister mag men van de kiezer niet vergen en hoeft ook niet gevegd te worden. Het is de plicht van elke fatsoenlijke partij voor een voldoende gedetailleerd politiek programma te zorgen. Uitgebreide politieke programma's zijn onmisbaar om het politieke denken en de inspraak van de bevolking inhoud te geven en haar een basis te verschaffen voor het eisen van verantwoording van de gekozenen. Pas als zulke programma's er zijn kan de kiezer zich een bruikbaar beeld vormen van wat die partijen ongeveer willen. Verouderde stokpaardjes (dogma's) kunnen alleen door zulk een concreet en gedetailleerd programma aan het licht komen. Want de "beginselen" van een politieke partij kunnen worden afgeleid uit haar concrete programmapunten.

In dit licht gezien kan ik Wijvekate's onderscheiding in pragmatische- en programmatische partijen niet plaatsen. Zoals ik het zie vormen "pragmatisch" en "programmatisch" helemaal geen tegenstelling, mits het programma niet als voor de eeuwigheid geldend wordt gepresenteerd.

Een veel reëlere onderscheiding zou zijn die tussen programmatisch/pragmatische partijen enerzijds en regentenpartijen anderzijds. De laatste worden in tegenstelling tot de eerste juist getypeerd doordat ze de kiezer in naam van enkele al dan niet verouderde ideologieën om zijn vertrouwen vragen, maar weigeren hem te vertellen wat ze aan concreet beleid precies van plan zijn.

Een programmatisch/pragmatische partij mag zeer beslist wel uitgaan van bepaalde axioma's, mits het maar werkelijk fundamentele axioma's zijn, zoals de opvatting dat gestreefd moet worden naar een maatschappij, een wereld, met meer vrijheid, meer veiligheid, meer gelijkheid. Programmatisch in deze zin ontaardt pas in dogmatisch en ideologisch als de eens uitgedachte methoden om deze fundamentele doeleinden na te streven en de vormen waarin men eertijds meende ze te moeten realiseren eenzelfde gewicht gaan krijgen als de doeleinden zelf, met andere woorden als men methoden en vormen tot principes laat verworden.

In concreto : ik ben lid van D'66 omdat binnen deze partij de ruimte bestaat om uitgaande van enkele fundamentele doeleinden, zoals de genoemde nieuwe vormen daarvoor en methoden ter verwerkelijking daarvan uit te denken - of oude nieuw leven in te blazen -, die rekening houden met de feiten van nu in plaats van met de vooroordelen van het verleden. Dit is wat ik versta onder "pragmatisme", en dit is volgens mij de grote verdienste van de typische programmatische partij D'66 !

----- 0 -----

DE NIET-GOEDKEURING VAN HET C.O.C.

(%) Minister Polak (VVD) weigert hardnekkig het C.O.C. rechtspersoonlijkheid te verlenen. Een motie in de Tweede Kamer, waarin op goedkeuring werd aangedrongen, werd met 66 tegen 47 stemmen verworpen. De zich liberaal noemende partijgenoten van de minister stemden eveneens tegen, met als gunstige uitzonderingen de heren Vonhoff en Wiegel. Veel opmerkelijker en voor velen nog schrijnender was dat alle vertegenwoordigers van alle zich Christelijk noemende partijen eveneens tegen stemden.

Is er dan toch zoiets als Christelijke politiek ? Met Satan als partijleider ?

----- 0 -----

SCHETS VAN EEN UNIVERSEEL PROGRAMMA

1. Vrede op aarde en overal.
2. Elke streek met minimum 50 000 inwoners kan zelf regering kiezen.
3. Elke nieuwe bewoonbare of onbewoonbare planeet komt aan de wereld - of - veel later - ruimteregering.
4. (Hopelijke) samensmelting van zelfstandige landen tot unies.
5. Elk land zeggenschap in wereldparlement met 2 man. Elk land dat erbij komt 1 afgevaardigde.
6. Elk land helpt mee met raketbouw.
7. Vernietiging van oorlogswapenen in zelfstandige landen. Alleen toegestaan in het wereldleger.
8. Als een land ruzie krijgt met een ander, moet alles piekfijn bestuurd worden om een goed vredesbesluit te nemen. Dus niet : "van dat land mag ik niet, dus dit is de schuldige van agressie".
9. Eventuele ruimtevolkeren zelfde rechten als aardse volkeren.

VICTOR GEELEN (11 jaar)

----- 0 -----

EXPERIMENTELE MAATSCHAPPIJ

(De werkgroep maatschappelijk werk/volksgezondheid van D'66-Den Haag bracht een werkbezoek aan het "Trefcentrum" van de Experimentele Maatschappij op 19 december 1968.)

Uitgangspunt van de deelnemers aan de e.m. (de ongeorganiseerde jeugd) is, dat de maatschappij dienstbaar moet zijn aan de ontwikkeling van de mens, en niet omgekeerd. Voor de individuele mens moet centraal staan het leven, dat communicatie en creativiteit betekent, dat omhoog streeft en evolueert. Deze ontwikkeling kan door het experiment versneld worden. De bezoekers van het "Trefcentrum" nemen allen deel aan het experiment. Beroepsarbeid is een nevenaspect van het leven en moet tot een zodanig minimum beperkt worden, dat men enerzijds zichzelf nog net in leven kan houden, anderzijds zoveel mogelijk tijd overhoudt om creatief te kunnen zijn. De uren dat men werkt, werkt men hard. Het huis Bezuidenhoutseweg 51 biedt mogelijkheden om het experiment waar te maken.

De experimentele maatschappij wordt gezien als voorbode van de toekomst, waarin deze mentaliteit zich bij iedereen zal openbaren; door de verdere inschakeling van de computer zal iedereen dan nog slechts enkele dagen per week behoeven te werken. Tot nu toe hebben de mensen geleefd om bezit te verwerven en te hebben; voortaan zal men gaan leven om te zijn. De conventionele en de experimentele maatschappij kunnen naast elkaar bestaan; de e.m. mag, als minderheidsgroepering (naar mentaliteit), van de c.m. verwachten, dat deze haar de mogelijkheden biedt om zichzelf te zijn.

De e.m. acht het steriel zich extreem negatief op te stellen ten opzichte van de c.m.; zij zet zich tegen de c.m. af, maar wil er wel mee praten. Er is een brug geslagen naar de c.m. in de vorm van een adviesraad, die bestaat uit personen uit de establishment. Mede hierdoor heeft de e.m. een plezierig contact met de politie (kinderpolitie, commissaris voor verdovende middelen) en met de gemeentelijke overheid als geheel. Men hoopt hierdoor te voorkomen, dat door te abrupt ingrijpen van de politie veel kapot gemaakt wordt, zoals in het verleden wel eens gebeurd is. De adviesgroep adviseert ook over individuele problemen, eventueel ongevraagd. De overheid steunt de e.m. wel, maar moet, volgens de e.m., nog meer steunen.

----- 0 -----

AAN DE BASIS VAN RIJSWIJK

Over ruim een jaar zullen - ook in Rijswijk - weer de gemeenteraadsverkiezingen gehouden worden.

Vele ingezetenen geloven dat één en ander hun boven de pet gaat en dat de Gemeenteraad niets anders doet dan koffie drinken en de electriciteitsstarieven verhogen! Toch zijn de meeste burgers wél geïnteresseerd in het wel en wee van onze gemeente en de rol die de Raad daarin speelt. Zij volgen regelmatig de verslagen in de pers en zouden af en toe graag hun zegje willen zeggen als ze vinden dat "die kerels in de raadszaal de plank weer eens flink misslaan".

Ook D'66 zal in 1970 bij de verkiezingen betrokken zijn, hetzij zelfstandig, hetzij in samenwerking met anderen. Als voorbereiding hierop houdt de WERKGROEP GEMEENTEPOLITIEK van D'66 zich intensief bezig met wat er in Rijswijk omgaat.

Discussies en besluiten van de Gemeenteraad worden aandachtig gevolgd en bestudeerd. D'66 staat open voor alle problemen binnen de gemeente en wil trachten hiervoor een oplossing te vinden.

Daartoe zoekt haar WERKGROEP GEMEENTEPOLITIEK contact met allen - ongeacht hun politieke kleur - wie het goed functioneren van de gemeente ter harte gaat en die straks bereid zijn de raadsleden met hun adviezen en meningen terzijde te staan.

Het bestuur van D'66 Rijswijk doet daarom een beroep op allen die in het gemeentebeleid in het algemeen, of, bijv. door opleiding of beroep, in bepaalde sectoren van dit beleid, belang stellen mee te praten en mee te denken. Omdat alleen zó de democratie werkelijk inhoud krijgt ! U kunt contact opnemen door telefoon nr. 905771 te bellen of te schrijven aan de WERKGROEP GEMEENTEPOLITIEK
p/a Cederlaan 11
Rijswijk (ZH)

----- 0 -----

IN DE BAN VAN DE PROVINCIE

Sinds de berichten in het januarinummer is er veel gebeurd. De provinciale politieke werkgroep Zuidholland is intussen uitgebreid met de volgende leden :

H. Bosma, Leiderdorp	A.R. Spoor, Den Haag
F.C.M. van Leeuwen, Delft	S. Troost, Vlaardingen
P.C. Pieters, Dordrecht	H.J. Hofman, Vlaardingen
Th.M. Putman, Rotterdam	Mevr. J. Melles-Hommes, Alblisserdam
W.P.J. Schuiten, Rotterdam	L.C. de Oude, Schiedam

Daarentegen komen te vervallen :

Mevr. A. Löbler-Polling, Rotterdam
E.P.S. Postuma, Rotterdam
Mevr. H.C.M. Smits van Waesberghe-Bakker, Leidschendam.

In totaal zijn er nu 28 leden. Gezien het vele werk is uitbreiding nog steeds gewenst. Op te geven bij J.J. van der Kaaden, Nicolaïstraat 3, Den Haag, tel. (070) 392583.

Er zijn 6 werkgroepen naar onderwerpen gevormd, t.w.:

1. Structuur, taak en werkwijze van de provinciale overheid
2. Financiën, bestuur en toezicht op gemeenten en waterschappen
3. Ruimtelijke ordening, volkshuisvesting en verkeer
4. Sociale zaken en volksgezondheid
5. Economische zaken, w.o. de agrarische zaken
6. Onderwijs, cultuur en recreatie.

Daarnaast is er dan nog de
0. Coördinatiecommissie.

Ieder lid is tevens lid van tenminste twee van deze zeven subgroepen. Volgens het tijdschema moet het provinciale partijprogramma in eerste ontwerp vóór 15 mei alle afdelingen hebben bereikt. In mei en juni kan daar dan over worden vergaderd. De maanden juli en augustus worden gebruikt voor individueel overleg met critici en amendeerders. Omstreeks 15 september wordt er een provinciaal congres gehouden voor definitieve vaststelling van het programma. De komende 3 maanden zijn bestemd voor interne voorbereiding van de verkiezingen en voor presentatie van de

aspirant-candidaten in de afdelingen. Half december moet de kandidatenlijst definitief worden vastgesteld, eventueel schriftelijk.

Voor politieke zaken is het voorlopige secretariaat : D. Bark, Ananasstraat 49, Den Haag, tel. (070) 681915.

De organisatorische zaken zijn als volgt geregeld. De twee regio's in Zuidholland worden tot één regio samengevoegd, met als vertegenwoordiger van het H.B. mevr. Smits van Waesberghe. De voorzitters van de 16 afdelingen vormen qualitate qua het bestuur van de regio. Ze worden in hun werk bijgestaan door een driemanschap, bestaande uit A.P. van der Jagt, J.J. van der Kaaden (adres zie hiervoor) en F.C.M. van Leeuwen.

----- 0 -----

FINANCIËN AFDELING DEN HAAG

Balans per 3-1-1969

Activa

Nog te ontvangen :

Kontributies   f 250,--
Peperbek   f 730,--

Saldo Kas en Giro   f 1 541,91

f 2 521,91
=====

Passiva

Nog te betalen :

Peperbek   f 100,--
Adresseerplaatjes   f 375,--
Sekretariaat   f 70,--
Gem. Kommissies   f 25,--
Bijdrage pol. café   f 35,--
Afdracht aan H.B.   f 57,50

Vooruitontvangen :

Peperbek   f 525,--

VERMOGEN   f 1 334,41
f 2 521,91
=====

Toelichting :

Nog ongeveer 75 abonnees van Peperbek moeten jaargang I betalen. Laat hiervan de helft inbaar zijn, dan komt nog binnen f 280,--. Daarenboven hebben 200 abonnees de eerste drie nummers van jaargang II ontvangen, maar nog niet betaald. Te ontvangen is : $3/10 \times 200 \times f 7,50 = f 450,--$. Samen f 730,--.

Het bestuur heeft besloten over te gaan tot aanschaf van adresseerplaatjes, een uitgave geschat op f 375,--. De adresseermachine werd ter beschikking gesteld door de heer J.W. Beumer.

De bijdrage pol. café betreft een bijdrage in de kosten, die gemaakt worden voor de organisatie van de bijeenkomsten op de laatste vrijdag van de maand.

Vooruitontvangen is voor zeven nummers Peperbek van 100 abonnees. Dit betekent $7/10 \times 100 \times f 7,50 = f 525,--$.

De toename van het vermogen is voor een groot deel te danken aan de bloei van Peperbek. Een woord van dank aan allen, die meewerken dit afdelingsorgaan zo goed en zo goedkoop mogelijk te produceren.

DE PENNINGMEESTER
J.J. Groot

Exploitatier rekening afdeling Den Haag D'66 over de periode 2-1-'68 tot 3-1-'69

<u>Uitgaven</u>		<u>Inkomsten</u>	
Sekretariaat	f 494,57	Kontributies	f 1 722,55
Vergaderkosten	f 510,--	Kollektes	f 211,26
Gemeentelijke Kommissies	f 309,69	Giften	f 22,--
Ledenw. + Publiciteit	f 310,82	Verkoop materiaal	f 190,10
Peperbek			
- uitgaven	f 1 213,02		
- inkomsten	f 952,20		
	f 260,82		
Verkoop-afdracht	f 54,20		
Afdracht verk. fonds	f 9,80		
Diversen	f 54,25		
Saldo	f 141,76		
	f 2 145,91		f 2 145,91

Toelichting :

Op de sekretariaatskosten drukten de portiekosten à f 353,92 het zwaarst. De vergaderkosten zijn hoog, voornamelijk veroorzaakt door de zaalhuur van Amicitia op 27 mei à f 275,--. Er werden vier ledenvergaderingen gehouden (f 175,--) en de coördinatiekommissie kwam eveneens viermaal bijeen (f 60,--).

Voor de afdracht aan het verkiezingsfonds komt in aanmerking de winst op verkochte buttons, "Keuze van D'66" enz. Voortaan zullen ook de kollektes voor dit fonds bestemd zijn.

Het saldo van dit fonds bedroeg op 3 januari f 236,70.

De post "Kontributies" bestaat uit 1/5 deel van de kontributies, die naar de landelijke partijkas worden overgemaakt.

Begroting 1969

Kontributies	f 1 800,--	Sekretariaat	f 550,--
		Vergaderkosten	f 500,--
		Kommissies	f 500,--
		Diversen	f 250,--
	f 1 800,--		f 1 800,--

DE PENNINGMEESTER
J.J. Groot

----- 0 -----

FINANCIËN AFDELING VOORBURG

Balans per 31-12-1968

Giro	f 138,01	Abb. Peperbek	f 33,75
RPS, 3,48%	<u>f 200,--</u>	Saldo	<u>f 304,26</u>
	f 338,01		f 338,01
	=====		=====

Gezien de geplande akties is enige steun, maar zeker de tijdige overmaking van uw contributie zeer welkom.

----- 0 -----

Dringende oproep aan alle Haagse leden

Het aantal kandidaat-gemeenteraadsleden is nog te klein. Ieder lid dat er voor voelt deze groep te versterken, wordt verzocht zich in verbinding te stellen met de heer F. Deeleman, tel. 393717.

DERDE KAMER

De op 25 januari gehouden confrontatie tussen de D'66 Kamerfractie en de kiezers trok circa 180 belangstellenden. De gestelde vragen bestreken een breed terrein van parlementaire activiteiten. In ons maartnummer komen wij hier uitvoeriger op terug.

STERK ARGUMENT

(%) Drs. H.M. Franssen, Tweede Kamer-lid voor de PvdA en voorzitter van de commissie voor de verzoekschriften is tegen de ombudsman naar Skandinavisch voorbeeld. Reden : De klachten behoren tot de taak van het parlement. Een dergelijke ombudsman zou de Kamercommissie zo goed als overbodig maken. (Volkskrant 18/1).
Stel je voor dat iets overbodig zou worden !

ADRESLIJST (januari 1969)

LANDELIJK

Hoofdbestuur

Dagelijks bestuur :

J.A.P.M. Beekmans, voorzitter, Beatrixlaan 4, Melissant, t.(01877)698
H.J. Zeevalking, 1e voorz., Evert Cornelisl. 28, Utrecht, t.(030)32567
H. Jongedijk, 2e voorz., van Montfoortlaan 20, Wassenaar, t. (01751)5970
E.W. van Praag, secretaris politiek, Willemsparkweg 18, Amsterdam,
t.(020)794837
B. Hamstra, secretaris organisatie, Hogenkampsweg 56, Zwolle,
t.(05200)32228
H.A.A. Dijsselbloem, penningmeester, Dr. H. Colijnlaan 22, Uithoorn,
t.(02975)4016
N. Schwarz, coörd.werkgroepen, Schoutenstraat 9, Den Haag, t.(070)245189
F. Warnaar, publiciteit, Jisperveldstraat 528, Amsterdam, t.(020)262578
P. Fetter, lid, Boulevard 143, Katwijk aan Zee, t. (01718)3375,
t.kant.(070)654180

Overige leden :

J.H. van Ardenne, Schoutenstraat 32, Arnhem-Presikhaaf, t.(08300)36548
R.L. Blik, Katerstraat 6, Vessem (N.Br.), t. (04979)335
Th.P.M. de Jong, Middelstumerweg 11, Onderdendam (Gr), t. (05901)9259
E.J. van Litsenburg, Rimbürgerweg 16, Eygelshoven (L), t. (04444)534
J.A. Nagtegaal, Leeuweriklaan 8, Rotterdam, t. (010)184670/kant.139160
M.F.F.A. de Nerée tot Babberich, "Camphuysen", Babberich (G),
t. (08364)283
S. Schuyer, Campuslaan 28, Enschede, t. (05420)44644, tst. 2788 of 3006
W.L. Sluis, Pasteurlaan 51, Eindhoven, t. (040)12922/kant. 15999
Mevr. H.C.M. Smits van Waesberghe-Bakker, Reigerlaan 4, Leidschendam,
t.(01761)4922
G. Stappershoef, Laan '40-'45 no. 67, Hilversum, t. (02150)15202
H.W.M. Stokvis, Volkerakstraat 290, Den Helder, t. (02230)16938
J.W. Vuyk, Molenlaan 14, Rotterdam, t. (010)188063

Landelijk secretariaat : Keizersgracht 576, Amsterdam-C, t.(020)226996,
Postgiro : 1304900

Fractie D'66 Tweede Kamer : Binnenhof 1A, Den Haag, t. (070)614911,
tst. 152

Secretariaat : mej. A.C. Koster en mej. K.J. Simonet.

Democraat : Redactie-adres : J.G. Huygens, Loevesteinlaan 473, Den Haag,
t. (070)663239

Administratie-adres : "Democraat", Keizersgracht 576, Amsterdam,
Postgiro : 1477777

----- 0 -----

Gaat de toekomstige minister van buitenlandse zaken zijn luns pakket mee naar Brussel nemen ?

REGIO ZUIDHOLLAND

Regiobestuur (bestaande uit voorzitters afdelingen)

J.J. van der Kaaden, Nicolaïstraat 3, Den Haag, t. (070)392583
Contactpersoon van het hoofdbestuur : mevr. H.C.M. Smits van Waesberghe-
Bakker (zie onder hoofdbestuur)

Politieke provinciale werkgroep

Coördinatiecommissie : P.C. Pieters (voorz.), Spuiweg 168, Dordrecht,
t. (01850)38469
D. Bark (secr.), Ananasstraat 49, Den Haag,
t. (070)681915

Subc^{ie} taak en werkwijze provinciale overheid : J. de Bres (rapporteur),
Valeriusstraat 234, Leiden, tl. (01710)42772

Subc^{ie} financiën, gemeenten en waterschappen : H.J. Hofman (rapporteur),
Coornhertsstraat 76, Vlaardingen, t. (010)353614

Subc^{ie} ruimtelijke ordening, volkshuisvesting en verkeer : L.C. de Oude
(rapporteur), 's-Gravelandseweg 682, Schiedam, t. (010)260393

Subc^{ie} Sociale zaken en volksgezondheid : S. Troost (rapporteur),
Van Baerlestraat 141, Vlaardingen, t. (010)346042

Subc^{ie} economische en technische voorzieningen : H. Bosma (rapporteur),
Frederik Hendrikplantsoen 15, Leiderdorp, t. (01710)43878

Subc^{ie} onderwijs, cultuur en recreatie : D.A. Jonker (rapporteur),
Gouwe 131, Gouda, t. (1820)8203

Peperbek

Directie : J. Reesink, Winkelstede 14, Den Haag, t. (070)667449
Admin. : mevr. A.H. Truyen-van Kleeff, Waalsdorperweg 41, Den Haag,
t. (070)246226

Redactie : A.R. van der Burg, Sportlaan 190, Den Haag, t. (070)332300

----- 0 -----

AFDELING BODEGRAVEN/WOERDEN

Geen opgave ontvangen.

----- 0 -----

AFDELING DELFT-WESTLAND (01730)

Voorzitter : G. 't Hart, A.M. de Jonglaan 25, Delft, t. 31463
Vice-voorzitter : mevr. W. Hartemink-Trouw, Bachlaan 48, Naaldwijk,
t. (01740)5540

Secretaris : J. van Wilgenburg, Heemskerkstraat 17, Delft, t. 21879

Werkgroep gemeentepolitiek : Heemskerkstraat 17, Delft

Werkgroep Westland : Bachlaan 48, Naaldwijk, t. (01740)5540

----- 0 -----

AFDELING GOUDA (01820)

Bestuur :

Voorzitter : P.J. Zeven, Van Goghstraat 38, Reeuwijk, t. (01829)3395
Secretaris : R.L.M. Verhagen, J.P. Heijestraat 20, Gouda, t. 4373
Penningmeester : R.L. Verhoeven, Teunisbloemstraat 5, Gouda
Commissie Gemeentepolitiek, ook genoemd : "Schaduwfractie" :
R.L. Verhoeven (contactpersoon, zie boven).

----- 0 -----

AFDELING DEN HAAG (070)

Bestuur :

P.W. van Baarsel, voorzitter, Statenlaan 23, t. 559017
H. Geelen, vice-voorzitter, Sportlaan 299, t. 680174
Mevr. R. Backer-Brakxhoofden, secretaris, Robertaland 11, t. 854263
J.J. Groot, penningmeester, Landréstraat 981, t. 396980
Mevr. A.H.M. Kloeth-Zwennis, Regentesselaan 286, t. 638168
D. Bark, Ananasstraat 49, t. 681915
J.A. Lüschen, 1e v.d. Boschstraat 173, t. 837940

Organisatorische commissies :

Publiciteit : W. van Spankeren, Schoutendreef 331, t. 670263
Ledenwerving : Mevr. J. Ringnalda-Lels, Laan van Poot 230, t. 321529
Ledencontacten : Mevr. J. Ringnalda-Lels, Laan van Poot 230, t. 321529

Werkgroepen gemeentepolitiek :

Coördinatiecommissie : F. Deeleman, Tortellaan 67, t. 393717,
K.H. Huisman, Sonderdanckstraat 23, t. 244223
Arbeids-, beroeps- en ambtenarenzaken, contacten gemeente-burgerij :
G.J.C. Mulder, Cornelia van Zantenstraat 278, t. 685583
Gemeentefinanciën, economische ontwikkeling : .....
Openbare werken, Diensten en Bedrijven en Gemeentebedrijven :
H. van Battum, Oostvoornelaan 21, t. 397367
Kunstzaken : W. van Spankeren, Schoutendreef 331, t. 670263
Maatschappelijk werk en Volksgezondheid : P. Schey, Speenkruidstraat 34,
t. 397753
Onderwijs : Mevr. M. ter Spill-Witteveen, Hart Nibbrigkade 120, t. 244219
Ruimtelijke Ordening en Huisvesting : Mevr. H. Gelderblom-Lankhout,
Rienzistraat 27, t. 396186
Sport en Jeugdzaken : J.P. Mazure, Valkenboskade 295, t. 325359
Strafverordening en juridische zaken : E.J. Dommering, 2e Schuytstraat
129, t. 632184
Verkeer : J. de Leede, Rienzistraat 30, t. 397352
Intergemeentelijke zaken : E.J. Dommering, 2e Schuytstraat 129,
t. 632184

Plaatselijke werkgroepen landelijke politiek :

Buitenlandse politiek : H.C.J. Pastoors, Sonoystraat 32
Defensie : G.J.C. Mulder, Cornelia van Zantenstraat 278, t. 685583
Ruimtelijke ordening : Mevr. H. Gelderblom-Lankhout, Rienzistraat 27,
t. 396186
Sociaal-economische zaken : H. Sleeboom, Regentesselaan 84, t. 392456
Staatsrecht : N.J. v.d. Poel, Roelofsstraat 143, t. 248570

Documentatie- en knipseldienst :

Mevr. N. Spruyt-Dolk, Utenbroekestraat 11, t. 242655.

Wijkcontactpersonen :

Mevr. M. Haas-Ipenburg, Hugo de Grootstraat 8, t. 332824

Mej. A.M.H. . In den Bosch, Frankenstraat 14, t. 551615

R. Hesper, Delistraat 24, t. 180371

J.C. Zakee, Obrechtstraat 118, t. 336379

A. Wevers, Corn. Jolstraat 95, t. 558954

J.K. Kerdijk, Van Drenckwaertstraat 7, t. 241511

Mevr. C. Warburg-van Rijn, v.d. Aastraat 59, t. 244863

Mevr. M.H. Linthorst-Bakker, Isabellaland 1288, t. 851668

J.A. Lüschen, 1e v.d. Boschstraat 173, t. 837940

F. Jansen, Sportlaan 438, t. 635898

Mevr. J.J.A. de Gier-de Winter, Cederstraat 156, t. 630184

B. Markowski, Tomatenstraat 160, t. 681617

J.P. Mazure, Valkenboskade 295, t. 325359

S.E. Veen, Melis Stokelaan 844, t. 663203

C.S. Groot, Pachtersdreef 148, t. 675609

R.P.H. Bredero, Cornelia van Zantenstraat 248, t. 338416

N.A. van der Vaart, Heliotrooplaan 158A, t. 688779

J.M. van Unen (gevraagd), Maastrichtsestraat 49, t. 554726

Bovenstaande leden hebben zich reeds bereid verklaard om als wijkcontactpersonen de aspirant-gemeenteraadsleden in hun werk bij te staan. Leden die als zodanig willen optreden worden verzocht zich op te geven bij het afdelingssecretariaat.

----- 0 -----

AFDELING LEIDEN (01710)

Voorzitter : D.J. Jasper, Nachtegaallaan 8, Katwijk aan Zee,
t. (01718)4340

Secretaris : E.H. Vossepoel, Dr. Vlaanderenlaan 13, Koudekerke aan
den Rijn, t. (01714)3156

Postbus afdeling : 360 te Leiden

Giro : 780828

Gespreksgroep Oegstgeest : J. Wessel, Willem de Zwijgerlaan 43,
Oegstgeest, t. 52007

Werkgroep gemeentepolitiek en algemene zaken : J. de Bres, Valerius-
straat 234, Leiden, t. 42772

----- 0 -----

AFDELING LEIDSCHENDAM

Geen opgave ontvangen.

AFDELING RIJSWIJK (070)

Eind januari wordt een nieuw bestuur gekozen. Opgave volgt in het
maartnummer.

AFDELING SCHOONHOVEN i.o. (01823)

Contactpersoon : P.C. Boevé, Mr. Kesperstraat 38, t. 2640.

AFDELING VOOREBURG

Geen opgave ontvangen.

AFDELING VOORSCHOTEN

Geen opgave ontvangen.

AFDELING VOORSCUT i.o. (Bollenstreek)

Contactman : C.G. van Blokland, Jan Steenlaan 27.

AFDELING WADDINXVEEN (01828)

Voorzitter : H.D. Barth, Mauritslaan 7, t. 2647

Secretaris : Mevr. M. van Vloten-Smit, Kon. Wilhelminasingel 81, t. 3632.

AFDELING WASSENAAR (01751)

Voorzitter : E.H. Schuyer, Groot Hoefijzerlaan 50, t. 9091

Secretaris-penningmeester : Mevr. M.H. Schrijver-Lans, Klingelaan 30,
t. 8145

Gemeentepolitiek : F.K.G. Ouwerschuur, Anemonenweg 9, t. 6165

Contactpersoon regio : Dr. H.R. Vincent, van Montfoortlaan 28, t. 2378

Werkgroep gemeentepolitiek : F.W. Goulooze, Van Houtenweg 43, t. 5268

AFDELING ZOETERMEER

Geen opgave ontvangen.

Japie :

"Is Moerkerk de basis ?"

INVITATIE TOT DEELNEMING

(%) Van de Canadese politiek merken wij in Nederland niet zo veel. De kranten hebben er geen correspondenten, terwijl radio en televisie hun handen al vol hebben aan andere landen. Een op de beeldbuis gebracht interview met de Canadese premier, Trudeau, was daarvoor een verrassing, ja, zelfs een openbaring. Enige van zijn uitslatingen worden hier verkort (en uit het hoofd) weergegeven.

1. Ik heb niet gezegd dat Canada uit de NAVO gaat treden. Ik heb alleen geconstateerd dat het NAVO-verdrag dit jaar afloopt en dat wij ons dus moeten afvragen of wij de komende jaren wel moeten voortgaan op dezelfde weg als wij 20 jaar lang hebben gevolgd. Het Canadese volk moet daarover nadenken.
2. Wij hebben 28 jaar lang eenzelfde politiek gevolgd. Er is zoveel veranderd in de wereld intussen. Het is daarom goed als wij ons bezinnen op de vraag of we niet een geheel nieuwe lijn moeten volgen.
3. (Op de vraag of hij nog gereageerd had op de nogal gerucht-makende ideeën van De Gaulle over Frans-sprekend Canada)
Och, neen, voor zover ik de Generaal ken, ben ik niet in staat hem tot andere gedachten te brengen.
Als ik Frans spreek, dan vraag ik ze wel eens hoe ze zich de nadere uitwerking van die plannen voorstellen.
4. (Over de opstandige jeugd in de gehele wereld)
Veel van de wrevel komt voort uit het gevoel niet bij de zaak betrokken te zijn, geen invloed te kunnen uitoefenen. Wij moeten die problemen overwinnen door ze er meer bij te betrekken en door ze het gevoel terug te geven daadwerkelijk invloed te kunnen uitoefenen. Ze moeten zich organiseren en zich aldus laten gelden. In bestaande partijen of in nieuwe, dat kan me niet schelen.

In het kort : Vertrouwde geluiden uit een onverwachte hoek.

NOG GEEN ABBONNEMENT OP PEPERBEK?

Peperbek geeft iedere maand interessante achtergrondinformatie en commentaren over de politieke gebeurtenissen in Nederland en over D '66. Wie bij wil zijn kan Peperbek niet missen.

maak 7,50 (leden D '66) of 9,- (niet-leden) over op postrekening 726932 t.n.v. penningmeester D'66 afd. Den Haag, voor een jaarabonnement, of bel (070)246226 en u ontvangt Peperbek vanaf het laatst-verschenen nummer.

peperbek

POLITIEK
MAANDBLAD

2e jaargang, nummer 7

MAART 1969

68

POLITIEK MAANDBLAD

met medewerking van afdelingen van de politieke partij
DEMOCRATEN '66 in de agglomeratie Den Haag

EXCLUSIEF

Naarmate de Gemeenteraadsverkiezingen naderen - dat duurt overigens nog een jaar, dus u kunt uw verkiezingsdonatie nog even op rente laten staan - groeit in sommige politieke partijen een koortsachtig besef dat er iets moet gebeuren. Niet in de eigen partij natuurlijk, maar in de ándere.

Voor al de PvdA, van oudsher meer extrovert dan de witgepleisterde KVP, toont zich nogal verontrust, en daar is dan ook wel reden voor. Van der Burg, die van alles de positieve zijde ziet, gaat daar in deze Peperbek nader op in en hij trekt wijze lessen voor D'66.

Echter ook in onze partij zijn verontrusten - gelukkig maar -; geen tilt er evenwel zwaarder aan dan de van radio en TV befaamde Amsterdamse student politicologie, Hans van Moerkerk. Hij prijst kleur en snit aan van zijn Confectie-PAK, maar hoofdbestuurslid Harry Jongedijk heeft er liever een naar maat.

Over dit soort aktuele zaken en nog vele andere kunt u weer exclusief lezen in Peperbek. En u kunt zich - met ons - blij verwonderen, bijvoorbeeld over de verbazingwekkende conclusies waartoe afdelingsvoorzitter Van Baarsel nog steeds komt, na vier maanden geleden per abuis in de verkeerde tram te zijn gestapt.

De peperbus is ditmaal gezonden aan prof. Heertje, in dagvandaag kunt u lezen waarom. Van peperbuswinnaars Schmelzer en Kloos - bien étonné etc. - hebben wij tot nu toe geen reactie ontvangen. Misschien kunnen zij geen scherpe spijzen verdragen. (&)

Directie: J. Reesink

Administratie: Mevr. A.H. Truyen van Kleeff, Waalsdorperweg 41, Den Haag,
tel. (070) 246226

Redactie: D. Bark (&); A.R. van der Burg(%), A.C. de Goederen (x),
W.S.A.N. Gorter, W.C. Olyslagers (?), F.W.H. Vink (&), A. Wevers.

Redactie-adres: Sportlaan 190, Den Haag. Tel. (070) 332300.

Wat kost Peperbek?

Per jaar (11 nummers) voor leden f 7,50, voor niet-leden f 9,--.
Postrekening 726932 t.n.v. Penningmeester D'66 afdeling Den Haag.
Losse nummers f 1,--.

Advertenties: ("Peperklips") max. 5 regels: van f 3,-- tot f 5,--.

Copy voor Peperbek gaarne vóór 13 maart bij de redactie.

Deelname vredesmars: 6 maanden dwangarbeid

(%) Als je zo'n bericht leest, vraag je je af: in welk land wordt de vrede zo gehaat, dat een vrouw die aan een vredesmars meedoet tot 6 maanden dwangarbeid wordt veroordeeld. Het was ditmaal Amerika. Het had ook een van vele andere landen kunnen zijn. Mensen die voor vrede streven, zijn nu eenmaal in de meeste landen ter wereld staatsgevaarlijk.

Oorlogsmisdaden in Indonesië

(%) Voor wie zich de periode van 20 jaar geleden nog herinnert en in die tijd met open ogen en oren geleefd heeft, konden de "onthullingen" in Achter het Nieuws nauwelijks die naam krijgen. Maar ook degene die niet in die periode bewust heeft geleefd en die niet in Indonesië is geweest, heeft weinig reden tot verbazing. Een schone oorlog bestaat niet. Eerzame metse-laars, referendarissen, bankwerkers en kommiezen van de douane, althans een deel ervan, blijken in de oorlog in de kortst mogelijke tijd de meest wrede sadisten te worden, ongeacht hun nationaliteit. Dit soort zaken houdt niet bij bepaalde landsgrenzen op.

Wel onthullend waren de reacties op de uitzendingen. Blijkbaar is een deel van het Nederlandse volk ook na 20 jaar nog niet in staat de waarheid aan te horen. En niet alleen Telegraf-lezers. Sommigen voeren bovenstaande argumenten aan, dat het nu eenmaal bij de oorlog hoort, maar zij gebruiken dit als motief om er niet meer over te praten, want oorlog is noodzakelijk en dus ook oorlogsmisdaden. Anderen roepen schande dat men na 20 jaar nog met zo iets durft komen. Uit de hysterische toon, waarop dit wordt uitgeroepen zou men haast de indruk krijgen dat 20 jaar nog wat kort is.

Dubbele misvatting

(%) In de geheime bijeenkomst van Democratisch Appèl (waar hebben we die naar toch meer gehoord?) wond Goedhart zich nogal op over een destijds door Nieuw Links (toen nog Tien over Rood) gedaan voorstel om grote vermogens met 99% successierechten te belasten. Dit was je reinste salonbolsjewisme. Hij was er voor 101% tegen. Aldus Vrij Nederland. In een gezond praktijkklimaat zou verwacht mogen worden dat je je niet zo opwindt over zo iets, maar in plaats daarvan de onhoudbaarheid van die politieke leuze aantoonde, hetgeen toch echt niet zo moeilijk moet zijn in dit geval. Als het nog nodig is. Want Nieuw Links zal er zelf intussen ook wel de onzin van hebben ontdekt.

Politieke rekenmeesters

Soms blijkt onverwachts dat het wantrouwen van het publiek tegen de politieke rekenmeesters inderdaad gegrond is. Tijdens een televisie-uitzending van de ARP in de pauze van Ajax-Benfica werd de volgende aftreksom op het scherm vertoond:

stemmers op de ARP	681 000
leden van de ARP	90 000
	<hr/>

stemmers-niet leden	571 000
---------------------	---------

Sommige mensen moet je in de gaten houden, omdat ze naar zich toe rekenen, maar politici zijn zo onbetrouwbaar, dat je niet eens weet of ze naar zich toe rekenen, dan wel van zich af.

Peperbus 5

Er blijft een gedrang onder politici merkbaar om door curieuze uitspraken in aanmerking te komen voor de Peperbus van de Maand. Ditmaal is de keus gevallen op Prof. Heertje. Na afloop van een onder zijn voorzitterschap gehouden vergadering van Democratisch Appèl, waarin het "volkomen onaanvaardbaar" over de PSP werd uitgesproken, verklaarde hij over een eventuele samenwerking PvdA-KVP tegenover de Pers:

"Men moet in de politiek nu eenmaal nooit "nooit" zeggen."

- - - - -

Verstandig?

JAPIE: Is dat nou wel verstandig van jullie om Gruyters in de Provinciale Staten van Noord-Holland te zetten? Als prinses Christina straks gaat trouwen wil hij er toch weer uit.

- - - - -

Waarschuwing

(?) In het belang van de mensheid zouden staatslieden, alvorens een volgende zet op het wereldgrote politieke schaakbord te doen, enkele zetten vooruit moeten denken en zich terdege moeten afvragen hoe een bepaalde actie door de andere partij wordt opgevat. Dit vaak voorzienbare effect zou onze handelingen en verklaring moeten beheersen.

- - - - -

Vreemd

(?) De enige politieke partij in Nederland die zich als geheel steeds heeft gekeerd tegen de positionele acties in het voormalig Nederlands-Indië is de C.P.N. Bij het vermelden van hen, die zich verzetten tegen het zenden van troepen, wordt hieraan doorgaans weinig aandacht besteed.

- - - - -

Politiek, een gevaarlijke bezigheid

(?) (in willekeurige volgorde):

Patrice Loemoemba	r.i.p.
John F. Kennedy	r.i.p.
Bang Jensen	r.i.p.
Martin Luther King	r.i.p.
Ben Barka	r.i.p.
Dag Hammerskjöld	r.i.p.
Robert Kennedy	r.i.p.
Sir Abu Balewa	r.i.p.
Lambrakis	r.i.p.
Che Quevara	r.i.p.
Dr. Mondlane	r.i.p.
Malcolm X	r.i.p.
George Kockwell	r.i.p.

POLITIEKE CONCENTRATIES, EEN TAAI MISVERSTAND

door A.R. van der Burg

Het komt zo gemakkelijk over de lippen en succes is verzekerd: Het moet nu maar eens uit zijn met al die partijen en partijtjes. Het verstoort het parlementaire werk, het maakt kabinetsformaties tot een eindeloze legpuzzel en niemand heeft er behoefte aan. Twee of drie partijen zouden voldoende zijn. Kijk b.v. naar Engeland of Duitsland. Daar kan het toch ook.

Ook veel D'66-ers huldigen deze opvatting, zonder kennelijk te beseffen hoe paradoxaal dit is tegenover hun eigen staatkundige en maatschappelijke standpunt. Geen enkel argument is dan ook steekhoudend. Ik zal enkele van de voornaamste bespreken en er nog enige facetten aan toevoegen.

1. Het moeizame parlementaire werk is niet het gevolg van veel partijen in het parlement, maar van de opvatting dat iedere partij over elk onderwerp zo hoog nodig iets moet zeggen. Overigens zou het ook bij de aanwezigheid van b.v. twee partijen in het parlement alleszins gemotiveerd zijn dat bij een belangrijk onderwerp als de begroting een stuk of 15 sprekers het woord voerden. Als ze minder namens een of andere groep of partij spraken en meer namens zichzelf, zouden ze zich kunnen beperken tot nieuwe elementen in de gedachtenwisseling.

2. Het argument dat bij veel partijen kabinetsformaties zo moeilijk worden en dat dan de verhouding tussen regering en parlement zo labiel wordt, komt in de staatkundige conceptie van D'66 geheel te vervallen. Het kabinet komt daarin buiten het parlement om tot stand. Een minister-president, gekozen op basis van een compromis tussen een aantal kleinere partijen, is een betere waarborg voor de democratie dan een kandidaat, die door één machtig partij-apparaat naar voren is geschoven. Het parlement behoort niet uitteenvallen in regeringsgezinden en oppositie. Alle parlamentsleden hebben de taak de regering kritisch te begeleiden, ongeacht hun politieke kleur.

3. D'66 staat bij de verkiezingen een personenstelsel voor en geen lijststelsel. Dit is geen formaliteit, maar de fundamentele opvatting dat ieder Kamerlid bewust om zijn persoonlijke kwaliteiten en inzichten gekozen moet worden. Ze moeten zich dan ook in het parlement als persoonlijkheden kunnen manifesteren, en niet als stemrobots. Dat betekent in het meest ideale geval een Tweede Kamer met 150 partijen. In Engeland en Duitsland zou men zich veel kosten, moeite en valse schijn kunnen besparen door alleen de drie partijleiders het parlement te laten vormen, ieder met het aantal stemmen dat ze gehaald hebben.

4. De kiezers zouden geen behoefte hebben aan al die partijen. Neen, allicht niet, ze hebben alleen behoefte aan hun eigen partij. Er zijn veel kiezers die deze favoriet onder de bestaande partijen niet eens kunnen vinden. Nog niet zo heel lang geleden hebben 37 lieden in Krasnapolsky bijeen besloten een nieuwe partij te stichten, omdat ze niets zagen in de 20 of zo bestaande. Vele kiezers waren het daarmee eens. Wie spreekt over twee of drie partijen, bedoelt daar altijd mee dat één van die twee of drie zijn eigen partij is. Men zal dan gelijk wel eens even voor zijn politieke tegenstanders uitmaken, hoe dié hun politieke leven moeten inrichten.

5. Laten we eens een rekensommetje maken. Stel dat er 20 belangrijke politieke hangijzers zijn (het zullen er wel meer zijn) en dat t.a.v. die 20 problemen - om het heel simpel te houden - maar 2 standpunten mogelijk zijn. Dat het gehele complex van problemen betreft zijn er dan 220

of meer dan een miljoen verschillende standpunten mogelijk. Op 8 miljoen kiezers betekent dat gemiddeld 8 aanhangers per standpunt. Een aantal van die miljoen standpunten zal wellicht in het geheel geen aanhang hebben, terwijl andere wellicht enige honderden of zelfs duizenden aanhangers hebben. Maar daar blijft het dan ook bij. Het komt er in feite op neer dat iedere kiezer een zelfstandige politieke eenheid vormt. Deze onverbidde-lijke logica is voor veel mensen geen beletsel een politieke partij op te richten en als tweede daad een programma te maken, dat niet over 20 zaken een uitspraak doet, maar over wel 200. En dat alles in de ver-wachting dat enige honderdduizenden of liefst miljoenen kiezers het met dat programma eens zullen zijn. Gelukkig voor die partijen lezen de kiezers die programma's niet, zodat ze in feite hun keuze bepalen op één, twee of hoogstens drie criteria. De politici spreken dan van "die domme kiezers", die hun keuze bepalen op grond van een criterium dat in hun ogen niet het belangrijkste is. Terwijl zij juist zelf zo dom zijn niet te beseffen dat een kiezer die in hun ogen wel verstandig kiest, altijd blanco zal stemmen.

Hoe uit dit dilemma te komen? Wel, heel eenvoudig. Een partij die geen sek-te wil zijn, maar daadwerkelijk een volksgroep wil verenigen, moet in het geheel geen politiek program hebben, maar slechts een beperkt aantal uit-gangspunten van politieke gezindheid en benadering van de politieke pro-blemen.

En moet er dan in het geheel geen nadere standpuntbepaling in concrete vraagstukken zijn?, zal de verontruste lezer zich afvragen. Wel-degelijk. Niet echter door de partij als totaliteit, maar door de personen in die partij. Ieder die zich candidaat stelt als bestuurslid of als vertegen-wordiger in een bestuurslichaam, zou een document moeten samenstellen,

waarin de hoofdtrekken van zijn opvattingen over de aktuele vraagstuk-ken en het door hem te voeren beleid duidelijk tot uiting worden gebracht. Deze documenten maken het de kiezer mogelijk een daadwerkelijke politieke keuze te doen. Politieke werkgroepen zouden dan ook een veel zinvoller functie krijgen dan zoeken naar een gemeenschappelijk compromis, n.l. bestudering van de vraagstukken, oplossingen zoeken, pro's en contra's vaststellen en voorlichting geven over de problematiek van het bestudeerde onderwerp.

6. Er wordt veel gepraat over politieke concentraties. Men bedoelt daarmee grotere eenheden dan de bestaande partijen, die ook grotere aantallen kie-zers zouden aanspreken. Uit het voorgaande is wel duidelijk dat dit al-leen mogelijk is als men zijn uitgangspunten nog verder beperkt, zodat wat er overblijft voor meer mensen aanvaardbaar is. Het betekent tevens dat men in zo'n grotere eenheid ook een veel grotere scala van opvat-tingen aanvaardbaar acht. Politieke concentratie is politieke verdunning. Daar is geen enkel bezwaar tegen, mits men de konsekwenties ervan ook aan-vaardt. Mensen die streven naar grote politieke eenheden, maar gelijktij-dig zorgvuldig zitten af te wegen wie er nu wel zuiver in de leer is, doen in feite aan zelfontkenning. De strijd in de PvdA is daar een ty-pisch voorbeeld van. Iedereen mag meedoen, mits..... En dan volgt er een hele waslijst van criteria, waaruit de ware orthodoxie en de zuiverheid in de leer moeten blijken. Ook zullen mensen die grotere politieke eenheden voorstaan zich de duidelijke vraag moeten stellen: Hoe ver moet de ver-dunning gaan? Ergens zal toch wel een grens moeten worden gesteld, wil het begrip "partij" nog enige inhoud hebben.

Voor mij mag men de grens trekken waar men wil, maar politieke verdunning concentratie noemen is volksverlakkerij.

NASCHRIFT (bij POLITIEKE CONCENTRATIES, EEN TAAI MISVERSTAND)

Met 95% van de inhoud van bovenstaand stuk stem ik geheel in. De 5% waarmee dat niet helemaal het geval is betreft Van der Burg's stelling, dat een politieke partij inplaats van een politiek programma een aantal uitgangspunten van gezindheid en aanpak zou moeten geven en de gedetailleerde uitwerking aan de kandidaat-vertegenwoordigers en -bestuurders à titre personnel zou moeten overlaten. Daar had namelijk nadrukkelijk bij moeten staan dat de geldigheid van deze stelling beperkt is. Want hij gaat alleen op in de door D'66 voorgestane staatsrechtelijke structuur. Essentiëel voor de geldigheid is een distriktenstelsel met een beperkt aantal als persoon te verkiezen vertegenwoordigers per distrikt. Waarschijnlijk is ook toepassing van het "Systeem van den Bergh" onontbeerlijk.

Omdat we inplaats van dit personenstelsel nu nog het verfoeilijke lijstenstelsel hebben, waarbij de kiezer in het geheel geen keuze kan maken tussen de verschillende personen van de lijst en hun eventuele privéprogramma's zijn we helaas nog wél verplicht te zorgen voor een gedetailleerd programma, dat de politieke wil van de hele partij en al haar kandidaten bindt.

A.C. de GOEDEREN

BELGRADO NA PRAAG

door D. Bark

Onder bovenstaande titel heeft dr. H.J. Broekmeyer in de "Internationale Spectator" van 22 januari 1969 een beschouwing gewijd aan de reactie in Joegoslavië op de gebeurtenissen in Tsjecho-Slowakije. Zijn opmerkingen zijn interessant genoeg om er hier aandacht aan te besteden. Direct na de 21^e augustus van het vorig jaar heeft Joegoslavië, niet alleen de bevolking maar ook de regering, zich volledig achter Dubcek en de zijnen geplaatst. De Russische interventie is in de meest felle bewoordingen afgekeurd en daarvan is nadien niets teruggenomen.

Men zag in dat het hier ging om de democratisering van een versteend leiders-systeem, de rol van de communistische partij tijdens een socialistische opbouw, de betrekkingen tussen socialistische staten en een verder mogelijke ontwikkeling dan het socialisme elders.

Tsjecho-Slowakije was op weg zich uit knellende oude structuren te bevrijden. Nimmer was een Communistische Partij zo nauw met het volk verbonden. Vrijheid van vergadering, drukpers, zelfbestuur, meningsverschil, verdragen zich niet met het centralistisch, bureaucratisch socialisme van het Moskou-merk. Zij bleken zich echter wel degelijk met het communisme te verdragen.

In Joegoslavië zelf was het niet lang tevoren tot uitbarstingen gekomen onder de jongeren, waarbij professoren en arbeiders zich hadden aangesloten. Een van de eisen was: zelfbestuur op alle terreinen van het maatschappelijk leven. Men keerde zich tegen de "rode bureaucraten". De communistenbond wist een crisis te bezworen door zich achter deze gerechtvaardigde genoemde eisen te stellen. Toen de beloften niet snel genoeg werden ingelost, protesteerden de vakbonden opnieuw, o.a. door te weigeren hun congres af te sluiten voordat bindende toezeggingen waren gedaan.

Het belang van deze acties werd nog groter door de gebeurtenissen in Tsjechoslowakije. Men kon immers het autocratisch, paternalistisch Moskoucommunisme niet met vrucht bestrijden als men de tendenzen ervan in eigen land niet eerst onderdrukte.

Broekmeyer vervolgt dan:

"Is het werkelijk te boud te veronderstellen dat de grote scheidingslijnen niet meer lopen tussen hen die de socialistische maatschappij nastreven en hen die een kapitalistische maatschappij willen handhaven - ik druk mij nu erg kort uit - maar dat de scheidingslijnen steeds meer getrokken moeten worden tussen hen die een uniforme regeling, paternalisme, autocratie nastreven aan de ene kant en aan de andere kant hen die streven naar ontplooiing van het individu, zelfbestuur en pluriformiteit, met als inzet de bevrijding van de producent en burger van alle hem belemmerende instanties, schema's, structuren en taboes".

In het vervolg van zijn artikel geeft Broekmeyer dan nog een overzicht van de activiteiten van de Joegoslavische regering om de jeugd beter te informeren over 1948 (uitstoting uit de communistische broederschap); beschrijft in het kort de ontwikkeling van een geheel nieuwe strategisch - militaire conceptie (waarin o.a. is voorzien in "partizanen-vormen" van strijd); en vermeldt de grotere eenheid die onder de Joegoslaven is ontstaan als gevolg van de gebeurtenissen in Tsjechoslowakije. Het zou te ver voeren op deze plaats de stelling van Broekmeyer die hierboven is weergegeven te gaan toetsen. Ik vraag mij trouwens af of dat op dit moment, zo kort na de tragedie van Praag wel opportuun is. Maar in de nabije toekomst zal dat toch op de een of andere manier moeten gebeuren. Dat is een kwestie van leven of geleefd worden.

DOGMA'S EN AXIOMA'S EN DE ROL VAN BARON VON MÜNCHHAUSEN

door W.S.A.N. Gorter

In de door Wijvekate met nieuwe uitgangspunten in het decembernummer weer leven ingeblazen discussie over "pragmatisme", enz., waarop dezerzijds in het januarinumnummer was ingegaan, maakt De Goederen in het februari-nummer enige opmerkingen over dogma's en axioma's. Als voorbeelden daarvan die hij o.m. wil aanvaarden, noemt hij er vier:

1. Een verantwoordingsplicht van directies van bedrijven omtrent het door hen gevoerde beleid jegens de ondergeschikten of hun vertegenwoordigers en in het algemeen een zodanige plicht van gezagsdragers.

Verder een maatschappij, een wereld met

2. Meer vrijheid

3. Meer veiligheid

4. Meer gelijkheid.

Bij de beschouwing van deze dogma's en axioma's zou ik in de eerste plaats willen herinneren aan de waarheid dat een uitspraak minder betekenis heeft naarmate hij algemener is.

Ad 1.

Nu is het eerstgenoemde dogma ongetwijfeld het meeste concreet van de vier. Niettemin rijzen er reeds bij dit dogma vragen waarvan het antwoord erover beslist of we dit dogma al dan niet willen aanvaarden. De vormen en methoden van verwezenlijking dienen tot ver in details duidelijk te zijn alvorens men de waarde van het dogma voor zich zelf kan beoordelen. Een enkele vraag. Is één Minister verantwoordingsplichtig tegenover zijn ambtenaren?

En verder: wanneer begint b.v. de verantwoordingsplicht van een vader tegenover zijn kinderen en hoe ontwikkelt deze zich met hun leeftijd? Mogen kinderen, indien naar hun mening hun vader in zijn verantwoordingsplicht te kort schiet, een nieuwe vader kiezen en zo ja, wat betekent dit dan? Moeten zich voortdurend potentiële vaders kandidaat stellen? De vormen en methoden ter uitwerking van het dogma en nodig ter beoordeling ervan schijnen dus deel van het dogma uit te moeten maken en hebben daarmee wellicht een langer leven dan De Goederen ze zou willen gunnen.

Ad 2 en 4

Met de axioma's genoemd onder 2 en 4 maakt De Goederen het mij gemakkelijker. Vrijheid en gelijkheid zijn de typerende idealen uit de tijd van de Franse revolutie. Zij hebben bepaald niet het paradijs op aarde geschapen dat men er destijds van heeft verwacht, al is hun invloed groot geweest en nog steeds werkzaam. In het verleden was hun betekenis als ideaal dikwijls duidelijker dan nu: zij dienden om hindernissen op te ruimen voor creatieve ontplooiingen die op uitbarsten stonden. Men krijgt tegenwoordig wel eens de indruk dat deze leuzen meer in de sfeer van de consumptie, de recreatie en de kritiek om de kritiek zijn geraakt. In dit verband zou ik dringend de vraag willen stellen: méér vrijheid en gelijkheid....voor wie om wát te doen? Dus ook alweer hier: gaarne details, methoden en vormen, die dan, helaas, een vrij lang leven zullen moeten hebben, eenvoudig omdat wanneer men ze wegdenkt er niet meer dan een hersenschim overblijft.

Ad 3

Meer veiligheid. Indien ik het goed heb, doelt De Goederen hier op het probleem van oorlog en vrede, dat op nationaal gebied zijn verwonderlijkerwijs verwaarloosd en bevroren spiegelbeeld vindt in misdaad en recht. De Romeinen zeiden: indien gij vrede wilt, bereid u dan ter oorlog. De oude Grieken spraken weinig over vrede: de oorlog heeft de wereld geschapen zegt Heraclitus. De krijgslieden in de ideale Staat van Plato kwamen onmiddellijk na.....de wijsgeren als allerhoogsten. Niettemin schildert de Ilias in zijn eerste verzen de rampen van de oorlog tegen Troje, welks langdurigheid was veroorzaakt door de wrok van Achilles tegen zijn koning. Voor zijn smaak heeft slechts het christendom wezenlijk gepoogd deze gehele materie samen te vatten en op te lossen, waarbij het me nog altijd niet duidelijk is in hoeverre de oplossing zuiver individueel is of ook werkelijk maatschappelijke, politieke en militaire betekenis heeft. Voor me zelf kom ik bij het zoeken naar theoretische aangrijpingspunten voor dit probleem telkens weer terug op het beeld van Baron von Munchhausen, die boven zijn principieel-menselijke mogelijkheden uit, zich zelf uit het moeras poogt te trekken. Hem kon het lukken. Er schijnen niet weinig mensen te zijn die menen in "de wetenschap" de steun buiten het honderdduizenden-jaren-oude oorlogsmoeras te kunnen vinden, waaraan de Baron geen behoefte had.

Conclusie: Politieke idealen, dogma's en axioma's in algemene begrippen neergelegd, kunnen praktisch door iedereen worden aanvaard, omdat iedereen er het zijne bij denken kan. Om praktische betekenis te verwerven dienen zij in voortdurende wisselwerking te worden gebracht met de concrete feiten. In de feiten zie ik dan alle acceptabele belangen besloten. Deze wisselwerking kunnen we "pragmatisch benaderen" noemen. Hieruit wordt dan na enige tijd een geheel van methoden en vormen geboren dat in hoofdzaak een vrij lang leven kan hebben. Dat is dan het politiek program. Ons program heeft in verscheidene sectoren, dacht ik, nog niet voldoende de louterende en harde confrontatie met de feiten op houdbaarheid en uitwerking onder-

gaan. Uit deze confrontatie kunnen zelfs geheel nieuwe idealen ontstaan. Geheel nieuwe oplossingen.

De Goederen en ik zijn het er in ieder geval over eens dat pragmatisme en partijprogramma elkaar niet uitsluiten, maar dat zij voor D'66 beide nodig zijn.

MASCHRIFT (BIJ DOGMA'S EN AXIOMA'S)

Gezien uit een oogpunt van discussiehygiëne kan bovenstaand stuk bezwaarlijk als een goede bijdrage aan de gedachtenwisseling over pragmatisme en partijprogramma's worden beschouwd, omdat een aantal uitspraken van mij uit het februarihnummer door de auteur ten eerste slecht gelezen en ten tweede buiten hun oorspronkelijke verband als kapstok worden gebruikt voor enige wijsgerige beschouwingen, die maar zeer ten dele ter zake zijn. Daarom gaarne akte van de volgende kanttekeningen.

- a) Ik heb de verantwoordingsplicht van direkties van bedrijven jegens hun ondergeschikten of hun vertegenwoordigers niet genoemd als zelfstandig "dogma", maar als afgeleid uit een bepaalde maatschappijvisie die strikt genomen natuurlijk als "dogmatisch" te kenschetsen is.
- b) Kreten als "meer vrijheid", "meer veiligheid" en "meer gelijkheid" zijn natuurlijk geen dogma's of axioma's, zomin als "meer loon". Ik heb ze ook niet als zodanig gepresenteerd. Het axiomatische zit in (ik citeer:) "de opvatting dat gestreefd moet worden naar een maatschappij, een wereld met meer vrijheid....etc".
- c) Van geen der door Gorter "dogma's" genoemde vier zaken heb ik gezegd dat ik ze wil aanvaarden. Dat was ook niet aan de orde. Ze waren uitsluitend illustraties bij mijn kritiek op Wijvekate's notie van "het algemeen belang". Nu Gorter eenmaal dit discussiezijpad opgegaan is wil ik overigens best erkennen dat ik inderdaad wens te streven naar ingrijpende democratisering van gezagsverhoudingen (wat wel heel iets anders is dan "vaderverkiezingen"), meer gelijkheid (o.a. meer gelijkheid in vrijheid) en meer veiligheid (in alle betekenissen van het woord), omdat ik de bestaande verhoudingen in velerlei opzicht onbevredigend acht.
- d) Mijn stelling is dat de konkrete oplossingen daarvoor, de te nemen praktische maatregelen, voortdurend in het licht van de zich wijzigende omstandigheden kritisch moeten worden gezien en zo nodig door betere worden vervangen. Zo is b.v. allang duidelijk dat nationalisatie van bedrijven in het geheel geen oplossing is voor de democratisering van de gezagsverhoudingen, terwijl de economische voordelen veelal op z'n minst twijfelachtig zijn. Het treft mij dan ook als weinig pragmatisch wanneer Gorter stelt dat die "details, methoden en vormen..... een vrij lang leven zullen moeten hebben." Of ze al dan niet een lang leven zullen hebben zal er uitsluitend van af dienen te hangen hoe lang ze hun in vergelijking met andere superieure doelmatigheid behouden.
- e) Het Gorter's "conclusie" ben ik het in wezen eens. Ik zou het echter liever zo willen stellen: Beginselen, politieke idealen, dogma's, axioma's kunnen niet in algemene termen worden geformuleerd. Vergaande konkretisering van plannen is nodig om duidelijk te maken wat de werkelijke inhoud van die beginselen etc. is. Geen enkele eerlijke politieke

partij^x kan dus zonder een gedetailleerd programma. Een programma evenwel, dat voortdurend op de helling moet blijven staan.

A.C. de GONDEREN

WAARTOE EEN TRAMNET MET LIJN 1 OOK NOG LEIDT
door P.W. van Baarsel

Voordat ingegaan wordt op de slotvraag uit het vorige artikel, wil ik in de eerste plaats een paar woorden wijden aan de gemeentelijke plannen op verkeersgebied. De wethouder van Verkeer heeft met veel élan een plan ontvouwd voor een (ring)wegenstelsel voor particulier vervoer in Den Haag. De plannen voor het openbaar vervoer zijn wel aangekondigd, maar voorzover mij bekend is het daar tot nu toe bij gebleven. Eigenlijk zou een openbaar vervoerplan zo niet eerder, dan toch zeker gelijktijdig aan de raad moeten worden voorgelegd, teneinde de raad in de gelegenheid te stellen een zo volledig mogelijk beeld te krijgen van het gehele verkeersvraagstuk. Pas dan zou zij zich over de plannen op een zinvolle manier kunnen beraden.

In de tweede plaats lijkt het mij nuttig uit de vorige artikelen een paar uitkomsten naast elkaar te zetten en wel de verplaatsingssnelheid bij:

- a. de tram nu.
- b. de sneltram. Deze aanduiding zal ik gebruiken voor een tramsysteem, dat op vrije banen rijdt, waarbij door een systeem van stoplichten op kruisende wegen, de tram zo ongehinderd mogelijk kan rijden.
- c. de auto.
- d. de metro.

De volgende tabel biedt de mogelijkheid voor een vergelijking:

ritlengte (km)	2	4	6	8	10	13
verplaatsingssnelheid in km/uur bij:						
de tram	7	10	12	13,5	14,5	15
de sneltram	8	12	15	17	18,5	20
de auto	13,5	18,5	21	23	24	25
de metro	8	14	18,5	22	25	28

Bij het beschouwen van deze tabel moet bedacht worden, dat de genoemde verplaatsingssnelheden bij de tram en de auto bereikt worden buiten het spitsuur. De sneltram zal niet geheel maar toch wel veelal de genoemde snelheden kunnen bereiken, ook in het spitsuur. De metro uiteraard eveneens. In de tabel blijft de sneltram over de gehele linie ongeveer 5 km/h langzamer dan de auto. Ik schreef al eerder dat het niet gemakkelijk zal zijn de automobilist uit zijn auto "te trekken" in het openbaar vervoer. Ik verwacht op grond van de cijfers dat een sneltram daartoe niet in staat is en de metro wel.

Ik kom nu aan de beantwoording van de vraag in het slot van het vorige artikel: "Hoe en in hoeverre beïnvloeden de structuur van de stad en een metronet elkaar"?

^x Onder het vigerende kiesstelsel. Zie mijn naschrift bij het artikel van A.R. van der Burg "Politieke concentraties, een taai misverstand".

Eén kenmerk, en naar mijn gevoel een zeer wezenlijk kenmerk van een stad is de mogelijkheid tot intensieve communicatie. Het verschil tussen een stad en een 50x groter gebied met hetzelfde aantal inwoners ligt in de eerste plaats dáárin, dat in de stad de gedachten en de meningen van de mensen vaker en intensiever met die van anderen geconfronteerd worden, getoetst worden en in botsing komen, en in de tweede plaats er in de stad een grotere specialisatie van vormingscentra, broedplaatsen kan worden bereikt op de gebieden van maatschappij, kunst en wetenschappen. Het middel daartoe is de communicatie. Het gaat er bij de communicatie om het contact, de ontmoeting van mens tot mens zo gemakkelijk mogelijk tot stand te brengen. De telefoon is daartoe het snelst en gemakkelijkst in staat. De afstand speelt in het geheel geen rol. Hoewel de telefoontechniek met beeldschermen e.d. nog te verbeteren is, zal er altijd behoefte blijven aan, laat ik maar zeggen, "lijffelijk" contact.

Daarvoor is een goed vervoerssysteem nodig; in de eerste plaats voor mensen, niet voor blik, pardon: auto's. De ontmoetingsplaatsen dienen vrij te zijn van auto's. Dat wordt ook door de overheid ingezien: de ontmoetingsplaats bij uitstok, de binnenstad, krijgt in de komende jaren steeds meer wandelstraten. De nu geparkeerde auto's moeten een goed heenkomen zoeken in dichtbij gelegen straten, die overigens ook al vóór zijn. Het probleem verschuift, maar wordt niet opgelost. Den Haag heeft door structuur van verspreide bestemmingsplaatsen het gemakkelijker gehad dan andere grote steden, maar nu dreigt ook in de woonwijken het gevaar van verstopping, niet alleen door de auto's van de bewoners, maar ook van de auto's van de employé's van kantoren. De oplossing is gelegen in een voortreffelijk metronet. Er blijven dan nog genoeg problemen over. Eén ervan, dat het metronet uiteraard veel wijdmaziger zal zijn dan het tramnet nu, met de consequenties daarvan voor de stadsstructuur wil ik in een volgend artikel trachten te behandelen.

DE ONDERWIJSNOTA, DEEL I (HET NIET-WETENSCHAPPELIJK ONDERWIJS)

door W.C. Olyslagers

De samenstellers hebben kans gezien de nota over dit zeer veel omvattende onderwerp te beperken tot een 36 pagina's klein formaat, hetgeen de verleiding tot lezen zal hebben versterkt doch anderzijds bepaalde belangrijke aspecten van de ontwikkelingen in ons onderwijs tekort zal hebben gedaan. Hieronder zal worden getracht enkele punten nader te belichten.

Terminologie.

Op pag. 5 sub. 1.1 wordt gesproken van "functies van het Onderwijs", waarachter een ingewikkelde aaneenschakeling van vage termen volgt als..... fundamentele ontwikkelingtendenties....., vier pijlers waarop het onderwijs dient te steunen.....e.d. Onder functie verstaat men in de gedragswetenschappen "de werking die een bepaald verschijnsel uitoefent". Maar ik veronderstel is dit hier niet bedoeld. Het is verder niet duidelijk wat bedoeld wordt met....."De toenemende invloed van een betrekkelijk kleine groep uitgelezen wetenschappers, managers en financiers is één van de vier pijlers waarop het onderwijsbeleid dient te steunen".

Gemis.

Als een ernstig gemis wordt gevoeld een enigermate uitgediepte filosofie van het onderwijs, Wat beoogden we vroeger met het onderwijs, wat beoogen we nu, en wat dienen wij hen mee te geven die wellicht een groot deel van hun leven over een overvloed van vrije tijd zullen beschikken. Leidt het niet tot duizendvoudige persoonlijke teleurstellingen indien we jonge mensen enkele jaren lager beroeps onderwijs laten volgen zonder een reeel uitzicht op een passend beroep? Juist met het oog op deze ontwikkelingen is er een sterke behoefte aan een verlengde basisschool die tot de 16-jarige leeftijd gevolgd zou kunnen worden en waarin naast vele algemeen vormende vakken tevens een groot aantal technisch-praktische vaardigheden aan bod zou kunnen komen. Een dergelijke school biedt meerdere voordelen:

- 1) De keuze voor een bepaalde vorm van voortgezet onderwijs wordt uitgesteld tot een moment waarop de ontwikkeling van het kind een betere beoordeling van zijn capaciteiten mogelijk maakt;
- 2) Deze latere keuze verkleint de kans dat de gekozen richting weinig aansluit bij de zich ontwikkelende maatschappelijke behoeften;
- 3) Deze algemene school maakt het mogelijk de meest uiteenlopende vakken te volgen, hetgeen belangrijk is bij een juiste determinatie;
- 4) Het tijdstip wordt uitgesteld waarop de kinderen uit verscheidene milieus uit elkaar raken, waardoor de achterblijvers nog meer achterop raken en reeds bepaalde klasse-verschijnselen zich gaan openbaren.

Wij zullen erin moeten berusten dat zeker niet alle kinderen een behoorlijke mate van voortgezet onderwijs zullen kunnen volgen, hetgeen er toe kan leiden dat zij a.h.w. een nieuw proletariaat gaan vormen. In de nota mis ik een visie op de wijze waarop het leven van deze gering-begaafden toch nog een zekere kleur kan krijgen.

Huiver bekruipt mij bij het pleidooi op blz 8 voor een decenniumplanning. De stroomversnellingen in de samenleving maken m.i. iedere planning op langere termijn dan 2 à 3 jaren tot een fictie.

Aanvechtbare vrijheid.

Op blz. 13 wordt een warm pleidooi gehouden voor een grote mate van vrijheid voor de onderwijsgevers, hetgeen een beperking zal inhouden van de mate waarin de centrale overheid d.m.v. voorschriften een greep houdt op de ontwikkeling. Naar ik vermoed is men in de commissie zo sterk de negatieve kanten van centralisatie gaan zien dat men de voordelen van een grotere vrijheid evenzeer overschat. We moeten n.l. uit blijven gaan van het belang van de leerlingen. Deze zijn niet gebaat bij per school verschillende experimenten, bij de meest uiteenlopende methoden, bij een nog steeds ongebonden boekenproductie e.d. Men bedenke tevens dat de lange voorbereidingstijd van wetten, besluiten en andere voorschriften in grote mate het gevolg is van de inspraak van diverse organen bij de totstandkoming ervan. En dit is toch een kardinaal punt binnen D'66.

Eindexamens.

De nota rept met geen woord over de mogelijkheid dat de eindexamens volkomen worden afgeschaft. In de waarde van deze examens allerwegen wordt aangevochten had dit onderwerp zeker niet mogen ontbreken. Op pag. 30 zouden enkele voorbeelden van z.g. afstotingsverschijnselen niet hebben misstaan en het betoog een hechter fundament gegeven hebben. Nu blijft de lezer in het ongewisse t.a.v. de bedoeling van de samenstellers van de nota.

Op dezelfde pagina is te lezen: "De school voor voortgezet onderwijs zou moeten worden ingedeeld in twee fasen, die elk voor zich vrij zijn van selectievormen". Is hier bedoeld één school voor het gehele voortgezet onderwijs of geldt dit voor de huidige afzonderlijke categorieën zoals m.a.v.o., h.a.v.o., v.w.o. enz....

OF NIET SOMS?

Pengel.

Zo nu en dan dringt er felle kritiek via de massamedia tot ons door van in ons land verblijvende Surinamers over het beleid van Pengel, de "vorst" van Suriname. De oppositie tegen zijn bewind neemt zulke vormen aan dat een vermoeden van dictatoriaal optreden van zijn kant gerechtvaardigd lijkt. Pengel bekleedt niet slechts enkele minister-portefeuilles doch tevens nog allerlei andere posities. Het zijn sterke benen die zo'n weelde kunnen dragen, nog afgezien van de vraag of aan al deze functies een vol salaris kan zijn verbonden. Dit zou dan in schrijvende tegenstelling staan tot de zeer bescheiden inkomens van vele gezinnen. Misschien zou de Tweede Kamer, nu wij nog in een bijzondere relatie staan met Suriname, zich eens kunnen bezinnen op de gevaren van een heftige strijd in dat gebied en de eventuele taak van de Nederlandse strijdmacht aldaar m.b.t. ongeregeldeheden. We kunnen dan tevens laten zien dat er geleerd is van de jaren 1945-1948.

- ? -

Bedriegen wij onszelf?

De mate waarin onze partij vanaf haar geboorte nadrukkelijk aandacht heeft geschonken aan het vraagstuk Ontwikkelingshulp kan bepaald royaal worden genoemd. Daarbij is steeds betoogd dat deze hulp verleend zou moeten worden ongeacht de politieke signatuur van het ontvangende land (zie politiek program 2e druk pag. 31). Hiermede voerde D'66 een nieuw element aan, dat elders met veel verbazing werd gehoord. Desondanks valt het op dat de ontwikkelingshulp zorgvuldig landen als Cuba mijdt en daarentegen ruim betrokken wordt op Indonesië, tenminste zolang een ons welgevallig regime daar aan de macht is. Daarnaast geeft het te denken dat de ontwikkelingshulp overwegend naar landen gaat die openstaan voor vestiging van westelijke ondernemingen. Het gevaar is niet gering dat ons belastinggeld in de vorm van ontwikkelingshulp terugvloeit in de zakken van de aandeelhouders en managers in het rijke westen. Een vreemde wijze van inkomensoverdracht.

- ? -

Pornografie.

De bevoegdheid die de P.T.T. bezit om poststukken achter te houden waarvan het vermoeden bestaat dat ze pornografie bevatten om die dan aan de officier van Justitie voor te leggen zou toch eigenlijk niet meer gebruikt moeten worden. In termen van de koude oorlogsterminologie uit de vijftiger jaren zou men hier kunnen spreken van een ernstige aanranding van de persoonlijke vrijheid.

- ? -

Waarheen o commissaris?

De bestaansreden van commissarissen bij ondernemingen wordt toch wel erg vaag indien ze, zoals nu weer in het geval Mulder-Vogel, hardnekkig zwijgen tegenover aandeelhouders en werknemers tijdens een beleid van de directie dat via grote productie gepaard met duidelijke afzetproblemen leidt tot een volkomen ondermijning van de liquiditeit van de onderneming. Het is bekend dat men soms op een moment dat het vermogen nog niet geheel is aangetast een flink dividend uitkeert t.l.v. het lopende boekjaar, hetgeen in bijna alle gevallen een uitstel van executie is. Inmiddels is de schuldpositie dan zo verslechterd dat de intrinsieke waarde van de aandelen tot vrijwel nul is gereduceerd.

- 13 -

Nasleep.

De gehele nasleep van de politionele acties bevat een tweetal opvallende kenmerken. Het eerste is dat juist die politici, welke toendertijd nog enige bedenkingen koesterden, nu het vuur van de kritiek durven doorstaan zoals Schermerhorn. De die-hards uit die periode hebben, voorzover ze natuurlijk nog in leven zijn, blijkbaar een onvoldoende begrip van de risen die een mondig geworden publieke opinie aan hen kan stellen op het punt van informatie geven en verantwoording afleggen. Het tweede is de parallel tussen het optreden van het toenmalige republikeinse leger (zoals het vermoorden van - aan het vreemde gezag getrouwe? - dorpsheer) en diverse elementen in de acties van de Vietcong in onze tijd. Hetzelfde geldt dan weer voor ongenueanceerde tegenmaatregelen van de tegenpartij die meent op vreemde bodem te moeten opereren. Tenslotte blijkt uit de vele discussies dat ook Nederlanders maar gewone - met twee maten metende - mensen zijn. Het aantal keren dat eventuele schanddaden van onze soldaten direct worden gerelateerd aan voorafgegane acties van de andere partij staat wel in schrille tegenstelling tot de wijze waarop de Duitsers zonder uitzondering volledig aansprakelijk werden gesteld, ook in die gevallen waarbij b.b. door binnenlands verzet aanslagen waren gepleegd op bezettende soldaten.

DE MOBILITEITEN IN DE PVDA
EN DE GEVOLGEN DAARVAN VOOR D'66
door A.R. van der Burg

Wie kennis neemt van het fanatisme, waarmee door een groep als Democratisch Appèl te keer wordt gegaan tegen de renegaten van Nieuw Links en de velen die blijkbaar heulen met deze ketterse groep, kan zich weinig illusies maken over de Partij van de Arbeid als politieke beweging. Hierin schuilt geen enkele reden tot leedvermaak en zelfs niet tot hoop op politieke opklaring nadat de crisis zijn hoogtepunt heeft bereikt. Het is nauwelijks voorstelbaar dat het komende congres van de PvdA of beraad daarna een synthese zal brengen tussen enige groepen, die langzamerhand diametraal tegenover elkaar staan. Het zou trouwens ook niets oplossen. Men kan erover twisten hoe wijd de grenzen van een partij moeten zijn, dus hoe smal de daarbij behorende basis, maar dat groepen als Nieuw Links en Democratisch Appèl niet in één partij thuishoren, staat toch wel buiten iedere discussie. Er is dan ook alle aanleiding toe zich af te vragen hoe het dan mogelijk is dat ze in één partij zitten. Een vraag die zich zeker niet tot de PvdA hoeft te beperken, maar zich in feite op alle oude partijen betreft. Maar goed, we hebben het over de PvdA. Er wordt met dit verschijnsel weer eens bewezen dat partijkeuze voor velen nog altijd een kwestie van milieu en traditie is, mogelijk zelfs van terminologie en weinig uitstaande heeft met bewuste politieke keuze. Wat dit betreft kan men Nieuw Links eigenlijk meer verwijten dan Democratisch Appèl. De laatsten verkondigen tenslotte een standpunt dat nog niet zo lang geleden een normatief beginsel in de PvdA was. Daar zit nu juist de tragiek. Er komen nieuwe mensen in zo'n partij, die de oude tradities niet zo kennen en er zijn oude mensen die met hun tijd mee-evolueren. Ze zien dat oude vormen en denkbeelden niet meer bruikbaar zijn als sleutel tot de actuele problemen.

Sommigen slaan door naar de andere kant en zetten zich af tegen alles wat eens heilig was. Anderen, eens baanbreker, voelen zich verraden. Ze hebben toch vroeger altijd gelijk gehad. Waarom nu ineens niet meer? In dit polarisatieproces zouden we bijna de middengroep vergeten, die wel oog heeft voor de noodzaak van aanpassing aan gewijzigde omstandigheden, maar nu toch ook niet alle tradities overboord wil zetten. Het zijn de lijners, die ook in de KVP zo'n belangrijke rol spelen. Hun oog is gericht op de machtspositie die een grote partij kan innemen. Ze zijn bereid zich aan te passen, als dit gunstig is voor de invloed die de partij kan uitoefenen. Men leze het boek van Vondeling. Op het komende congres zullen ze naar een compromis zoeken. Dat zal ook wel worden gevonden, maar aan de vleugels zullen er brokstukken uitgestoten worden. Wie het eens is met de beschouwingen van Gorter in dit blad, zal deze brokstukken willen fijnmalen en tot zich nemen. Ik ben het daar, althans in dit geval niet mee eens. De rondvliegende scherven van Democratisch Appèl zijn voor D'66 onverteerbaar. Deze mensen zijn het toonbeeld van een traditionalistisch, dogmatisch denken, met alle bijbehorende paternalistische uitrustingsstukken. Ze zouden zich in D'66 nog sterker gegrepen voelen dan in de PvdA. Het gekke van het geval is dat uitgerekend deze mensen in de mening verkeren dat ze min of meer verwant zijn aan D'66. Bij de brokstukken van Nieuw Links ligt het wat moeilijker. In feite vertegenwoordigt NL twee stromingen. De ene groep meent dat alleen een rechtse schoft een schoft is en een linkse schoft een idealist. Met zulke mensen valt niet te praten. De andere groep is bezield door hetzelfde verzet tegen ingeroeste instituten en structuren als de meeste D'66-ers. Alleen is hun uitwerking wat anders, omdat hun denken toch nog te veel beklemd zit in het milieu van het "socialistisch vakmanschap is meesterschap". Eerstgenoemde groep heeft de grootste kans brokstukken af te werpen. De, kleinere, brokstukken van de tweede groep zouden mogelijk in D'66 wel op hun plaats zijn, maar het paradoxale is dat zij dat zelf nog niet zo kunnen zien. Hoe het ook loopt, de uitwerpselen van de PvdA bieden weinig voedsel voedingswaarde aan D'66.

DE DERDE KAMER

Zoals in de vorige Peperbek nog juist kon worden toegezegd volgt hier een stukje over de onlangs gehouden Derde Kamer. Onder de aanwezigen bespeurde uw verslaggever weer een groot aantal langzamerhand overbekende gezichten van D'66-ers die tot de vaste bezoekers van alle belangrijker vergaderingen van de partij kunnen worden gerekend. Mogelijk ligt hier een verklaring voor het feit dat de op de fractieleden afgevuurde vragen van een nogal zacht karakter waren.

Geen enkele keer is er van paniek sprake geweest in het forum tenzij men daartoe wil rekenen de herhaalde ernstige verstoring van de discussies in de zaal, die zich naar hun faits et gestes te oordelen in de wandelgangen van de Tweede Kamer waanden; klaarblijkelijk hadden ze zich in het kamernummer vergist. Onderwerpen die door het rumoer heen toch nog aan de orde kwamen waren o.m. de woninghoed, Luns en de E.E.G., het C.O.C., openheid van beleidsvoorbereiding.

Bij het laatstgenoemde thema kregen alle fractieleden gelegenheid uiteen te zetten op welke wijze zij initiatieven hadden ontplooid b.v. door er bij een bewindsman op aan te dringen nota's en adviezen voor publicatie vrij te geven.

Na de middagpauze bloek de zaal een ingrijpende gedaantewijziging te hebben ondergaan. Er waren evenzovele tafels verspreid in de zaal gezet als er fractieleden waren, met daaromheen gegroepeerd een aantal stoelen voor de belangstellenden die met hen wilden spreken. Het was natuurlijk niet mogelijk overal tegelijk aanwezig te zijn; daarom werd een keuze gemaakt.

Sef Imkamp besteedde een groot deel van de middag aan een met imponerende gebaren bekrachtigde beschouwing over politieke tactiek. Hij meende dat men als oppositioneel kamerlid een bepaald voorstel beter onderhands aan de minister of de staatssecretaris kenbaar kon maken. Een verklaring hiervoor is te vinden in het automatisme waarmee de regeringspartijen voorstellen van de oppositie weigoren te steunen. Indien de bewindsman zich niet tegenover deze partijen wil opstellen is de cirkel rond en maakt zo'n voorstel geen schijn van kans.

De omstandigheden in de zaal leenden zich niet voor een weloverwogen oordeel over deze uitspraak. Daarom zullen langs deze weg enkele bezwaren hiertegen worden geformuleerd:

- 1) men ondergraagt het centrale thema van recente D'66 activiteiten n.l. de openheid resp. openbaarheid;
- 2) de diverse fracties krijgen geen duidelijk beeld voor ogen van elkaar activiteiten;
- 3) men gaat de politieke confrontatie in de kamer uit de weg waardoor behoudende partijen zich langer zullen kunnen handhaven;
- 4) de kiezer krijgt een verkeerd beeld en raakt teleurgesteld in de politieke organisatievorm van onze samenleving.

Nu kan men de mening zijn toegedaan dat het belangrijker is ervoor te zorgen dat een bepaald voorstel er door komt dan de manier waarop dit geschiedt de doorslag te laten geven. Men loopt dan echter het gevaar dat het openbare werk van de kamer nog verder wordt uitgehouden.

W.C. Olyslagers

SPAANSE PEPERS (C)

Krantenkop: Kiesinger vindt extremisme van links gevaarlijker dan extremisme van rechts.

U moet aan deze uitspraak niet te veel waarde hechten: Kiesinger is bevooroordeeld.

- 0 -

Een deel van de PvdA bestaat uit baardige Che Guevara-aanbidders. Een ander deel uit Kors-elige Goedhard-tige Heertjes. En de rest?..... Stemvee misschien?

- 0 -

Een lid van het Centrum voor Directeuren mag in Elsevier zijn nood klagen. Men van zijn opmerkingen (op zichzelf al een Peperbus waard): "de directeuren zorgen over het algemeen beter voor hun personeel dan voor zichzelf". Voorbeeld:

"Er zijn nog heel wat directeuren die geen vacantiégeld hebben".
Nou weet ik toevallig dat er ook nog een paar werknemers zijn die het zonder jaarlijkse tantième moeten stellen.

- 0 -

In Noord-Ierland is alles weer Paisly en onvree.

Kiesinger tegen Gerstenmaier: Ik heb je altijd wel gezegd, beste Eugen, je moet zorgen dat je altijd weet hoe de kaarten liggen. Daarmee bereik je in de politiek meer dan met principes.

- 0 -

De groep Democratisch Appèl kan zich goed vinden bij de ideeën van D'66, zo heeft prof. Hoertje verklaard. Het is nu alleen nog de vraag of het omgekeerde ook het geval is. (Dat is trouwens moeilijk na te gaan want de bijeenkomsten van Democratisch Appèl zijn strikt besloten)

- 0 -

Voor al degenen die geen televisie hebben, dan wel er nooit naar kijken, vermelden wij even dat Herman Wigbold aan Mies Bouwman beloofd heeft dat hij niet verder in het verleden van de Telegraaf zal graven als de Telegraaf dan zijn verleden met rust laat.

- 0 -

Vietnamonderhandelingen: Tafels zijn belangrijker dan mensen.
Commando-actie vliegveld Beiroet en hangpartij in Irak: Vliegtuigen zijn belangrijker dan mensen.
Biafra: Handel en olie zijn belangrijker dan mensen.
Tsjecho-Slowakije: Ideologieën zijn belangrijker dan mensen.

. . . . .
. . . . .
. Hier had een foto zullen staan .
. van Hans Hoerkerk in zijn .
. nieuwe PAK. .
. Dat was echter zo'n armoedig .
. gezicht dat de redactie uit .
. esthetische overwegingen van .
. plaatsing heeft afgezien. .
. . . . .
. . . . .
. . . . .
. . . . .

Erkenning van het COC schijnt een soort vloek te zijn. De Meerderheid der Tweede Kamer cochalst er tenminste van.

- 0 -

Er is een nieuwe Nederlandse film in voorbereiding met Westerling en Hueting in de hoofdrollen. Werktitel: Wat deed jij in de oorlog pappie?

BOOMPJE VERWISSELEN (II)

Het stukje met bovenstaande titel in het januarinummer heeft een reactie opgeleverd van de heer R.J. Ovezall te Arnhem. Korthedshalve volgt hier de essentie uit zijn brief.

.....
Een concern als K.Z.O. is niet slechts groot (omzet nagenoeg 2 miljard gulden, meer dan 24.000 werknemers) maar ook complex. De hoogste leiding is in handen van een Bestuur van 8 personen, bijgestaan door een staf

waaronder 4 z.g. functionele directeuren. De raad van Commissarissen bestaat momenteel uit 16 personen, door bijzondere omstandigheden een vrij groot aantal. Van deze 16 commissarissen zijn er inderdaad 4 vroeger in een directiefunctie bij één van de concernondernemingen werkzaam geweest. Is dit een bezwaar? Integendeel, het moet doelmatig geacht worden, want indien een College van Commissarissen haar taak naar behoren wil vervullen, zal een scala van deskundigheden en ervaringen daarin vertegenwoordigd moeten zijn, zowel met betrekking tot de eigen bedrijven als ten aanzien van andere ondernemingen en maatschappelijke verbanden. In de geschetste situatie is geen enkel redelijk bezwaar aan te voeren tegen het benoemen van oud-directeuren tot commissaris.

Wasschrift:

Het risico van rolverwarring en belangenvervlechting tussen het Bestuur van de onderneming en de Raad van Commissarissen, dat de achtergrond vormde van het artikeltje, is in het geval van de K.Z.O. tot kleiner proporties terug gebracht nu, blijkens bovenstaande informatie, de Raad van Commissarissen naast deze 4 oud-directeuren nog 12 leden telt. Beziinning blijft desalniettemin geboden op de wijze waarop advies en controle op het ondernemingsbeleid geschieden. Zonder nu onmiddellijk af te willen dwingen op de arbeid die door commissarissen worden verricht kan toch een vraagteken worden gezet achter het argument van een vereiste deskundige inbreng van de ex-directeuren. Kritiek op het huidige beleid zal, voorzover dit beleid mede door het verleden is bepaald, terugvallen op de hoofden van deze personen. Los daarvan is de kans reëel dat de betrokkenen zich niet geheel los kunnen maken van hun vorige functie met als gevolg dat de kritische zin niet optimaal is. Een ander aspect is dat van de effectieve bindingen. Men kan zich voorstellen dat het uitoefenen van controle op personen die men vanuit zijn vorige functie moet kennen een pijnlijke zaak is. Het argument van de vereiste deskundigheid is inmiddels door de heer Philips aangetast in een t.v.-gesprek met de heer Hertens. Volgens Ph. zou men geen speciale deskundigheid behoeven om te bepalen of het management goed verloopt.

Indien men echter toch personen uit de eigen onderneming tot commissaris benoemt zou men de kring van gegadigden in elk geval een stuk groter kunnen maken door b.v. ervaren afdelingshoofden in aanmerking te doen komen. Dit kan het voordeel opleveren dat de sociale factor beter tot zijn recht komt, niet in het minst door de geringere sociale afstand tussen dezen en de overige werknemers.

W.C. Olyslagers

DEMONSTREREN EN PROTESTEREN: EEN MODEVERSCHIJNSEL?

Ik geloof niet, dat protesteren een modeverschijnsel is. Demonstreren is een vorm van protesteren, een vorm die tegenwoordig veel wordt toegepast en daarom een modeverschijnsel. Tevens is het de meest radicale manier van protesteren en daarom wordt hij misschien wel het meest gebruikt in landen die ver achterlopen bij de moderne opvattingen over recht, democratie, vrijheid van meningsuiting e.d. Maar of men nu demonstreerd, ingezonden stukjes schrijft of verzoekschriften indient, het is allemaal een vorm van protesteren en dat hebben de mensen altijd gedaan. Wat is nu de oorzaak van het feit, dat het protest zo opvalt? Mensen uit min of meer benadeelde groepen der maatschappij hadden vroeger geen recht om te protesteren (in sommige landen, b.v. Spanje, hebben ze dat nog niet, maar in Spanje kunnen de autoriteiten het waarschijn-

lijk niet tegengaan omdat het overal elders in West-Europa gebeurt). Een andere oorzaak kwam voor, wanneer de benadeelde groep een kleine minderheid vormde. De studenten waren in de 18e en 19e eeuw lang niet zo talrijk als nu, zodat ze nu kunnen protesteren. Bovendien komen studenten tegenwoordig uit bijna alle lagen van de maatschappij. De 19e eeuwse student wist, dat als hij straks klaar was, hij een soortgelijke positie als die van zijn vader zou innemen en hij hoefde zich dus nergens druk over te maken.

Waartegen wordt nu geprotesteerd? Vooral tegen verouderde gezagsdragers, die de moderne opvattingen niet meer kunnen bijbenen, bijvoorbeeld het fascistische regime in Spanje en Griekenland, het verouderde communisme in Tsjecho-Slowakije, de gezagsdragers in de Rooms-Katholieke Kerk, de paus en de kardinalen, de gezagsdragers van de universiteiten. De meest radicale manier om hiertegen te protesteren is ongetwijfeld demonstreren, hoewel het niet altijd het beste zal zijn. Want bij vele instanties leeft een soort vooroordeel tegen demonstranten. Vaak wordt gedacht, dat zij alleen maar demonstreren en dat is helaas ook wel eens zo.

Een middelbare scholiere

REACTIE CONTRA PRO EN CONTRA OVER NIEUW GUINEA

De kwestie van de volksraadpleging in West-Irian houdt de geesten in Nederland weer bezig. Nadat dit jaren lang het exclusieve terrein van de Stichting door de Eeuwen Trouw, Jongeling en Van Dis is geweest, is het jaartal 1969 aanleiding voor vele zwijgers om hun mening thans te geven. Dat is hun goed recht, maar men zou verwachten dat zulks gedocumenteerd zou gaan. Het spijt me te moeten constateren dat ook 1) in Peperbek daarover stukjes kunnen verschijnen die zijn opgesteld zonder kennis van de Overeenkomst van New York 1962. Wat lezen we daarin over de punten die Ed Cetra in Peperbek aansnijdt?

Artikel 20: De uitoefening van het zelfbeschikkingsrecht dient voor het einde van 1969 voltooid te zijn.

Volgens in de pers verschenen berichten wil Indonesië de hele zaak in augustus 1969 achter de rug hebben; niet alleen de voorbereiding. Artikel 17 spreekt in verband met de functie van "vertegenwoordiger van de secretaris-generaal" (een functie die thans door Ortiz Sanz bekleed wordt) over de "op de secretaris-generaal rustende taak om advies en bijstand te verlenen bij en deel te hebben in de regelingen waarvoor Indonesië verantwoordelijk is met het oog op de uitoefening van de vrije keuze". Geen sprake dus van een beoordeling door de Algemene Vergadering van de resultaten van die voorbereidende regelingen. Wel zou men uit de omstandigheid dat de VN destijds een resolutie heeft aangenomen, waarbij van de Overeenkomst werd kennisgenomen en de secretaris-generaal werd gemachtigd de hem toebedeelde taken uit te voeren (conform een van de eerste artikelen van de overeenkomst was die resolutie door Nederland en Indonesië ingediend) kunnen afleiden dat de Algemene Vergadering zich desgewenst wel kan begeven in een beoordeling van de uitslag van de volksraadpleging.

PLUIZER

1) Zelfs? Red.

Een lieve Mertens.

In een overigens niet belangwekkende t.v.-uitzending op 30 januari l.l. trachtte Mertens zich tegenover Philips (u weet wel, uit Eindhoven) voor te doen als een zeer lieve, correcte opponent in de discussie over economische machtsvorming in Nederland. Hij ging hierbij zelfs zover te verklaren dat hem in elk geval geen verwijt kon worden gemaakt dat hij onzuivere elementen zoals inkomensaccumulatie in de discussie had gebracht. Met deze opmerking ontkrachtte hij in feite in belangrijke mate de hele actie tot meer openheid en een betere inkomensverantwoording. Blijkens een recente studie (zie Econ. en Stat. Berichten ultimo jan.) zouden de financiële belangen der managers veelal ten grondslag liggen aan fusies. Hun inkomen wordt n.l. doorgaans afgestemd op de totaalomzet van het concern. Op deze achtergrond wordt ook gewezen in "Intermediair" d.d. 22-11-1968 in een artikel over beloning met beleid. Een en ander zou betekenen dat er voorafgaande aan fusies binnenkamers een felle strijd wordt geleverd over het bezetten van de belangrijke posten na de fusie.

- ? -

Arbeidsvoorwaarden.

Waarom hebben "middenklassers" vaak meer vakantie dan handarbeiders? Tegenover het argument van de inspanning die aan het geven van leiding is verbonden staat dat de handarbeider veelal centoning, minder interessant werk verricht, waar hij net zo goed enkele weken uit moet. Men tracht steeds weer bepaalde voorrechten voor een bepaalde groep te ondersteunen met beweringen die alle wetenschappelijk onderzochte grond missen. Zo zal de verantwoordelijkheid die b.v. een buschauffeur draagt voor het leven van vele mensen niet onderdoen voor de andersgerichte verantwoording van een hoge functionaris. Anderzijds is het ook onjuist dat hoofdarbeiders eerst enkele jaren met een zeer geringe beloning voor het werk worden afgescheept. Ik zou hier een warm pleidooi willen voeren voor een onderzoek door een staatscommissie in zeer brede zin met als opdracht het (her)formuleren van criteria voor salarishoogten, promotiegrenzen, vakantiedagen enz.

- ? -

Donaties.

De ondernemingsleiding staat het vrij om financiële bijdragen te schenken aan allerlei stichtingen, verenigingen, fondsen, studiecentra e.d. Het is niet uitgesloten dat bepaalde groeperingen hierbij onevenredig worden begunstigd. Inspraak van de werknemers van het bedrijf zou hierin enige verandering kunnen brengen.

- ? -

Privileges.

Langzaam breekt stelling na stelling van bepaalde geprivilegeerde groepen in de samenleving door onder het geweld van de eis tot openbaarheid en gelijkberechtiging. Enkele barrières staan nog overeind en vragen om meer aandacht en onderzoek naar houdbaarheid. Hierbij zou de belangstelling zich eens kunnen richten op de artsenorganisaties, het medisch geheim, het Medisch Tuchtrecht, verder nog de afzonderlijke strafcolleges in de advocatuur, het leger enz. Zo heeft de zaak Mia Versluis zich grotendeels achter gesloten deuren voltrokken, hetgeen afwijkt van het beginsel van openbare rechtspraak. Dit is meer te betreuren nu blijkens kranteberichten de ouders van het meisje zeer ontevreden zijn over de afloop van een en ander

Onverstandige politiek.

De West-Duitse verkiezing van een president in West-Berlijn is naar de geest strijdig met het statuut waarbij de status van Berlijn is geregeld. Berlijn zou politiek volkomen los staan van de beide Duitslanden. Dat de presidentsverkiezing door de Bondsdag nu in Berlijn plaats vindt kan beschouwd worden als een volkomen onnodige en daardoor provocerende daad. Het is onzin dat de westelijke mogendheden zich alleen maar beroepen op het recht op vrije toegang tot West-Berlijn. Het getuigt van een bevooroordeelde mening om alleen Oost-Duitsland te verwijten dat het internationale politieke klimaat verslechtert door de genomen maatregel van die zijde. Gelukkig heeft een deel van de nederlandse pers zich niet eenzijdig opgesteld, en er op gewezen dat de verkiezing zonder enig bezwaar elders gehouden zou kunnen worden.

- ? -

Stukje democratie in Bulgarije.

Democratie houdt in dat men de rechten van een minderheid respecteert en zijn gedragingen daarop afstemd. In Bulgarije hebben ze dit beginsel weten toe te passen m.b.t. het roken in bedrijven. Volgens een krantebericht zou het roken in werkruimten verboden zijn zolang nog één werknemer in die ruimte daar prijs op stelt. Nu we allen weten dat een urenleng verblijf in een rokerige ruimte schade doet aan de longen en de zuurstofcirculatie zouden wij eveneens een grote actie kunnen opzetten om het roken tijdens b.v. vergaderingen en in bepaalde gelegenheden te laten. In de treinen heeft men zoals een ieder weet een oplossing gevonden door aparte coupé's. Laat men alle rokertjes opsparen en gezellig oproken in eigen huis, of buiten.

PLEIDOOI VOOR HET PAK
door Hans Moerkerk

Op 25 januari j.l. zijn een aantal leden van D'66, waaronder ondergetekende, lid geworden van de "kerngroep" van de werkgroep PAK. Onder-tussen hebben meerdere leden van onze partij zich aangemeld voor deel-neming aan het PAK door een briefje met naam, adres en beroep te zenden aan POSTBUS 1971 te Den Haag.

In D'66, en met name bij het Hoofdbestuur, bestaan nogal een aantal al-lergieën tegen dit samengaan van PSP'ers, andere socialisten (PvdA), Radicalen, Anti's en Democraten, Dit is enigszins te begrijpen uit de ontstaansgeschiedenis van dit PAK.

De partijbesturen van PFR, PSP en PvdA namen het initiatief tot deze werk-groep. D'66 wenste niet mee te doen en argumenteerde dat op grond van de uitspraken van Leiden Toch zou het wellicht nuttiger geweest zijn als on-ze partijbazen een of meer waarnemers hadden gezonden naar dit "topover-leg", omdat er nu een groot aantal misverstanden over dit PAK bestaan.

Laat ik proberen er enige uit de weg te ruimen. De werkgroep heeft één belangrijke doelstelling: Een toekomstig samengaan van vooruitstrevende Nederlanders mogelijk te maken. Men zal het mij niet kwalijk nemen als ik voor het gemak daar ook de leden en kiezers van D'66 toe reken. Nu zou het voor velen voor de hand liggen als de partijbesturen van die drie,

initiatiefnemende, partijen direkt aan het onderhandelen waren geslagen om die Concentratie zo snel mogelijk van de grond te laten komen. Maar zelfs in kringen van PSP en PvdA realiseerde men zich dat dit een onwaarschijnlijke zaak zou zijn, terwijl de PPR (begrijpelijk) daar helemaal niets voor voelde. Daarom is men gaan zoeken in de Congresresoluties van D'66, Leiden 1968, en vond daar de termen Open Deelneming en Gesprek Aan De Basis en direkt ook de formule waarmee de werkgroep Progressief Akkoord zou moeten werken. Dat betekent dat in deze werkgroep geen afgevaardigden van partijen zouden gaan zitten; dat er geen onderhandelingen e.d. zouden plaatsvinden, maar dat er, via een speciaal Postbusnummer, een beroep wordt gedaan op allen die willen meedenken en -werken aan een vooruitstrevende samenwerking (in welke vorm dan ook). Geen optelsom dus van bestaande partijen, maar een (zoveelste) poging om een scheiding der geesten in ons land te bewerkstelligen.

Ik kan me nog goed herinneren dat Hans van Mierlo eens heeft gezegd dat de interne democratie binnen een politieke beweging het best tot uitdrukking komt als er ook groepen zijn die, met enige kracht, minderheidsstandpunten naar voren brengen. Het een dergelijke uitspraak kan ik het volledig eens zijn; bovendien is een dergelijke beleving van de democratie in principe een van de uitgangspunten van D'66.

Daarom begrijp ik onderhand steeds minder van het beleid dat uitgestippeld wordt. In Leiden zijn een aantal besluiten genomen die om snelle uitvoering en begeleiding vragen. Tot nu toe zegt het HB alleen maar nee, maar het positieve alternatief krijg je niet te horen. Erger nog: veel op de voorgrond tredende D'66-ers durven nu openlijk te zeggen: "Eerst moeten we de buit in 1970 en 1971 binnenhalen",

"D'66 wordt de kern van een grote, gematigd vooruitstrevende partij"

"Laat alle partijen maar ontploffen, dan komen de kiezers vanzelf wel naar ons", enz. enz.

Als ik me nu voor de geest haal wat we indertijd (1967) de kiezers hebben voorgehouden, dan vraag ik me af in hoeverre D'66 haar doelstelling, een dynamisch breekijzer te willen zijn, nog handhaaft.

Het gaat er niet om dat wij onze identiteit opgeven door ons b.v. te laten misbruiken om het vege lijf van de PvdA te redden. Maar het zou wel getuigen van een stuk vernieuwingsdrang als vanuit D'66 steeds nieuwe impulsen tot vernieuwing worden gegeven. De huidige immobiele houding maakt echter een slechte indruk (wat zeggen we altijd tegen de KVP.....?). Onze kiezersaanhang heeft geen behoefte aan een nieuwe, zoveelste partij, maar wenst D'66 te zien zoals het begonnen is: als de initiatiefnemer voor werkelijke vernieuwing die zal leiden tot progressieve meerderheidsvorming. Willen we dat bereiken dan kunnen we dat niet alleen. En inderdaad, zoals Leiden dat stelt, aan de basis met alle kiezers die daarvoor belangstelling hebben; dat betekent echter direkt dat je een stuk van je eigen identiteit weggeeft (wat is dat eigenlijk?) en dat je ook met aanhangers van andere politieke partijen gaat praten. Zoals het er nu echter uitziet worden thema's als Open Deelneming en Gesprek Aan De Basis voor mijn gevoel meer als een alibi voor het niets doen gebruikt dan dat ze zo centraal staan voor verdere, door D'66 geïnspireerde, vernieuwing.

Daarom kunnen D'66-leden gerust aan het werk van het PAK deelhebben omdat er precies gebeurt wat D'66 altijd gewild heeft. Wellicht dat er op deze manier iets meer uit komt dan alleen een ontploffing; het zou n.l. prettig zijn als direkt na de klap het nieuwe al kant en klaar staat. Daartoe wil de werkgroep PAK een bijdrage leveren. Het zou jammer zijn als hieraan geen leden van D'66 zouden deelnemen.

D'66 TREKT HET PAK NIET AAN

door Harry Jongedijk

De Leidse resoluties, die werkelijke partijvernieuwing van onderaf beogen, kwamen tot stand in een tijd dat de Progressieve Concentratie publicitair een hoogconjunctuur (vooral door de PvdA gevoed) beleefde. Het was dan ook noodzakelijk een duidelijk standpunt t.a.v. de houding van D'66 in deze in te nemen. Naar onze mening was de partijvernieuwing meer gediend door het voeren van gesprekken aan de basis dan door het praten met toppen van bestaande partijen. Door het overal ter discussie stellen van de themata, open deelneming en internationale gerichtheid komt men te weten waar zijn geestverwanten werkelijk zitten. Te vaak is het spreken aan de basis aanvankelijk geduid als een spreken met lagere kaders van bestaande partijen. Mede door de instelling van een ad hoc werkgroep die deze gesprekken begeleidt, wordt er naar mijn mening thans eens juistere uitvoering aan de resoluties gegeven dan wellicht in de eerste drie maanden is geschied.

Achtergronden en ontstaanswijze van het PAK hebben mij niet kunnen overtuigen met een werkelijke partijvernieuwing te doen te hebben. Ik kan me niet aan de indruk onttrekken dat de huidige opzet van het PAK een buiging in de richting van D'66 is. Als dat zo is, vraag ik mij af, of er geen verspilling van denkkraft en energie optreedt. Waarom dan deze duplicatuur?

Als dat niet zo is blijf ik van mening dat het beter is aan de eigen oorspronkelijke doelstellingen en programma's te werken alvorens prematuur over concentraties van toch voor een deel verouderde partijen te spreken. Qualitatief en quantitatief zijn de deelnemers aan een dergelijk gesprek volstrekt niet gelijkwaardig. Eén en ander zal uitmonden in een mogelijk vergrote PvdA. Daarnaast zullen de vier andere klassieke grootheden (KVP, CH, AR en VVD) blijven opereren. Er zal geen verandering komen in de partijverhoudingen.

De laatste tijd hoort men steeds meer uitspraken alsof het onzinnelijk zou zijn bij de komende verkiezingen zoveel mogelijk kiezers achter onze ideeën te krijgen. In dit verband is het wellicht gunstig het Appel nog eens door te lezen. Moeten wij in dit Stadium, waarin steeds weer blijkt dat wij bij de kiezers aanslaan, stoppen en opgaan in een concentratie die niets nieuws te bieden heeft? Juist dan zouden wij terecht het verwijt kunnen krijgen de kiezers in de steek te laten. D'66 kan door zijn excentrische opstelling juist het dynamische breekijzer zijn dat het altijd heeft willen zijn. Wat betreft onze houding t.a.v. de komende verkiezingen verwijs ik naar resolutie 2 waarin ons standpunt duidelijk staat.

PENGEL ONTPLOFT NIET

(£) Bij het sluiten van de kopij voor dit nummer (jammer genoeg is dat nog zeer lang voor u het leest) werd het aftreden van de regering Pengel van Suriname bekend. De voorgeschiedenis is inmiddels genoegzaam bekend. Begonnen bij de leraren van het Middelbaar Onderwijs (die protesteerden tegen het ontslag van eenhunner collega's), en overgenomen door het onderwijzend personeel (die eindelijk de jaren oude salarisbeloften wel eens ingelost wilden zien, werd er in Suriname gestaakt. Ambtenaren deden ook mee. Bovendien was er onlust over de salarisverhoging die Pengel zich zelf voor een van zijn vele ministersposten had toegekend, en over een reis van

Pengel met een enorm gezelschap naar Japan, die op het programma staat. Dit alles rijmde niet met Pengels reactie tegenover de onderwijzers die erop neer kwam dat er zuinig aan gedaan moest worden. Wat wil Pengel bereiken? Het is niet te zeggen. In ieder geval heeft de oppositie het hem niet meëlijk gemaakt. Wil hij, na mislukkingen van anderen, sterker terug komen? Zijn slotopmerking voor de radio ("tot ziens in betere tijden") zou erop kunnen wijzen. Misschien wil hij toch, als hij zich sterk genoeg voelt, nieuwe verkiezingen uitschrijven om te proberen of hij niet de absolute meerderheid kan krijgen. Democratie zoals wij die zouden willen zien is van Pengel niet te verwachten. Misschien kan dat ook niet in Suriname. Het is echter wel jammer dat er in Suriname geen adequate vervanger voor Pengel schijnt te zijn. Pengel weet dit. Voorlopig moeten wij dus aannemen dat zijn aftreden slechts de bedoeling heeft op de een of andere manier zijn positie te verstevigen.

INDELING VAN DEN HAAG (wijkcontacten)

In verband met de a.s. Gemeenteraadsverkiezingen, is Den Haag door D'66 verdeeld in 22 wijken met elk een eigen wijkcontactpersoon. (Adressen en telefoonnummers, voorzover hier niet vermeld, vind u in het februari-nummer 1966 van Peperbek)

Centrum:.....J.M. van Hleeff, Morte Poten 22 tel. 111470
Zeeheldenkwartier+Willemspark:.....Mevr. Haas
Stationsbuurt + Schildersbuurt:.....A.J.J. Meyer, Stationsweg 22, tel. 65173
Laakkwartier + Spoorwijk:.....meij. In den Bosch
Archipelbuurt + van Stolkpark + Schev. Bosjes:.....R. Hesper
Zorgvliet:.....J.C. Zakee
Geuzen- en Statenkwartier:J.J. van Leeuwen, van Bleiswijkstraat 10, tel.546
Duindorp + Schev. Zuid tot Haringkade: ..... A. Wevers
Schev. Noord v.a. Haringkade + Belgisch Park + Westbroekpark: J.M. van Unen
Benoordenhout:.....J. Kerdijk
Duttendel + van Alkemadelaan + Duinzigt:.....Mevr. Warburg
Mariahoeve + Larlot:.....Mevr. Linthorst
Bezuidenhout:.....J. Lüschen
Vogelwijk:.....F. Jansen
Bomen- + Bloemenbuurt:.....Mevr. de Gier
Vruchtenbuurt:.....B. Markowski
Valkenboskwartier:.....J. Mazure
Transvaalkwartier + Zuiderpark + Leyenburg: vacant
Hoerwijk:.....S. Veen
Bouwlust + Morgenstond:.....C. Groot
Loosduinen:.....R. Bredero
Bohemen + Waldeck + Kijkduin:.....N. van der Vaart

Regio Zuid-Holland

Op het tweede regio-overleg (RO) van het regiobestuur (RB) dd 5 febr.'69 te Delft is het dagelijks bestuur van de regio Zuid-Holland (DB-R) gekozen, bestaande uit: P.W. van Baarsel, Statenlaan 23, Den Haag, (070)559017
H.J. Hofman, Coornhertstr. 76, Vlaardingen (010)353614
J.J. van Went, voorlopig postbus 53, Oestgeest, verhuist half april naar Leiderdorp, tel. overdag: (01710)48333 - toestel 3368.

J.J. van der Kaaden
(regiosecretariaat)

Provinciale koorts

Er wordt hard gewerkt op een strak tijdschema aan een D'66-programma voor de provincie Zuid-Holland. De provinciale werkgroep Zuid-Holland heeft weer vijf nieuwe medewerkers gekregen, te weten:

J.H. Drukker, Voorburg
G. 't Hart, Delft
J. Hips, Delft
H.G. van der Kolff, Rijswijk
Mevr. E.K. Wessel-Tuinstra, Oestgeest

Hiermee is de werkgroep aangegroeid tot 33 leden. Wilt u meehelpen; denkt u er zelfs over om u kandidaat te stellen voor de Provinciale Staten? U bent van harte welkom. Bel even (070) 392583.

J.J. van der Kaaden
(regiosecretariaat)

UITGAVEN VAN D'66 EN HAAR WERKGROEPEN (ADVERTENTIE)

Verkrijgbaar door overmaking van f 1.-- per exemplaar op giro 1304900 t.n.v. Democraten '66 Amsterdam onder vermelding van bestelnummer.

bestelnummer:

- I. STAATSRECHT
Rapport over herziening van het kiesstelsel voor de Staten Generaal
Rapport betreffende staatsrechtelijke vernieuwing
- II. TECHNOLOGIE
Discussienota over de "technologische ontwikkeling en de Nederlandse samenleving"
- III A. ONDERNEMINGSRECHT
Pre-advies inzake de herziening van het ondernemingsrecht; dl.
1. Jaarverslaggeving en enquêterecht
- III B. ONDERNEMINGSRECHT
Pre-advies inzake de herziening van het ondernemingsrecht; dl.
2. Ondernemingsraad of personeelsraad
- IV. ONDERWIJS
Discussienota "Onderwijs; eerste deel - Het niet-wetenschappelijk onderwijs, 37 stellingen met toelichting"
- V. BUITENLAND EN DEFENSIE
"Nederland in de NAVO? Ja, maar...; eindrapport behandeld in deelcongres juni 1968"

VI. INTEGRALE PLANNING

Congresstukken (stellingen en rapporten) en verslag van het studiecongres mei 1968

VII. AFDELING LEIDSCHENDAM

"Democratie in Leidschendam, een onderzoek naar de verhouding kiezer/gekozene in Leidschendam"

IX. HOOFDBESTUUR

"Open deelneming en internationale gerichtheid; een eerste bijdrage tot discussie"; de door het hoofdbestuur ingediende en op het Leidse congres geamandeerde Bijlage bij de 1e resolutie en enkele alternatieve gedachten

verschijnt binnenkort:

VIII. HOOFDBESTUUR

Programma van de Politieke Partij Democraten '66, 4e druk

X. ONDERNEMINGSRECHT

Over de Publiekrechtelijke Bedrijfsorganisatie

verder:

DE KEUZE VAN D'66

inhoud: rede gehouden door H. van Mierlo op het congres te Leiden sept. '66
inleiding op de congresresoluties
de congresresoluties f. 1,90

HAANDBLAD DEMOCRAAT

f. 6,-- per jaar

Administratie Democraat, Keizersgracht 576, Amsterdam
giro 1477777 t.n.v. Adm. Democraat, Amsterdam

AGENDA

- 4 maart 19.00 - 20.30 uur ledenwerfactie Mariahoeve, verzamelen
Ursulaland 103
- 14 maart huiskamerbijeenkomst Bouwlust/Morgenstond
20.00 uur t.h.v. C.S. Groot Pachtersdreef 148, tel. 675609
- 18 maart wijkavond Mariahoeve
20.00 uur Jeugdkelder Robertaland 191
inlichtingen bij mevr. M.H. Linthorst-Bakker, tel. 851668
- 24 maart 19.00 - 20.30 uur ledenwerfactie Schilderswijk, inlichtingen
bij G.J.C. Mulder, tel. 685583
- 26 maart vergadering ledenwerfcommissie
20.15 uur Statenlaan 23

- 0 -

peperbek

POLITIEK
MAANDBLAD

2e Jaargang, nummer 8

APRIL 1969

68

PEPERBEK

2e jaar, no 8, april 1969

POLITIEK MAANDBLAD

met medewerking van afdelingen van de politieke partij
DEMOCRATEN '66 in de agglomeratie Den Haag

EEN PARTIJDIGE PAGINA

Het ziet er naar uit dat de Haagse Courant eens in de 2 à 4 weken gaat verschijnen met een bijzondere bladzijde. Die bladzijde zal namelijk niet door de redactie worden gevuld, maar door de verschillende politieke partijen. Iedere partij zal daarin een kleine ruimte ter beschikking krijgen, die naar eigen goeddunken zal kunnen worden gevuld.

Het initiatief hiertoe is uitgegaan van de heer P.W. van Baarsel, voorzitter van het regiobestuur Zuidholland en van de afdeling Den Haag van D'66. Bij de Haagse Courant is dit in goede aarde gevallen. De afdeling Den Haag heeft toen de plaatselijke afdelingen van alle in de Tweede Kamer vertegenwoordigde partijen uitgenodigd mee te doen. Positief is gereageerd door de KVP, VVD, PvdA, CHU, SGP en PPR. Door de anderen is niet gereageerd. Wel is in mondeling contact het plan ook door de ARP gesteund. De deelname is daarmee voldoende gespreid om het plan doorgang te laten vinden.

Wie meent nuttige suggesties te kunnen doen, kan hiervoor terecht bij het bestuur van de Haagse afdeling of bij de redactie van Peperbek. Medewerking behoeft zeker niet tot Hagenaars beperkt te blijven. Wel bedenke men dat het per keer slechts om een kleine ruimte gaat, ongeveer 2/3 pagina Peperbek.

Directie: J. Reesink

Administratie: Mevr. A.H. Truyen van Kleeff, Waalsdorperweg 41, Den Haag,
tel. (070) 246226

Redactie: D. Bark (C); A.R. van der Burg (%); A.C. de Goederen (x);
W.S.A.N. Gorter, W.C. Olyslagers (?), F.W.H. Vink(&); A. Wevers.

Redactie-adres: Sportlaan 190, Den Haag. Tel.(070) 332300.

Wat kost Peperbek?

Per jaar (11 nummers) voor leden f 7,50, voor niet-leden f 9,--.
Postrekening 726932 t.n.v. Penningmeester D'66 afdeling Den Haag.
Losse nummers f 1,--.

Advertenties: ("Peperklips") max. 5 regels: van f 3,-- tot f 5,--.

Copy voor Peperbek gaarne vóór 16 april bij de redactie.

Onoprecht pleidooi.

(G) Bij de begrotingsbehandeling van buitenlandse zaken in de Tweede Kamer is in alle toonaarden de volksraadpleging in West-Irian besproken. Van Dis pleitte daarbij voor zo letterlijk mogelijke toepassing van het artikel uit de Overeenkomst die in 1962 tussen Nederland en Indonesië werd gesloten waarin staat dat "alle volwassenen, zowel mannen als vrouwen" aan de zelfbeschikking moeten kunnen deelnemen. Uitgerekend Van Dis, die in Nederland het vrouwenkiesrecht wil afschaffen.

- 0 -

Onoprecht protest.

(G) Net als ten aanzien van de erkenning van Biafra kreeg Jongeling in de Tweede Kamer ook bij zijn Nieuw Guinea motie de steun van de PSP. Jongeling wilde dat de voortzetting van de Nederlandse hulp aan Indonesië afhankelijk zou worden gesteld van de uitvoering van een eerlijke volksstemming. Jongeling wilde dit omdat hij verontrust was over de militaire onderdrukking van de Papoea's, waarbij honderden doden zouden zijn gevallen. De PSP steunde de motie omdat deze partij verontwaardigd is over het vermoorden van een half miljoen Indonesische communisten en de opsluiting in concentratie kampen van nog eens zoveel van communisme verdachte personen. Moord is moord maar toch vind ik de PSP-houding sympathieker dan die van Jongeling.

- 0 -

De Motie Lammers.

(G) Er is bijna niets meer over het PvdA-congres te schrijven dat niet al lang uitgekauwd is door andere perscommentaren. Zelfs de constatering dat de gang van zaken op het congres, die voor D¹66-ers vrij normaal moet hebben geleken, een teken van beweging in de goede richting is, (geen gehoorzaamheid afdwingende donderspeeches van de "leiders" meer) heeft men van verschillende kanten (en kranten) kunnen lezen.

Rest slechts de motie-Lammers, de Nee-KVP-motie. Alleen al het feit dat deze motie met een grote meerderheid werd aangenomen wijst erop dat er iets mee aan de hand was. Bovendien is zo nadrukkelijk gesteld dat de uitspraak slechts "de huidige KVP" betrof, dat ik geloof dat vele afgevaardigden in deze motie slechts een goede extra beveiliging hebben gezien tegen een politieke situatie waarin vervroegde verkiezingen nodig zouden zijn. Daarvoor is de PvdA nl. nog lang niet klaar.

De PvdA congressen vinden eens in de twee jaar plaats. Het volgende congres derhalve vóór de verkiezingen van 1971. Het zou met sterk verwonderen als op dat congres de PvdA niet zou constateren dat de KVP "veranderd is" en dus aan de motie-Lammers geen behoefte meer bestaat.

- 0 -

Begroting 1970

Minister Witteveen heeft laten weten dat het gat in de begroting geen verdere verkleining meer toestaat. Verlaging van de inkomstenbelasting is daarom een absolute noodzaak voor het gezondhouden van onze economie. De consument zal hiervan weinig hinder ondervinden, omdat minister De Block gelijktijdig zal zorgen voor de nodige prijsverhogingen. Het minimumloon zal worden gekoppeld aan de tabel van de inkomstenbelasting. Mocht dit alles niet voldoende zijn, dan zal niet worden teruggedeeind voor een radicale geldsanering. De minister denkt hierbij aan het inwisselen van één oude gulden tegen twee nieuwe.

- 0 -

VOLGENDE RAAND: PEPERBEK OVER DE KVP.

Steeds meer wordt D'66 afgeschilderd als de grote spelbreker, die liever op een achterafje in het vuistje lacht, om een zo groot mogelijke verkiezingswinst binnen te halen, terwijl alle andere partijen zich inspannen om tot partijvernieuwing te komen. Het zij daarom nogmaals gezegd: D'66 is niet opgericht om met bestaande partijen een fusie of een verkiezingscoalitie aan te gaan. De partij wil in de verkiezingen de kiezers juist een duidelijk alternatief bieden. Dit zou niet meer het geval zijn als b.v. met een of meer andere partijen een gezamenlijke lijst werd gevormd. Een geheel andere kwestie is dat D'66 in principe bereid zal moeten zijn regeringsverantwoordelijkheid te aanvaarden. In de praktijk zal dit neerkomen op een regeringscoalitie met andere partijen of groepen. Wie zullen dit zijn? Het congres in Helmond heeft daar destijds antwoord op gegeven. De partij zal een minimumprogramma opstellen. Op voorwaarde van aanvaarding daarvan door anderen (die natuurlijk ook hun verlangens hebben) zal D'66 aan de vorming van een regering met die anderen willen meewerken. D'66 zou op dit moment enorm aan kracht winnen en alle vaagheden weg nemen als het nu al zo'n minimumprogramma bezat. Wij zouden dan tegen alle andere partijen kunnen zeggen: "Ziehier ons minimumprogramma. Is dit voor u een basis om nu al te praten over een regeringscoalitie in 1971? Het is nog wel vroeg en er kan intussen nog veel veranderen, maar u weet dan tenminste hoe wij er nu over denken. Een eventuele gedachtenwisseling over zo'n regeringscoalitie op dit moment reeds heeft het voordeel dat deze in alle openheid kan plaatsvinden en dat de kiezers hun mening daarover kenbaar kunnen maken." Als dit inderdaad een minimumprogramma is, met zeer redelijke verlangens, dan kan ons geen verwijt van isolement of onduidelijkheid worden gemaakt.

Om de ontwikkeling in deze richting krachtig te stimuleren heeft de redactie van Peperbek besloten het juninummer van ons blad speciaal te wijden aan zulk een minimumprogramma. De redactie zal om te beginnen zelf in onderling overleg een minimumprogramma opstellen en volledig publiceren, tezamen met de individuele opvattingen van de redacteuren daaromtrent, zoals die vóór het overleg bestonden. Dit is echter niet alles, De redactie nodigt alle lezers uit, hun gedachten over zo'n minimumprogramma te laten gaan, deze gedachten op papier te zetten en aan Peperbek in te sturen. Het behoeft geen compleet minimumprogramma te zijn. Een paar punten die volgens u essentieel zijn, is voldoende. De uiterste inzenddatum is dinsdag 13 mei, maar liefst ontvangt de redactie uw bijdrage veel eerder, opdat alles zo veel mogelijk tot een overzichtelijk geheel kan worden verwerkt.

Ga dus zo snel mogelijk aan de slag. Spreek er over met zo veel mogelijk anderen. Stel hun deze vraag: "Wat zijn volgens u de minimale eisen waaraan een Nederlandse regering die uw vertrouwen krijgt moet voldoen?" Laten het inderdaad minimeisen zijn. Dus geen punten die u wel graag zou willen, maar waar u deelname aan een regering niet op zou willen afketsen. Peperbek ziet uw bijdrage met grote belangstelling tegemoet.

EEN VERSTANDS-, GEWETENS- EN GEDRAGSCRISIS

Als redacteur-van-de-maand bij Peperbek duikt men dieper en langer in de te ordenen bijdragen voor ons blad dan anders. Ditmaal zijn het gesprek aan de basis, openheid en internationale gerichtheid zeer bijzonder aan de orde. Opvallend is het beroep op de enkeling dat hoe langer hoe meer van de gedachten van D'66 gaat uitstralen. Die enkeling, die begint met min of meer vormloos onbehagen dat vervolgens overgaat in gerichte kritiek, welke op haar beurt daarna, georganiseerd, wordt geformuleerd in visies, partijprogramma enz. wordt tenslotte voor het feit

gesteld dat het er niet meer in de eerste plaats om gaat zich met bepaalde mede door hem gevormde visies en programmapunten alkoord te verklaren en als gevolg daarvan op de door D'66 candidaat-gestelde personen voor de vertegenwoordigende lichamen te steunen, maar om zich deelnemer van D'66 te voelen inplaats van alleen maar aanhanger. Dit volgt logisch uit de zich ontwikkelende visie van D'66. Democratie in onze opvatting betekent immers meedoen op alle niveaux. Tegen de dreiging die in deze conclusie ligt zal aanvankelijk ons verstand rebelleren en argumenten zoeken om aan dit meedoen te ontkomen. Immers voor de leidende figuren zowel als voor de aanhangers betekent dit voorlopig een enorme verzwaring van hun taak. Nadat het verstand zich heeft overgegeven en deze crisis dus is bezworen, treedt een gewetenscrisis in: nu moet men gaan waarmaken wat het verstand ons heeft gedictieerd. Heeft men vervolgens dit waarmaken aangevaard en de daarin liggende gewetenscrisis overwonnen, dan treedt een gedragscrisis in. Hoe moeten we onze deelneming aan D'66 in ons gedrag waarmaken? Hoe moeten we ons gedrag daartoe richten? Welke middelen van vrije tijd, van geld, van bekwaamheid en inzicht staan ons ten dienste? Zullen wij tot de conclusie komen dat we eigenlijk niets te bieden hebben wat uitgaat boven het gebruikelijke, het conventionele n.l. het uitsluitend hebben van een mening? Leiden onze denkbeelden in de praktijk tot een nieuw gedrag of moeten we op dit ogenblik erkennen dat al ons onbehagen, al onze visies en programma's niet meer dan een flop zijn omdat wij geen kans zien aan ons gedrag wezenlijk een (nieuwe) politiek-maatschappelijke inhoud te geven tegenover een wereld waarvan gezegd is dat het kromme niet kan rechtgemaakt worden en het ontbrekende niet geteld? De ontspanning, de oplossing van de drievoudige crisis kan komen door ons met onze voornemens in de gemeenschapsvormen van D'66 te begeven. Zodra we gemeenschappelijk aan het werk komen uit eigen initiatief, begint de niet te dragen last van verantwoordelijkheden, waarin ons oorspronkelijke onbehagen in de buitenwereld via de drievoudige crisis was omgezet, weg te trekken. We beginnen ons te voelen als de verpleegster of zelfs de schoonmaakster in een ziekenhuis die door het verrichten van haar taak, zolang zij die niet als opgelegd ervaart ook al is hij aangewezen, niet meer wordt gestoord door haar weinig opbeurende omgeving, maar opgeruimd van gemoed bezig is en aldus aan die omgeving het maximum schenkt van wat mogelijk is. En de leiding van het ziekenhuis die dit proces weet te beantwoorden en aan te moedigen zal tenslotte eveneens van vele krampachtige verantwoordelijkheden worden bevrijd.

W.S.A.N. GORTER

PARTIJ VAN DE ARBEID IN GEZONDE CRISIS

door A.R. van der Burg

Het meest opvallende resultaat van het met zoveel spanning tegemoet geziene congres van de PvdA was het grote onbehagen bij de congresgangers. Niemand was helemaal tevreden, het minst de notoire Prof. Heertje, die in de diverse interviews na afloop de amorele kater van het dubieuze pamflet van Democratisch Appel kennelijk nog niet te boven was. Zijn uitspraak dat D'66 de vruchten zou plukken van dit congres en dat dit eigenlijk wel goed zou zijn, moeten wij met dezelfde "dankbaarheid" als Laurens ten Cate voor de televisie met Heertjes vriendelijke woorden aan zijn adres deed.

Meer deining dan het verspreide pamflet veroorzaakte het niet verspreide, n.l. dat van het duo Van der Louw - Klein. Vrijwel heel Nederland schijnt zich daarover te hebben opgewonden. Nu ontgaat het mij te enen male wat voor onvertogen woorden er dan wel in dat pamflet staan. Dagelijks worden wij geconfronteerd met aanbevelingen in de reclame. Alleen wie was middel X gebruikt kan rekenen op een schone was.

Wie niet deodorant Y gebruikt moet zich erop voorbereiden zonder vrienden of vriendinnen door het leven te moeten trekken. Mag je nu ineens in de politiek niet meer zeggen dat het land reddeloos is als meneer Z niet wordt gekozen? Is dit ineens chantage? Iemand moet het me maar eens uitleggen.

Het is langzamerhand een gemeenplaats geworden te constateren dat de PvdA een crisis doormaakt. Weinigen getroosten zich echter de moeite te analyseren, wat nu eigenlijk de inhoud van die crisis is. Het congres van 6 tot 8 maart heeft in dit opzicht verhelderend gewerkt. De crisis van de PvdA is de crisis die D'66 niet heeft weten over te slaan, juist omdat het de ontstaansgrond van D'66 is geweest. Het is de crisis van de zelfstandige, volwassen geworden mens, die onverwacht terugsloeg, toen de kleine groep van uitverkorenen, die altijd hadden gedacht als enigen in het Walhalla van de volwassenen te verkeren, hun weer eens de les kwamen lezen. Het is de crisis van de staatsburger, die zijn vrijheid niet langer wenst te zien als een hem door een verlicht despoot in een onbewaakt ogenblik geschonken voorwaardelijk recht, dat opgeheven kan worden als die al of niet democratische despoot vindt dat de burger zich niet goed gedraagt. Het is de roes van het eerste succes. Maar het is ook de kater daarna. De crisis in de PvdA is het zoeken naar nieuwe vormen en werkwijzen door mensen, voor wie tot nu toe het politieke bed altijd gespreid is geweest, maar die nu dit bed zelf wel eens willen opmaken. Is het zo onbegrijpelijk dat dit de eerste keer nog niet zo goed lukt? Dat men er nog voor terugschrikt ieder jaar een congres te houden? Het is een ontwikkeling die alleen maar verheugend is. Beter een pluriforme PvdA met mondige leden dan een politieke eenheidsworst van "sluit de rijen". Zo ver is het intussen nog maar gedeeltelijk. Het geharrewar op dit congres heeft de deelnemers kennelijk het nodige onbehagen bezorgd.

Sommige aanwezigen en ook een deel van de pers schilderden de besluiten van dit congres af als een verzameling tegenstrijdigheden. Dat diezelfde "tegenstrijdigheden" in het programma van D'66 voorkomen, is blijkbaar de meesten ontgaan. Ik denk hier b.v. aan de erkenning van de DDR en het besluit om in de NAVO te blijven. Nog altijd wordt blijkbaar de Lunsiaanse opvatting van buitenlandse politiek zo vanzelfsprekend gevonden, dat het zich neerleggen bij een feitelijke toestand (de DDR) en het leveren van een bijdrage tot internationale ontspanning niet kunnen worden onderscheiden van de momentele noodzaak zich met zekere veiligheidsmaatregelen te omkleden (de NAVO). Erkenning van de DDR is echter heel iets anders dan vrede hebben met en vertrouwen hebben in het daar heersende regime. Of het congres van de PvdA dit in meerderheid heeft begrepen, moet worden betwijfeld, gehoord het bulderende enthousiasme, waarmee het aanvaren van de DDR-erkenning werd begroet.

Het congres is aan de binnenlandse politiek nauwelijks toegekomen. Het meest markante punt was wel het met overweldigende meerderheid genomen besluit om voorlopig niet met de KVP in zee te willen gaan voor een eventuele regeringscoalitie. Hoewel het besluit - begrijpelijk - een overwegend emotioneel karakter droeg, kan het een zinnige bijdrage tot de sanering van de Nederlandse politieke verhoudingen betekenen. Rechtstreekse konsekwenties zitten er voor de PvdA nauwelijks aan. Het zou ook zonder die motie hoogst onwaarschijnlijk zijn dat in 1971 of eerder een Rooms-Rode coalitie tot stand zou komen. Noch de KVP, noch de PvdA zou dit risico durven nemen. Het deelnemen van de PvdA aan een coalitie met alle confessionele partijen zou alleen maar wind in de zeilen van D'66 blazen. Bovendien willen die confessionelen op wat minderheidsgroepen na helemaal niet met de PvdA samenwerken. Ze hebben dit in het verleden alleen maar gedaan om hun onafhankelijkheid van de VVD te bewijzen. Dat bewijs gelooft nu niemand meer, behalve enige naïeve z.g.n. christen-radicalen.

De PvdA heeft dus weinig te verliezen met het aannemen van het voorstel om de KVP in de ban te doen. Ook niet veel te winnen natuurlijk. Veel stemmen zal het in ieder geval niet opleveren. Wel zal het zijn uitwerking op de confessionele partijen hebben. Die worden er uiterlijk meer door in de conservatieve hoek gedrongen, ook al zullen ze zich hiertegen afzetten. De werkelijke vernieuwers in deze partijen zullen zich niet zo gelukkig voelen met deze situatie, omdat ze altijd nog hoop hadden dat hun partij in de toekomst tot een samenwerking met D'66 en/of de PvdA zou komen. Die kans is praktisch verkeken. Het zal hun eindelijk doen afvragen waar ze werkelijk thuis horen. De vraag stellen is haar beantwoorden. Het besluit van de PvdA heeft voor D'66 minder gunstige konsekwenties. De kans dat PvdA, D'66, PPR en PSP in 1971 een meerderheid zouden halen, waaruit een regering van deze partijen kan voortkomen, is wel zeer klein. Een regeringscoalitie van de confessionelen met D'66 is al even onwaarschijnlijk. Het betekent dus dat D'66 met de PvdA de komende 6 jaar in de oppositie zal zitten. Voor het publiek zullen daardoor de essentiële verschillen tussen beide, of beter: Tussen D'66 en de oude partijen als totaliteit, steeds meer worden verdoezeld.

Misschien een sombere conclusie na een optimistisch begin. Bedenk dan echter, lezer, dat het altijd beter is er vooruit op bedacht te zijn waarover men in de toekomst somber zou kunnen zijn, dan achteraf bij de palen neer te moeten zitten.

PVDA-VARIA

- Broeder Anne, ziet gij nog niets komen?
- André the Selflicker
- Het nieuwe partijbestuur zal spoedig worden gedoped.
- De PvdA zullen voortaan als één mannen naar buiten optreden.
- Het congres heeft zich met vrijwel algemene stemmen uitgesproken vóór het celibaat.
- Heertje: Ik ben geboren uit zondebokken en een zucht van de ziedende Drees.
- Het aannemen van de afkeurende motie over het beleid van de Kamerfractie berust op een misverstand. Een aantal afgevaardigden dacht dat het om het optreden van Den Uyl in de Fabeltjeskrant ging.
- Oost-Duitsland heeft zojuist de PvdA herkend.
- De Telegraaf heeft zich n.a.v. het PvdA-congres een krokodil aangeschaft.
- Van Hierlo: Eerst moeten de partijen inploffen.
- Schmelzer: Wij staan met onze rug tegen de muur. De KVP moet nu wel aan de komende regering deelnemen.
- Toxopeus: Hij zijn niet genoemd. Wat zou dat betekenen?
- In verschillende afdelingen van de PvdA overweegt men een motie van wantrouwen tegen al te vrije meningsuiting.

- Tilanus: Gelukkig krijg je niet zo gauw een verschil van geen mening.
- Het moeilijkste woord: plurinonconformiteit.

PEPERBUSWINNAAR HEERTJE SCHRIJFT ONS

"Uw-gelukkig witte-peper bereikt mij op het moment dat mijn uittreden uit Democratisch Appèl bekend is geworden. Terwijl de stormen nog boven mijn a-politieke hoofd woeden, ontvang ik een prijs - terecht -, die de ziekte van ons bestel symboliseert.

Mag ik daarom ingaan op enkele opmerkingen in uw maandblad? Daartoe is temeer aanleiding, nu de in mijn Partij ontstane chaos ook ernstige politieke neveneffecten kan oproepen.

Op pagina 17 deelt u mede dat het zeer de vraag is of D'66 zich ook zo verwant voelt met D.A. als omgekeerd het geval is. Ik heb alle begrip voor deze uitspraak en ik voel mij nu ook vrij mede te delen, dat de door mij naar voren gebrachte opvatting niet door allen in D.A. werd gedeeld. Wel was er overeenstemming omtrent de voorkeur voor samenwerking met D'66 boven die met de P.S.P.

Naar aanleiding van het artikel van Drs. A.R. van der Burg merk ik graag het volgende op.

De heer van der Burg generaliseert m.i. te sterk, wanneer hij van alle mensen in D.A. zegt dat ze het "toonbeeld van een traditionalistisch, dogmatisch denken, met alle bijbehorende paternalistische uitrustingsstukken" zijn. De verontrusting omtrent sommige Methouders van Nieuw Links is blijkens het optreden van de heren van der Louw, Klein en van Dam gerechtvaardigd gebleken.

Nu de brokken eenmaal ter tafel zijn gekomen dient de heer Vondeling de ruimte te krijgen, de partij te saneren. Deze sanering dient zich ook tot Nieuw Links uit te strekken. Tegen deze achtergrond komt aan D.A. geen enkele positieve functie meer toe. Mijn hoop is dat alle constructieve krachten in de Partij zich binnen drie maanden rond de heer Vondeling groeperen. Alleen dan zou m.i. nog een basis kunnen worden gevonden voor een op de oplossing van de lange termijn problemen, waarmee Nederland wordt geconfronteerd, gericht beleid. Ik hoop - niet als politicus maar als econoom - dat een dergelijk beleid in samenwerking met D'66 kan werdengeconcretiseerd. Zoveel tijd is er niet meer. Het is voor mij een stimulans dat u mij geen fijngemalen peper hebt gezonden. Daaraan ontleen ik de kracht mij weer in de wetenschap terug te trekken. Zolang het stil is, is zelfs peper zoet.

Met gevoelens van opwinding. Een levend lid van een dode, maar niet ontplofte Partij".

w.g. A. HEERTJE

GESPREKKEN AAN DE BASIS EN OPEN DEELNEMING

door W.S.A.N. Gorter.

De politieke activiteiten van D'66 staan thans voor een belangrijk deel in het teken van gesprekken aan de basis en open deelneming. Men zie b.v. punt 4 van het in dit nummer opgenomen verslag van de algemene ledenvergadering van de afdeling Den Haag gehouden op 7 maart j.l. Dit onderwerp kan ook worden aangeduid met de uitdrukking "democratisering van het po-

litieke en maatschappelijke leven". Het kan op verschillende manieren worden benaderd en in deze regelen zal nu eens worden uitgegaan van de vraag in hoeverre tactische mogelijkheden, overwegingen en doeleinden die tot het normale instrumentarium van politieke partijen behoren, ook door D'66 zullen worden gebruikt, in het bijzonder bij het houden van gesprekken aan de basis en het nastreven van open deelneming.

Moeten onze activiteiten altijd gezien worden - door ons zelf en door anderen - in het licht van een versterking en uitbreiding van de Partij D'66, van het vergroten van de leden- en kiezersaanhang, dus in het vermeerderen van onze politieke macht in de vertegenwoordigende lichamen en de besturende organen of moet de nadruk worden gelegd op het verwezenlijken van onze laat ik maar zeggen "idealen" in de hoop, verwachting of zelfs quasi-zekerheid dat hiermede de invloed van die idealen zal toenemen en dat zij zelfs - in meer of mindere mate - zullen worden verwezenlijkt door toeneming van onze aanhang ook in andere partijen? Betekent onze democratie dat wij objectief gaan onderzoeken wat de kiezersmassa thans wil en ons daarnaar geheel richten of betekent zij dat wij naar boven en naar beneden - en ook in het horizontale vlak - naar gemeenschapsbanden zoeken waardoor de meningen en het gedrag van alle betrokkenen dus ook van ons zelf veranderen? Zoeken wij in rapporten, resoluties en partijprogram systemen neer te leggen en te ontwikkelen die uit de aard van hun wezen om toepassing en slechts in mindere mate om aanpassing vragen, zodat wij reeds a priori ("von vorn herein") op bestaande geestverwanten onder de kiezers mikken, althans zoveel mogelijk geestverwanten willen maken onder de daarvoor bevattelijk geachte personen, groepen, klassen en standen? Of zijn wij bereid om in wisselwerking met wie ook en met welke groep ook tot thans nog onoverzienbare vormen, enerzijds: van samenwerking, c.q. integratie, ja versmelting en, anderzijds: van afgrenzing te geraken?

De voorzitter van de afdeling Den Haag legde in de algemene ledenvergadering op 7 maart j.l. er de nadruk op dat wij met onze programma's voor gemeentelijke en provinciale politiek naar de kiezers moeten gaan om hun ideeën te verwerken, zodat zij zich in het programma kunnen terugvinden (zie verslag van de vergadering). De vraag doet zich voor in welke vormen "de kiezers" moeten worden benaderd. Om een werkelijke bijdrage voor onze programma's te kunnen leveren dienen die kiezers een zeker "peil" te hebben hetzij als enkelingen die hun persoonlijke ervaringen en opvattingen op een concreet afgegrensd gebied een, zij het slechts ruwe, politieke vorm kunnen geven, bruikbaar om in onze programma's te worden verwerkt, hetzij als groep die aspecten van maatschappelijk belang vertegenwoordigt, waarvan de behartiging in onze programma's op een nader te bepalen wijze en in afweging tot andere belangen kan worden ontwikkeld of ingevoegd.

Zomaar algemene politieke gedachtenwisselingen in ongeselecteerde huiskamer- of vergaderlokaalbijeenkomsten te beleggen lijkt ons weinig zinvol. Bij de voorbereiding en het houden van de gesprekken dient vooral te worden vermeden, dachten wij, dat zij zich gaan afspelen op grondslag en in een polarisatie van de bestaande ideologische tegenstellingen, daaronder ook begrepen de visie van D'66. Want dat zou in wezen een gesprek tussen partijen betekenen, wat niet de bedoeling is. We zullen voorts niet moeten komen om onze visie aan te praten, maar om deze in de wisselwerking van een gesprek over concrete problemen praktisch in te brengen. Slechts in deze methode past onze ontploffingstheorie, die uiteindelijk ook wel een andere vorm en naam zal krijgen. Maar het op aan lijkt te komen is dat wij, in persoon en in groepjes de initiatieven nemen ons zelf te belasten met de organisatie van de gesprekken met vermijding van openlijke of bedekte ideologische stellingneming door de aanwezigen en dezen er toe te brengen (eventueel door middel van kleine steuntjes hier en daar) hun wensen, klachten en organisatietalenten in een vorm te gieten, bruikbaar om in

of tot een politiek program (als het onze) te worden verwerkt en die daarbij bereid "worden" zelf praktisch of theoretisch een min of meer blijvende en uiteraard op elk peil dienende democratische rol te spelen. Zij moeten de smaak te pakken krijgen om mee te doen en niet de smaak om, met ons, de baas te willen spelen of zich aan ons te willen conformeren, ons hun belangen toe te vertrouwen of zelfs zich aan ons te onderwerpen.

VERSLAG OVER HET ONDERWERP "GESPREKKEN AAN DE BASIS",
ZOALS BEHANDELD IN DE LEDENVERGADERING AFDELING DEN HAAG
OP 7 MAART 1969

In de Leidse congresresolutie nr. 1 werd besloten de activiteiten van afdelingen en werkgroepen te richten op open deelneming, hetgeen betekent dat we met onze programma's voor gemeente- en provinciale politiek naar de kiezers moeten gaan om hun ideeën te verwerken, zodat zij zich in het programma kunnen terugvinden. Deze opdracht komt wel eens in het gedrang door de gesprekken met andere politieke partijen, maar niettemin moet onze energie primair gericht blijven op uitvoering van de genoemde resolutie. De voorzitter noemt de door het HB hiertoe ingestelde ad hoc commissie en omschrijft in het kort haar taak: inventariseren van wat er op dit gebied reeds is verricht, meedenken om optimale resultaten te bereiken. Met dit doel is op 15 februari j.l. in Leidschendam een regionale werkvergadering belegd, waarvan de voorzitter uitvoerig verslag doet. Een beknopt verslag voor alle leden wordt door de heer Van der Kaaden (regio-secretariaat) toegezegd. (In deze Peperbek opgenomen, red.)

In de discussie wordt de in Leidschendam gevolgde vergadermethode (aan de hand van een vragenlijst de vergadering opsplitsen in groepen) die mogelijk in de toekomst in Haagse ledenvergaderingen ook toegepast zal worden, toegejuicht.

Als activiteiten aan de basis vertelt de voorzitter over gesprekken met de Experimentele Maatschappij (zgn. ongeorganiseerde jeugd); de door de werkgroep Sport belegde "sport-in" waar een 30 sportverenigingen waren vertegenwoordigd door bestuursleden die enthousiast waren over het initiatief; (zie elders in dit nummer); het intensieve contact met de Stichting Newtongemeenschap dat al had geresulteerd in een door ons gezonden adres aan de Gemeenteraad en de daaruit weer voortvloeiende contacten met de Schilderswijk. Uit de vergadering wordt erop aangedrongen dit soort activiteiten uit te breiden, waarop voorzitter opmerkt dat dit toch vooral ook van de leden zelf, (ook individueel), moet uitgaan.

Hierna komen aan de orde de contacten met andere partijen, in het bijzonder de resultaten van het gezamenlijk gesprek van PPR, PvdA, PSP en D'66 van 29 januari 1969, waarover de vergadering een uitspraak moet doen. Er blijkt in de vergadering nogal wat wantrouwen te bestaan t.o.v. de bedoelingen van de andere partijen, gebaseerd op individuele ervaringen en ervaringen van andere D'66 afdelingen. Niettemin is de vergadering van mening, dat hier een kans ligt d.m.v. de openbare hearings de door ons gewenste open deelneming te verwezenlijken. Men wil daartoe de door velen ongelukkig gevonden opzet van de organisatiegroep op de koop toe nemen (Suggestie: een gesprekspartner uit het Liberaal Democratisch Centrum verzoeken in de organisatiegroep te gaan zitten). Voorgesteld wordt enige beperkingen aan ons fiat te verbinden.

Na voorlezing van de gezamenlijke conclusie (zie onder dit verslag), voortgekomen uit het gesprek van 29 januari, wordt deze ongewijzigd in stemming gebracht en aangenomen met 21 tegen 16 stemmen, hetgeen tevens impliceert dat een amendement om tot een volledig open organisatiegroep te komen, niet meer in stemming komt.

Voor de uitvoering van het daarin gestelde en voor de houding die de D'66 deelnemers bij de volgende gesprekken dienen aan te nemen worden de volgende beperkingen geformuleerd en in stemming gebracht:

A.D'66 zal deze poging om gesprekken aan de basis op gang te brengen als mislukt beschouwen indien:

- 1.een veto wordt uitgesproken over mensen waarvan duidelijk is dat zij streven naar maatschappijvernieuwing en willen meewerken in de organisatiegroep op basis van het in de gezamenlijke conclusie geformuleerde plan;
- 2.zou blijken dat de studiegroepen vrijwel uitsluitend bestaan uit leden van de vier initiatiefnemende partijen.

B.De organisatiegroep moet vòòr 1 juli 1969 gevormd zijn.

Deze punten worden vrijwel unaniem door de vergadering aangenomen. Volgens spreker de vergadering zich ook nog met grote meerderheid uit voor de wenselijkheid, beladen woorden als "progressief" uit de naam van de organisatiegroep weg te laten, terwijl een kleine meerderheid vindt dat in teksten van toekomstige publikaties niet meer de namen van de vier initiatiefnemende partijen als zodanig moeten worden genoemd. Als leden van de organisatiegroep geven zich op de heren Bark en Heerts, hetgeen door de vergadering wordt goedgekeurd. Het wordt wenselijk geacht, de twee door D'66 voor de org. groep uit te nodigen personen te recrutereren uit de ruime kring van kiezers d.m.v. advertenties of de pagina in de Haagse Courant. Gezamenlijke conclusie voortgekomen uit het gesprek d.d. 29-1-'69 tussen vertegenwoordigers van de Haagse afdelingen van D'66, PPR, PSP en PvdA:

"Er zal een werkgroep worden gevormd van 16 personen. Deze komt als volgt tot stand:

Er wordt een initiatiefnemende groep in het leven geroepen bestaande uit twee leden van elk der volgende partijen: D'66, PPR, PSP en PvdA. Deze nodigen een gelijk aantal als progressief bekend staande personen uit die niet lid zijn van de genoemde partijen doch óf lid zijn van een andere partij óf partijloos zijn, Elk lid van de initiatiefgroep heeft een veto-recht w.b. de uit te nodigen personen. Eerst nadat de werkgroep compleet is kan zij haar werkzaamheden aanvangen. De aldus gevormde werkgroep treedt al eenheid op naar buiten onder een door de groep zelf te bepalen naam b.v. Werkgroep Progressieve Gemeentepolitiek.

De werkgroep bereidt een aantal (3 of 4 bijvoorbeeld) openbare vergaderingen voor over belangrijke punten van gemeentepolitiek. Iedereen kan aan deze meetings deelnemen, de uitspraken van de aanwezigen worden in een verslag vastgelegd. Aan het eind van iedere meeting worden een of meer studiegroepen gevormd, die de onderwerpen verder zullen uitdiepen. Iedereen kan aan deze studiegroepen deelnemen; de rapporten worden tenslotte voorgelegd aan de ledenvergaderingen van alle partijen. Binnen een half jaar zou het geheel afgerond kunnen zijn."

REGIONALE WERKVERGADERING

("Hoe zetten wij het gesprek aan de basis op" gehouden op 14 februari 1969 te Leidschendam)

Ter begeleiding van de uitvoering van de desbetreffende resoluties aangenomen op het congres te Leiden, heeft het hoofdbestuur een ad-hoc-commissie ingesteld over het onderwerp "gesprekken aan de basis".

Als vertegenwoordiger van deze commissie heeft Ringnalda in zijn inleiding o.a. het volgende opgemerkt:

De opdracht aan de commissie omvat:

1. het inventariseren van alle initiatieven van de afdelingen;
2. het communiceren tussen de verschillende afdelingen ten behoeve van de oplossing van overeenkomstige problemen;

3. het meedenken met afdelingen over een mogelijke oplossing, wanneer de moeilijkheden zó plaatselijk bepaald zijn dat oplossingen van andere afdelingen geen uithoofst kunnen geven.

D'66 zal duidelijk de nieuwe politieke tegenstellingen moeten aangeven. Zij kan dat alleen te weten komen bij de kiezers en dan vooral bij die kiezers die niet partij-gebonden zijn en dus niet vastzitten in het oude traditionele partij-politieke denken. Een positieve vraag aan de kiezers kan zijn: "kunt u, concreet aangeven hoe u, in het maatschappelijk verband waarin u verkeert, de open deelneming zou kunnen realiseren?" Aldus kan D'66 als beweging bouwstenen voor een nieuw politiek fundament aan dragen. D'66 als partij sloopt het oude politieke bestel. De kritiek in het gesprek met andere partijen komt voornamelijk op het volgende neer:

- van het begin af aan pleit D'66 voor grotere politieke concentratie, nu wordt D'66 uitgenodigd om zo'n concentratie tot stand te brengen, maar zij geeft "niet thuis";
- D'66 heeft altijd geroepen zelf te willen ontploffen terwille van het ontstaan van grotere politieke concentraties en nu de mogelijkheid zich voordoet houdt D'66 zijn kruut droog;
- waarom houdt D'66 zich plotseling afzijdig? Wel, alleen omdat zij zelf haar kerkje aan het bouwen is, daarbij gestimuleerd door de gunstige uitslagen van de publieke opiniepeilingen.

Wat impliceert in dit stadium het samengaan van partijen? De oude partijen willen een politiek program opstellen met elkaar. Het zal echter, misschien verheld in moderne formuleringen, hoofdzakelijk dezelfde punten bevatten als vroeger omdat de opstellers de oude ideologische thema's nog steeds hanteren. Maar wat erger is zo'n programma wordt opgesteld uit de mentaliteit dat die kleine groep van politiek establishment wel zal bepalen wat het program moet zijn, b.v. voor de gemeenteraadsverkiezingen. Wij willen echter de politiek zoals die bij de kiezers leeft naar voren brengen. De kiezers komen niet bij ons omdat te vertellen (op hearings b.v.). Wij zullen zelf naar de kiezers moeten gaan. Op dit moment komen - mede tengevolge van ons sloopwerk - fanatieke en uiterst intolerante groeperinkjes naar voren, die hun eisen als absolute waarheden verkondigen. In een bijeenkomst van zo'n groep heb ik het meegemaakt dat iemand die een andere mening naar voren wilde brengen het spreken gewoon onmogelijk werd gemaakt. Deze groepen zijn een bedreiging voor de democratie die gekenmerkt wordt door tolerantie, discussie, vrije meningsuiting enz. Wij kunnen deze situatie pareren door gestalte te geven aan de democratie van nu en morgen. Tot hier Ringnalda.

Ter vergadering werden eerst in secties en vervolgens plenair zes discussievragen behandeld welke hierna zijn vermeld met enige, soms daarmee verflochten antwoorden.

1. Wat verstaat u onder basis? Antwoord: Basis van mens tot mens, wel te beperken tot mensen die openstaan voor nieuwe ideeën. Aanknopen bij concrete feiten en n.a. daarvan onze abstracte ideeën verbreden. Meer praten met gewone mensen dan met functionarissen.
2. Het begrip "open deelneming" is als gespreksthema moeilijk hanteerbaar omdat het te abstract is. Het moet daarom verbonden worden aan concrete vraagstukken en pas in de tweede fase kan men er over spreken en hoe het te realiseren is.
3. Met welke groeperingen in het gebied van uw afd. heeft u contact gehad? Antwoord: Van het contact met politieke partijen zijn de resultaten bescheiden, Verder contact met rijschoolhouders door wetsontwerp, sportverenigingen, leerlingenverenigingen, jeugdgemeenteraad, groep jongeren bezig met ruimtelijke ordening, contactorgaan groeperingen over ontwikkelingshulp.
4. Bent u het er mee eens dat D'66 op afdelingsniveau vooralsnog geen samenwerking zoekt met andere partijen? Antwoord: In het algemeen, ja.

5. Hoe kunnen naar uw mening meer mensen bij de politiek betrokken worden?

Antwoord: kwestie van methode die door groepjes sociologen buiten D'66 bestudeerd moet worden. Adressen aan de gemeenteraad. Heet van de naald reageren op actuele gebeurtenissen. Samenpraten over concrete problemen en informatie uitwisselen.

6. Het is niet van belang of ons gemeenteprogram verschilt van programma's van andere partijen. Het gaat om de manier waarop we van plan zijn het programma te realiseren en om de houding van vertegenwoordigers van D'66.

SPAANSE PEPERS (S) ○

- De PvdA, een partij om aan te werken
- De oplossing van de kabinetscrisis in Suriname zal Pengel niet zijn May-gevallen
- Schmelzer over de nee-LVP-motie: Lammerslingen
- Wees verstandig. Eet een (democratisch) appel
- Nixon Leuteraar
- Als ze nog een paar dagen in het congresgebouw waren blijven zitten, had Prins Bernhard meteen de PvdA kunnen sluiten
- De N.V. Weekbladpers heeft een voorstel van de overgebleven redactieleden om de naam van Vrij Nederland te veranderen in Vrijer Nederland verworpen
- PvdA, B, C, D,
- De PvdA bedrijft politiek op basis van het Democratisch Sectarisme. Of was het Demagogisch Socialisme?
- Heinemann, Lekkerman
- JAPIE: Als het waar is, zoals jullie schrijven, dat Berlijn politiek los zou staan van de beide Duitslanden, dan was het provocerend dat West-Duitsland er zijn nieuwe president ging kiezen. Maar wat moet ik dan denken van het feit dat Oost-Berlijn de hoofdstad van de DDR is?
- Ze hadden Rood als congresvoorzitter moeten vragen
- Als Luns 80.000 voorkeursstemmen krijgt, hoeveel zou Cruyf er dan wel kunnen krijgen?
- Wat is het verschil tussen de militaire staatsgreep die Indonesië behoevde voor "afglijden naar het communisme" en de militaire staatsgreep die Griekenland behoevde voor "afglijden naar het communisme"?
Antwoord: enige honderden millioenen ontwikkelingshulp.

"De partijen bij dit verdrag bevestigen opnieuw haar vertrouwen in de doeleinden en beginselen van het Handvest van de V.N. en hun wens om in vrede te leven met alle volken en alle regeringen. Zij zijn vastbesloten om de vrijheid, het gemeenschappelijk erfdeel en de beschaving van hun volken, welke zijn gegrondvest op beginselen van democratie, persoonlijke vrijheid en rechtsorde, veilig te stellen".

Het is niet slechts tijdens vergaderingen van de werkgroepen Buitenland en Defensie van D'66 dat gewezen is op de wel zeer in het oog lopende discrepantie tussen de in de considerans van het NAVO-verdrag genoemde westelijke waarden en de aantasting daarvan in enkele lidstaten. Het stemt tot droefheid dat wij dit beseffende, niet vastbesloten verbaal en metterdaad ijveren voor opheffing van deze tegenstrijdigheid.

In een artikel in Vrij Nederland van 3 maart 1.1., gewijd aan "Twintig jaar Noord-Atlantisch Verdrag", stelt Drees onder meer: ".....dat het (Griekenland, O.) desondanks niet alleen verder in de NAVO wordt geduld, maar dat op grieks gebied gezamenlijk wordt geoefend en dat b.v. Amerika weer militaire steun gaat geven, is moreel mis en schokt bij velen het vertrouwen in de bedoelingen van de NAVO. Drees meent verder dat uitsluiting van Griekenland en Portugal niet te verwachten is, maar knoopt daar aan vast dat ons land zeker Griekenland niet meer als bondgenoot zou moeten beschouwen. Wij zijn eveneens van mening dat Nederlandse druk nooit zoveel gewicht in de schaal zal leggen, dat genoemde landen na zware pressie uit-treden. Blijkens de huidige politieke uitspraken en ook volgens een zeer recent rapport van de IVP over Portugal kunnen wij stellen dat deze landen, ongeacht hun regime, zowel economisch als militair, onmisbare schakels zijn in onze strategie. Hieruit blijkt dat de politieke gesteldheid van een land ondergeschikt is aan onze allesbeheersende wil ons te verdedigen tegen een wereldmogendheid, die naar men zegt, nog steeds uit is op wereldverovering. Het is echter duidelijk dat in deze opvatting het achterwege laten van een wijziging van de considerans ronduit onbehoorlijk aandoet. Zolang ook D'66 hieraan voorbijgaat boet zij aan vertrouwen en respect bij een aantal kiezers, en zeker niet de ondoordachtste, in.

Onze verwachting is wat dit betreft niet hooggespannen. Zo antwoordde Baehr op een voorstel inzake wijziging van de considerans tijdens een studiecongres met als thema "Nederland in de NAVO": "De preambule is ook in de werkgroepen aan de orde geweest. Ik zie de voordelen van wijziging van de preambule niet in." Hij wist hiermede de vergadering kennelijk te overtuigen, want het voorstel ging met slechts twee stemmen voor, de mist in. Nu ook D'66 aan het euvel gaat leiden, hetgeen niet alleen uit het voorgaande is af te leiden, dat de leden zich al te gemakkelijk richten naar de mening van een deskundig geachte functionaris in een werkgroep e.d., kan het geen kwaad het licht te werpen op andere uitspraken van genoemde deskundige, aangehaald door de socioloog Milikowski in de Nieuwe Linie van 15 maart 1.1.: "Wat is nu b.v. in concreto de taak van de wetenschapsman t.a.v. de oorlog in Vietnam? In de eerste plaats natuurlijk het verzamelen en verbreiden van kennis, men kan vaststellen welke de doeleinden zijn van beide partijen en dan nog of de gebruikte middelen het beoogde effect sorteren. Wat n.i. niet tot de taak van de wetenschapsman behoort is het oordeel of het gestelde doel de gebruikte middelen rechtvaardigt. Dit is een vraag met sterk ethische en politieke aspecten waar de wetenschapsman geen antwoord op kan geven." Baehr meent a.h.w. dat men waarden-vrij moet werken. J. Zonnenberg toont echter in Acta Politica van juli 1968 aan de hand van veel voorbeelden aan dat (politieke) wetenschap altijd bepaalde waarden dient en gebaseerd moet zijn op waarde-premissen en normen. Hierbij bevindt hij zich in gezelschap van Gunnar Myrdal, J. van Leent, T. Adorno, Gesine van der Hoven e.a.

Bij het vernemen van politieke uitspraken van b.v. Bachr zullen wij ons dus moeten herinneren dat hij mogelijk slechts spreekt als man van de wetenschap met voorbijzien aan ethische of morele aspecten. Deed hij zulks niet, dan zou hem ongetwijfeld duidelijk worden dat het onduldbaar is dat de NAVO gebaseerd blijft op de in de aanhef genoemde waarden, hoewel zij deze in zichzelf vermoordt.

- 0 -

Zijn er kampen in de U.S.A.?

Blijkens een verklaring van de Amerikaanse William Kinstler zou de Amerikaanse regering op grond van een uit 1950 daterende wet een aantal kampen hebben kunnen inrichten voor o.m. dienstweigeraars. De president zou tevens de bevoegdheid hebben om in tijden van nationale noodtoestand bevel te geven tot het in hechtenis nemen, zonder gerechtelijk vooronderzoek, van personen, die zich schuldig zouden kunnen maken aan zekere onwettige activiteiten. Het ministerie van Justitie heeft het bestaan van dergelijke kampen ontkend.

Berichten als het bovenstaande zijn uitermate geschikt om reeds bestaande vrees en achterdocht te voeden dat zelfs in het Westen de menselijke grondrechten aan een zijden draadje hangen. Ontkenningen van overheidsdiensten doen daar niets aan af. We hebben immers reeds te vaak regeringen op het verstrekken van onware mededelingen kunnen betrappen. Verbazingwekkender is echter, dat zulks gewoonlijk geen enkele, let wel, geen enkele consequentie heeft voor de betrokken bewindsman. Eerdergenoemde advocaat zou een verzoek indienen bij het hoogste gerechtelijk orgaan in de U.S.A. tot het strijdig verklaren van deze wet met de grondwet. Hij voorziet dat anders ook opstandige negers kunnen worden opgepakt en opgeborgen in wie weet hoe ver weg gelegen kampen. De wereld heeft genoeg ervaring met kampen opgedaan om te weten dat hierin van een correcte behandeling van gevangenen geen sprake kan zijn.

- ? -

Diploma's weg.

Op veelal oncontroleerbare wijze wordt het werk van eindexamenkandidaten door correctoren van cijfers voorzien. Men zou er vrede mee kunnen hebben dat jonge mensen, met een cijferlijst bewapend, het maatschappelijk strijdtoneel binnengaan. Raadselachtig is echter waarom er nog een zeer willekeurige grens van behaalde punten wordt vastgesteld waarboven men in het bezit komt van een diploma met alle daaraan verbonden privileges en waaronder men geacht wordt te zijn gezakt annex een jaar "herhalingsoefening" op school. Een verschil van een half punt is hier van enorme betekenis voor het verdere leven van een groot aantal leerlingen. Waarom deze diploma's niet gewoon afgeschaft en volstaan met een lijst met cijfers voor alle gevogde vakken?

- ? -

Indonesië I.

De vele afgeslachte Indonesiërs na de vervanging van Soekarno door Soeharto zijn communisten die zich gewillig laten liquideren of het zijn helemaal geen communisten maar louter slachtoffers van persoonlijke en groepsprivileges. Het eerste tast het stereotiep van gewelddadige communisten aan, het tweede is te droef om waar te zijn.

Indonesië II.

Van een oudere socialist kunnen wij leren hoe ons op te stellen t.o.v. de regimes in Indonesië en Griekenland.

Paul van 't Veer maakt in een commentaar in het Vrije Volk d.d. 12-3-'69 duidelijk dat prof. Wertheim ten onrechte deze beide landen over één kam scheert. Wertheim rekent het regime Soeharto aan dat het de bloedbaden uit de afgelopen periode zo niet gestimuleerd, dan toch in elk geval oogluikend heeft toegelaten. Maar van 't Veer ziet de zaken anders. Na zelf te hebben toegegeven dat de wraakneming na de coup tegen de generaals haar weerga in de wereld niet heeft gekend voert hij kennelijk als verzachtende omstandigheid aan dat het regime Soeharto, waarin ook ettelijke socialisten uit de vroegere Sjahrir-groep zijn opgenomen (maakt dit de zaak goed? O.), met veel vallen en voorlopig nog weinig opstaan Indonesië van de erfenis van Soekarno tracht te bevrijden. Tevens herinnert hij er aan dat het revolutioneering van Indonesië zich sedert 1945 met politiek heeft bemoeid (zijn er toen ook, maar dan aan de andere zijde, honderdduizenden omgebracht? O.) In Griekenland is de situatie ernstiger volgens Van 't Veer. Daar is een democratische (in hoeverre? O.) regering door een militaire staatsgreep weggevaagd en zijn alle vrijheden onderdrukt. Het is derhalve onjuist om ontwikkelingshulp aan Indonesië gelijk te stellen met hulp aan de Griekse kolonels.

De lezer moge zelf bepalen in hoeverre van 't Veer onderdrukking van vrijheden ernstiger opneemt dan het (doen) afslachten van honderdduizenden mensen. Schrijver dezes meent dat in dit geval het ernstige anti-communistische trauma bij de sociaal-democraten een te grote invloed heeft gehad op de opinie van deze oudere socialist.

Ter verduidelijking van de geest die ten grondslag lag aan de felle vervolging in Indonesië na de coup moge hier worden vermeld het antwoord van een jonge, alhier studerende Indonesiër op een vraag mijnerzijds naar de oorzaak van deze ellende: "Wij moesten wel op een dergelijke schaal ingrijpen om de communisten een stap voor te blijven en om hun invloed tegen te gaan." Hij heeft geluk gehad dat de communistische partij omgekeerd niet eenzelfde actie op een dergelijke veronderstelling heeft gevoerd.

TOXICOPEDOLOGISCHE EN NIEROLOGISCHE NABESCHOUWINGEN

(%) Om met het eind te beginnen: Toxopeus kwam in zijn laatste zin nog even op de proppen met het Gaullistische gevaar dat ons door D'66 bedreigde. We dachten zo dat deze kinderachtige insinuatie nu toch wel zijn beste tijd gehad had. Maar ja, wat wil je, je bent conservatief of je bent het niet. Als je conservatief bent, dan hecht je meer aan de waarden van gisteren dan aan die van vandaag. Je keus is dan veel beperkter. Het gaat dan tussen Pisuisse en Speenhoff, tussen Willem III en koningin Victoria, tussen Thorbecke en Groen van Prinsterer, tussen socialisme en liberalisme. Volgens Toxopeus was je of een socialist, of een liberaal. Dat gold ook voor de confessionelen. D'66-er konden ze niet zijn, want die waren niet te onderscheiden. Liberalen waren overal, ook in de PvdA. Waren dit liberale socialisten, of socialistische liberalen, of waren het pseudo-socialisten?

Dit alles heeft betrekking op een door de JOVD in Den Haag op 28 februari georganiseerde debatavond tussen Van Nierlo en Toxopeus. Vele honderden gaven van hun belangstelling blijk. Sommigen konden er zelfs helemaal niet meer bij in de zaal van Pulchri.

Toxopeus speelde met verve zijn klassieke rol van de Grote Niet-Begrijper. Wat wil D'66 nu toch eigenlijk? Het is hem nog steeds niet duidelijk. Wel was hij jaloeus op D'66, omdat die kans had gezien zonder visie 7 zetels te behalen. Van Nierlo: Misschien blijven er met visie maar 7 over.

Over ideologie en beginselen ontspan zich een interessante discussie. Voor Toxopeus was het liberale beginsel een noodzakelijk uitgangspunt. Van Mierlo meed liever beginselen, omdat ze tot verstarring leiden. Wel had hij het over uitgangspunten, het zoeken naar de fundamenteën en het fluidum tussen de programapunten.

Op een vraag uit het publiek of D'66 bereid was regeringsverantwoordelijkheid te aanvaarden, antwoordde Van Mierlo dat geen partij zich daaraan kon onttrekken, maar dat D'66 alleen kon deelnemen als aan zekere minimale verlangens t.a.v. de maatschappelijke en politieke vernieuwingen werd tegemoet gekomen. De partij had ook een verantwoordelijkheid als beweging. De belangen van de vernieuwing kunnen onder omstandigheden beter gediend zijn met niet-deelnemen. Een congres van de partij zal een uitspraak moeten doen om de minimum-eisen van deelname. Wat hem persoonlijk betreft behoorden daartoe niet de staatkundige punten, omdat dit in de huidige constellatie gelijk zou staan met een weigering. Bij deze laatste opmerking van Van Mierlo een kleine kanttekening. Natuurlijk zou het dwaas zijn de aanvaarding van onze programmapunten over gekozen minister-president en kiesstelsel met technische uitwerking en al als minimum-eis voor deelname te stellen. Daar staat tegenover dat het niet aanvaarden door eventuele coalitiegenoten van het uitgangspunt dat in de komende regeerperiode gestreefd moet worden naar ingrijpende staatkundige hervormingen, met name wat de verhouding tussen regering en parlement en de invoering van een personenstelsel betreft, toch wel ernstige twijfel zou doen rijzen aan hun bereidheid om überhaupt naar hervormingen te streven.

Een minder opvallende opmerking van Van Mierlo, maar toch wel het overdenken waard, was dat de fractie zich door het partijprogramma volledig gebonden achtte, al moest er direct aan worden toegevoegd dat de meeste punten waarop een beslissing moest worden genomen niet in het programma voorkwamen. Wie het verhaal van uw recensent over politieke concentratie in de vorige Peperbek heeft gelezen, zal begrijpen dat hij het niet voor mogelijk houdt dat wie ook een programma in zijn geheel kan onderschrijven, of het moest Koekoek zijn, die het zelf schrijft en het dus ook wel zal onderschrijven. Een programmapunt verdedigen waarmee men het niet eens is, is een verwerpelijke politieke activiteit. Zo lang politieke partijen het nog nodig vinden met programma's te werken, moeten de kandidaten maar duidelijk van tevoren zeggen met welke punten van dat programma ze het niet eens zijn. Ze kunnen dan als gekozenen zonder "last" handelen, zoals de grondwet dat wil.

Terug naar Tox/Mier. Iemand vroeg wat nu eigenlijk het economische programma van D'66 inhield. Van Mierlo gaf aanvankelijk geen rechtstreeks antwoord, maar toen de (uitstekende) voorzitter hem in concreto de vraag voorlegde hoe D'66 tegenover de vermogensverdeling stond, antwoordde hij zeer positief dat daar wel verandering in moest komen. De kinderachtige vraag of D'66 wilde dat iedereen een vermogen had was niet moeilijk te beantwoorden. Jammer dat dezelfde vraag over de huidige verdeling van de rijkdom niet ook aan Toxopeus werd voorgelegd. Het was voor hem een veel moeilijker vraag.

Natuurlijk kwam ook de samenwerking met andere partijen ter sprake. Van Mierlo zette nog eens het bekende standpunt van D'66 uiteen, dat besprekingen aan de top op dit moment geen zin hebben, omdat het probleem juist is dat de kiezers geen vertrouwen in die toppen meer hebben. Hij wilde dus ook geen gesprek met de leiding van de VVD. Van Mierlo had geen vertrouwen in die partijtoppen, hij vertrouwde ook zichzelf niet. Toxopeus was het daar niet mee eens. Hij vond dat je als partij altijd bereid moest zijn met anderen over grotere verbanden te praten. Er mocht echter niet worden getornd aan het liberale beginsel. Hij zou er niet aan meewerken de VVD te laten ontploffen. (Uw recensent ook niet. De VVD is per slot een duidelijke partij, al tracht men juist zelf die duidelijkheid wat te versieren).

Een aanval op het "net de linksen optrekken" van de D'66-Kamerfractie keerde Van Hierlo om door te wijzen op de parlementaire traditie dat re-geringspartijen koste wat het kost de regering moeten steunen. Daardoor worden parlamentsleden van regeringsgezinde fracties gedwongen tegen verstandige en hun sympathieke voorstellen van de oppositie te stemmen. Het zijn daardoor juist deze partijen die de oppositie op één hoop dringen. Toxopeus gaf hierop een bijzonder zwak verweer, door te wijzen op de grote verantwoordelijkheid van de parlementariër bij het uitbrengen van zijn stem, want hij kon niet zo maar de regering laten vallen. Het sloeg nergens op. Van Hierlo liet het er verder maar bij zitten.

En het resultaat van de avond? De VVD-ers waren gesterkt in hun overtuiging zich nauwer aaneen te sluiten tegen zoveel nieuwlichterij. De D'66-ers zagen meer dan ooit de noodzaak in dat ons land aan hervormingen toe is. De progressieve liberalen in de VVD behouden hun twijfels en hun slapeloze nachten.

FICTIE EN WERKELIJKHEID

Op twee manieren kan men de stelling aanvechten dat "Democratie" behoort te omvatten dat de meerderheid beslist. Allereerst is het een fictie te menen dat b.v. in ons land de meerderheidsopinie de doorslag geeft. Het gaat in feite steeds om een meerderheid onder minderheden, hetgeen waarlijk wel iets anders is. De grote massa van de mensen wordt voldoende gekweld en marw gemaakt in de dienstbetrekking en het gezin om nog veel energie over te hebben voor allerlei politieke zaken. Het bewustzijnsniveau van deze mensen strekt zich meestal dan ook niet verder uit dan de genoemde terreinen. En mocht men zich druk willen en kunnen maken om grotere problemen dan ontbreekt meestal voldoende "vertaalde" informatie. Alleen daardoor al - het achterhouden van informatie - weet de macht uitoefenende elite haar eigen mislukkingen te verbloemen en ten onrechte het odium van deskundigheid tegenover de anderen te handhaven.

Een andere kritiek op deze opvatting van democratie kan zijn dat hetgeen de meerderheid wenst bepaald niet steeds de gelukkigste oplossing is van een zeker vraagstuk. Toch wil hiermede niet gezegd zijn dat het dan toch weer de ingewijden alleen moeten zijn die het voor het zeggen hebben. De betere weg is dat iedereen zijn specialistische kennis zoveel mogelijk overdraagt aan belangstellenden. Pas wanneer de gewone burger niet langer behoeft te bedelen om informatie en juist door grote openheid van allerlei instanties enig vertrouwen kan opbrengen in politici, kan onze formele democratie enige waarde krijgen door een werkelijke materiële inhoud. Ook in dit geval geldt dat mythes worden ontmaskerd door uit te gaan van de werkelijke machtsverhoudingen en invloeden in onze samenleving. Zo zou een indringend onderzoek naar de achtergronden van functiecumulatie kunnen uitwijzen dat in belangrijker mate nog dan de zuiver zakelijke beslissingsmacht - die overigens meestal berust op adviezen van ondergeschikte deskundigen - een rol speelt de behoefte en de gelegenheid tot positie-toewijzing. Het is indrukwekkend om te zien hoe bepaalde personen het toetreden tot de hoogste posities in de maatschappij in handen hebben. Aldus wordt gewaarborgd dat de toegelatene solidair is met de heersende groepen of zich althans als zodanig zal gedragen. Natuurlijk kunnen we het deze mensen niet zonder meer kwalijk nemen dat zij hun invloed aldus aanwenden. Ook hier zal van onderaf een eis tot verantwoording en controle gesteld moeten worden.

Uit het bovenstaande volgt dat ik zeker niet tevreden ben over de mate waarin D'66 zich bezonnen heeft op haar meest wezenlijke uitgangspunt.

W. OLYSLAGERS

HET PROGRAMMA VAN DE KONSENTRATIE (I)

Op initiatief van de NPJCR (Nederlandse Politieke Jongeren Contact Raad) is er een gesprek op gang gekomen tussen jongeren van de verschillende politieke partijen. De NPJCR nam contact op met de VPRO, die er een TV-uitzending aan wijdt.

Aan het gesprek deden mee: de jongerenorganisaties van de PvdA(FJG), AR(ARJOS), CHU(CHJO), KVP(KVPJG), JOVD en jongeren uit PSP, PPR en D'66. Het doel was te komen tot politieke blokvorming (jongeren-kabinetsformatie). Voor D'66 deden aan dit gesprek mee: Paul Heerts, Herman Schaper en de laatste vergaderingen Ton v.d. Wolf en ondergetekende. Hieronder volgt een uittreksel van het programma van de concentratie waaraan wij hebben deelgenomen. Slechts opgenomen is datgene, dat verschilt van, of een aanvulling is op het D'66-programa.

Jaap Jan Groot (*maatschappij*)

INLEIDING

Wij, jongeren uit D'66, P.P.R., P.S.P. en PvdA wijzen de huidige samenleving af. Wij willen een andere maatschappij, een andere wereld. Wij willen een maatschappij, waarin niet langer personen, groepen en volkeren zich ten koste van anderen bevoordelen en waarin niemand zeggenschap wordt onthouden op enig gebied waarbij hij betrokken is. Wij willen een werkelijk democratische maatschappij, zowel nationaal als internationaal, waarin voor iedereen gelijke rechten en kansen bestaan, waarin machtsconcentraties doorbroken worden, waarin het beheer van produktiemiddelen onder democratische contrôle staat. Op deze politieke wil tot verandering en vernieuwing hebben wij ons verenigd. Onze visies op de ideale maatschappijvorm lopen uiteen, maar onze politieke wil is dezelfde. Ondanks de overtuigende aanwezigheid van gevestigde belangen zijn wij van mening, dat alles gedaan moet worden om tot een fundamentele structuurhervorming van deze maatschappij te komen. Een eerste stap hiertoe zien wij in onderstaand programma, dat wij als de richting voor het politiek handelen van alle vooruitstrevende mensen, groepen en stromingen aanbieden.

Relus ter Beek (FJG v.d. PvdA)
Leon Segers (PPR)
Koos Bloemsma (PSP)
Jaap Jan Groot (Demokraten '66)

BUITENLANDSE POLITIEK

1. de verhouding Noord-Zuid

De ontwikkelingslanden bevinden zich in een systeem van bijna volkomen afhankelijkheid van de rijke landen, speciaal van het westen. Die afhankelijkheid is zowel economisch, politiek als cultureel. Nodig is een radikaal beleid om aan deze afhankelijkheidsfactoren zoveel mogelijk een einde te maken. Dit betekent aantasting van onze eigen machtspositie. Het betekent een verwerping van machtspolitiek als beleidsmiddel in de internationale verhoudingen.

Konkrete maatregelen die dienen te worden genomen zijn:

- het ontwerpen van een aktieschema tegen het protektionisme in de EEG.

- geen bevordering van particuliere investeringen; beperking daarvan tot een aandeel van 20% van de totale kapitaalsstroom;
- opvoeren van de kapitaalsstroom tot 2% van het nationaal inkomen in 1971 en daarna verhoging met 10% van de groei van het bruto nationaal produkt;
- het opzetten van gezamenlijke projecten met Oosteuropese landen;
- zolang het beleid van de westerse landen in het algemeen sterk door eigen belangen wordt bepaald, evenwel speciaal hulp verlenen aan die landen die de dupe worden van dat beleid (bijv. de landen die ernst maken met het doorvoeren van ingrijpende sociaal-economische hervormingen: Tanzania, Zambia, Chili, Noord-Vietnam, Cuba, waar Nederland de aanleg van een nieuwe haven zou kunnen verzorgen);
- steun van nationale bevrijdingsbewegingen zoals in Angola, Mozambique en Vietnam voor de opbouw van het land;
- streven naar herstrukturering van de wereldeconomie met een nieuwe internationale taakverdeling (plan Tinbergen), met daarbij inbegrepen een internationale verdeelsleutel voor de kwantiteit en kwaliteit van hulpverlening van de donorlanden. Om de discussie en besluitvorming op gang te brengen dienen reeds nu herstruktureringplannen voor Nederland ontworpen te worden.

Met een dergelijk beleid zijn we misschien in staat op lange termijn een spanningshaard tussen Noord en Zuid weg te nemen.

2. de verhouding Oost-West

De Navo kan in de huidige samenstelling en met de huidige werkwijze nimmer een instrument zijn tot bevordering van een actieve ontspannings- en vredespolitiek. Een eenzijdige ontbinding van de Navo zal evenmin meewerken aan de totstandkoming van een waarborg voor de vrede in Europa. Nederland dient zich ervan bewust te zijn dat risico's voor de vrede genomen moeten worden. Zij zal daarom een actieve vredespolitiek moeten voeren, ook buiten de Navo om, mede door samenwerking met Zweden en Joegoslavië om te komen tot een open contact met de oostbloklanden.

Gestreefd dient te worden naar:

- het tot stand brengen van een nietaanvalsverdrag tussen het Pact van Warschau en de Navo en uiteindelijk opheffing van beide pakten door de totstandbrenging van een Europees veiligheidssysteem;
- het scheppen van atoomvrije zônes in Europa in de zin van het plan Rapacki;
- de totstandkoming van een verdrag dat de produktie van splijtbaar materiaal voor militaire doeleinden verbiedt, en dat tevens de totale aanmaak onder contrôle stelt van het Internationale Buro voor Atoomenergie te Wenen;
- stimulering van de activiteiten van de groep van tien;
- het ombouwen van de Raad van Europa tot een kontaktsorgaan tussen oost en west, met bevordering van de sociaal-economische samenwerking met de Oosteuropese landen;
- verwijdering van Griekenland en Portugal uit de Navo, daar het onaanvaardbaar is, dat in de Navo landen deelnemen, die de spot drijven met de meest elementaire beginselen van democratie.

Mocht deze globale alternatieve politiek op redelijke termijn door het lidmaatschap van de Navo onmogelijk worden gemaakt, dan dient Nederland in het belang van zo'n politiek de uiterste konsekventie te trekken.

Tevens:

- dient erin de EEG meer parlementaire kontrôle op de uitvoerende organen te komen.
- dient Nederland diplomatieke betrekkingen aan te knopen met Noord-Vietnam en Noord-Korea.

BINNENLANDSE POLITIEK

I. ECONOMISCHE DEMOCRATISERING

1. Met betrekking tot de arbeid en de beloning ervan

- een ieder die reeds in het produktieproces is opgenomen, heeft recht op herscholing, indien door omstandigheden daartoe gedwongen, zowel als recht op bijscholing.
- nodig is een algemene inkomenspolitiek waardoor alle inkomens globaal onder democratische kontrôle worden gebracht, wat de opheffing zal betekenen van de diskriminatie in behandeling van de loon- en winstinkomens.
- de lagere lonen dienen sneller te stijgen dan de hogere, waarbij vooral van belang is dat het wettelijk minimum inkomen sneller stijgt dan het loongemiddelde.

2. Met betrekking tot de macht

- een strakke anti-kartel politiek waarin regels gevat voor de mededinging.
- Streven naar grotere invloed en macht van de verbruiker door middel van een consumenten-politiek.
- de overheid dient bepaalde invloed te hebben op de aanwending van de grond. De overheid dient een aktieve grondpolitiek te voeren, waarbij het met name in de bevolkingsagglomeraties gewenst is, dat de grond in gemeenschaps-handen komt. Tevens dient grondspeculatie tegen te worden gegaan.
- Beheersing van het geld- en kredietwezen zowel kwantitatief als kwalitatief met betrekking tot het centraal richting geven aan de investeringen. Te denken hierbij valt aan een vergunningstelsel voor leningen en aandelenmissies, terwijl tevens de mogelijkheid van gedwongen leningen (te verstrekken door de institutionele beleggers) geopend dient te worden;
- Ten aanzien van de zgn. vrije beroepen dient men te denken in de richting van een kollektief aanstellen van een beroepstak in overheidsdienst, zoals bijv. een nationale gezondheidsdienst bij artsen.

3. Met betrekking tot de sociale verzekering

- Uitbreiding van de sociale verzekering door een arbeidsondergeschiktheidsverzekering, ook voor niet-loontrekkenden en een voorziening voor hen die vanaf hun geboorte gehandicapt zijn.
- De uitkeringen van de volksverzekeringen dienen verhoogd te worden tot 90% van het minimum inkomen.
- Premies voor de volksverzekeringen dienen samen te smelten met de belastingen, waarbij het maximum-premieinkomen moet vervallen en de progressie afgestemd moet worden op de doeleinden van een betere inkomensverdeling.
- De partikuliere pensioenen moeten verbeterd worden door ze welvaartswast te maken, zodanig, dat het minimum (rekeninghoudend met de AOW-uitkering) op 90% van het minimumloon komt en het maximum op 70% van het laatstge-noten inkomen.
- De kinderaftrek in de belasting dient te vervallen en de kinderbijslag dient belastingvrij gemaakt te worden. De kinderbijslag moet relatief afnemen bij een toenemend kindertal en verstrekt te worden ongeacht de beroepsgroep. In het kader van de inkomenspolitiek moet dit soort lap-middelen echter verdwijnen.

4. Met betrekking tot de belasting

- Drastische verhoging van de successie- en schenkingsrechten, met name als de ontvanger toch al tot de vermogenden behoort.
- Belasting op gerealiseerde vermogenswinsten.
- Een opvoeren van de belastingvrije voet tot het peil van het minimuminkomen.
- Straffe hantering van de belastingmaatstaven en herziening van de aftrekposten, om ontwijking of uitstel tegen te gaan.

II. SOCIALE DEMOCRATISERING

1. Onderwijs

Het onderwijs kan nooit bedoeld zijn om een meritokratische elite te kweken en in stand te houden, maar moet uitgaan van twee grondrechten:

- het recht van ieder op de realisatie van zijn mogelijkheden;
- het recht op gelijke kansen om alle maatschappelijke posities te verwerven.

Het onderwijs moet niet eenzijdig gericht zijn op kennisvergadering. Het onderwijs moet daarom ook niet bevoogden, maar ontvoogden. De overheid dient de materiële middelen te verschaffen om van een scala van mogelijkheden daadwerkelijk gebruik te kunnen maken. Een totale onderwijspolitiek zal dan ook in ieder geval de volgende punten moeten bevatten:

- het onderwijs dient in principe openbaar en kosteloos te zijn; een vrije studiekeuze, terwijl aan de studieduur eisen dienen te worden gesteld;
- de leerplicht moet aanvangen op vijfjarige leeftijd en het onderwijs voor vijf- en zesjarigen dient gebracht te worden in de speel-werksfeer, gepaard gaande aan pedagogische begeleiding;
- een drastische verlaging van de leerlingenschaal om daarmee de persoonlijke benadering en de zelfwerkzaamheid meer kansen te geven;
- het onderwijskundig onderzoek moet sterk uitgebreid worden en zich heel in het bijzonder te richten op een grotere samenhang in de structuur en inhoud van ons onderwijs, waardoor tevens het zittenblijversvraagstuk tot een oplossing kan worden gebracht.
- het moet voor speciaal de werkende jeugd ook financieel mogelijk gemaakt worden om gedurende een deel van de werktijd nog een speciale leer- en vormingscursus te doorlopen.

2. Toekomst en technologie

- de onderwijspolitiek dient ook afgestemd te zijn op de behoefte aan arbeid, zoals die bepaald wordt door de verdergaande automatisering, mechanisering en meer vrije tijd;
- het automatiseringsproces, dat de tendentie van meer vrije tijd en dus meer kansen op individuele creatieve ontplooiing meevoert, dient gestimuleerd te worden door allerlei vormen van research met onverbrekkelijk daaraan verbonden een geprogrammeerde politiek ten aanzien van de gewenste en niet-gewenste gevolgen;
- gericht toekomstdenken in speciale centra dient van overheidswege gestimuleerd te worden, met daaraan verbonden de oprichting van regionale informatiecentra.

3. Bedrijfsleven

Het democratisch systeem, dat geschikt is voor onze volkshuishouding als geheel, is dat zeker voor de bedrijfshuishouding, waar de producenten - voor het merendeel de werknemers - nog meer direkt partij zijn bij de gang van zaken.

Als elementen van een ideale ondernemingsstructuur zien wij:

-) de ondernemingsraad, voortkomend uit personeelsleden van het bedrijf, is het hoogste college in de onderneming en heeft de uiteindelijke beslissingsbevoegdheid t.a.v. het beleid van het bedrijf;
-) de directie is aan de ondernemingsraad verantwoording schuldig en wordt door haar benoemd en ontslagen;
-) het bezit van aandelen wordt omgezet in het bezit van obligaties, waaraan geen recht van zeggenschap is verbonden;
-) op lager bedrijfsniveau worden afdelingskernen opgericht, waarin de beslissingen kunnen worden genomen met betrekking tot de uitvoering van de gestelde produktietaken.

4. Het leger

Het is onaanvaardbaar dat zich in een democratische staat een overheidsapparaat bevindt, dat volstrekt volgens autoritaire regels wordt bestuurd:

- dienstplichtigen moeten kunnen kiezen tussen krijgsdienst, politietroepen van de V.N., werken in een ontwikkelingsland of sociale taken in eigen land; in al deze gevallen dient dediensttijd even lang te zijn;
- een verkorting van de diensttijd tot 12 maanden is noodzakelijk;
- de salariering van dienstplichtigen dient opgetrokken te worden tot een maatschappelijk niveau en gelijk te zijn aan die van beroepsmilitairen.
- de strafbevoegdheid van de onderdeelskommandant op "gemodelijke overtuiging" moet worden afgeschaft;
- de depôts voor discipline dienen te verdwijnen.

HET PROGRAMMA VAN DE KONSENTRATIE (II)

(Op verzoek van Groot enige kommentaar-achtige opmerkingen over het hiervoor door hem weergegeven "Programma van de konsentratie" - D.BARK)

- 1e. "Onze visies op de ideale maatschappijvorm lopen uiteen, maar onze politieke wil is dezelfde"(citaat uit de inleiding).

Het programma van de konsentratie is aanstekelijk. Evenals destijds bij de "schaduw-troonrede" van Achter Het Nieuws, verzucht men bij lezing: waarom kan dit alleen maar als (serieus) spel? Waarom lukte het deze "jongeren" wel om het eens te worden. Is dat een aanwijzing dat zij beter dan de gevestigde politici, hoofdzaken van bijzaken weten te scheiden, of is het omdat men zich realiseerde dat deze gezamenlijke activiteit niet behoefde uit te lopen op "samen de verkiezingen in" en eventueel "samen regeren"? Ik hoop het eerste maar vrees het laatste.

- 2e. Buitenlandse politiek.

Hier zowel als elders in het programma valt op dat consequente en "uitgediepte" formuleringen prijken naast simplistische en over-idealistische denkbeelden. Gelukkig wordt t.a.v. de ontwikkelingssamenwerking het "plan Tinbergen" voor een internationale werkverdeling bepleit. Gelukkig wordt gesteld dat een radicale ombuiging naar werkelijke ontwikkelingssamenwerking "aantasting van onze eigen machtspositie" noodzakelijk maakt. Anderzijds wordt zonder enige nuance geconstateerd dat "verwerping van machtspolitiek als beleidsmiddel in internationale verhoudingen" vereist is. Dat is een prachtig ideaal, maar zó bezijden de werkelijkheid dat het niet in een program thuis hoort. Voorlopig zou "streven naar een rechtvaardig gebruik van de macht" al een in hoge mate idealistisch doel zijn. De verwerping van machtspolitiek valt trouwens nauwelijks te rijmen met de aanvaarding van het leger, dat immers het instrument bij uitstek van machtspolitiek is. Toch verwerpt de konsentratie het leger niet. Een goede analyse van de Oost-West verhoudingen staat naast de simpele "China in de V.N." eis. Als men toch analyseert had men het hier moeten doen. Internationale samenwerking, vooral gericht op vermindering van de Noord-Zuid tegenstelling kan nooit worden bereikt zonder China. Maar China wil niet medewerken. China is geïsoleerd, eerst door het Westen (Amerika) en daarna ook door Rusland. Dat isolement zal door acties van met name deze twee giganten eerst opgeheven moeten worden voor er ook maar iets gedaan kan worden aan bijv. China in de V.N. (dat wil China n.l. zelf op dit moment eigenlijk niet. En terecht).

De vier punten ter oplossing van de Midden-Oosten crisis (wederzijdse erkenning, vrije doorvaart, oplossing vluchtelingenvraagstuk en terugtrekking van Israël uit de bezette gebieden) hadden beter achterwege kunnen blijven. Zo simpel ligt de zaak niet, hetgeen ook blijkt uit het feit dat deze punten voor alle partijen aanvaardbaar zijn en ook al lang (met andere punten) geaccepteerd zijn. De eindeloze meningsverschillen gaan over de wijze waarop en de volgorde waarin een vrede-regeling tot stand moet komen.

3e. Binnenlandse Politiek.

Over het algemeen worden niet alleen zinnige maar vooral ook konkrete voorstellen gedaan. Eén voorbeeld van het realisme dat in dit gedeelte van het programma doorklinkt; aan de eis tot drastische verhoging van successie- en schenkingsrecht wordt toegevoegd "...met name als de ontvanger toch al tot de vermogenden behoort".

Zeer veel aandacht krijgen onderwijs en technologie. Een ministerie van Technologie wordt noodzakelijk geacht. En dan volgt, onder het hoofd "bedrijfsleven" weer zo'n wonderlijke, ongenueanceerde stelling; over de ideale ondernemingsstructuur: "de ondernemingsraad, voortkomend uit personeelsleden van het bedrijf is het hoogste college in het bedrijf en heeft de uiteindelijke beslissingsbevoegdheid t.a.v. het beleid van het bedrijf", en "het bezit van aandelen wordt omgezet in het bezit van obligaties, waaraan geen recht van zeggenschap is verbonden". Naar mijn mening wordt hier de ene onrechtvaardige situatie (zeggenschap is voorbehouden aan één van de produktiefactoren, te weten kapitaal) vervangen door de andere (zeggenschap, opnieuw voor één van de produktiefactoren, te weten Arbeid). Dat kan geen goede oplossing zijn.

4e. Staatsrechtelijke democratisering.

Of alle partners van de concentratie bereffen wat zij ondertekend hebben, betwijfel ik. Het hele punt is vrijwel gelijk aan de essentie van de D'66-eisen.

5e. Onvolledig.

Jammer genoeg is het program niet volledig. Het zegt bijv. niets over voor de toekomst zo belangrijke zaken als ruimtelijke ordening en planning. Evenmin over cultuur, vrijetijdsbesteding etc. Maar wat er gezegd is, is het lezen waard. De rest komt hopelijk nog.

WERKGROEP SPORT EN RECREATIE

Op 28 februari is een "sport-in" gehouden in het verenigingsgebouw van HRC. Aanwezig waren vertegenwoordigers van de sportverenigingen AHC'28, ALO Emma, Holland-Sport, HRC, HVV, Laakkwartier, Lenig en Snel, Marathon en Quick-Steps. Het doel van deze bijeenkomst was om informatie "van onder af" te krijgen. De werkgroep wil zich niet afzetten tegen toestanden die nu nog in ontwikkeling zijn.

Behandelde punten:

1. Multi-sportverenigingen.

Principieel had men hier geen bezwaar tegen. Men zag wel moeilijkheden in het praktische vlak. Accommodaties zouden moeten worden aangepast, men voelde niets voor fusies en was bang, dat één sport tenslotte zou gaan overheersen. Opgemerkt werd, dat toch samenwerking mogelijk was zonder direct tot een fusie over te gaan. Deze samenwerking zou in eerste instantie administratief kunnen zijn. Ook het gezamenlijk versturen van een clubblad zou met het oog op de daardoor te drukken kosten van portie en een mogelijke verhoging van inkomsten via advertenties, aantrekkelijk kunnen zijn.

2. Integratie sport, jeugdwerk en wijkvereniging.

In principe was men het met een dergelijke integratie wel eens. Wel zouden waarborgen gegeven moeten worden met betrekking tot verenigings-eigendommen. Het openstellen van verenigingsgebouwen voor denksporters en dergelijke categorien werd positief ontvangen. De vraag rees wel hoe de communicatie in de Haagsche sportwereld zo te vergroten, dat vraag en aanbod bij de geïnteresseerden bekend wordt.

3. Centrale hallen of wijkhallen.

Algemene conclusie: Aan wijkhallen dient de voorkeur te worden gegeven. Er waren echter geen vertegenwoordigers uit de basketballorganisaties, zodat dit punt nader bekeken zal moeten worden.

4. Hoewel men van mening was, dat de introductie en propaganda door de NSF duidelijk gefaald had, toonde men zich toch voorstander van de leuze; "meer beweging voor het Nederlandse Volk". Men vond, dat hier niet alleen een taak lag voor de verenigingen maar ook voor de grote bedrijven en de overheid.

5. Wethouder voor sport en recreatie.

Gezien de steeds groeiende plaats die de sport in onze maatschappij inneemt vond men een aparte wethouderszetel voor Sport en Recreatie een vereiste. In de huidige situatie bestaat het reële gevaar, dat de afstand tussen clubbestuur en gemeente te groot wordt. Daar de communicatie tussen sportvereniging en bijbehorende koepelorganisatie ook nog wel eens te wensen overlaat, is het de vraag of de pas opgerichte Raad voor Advies deze afstand zal kunnen verkleinen.

Uit de vergadering kwam de vraag op of het mogelijk zou zijn lasten van verenigingskader voor de inkomstenbelasting aftrekbaar te maken. Dit probleem zal via de kamerfractie van D'66 bij de minister van financiën aangeboden worden. Algemeen vond men dit gesprek aan de basis belangrijk genoeg om de werkgroep een financiële handreiking toe te zeggen. Willen wij dit werk voortzetten dan zullen wij van deze aanbieding gebruik moeten maken. Iedere bijdrage is dus welkom op gironummer 777883 t.n.v. mej. A. Visser, Sleen-doornstraat 33, Den Haag, onder vermelding "werkgroep sport". Als contact-adres kunt u gebruiken tel. 325359 t.n.v. J.P. Mazure, Valkenboskade 295.

DOCUMENTATIEDIENST

Bij Mevrouw N. Spruijt-Dolk, Utenbroekestraat 11, tel. 242655, is het volgende documentatiemateriaal aanwezig:

Het documentatieblad van het Ministerie van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk, bestaande uit excerpten en aanwinsten/tijdschriftartikelen (titels met korte inhoudsopgave), voorzien van een systematische en alfabetische inhoudsopgave. Vanaf januari 1968. Jaarregister 1966 en 1967 aanwezig.

Het documentatieblad van het Ministerie van Onderwijs en Wetenschappen, bestaande uit berichten (informatie, veelal in leesvervangende vorm) en referaten (titels van publikaties met korte inhoudsopgave). Vanaf januari 1968. Jaarregister 1967 aanwezig.

Cartotheek, bestaande uit excerpten van tijdschriftartikelen, een inhoudsopgave van het literatuuroverzicht van het Ministerie van Binnenlandse Zaken, korte mededelingen en titels van publikaties, gerangschikt volgens de Universele Decimale Classificatie. Apart ondergebracht zijn publikaties van

politieke partijen en de daaraan verwante wetenschappelijke instellingen, alsmede kritieken hierop, per partij systematisch gerangschikt. Voorts een chronologisch overzicht van publikaties over D'66 en een alfabetisch overzicht van publikaties van de hand van D'66-ers. (Rapporten van werkgroepen en artikelen in eigen partijbladen etc. worden niet opgenomen)

Documentatiedienst ten behoeve van de Anti-Revolutionaire Partij. 14-daagse uitgave van in extenso weergegeven krantenartikelen. Vanaf januari 1968. Jaarregister 1968 aanwezig en tevens de eerste 6 nummers van 1967.

K.V.P.-'68 - ; maandblad van de katholieke volkspartij. Vanaf april 1968.

Internationale Spectator; tijdschrift voor internationale politiek. Vanaf januari 1966, alsmede jaarregisters vanaf 1965.

Inhoudsopgave van: Socialisme en Democratie, 1965, 1966, 1967
Politiek (K.V.P.), 1966, 1967,
Acta politica, 1965/1966, 1966/1967, 1967/1968,
Oost-West, 1965, 1966, 1967, 1968,
's-Gravenhage, vanaf jan. 1965 -
Sociaal Den Haag, vanaf jan. 1965 -
Liberaal Reveil, vanaf jan. 1968 -

Enige boeken op het gebied van het partijwezen etc., rapporten en redevoeringen. Partijprogramma's, opgenomen in "Parlement en kiezer", 1967/1968.

Het literatuuroverzicht van het Ministerie van Binnenlandse Zaken, bestaande uit excerpten van tijdschriftenartikelen en enkele zelfstandige publikaties voornamelijk op het gebied van de gemeentewet en ambtenarenzaken, is aanwezig bij de heer F. Deeleman, Tortellaan 67. Vanaf januari 1967 (1967 niet geheel compleet)

Dit is geen naschrift. P.S. staat hier voor Provinciale Staten ..... van Zuid-Holland. De Provinciale Werkgroep telt nu 35 leden. De laatste twee nieuwe leden zijn:

J.L. Albers, Voorschoten

E.E. Grünberg, Den Haag

Onder deze 35 programmamakers zijn er die geen lid zijn van D'66. De werkgroep is open en blijft open. U kunt dus nog mee doen. Vóór wij over tien maanden onze kandidatenlijst indienen moet er nog veel werk worden verzet. Aarzel niet, en neem een deel van dat werk. Geef Uzelf een taak in de provinciale werkgroep Zuid-Holland. Denk er eens over. Van de werkgroepleden heeft een tiental zich bereid verklaard te zijner tijd voor D'66 kandidaat te staan in de provinciale verkiezingsstrijd. Misschien is uw kandidatuur zo gek nog niet. Denk er eens over.

Inmiddels is de werkgroep niet achter geraakt op zijn tijd- en werkschema. Omstreeks half mei zal het eerste concept van ons provinciaal programma alle leden van D'66 binnen de provincie Zuid-Holland bereiken.

Het regiobestuur heeft op het regio-overleg van 5 maart 1969 besloten de volgende personen aan het hoofdbestuur aan te bevelen voor de reglementair vereiste verkiezingscommissie, die door het hoofdbestuur wordt benoemd voor de statenverkiezingen:

H.J. Koenen, Haasland

J. Mentink, Rotterdam

N.J. van der Poel, Den Haag

De uitsluitende taak van deze verkiezingscommissie is het op onpartijdige wijze bewerkstelligen van de goede voortgang van de kandidaatstellingsprocedure volgens de bepalingen van het huishoudelijk reglement.

Algemene inlichtingen en aanmeldingen bij:

D. Bark, Ananasstraat 49, Den Haag (070) 681925 (werkgroepsecretariaat)
of

J.J. van der Kaaden, Nicolaïstraat 3, Den Haag (070) 392583 (regiosecretariaat).

AFDELING DEN HAAG

Bestuursmededelingen.

Het bestuur van de afdeling Den Haag is nu als volgt samengesteld:

P.W. van Baarsel, voorzitter, Statenlaan 23, tel. 559017;
taak: contact met hoofdbestuur, fractie, regio, coördinatiecommissie gemeentepolitiek, provinciale werkgroep, andere politieke partijen.

M.L. Wijvekate, vice-voorzitter, Dignaland 78, tel. 858987;
taak: contact met hoofdbestuur, fractie, coördinatie gemeentepol., prov. werkgroep, andere pol. partijen; organiseren cursussen.

Mevr. R. Backer-Brakxhoofden, secretaris, Robertaland 11, tel. 854263;
taak: secretariaatswerkzaamheden, centrale informatie, contact met hoofdbestuur, fractie, andere pol. partijen.

J.J. Groot, penningmeester, Landréstraat 981, tel. 396980;
taak: afdelingsfinanciën, contact met politiek café, prov. werkgroep.

H. Franken, Laan van Poot 232, tel. 394688;
taak: secretariaatswerkzaamheden, ledenwerving.

Mevr. S.M. Molenberg-Weijl, Kraaienlaan 32, tel. 680300;
taak: secretariaatswerkzaamheden, ledencontacten.

H.A. Schaper, Badhuisweg 157, tel. 550648;
taak: contact met jongeren, provinciale werkgroep, Peperbek; publiciteit.

Alle bestuursleden hebben tevens tot taak: gesprekken aan de basis, reageren op actuele zaken.

- - -

Dringend verzoek aan alle leden, in het bijzonder aan de voorzitters van werkgroepen en de wijkcontactpersonen:

Wilt u, als u iets gaat organiseren waarbij u naar buiten treedt (hearings, wijkcontactavonden, huiskamerbijeenkomsten enz.), vòòr-af alstublieft overleg plegen met het bestuur (tel. 854263). Dit is gewenst in verband met de verantwoordelijkheid die het bestuur hiervoor draagt, de financiële consequenties, het coördineren van data en de eventueel eraan te geven publiciteit.

- - -

Nog een verzoek: wilt u, voorzover u dit niet reeds hebt gedaan, uw contributie over 1969 overmaken. Postrekening: 1304900 of bankrelatie: Amro bank, hoofdkantoor Amsterdam; ten name van: Penningmeester D'66, Keizersgracht 576, Amsterdam.

- - -

Voor het verkiezingsfonds van de afd. Den Haag zijn stortingen ineens of periodieke overschrijvingen zeer welkom op postrekening 1693270, t.n.v. Verkiezingsfonds D'66 Den Haag.

- - -

Attentie. De ledenvergadering ter bespreking van het 1ste conceptprogramma gemeentepolitiek op 11 april a.s. GAAT NIET DOOR.

- - -

Afdelingsvergaderingen:

1. Op vrijdag 2 mei, 20 uur in Café-Restaurant "Mercurr" zal een ledenvergadering worden gehouden ter behandeling van de congresstukken voor het programmacongres (31 mei en 1 juni a.s. in het Nederlands Congresgebouw, Den Haag).

De voorgestelde wijzigingen en aanvullingen (betreffende 5 onderwerpen) op het partijprogramma zullen in een speciaal nummer van Democraat omstreeks 20 april aan alle leden worden toegestuurd. Volgens artikel 18 van het huishoudelijk reglement moeten alle amendementen, door leden ingediend, medeondertekend zijn door tenminste vijf andere leden van D'66, dan wel door een afdelingsvergadering zijn goedgekeurd. Deze amendementen moeten uiterlijk 10 mei in Amsterdam zijn ontvangen.

U kunt een amendement rechtstreeks naar Amsterdam sturen, maar ook eerst bespreken in de afdelingsvergadering van 2 mei.

In dat geval kunt u staande de vergadering de eventuele ontbrekende handtekeningen nog vergaren of, beter nog, wellicht de goedkeuring van de vergadering verwerven. Teneinde een vlotte afhandeling tijdens deze vergadering te bevorderen, wordt u dringend verzocht uw amendementen uiterlijk 29 april in het bezit te doen zijn van ons secretariaat (Robertaland 11) dan wel het in 30-voud zelf mee te nemen naar de vergadering. Op deze vergadering zal u tevens gevraagd worden, een principeuitspraak te doen over het al of niet deelnemen aan de verkiezingen voor de gemeenteraad en de provinciale Staten in 1970.

2. Op Zaterdag 14 juni, aanvang 10 uur, plaats nader mee te delen, zal een ledenvergadering worden gehouden in de vorm van een WERKVERGADERING, ter behandeling van het concept GEMEENTEPROGRAMMA en het 1ste concept PROVINCIAAL PROGRAMMA.

's Morgens worden de deelnemers in kleine groepen gesplitst. Elke groep krijgt een paar hoofdonderdelen toegewezen ter voorbehandeling. Tijdens de lunchpauze worden de conclusies, amendementen e.d. die uit de groepen zijn gekomen, samengevat.

's Middags worden deze dan plenair behandeld.

LOSSE BERICHTEN

Landelijk Sociale en Economische Werkgroep.

Hoofdgroep Sociale Zaken, Subgroep Geestelijke Welzijnszorg.

Secr. K. Groot, Herculesstraat 30 I, Amsterdam, tel. 020 - 730252.

Opgesteld werd een Nota Kinderbeschermingstehuizen, welke werd besproken in een bijeenkomst op 26 februari 1969.

Nieuw partijprogram D'66.

Partijprogram D'66 vierde druk.

Prijs: f. 1,25 indien afgehaald aan het secretariaat, Robertaland 11, Den Haag.
f. 1,50 indien toegezonden, na storting op gironummer 726932 t.n.v.
penningmeester D'66, Den Haag, onder vermelding "partijprogram".

In prijs verlaagd: "De keuze van D'66".

1,-- indien afgehaald, zie boven.

1,25 indien toegezonden, zie boven, onder vermelding
"keuze".

AGENDA

April

12: Slotvergadering Prov. Werkgroep Zuid-Holland over het provinciaal program. Inlichtingen bij J.J. v.d. Kaaden, Nicolaistraat 3, Den Haag, tel. 070) 392583.

22: Forum met PvdA, PPR, PSP en D'66 over "progressieve concentratie".
Grotius Lyceum, Klaverstraat 7-9, Den Haag. Aanvang 20.00 uur.

25: Politieke happening in café Mercurius. Den Haag.

29: Sluitingsdatum inlevering amendementen op de congresstukken bij het secretariaat van de Haagse afdeling.

Mei.

2: Afdelingsvergadering van afdeling Den Haag in café Mercurius. Aanvang 20.00 uur.

10: Sluitingsdatum inlevering amendementen op de congresstukken bij het secretariaat in Amsterdam.

31: Programmacongres van D'66 in het Congresgebouw te Den Haag.

Juni

1: Voortzetting D'66-congres.

HET KONGRES

Datum: 31 mei en 1 juni 1969.

Plaats: Den Haag, Kongresgebouw.

Onderwerp: programmapunten.

U zult in april een kongresdemokraat toegezonden krijgen.

Op 2 mei vergadert onze afdeling over de kongresstukken en de ingediende amendementen van Haagse leden. Zie hiervoor "Bestuursmededelingen".

LOGIES

U zult begrijpen dat partijgenoten uit het hoge noorden of verre zuiden het bijzonder op prijs zullen stellen als zij in Den Haag kunnen slapen bij Haagse D'66-ers. Daarom doen wij een dringend beroep op u, om, als u daartoe in de gelegenheid bent, in de nacht van 31 mei op 1 juni een kongresganger onderdak te verlenen.

Of van uw aanbod gebruik wordt gemaakt zult u tijdig van ons horen.

Bent u bereid en in staat logies te verschaffen, wilt u dan onderstaande strook opsturen?

Wij rekenen op uw aller medewerking.

-----
hierlangs afknippen en vóór 15 april opsturen aan:
J.J. Groot, Landréstraat 981, Den Haag.

naam:

adres:

woonplaats:

telefoon:

is bereid logies te verschaffen aan een/twee/drie kongresgangers in de nacht van 31 mei op 1 juni.

peperbek

POLITIEK
MAANDBLAD

2e Jaargang, nummer 9

MEI 1969

68

PEPERBEK

2e jaar no 9,
mei 1969

POLITIEK HAANDBLAD

met medewerking van afdelingen van de politieke partij
DEMOCRATEN '66 in de agglomeratie Den Haag

OPEN DEELNEMING VERZOCHT

Dat Peperbek tot nu toe regelmatig bij u in de bus kon komen, was voor een niet gering deel te danken aan de belangeloze medewerking van leden die voor drukken en stencillen van omslag en inhoud zorg droegen.

Wat het stencillen betreft zal daaraan na de tweede jaargang een eind komen. Naast onze grote dank voor deze medewerking past op deze plaats ook enige bezorgdheid voor de toekomst.

In samenwerking met het bestuur wordt gezocht naar de beste (en goedkoopste) manier om Peperbek te continueren.

Brengt u de open deelneming in praktijk. Constructieve voorstellen kunt u kwijt bij bestuur, directie of redactie.

Directie: J. Reesink

Administratie: Mevr. A.H. Truyen van Kleeff, Waalsdorperweg 41, Den Haag, tel. (070) 246226

Redactie: D. Bark (S); A.R. van der Burg (S); A.C. de Goederen (x); W.S.A.N. Gorter, W.C.Olyslagers (?), F.W.H. Vink (&); A. Wevers.

Redactie-adres: Sportlaan 190, Den Haag. Tel (070) 332300.

Wat kost Peperbek?

Per jaar (11 nummers) voor leden f 7,50, voor niet-leden f 9,--.
Postrekening 726932 t.n.v. Penningmeester D'66 afdeling Den Haag.
Losse nummers f 1,--.

Advertenties: ("Peperklips") max. 5 regels: van f 3,-- tot f 5,--.

(C) President Luns

KVP-voorzitter Van der Stee heeft op een partij-bijeenkomst gezegd niet altijd even gelukkig te zijn met het optreden van Partijgenoot Luns. Biesheuvel heeft in een (besloten) A R-vergadering ook al kritische opmerkingen over dezelfde minister gemaakt. Het ziet er dus naar uit dat Luns gelijk krijgt met zijn opmerking het "hoogst onwaarschijnlijk" te achten dat hij na 1971 nog Minister van Buitenlandse Zaken zal zijn. Hij zal enige tijd moeten terugtreden om dan later de eerste president van de Republiek Nederland te worden.

dagvandaag

PPR

Het vlot niet met de gesprekken met de PPR. Het ene na het andere gesprek loopt vast, resolutie 2a of niet. Ook op provinciaal niveau in Zuid-Holland waren de resultaten niet daverend, zoals u uit de pers weet. De verslagen die de beide gespreks delegaties hebben gemaakt leest u elders in dit nummer

dagvandaag

Vermogensaanwas

In dit nummer een eerste reactie op de Gorter-bijlage van enige maanden geleden. Wie volgt?

dagvandaag

Onderzoek

Verspreid door dit nummer treft u telkens achter de letters B & P nog enige uitkomsten aan van het onderzoek "Bevolking en Parlement", dat het jubilerende "Genootschap voor Reclame liet uitvoeren.

dagvandaag

Peperbus

De peperbus gaat deze maand naar ARJOS-voorzitter De Boer, die op een landelijke ARJOS-bijeenkomst over D'66 het volgende wist te vertellen: "Vernieuwer van Hierlo heeft socialisten, katholieken, christelijk-historischen en anti-revolutionnaires teruggewezen. Alleen de liberalen bleven buiten schot; alleen de VVD kreeg de typering 'monster' niet. Dan weten we nu waar we D'66 politiek moeten plaatsen: naast Toxopeus en Van Riel". Hij kreeg nog applaus ook. De Boer is een bescheiden man. Hij liet er zich niet eens op voorstaan dat hij als eerste het vuige spel doorzien heeft, dat de D'66-fractie speelt om niet als vriendje van Van Riel op te vallen, n.l. in de Tweede Kamer bijna altijd anders stemmen dan de VVD-fractie.

dagvandaag

"VERMOGENSAANWASDELING" ALS ONDERWERP VAN POGINGEN
TOT SYNTHESE TUSSEN SOCIALISME EN LIBERALISME

Onderstaand wordt een eerste bijdrage gepubliceerd, ontvangen naar aanleiding van de enquête over dit onderwerp voorgesteld in Peperbek van december 1968, waarin een uittreksel was opgenomen van het desbetreffende rapport van de Sociaal-Economische Raad. Verder zij er verwezen naar het proefschrift van dr. F.L.G. Sloof "Vermogensaanwasdeling" (Uitg. Samson).

Deze bijdrage wordt voorafgegaan door hetgeen ons fractie-lid Nijpels ter gelegenheid van de vaststelling van hoofdstuk XV van de Rijksbegroting (Sociale Zaken en Volksgezondheid) 1969 op 22 januari 1969 over dit onderwerp heeft gezegd in de Tweede Kamer der Staten-Generaal:

"Mijnheer de voorzitter. Toch wil ik bij de plannen van voorstanders van vermogensaanwasdeling zoals deze in het rapport van de Sociaal-Economische Raad tot uitdrukking komen, enige vraagtekens plaatsen. Vermogensaanwasdeling kan ongetwijfeld een instrument zijn om te komen tot de vermogensspreiding door bezitsvorming. Toch mag men geen overdreven voorstelling maken ten aanzien van het effect van een dergelijk systeem. De mate van toepassing van vermogensaanwasdeling zal afhangen van de resultaten van het overleg tussen de partijen in het bedrijfsleven. Daarbij moet ervoor worden gewaakt, dat het totale aanbod van de kapitaalverschaffers voldoende blijft om een behoorlijke economische groei te garanderen. Dit zal tot gevolg hebben, dat de overwinst van de ondernemingen in vele gevallen niet al te groot kan zijn. Bovendien vragen de pensioenaanspraken van velen op sociale gronden belangrijke verbeteringen. Vele bedrijfstakken zullen dan ook waarschijnlijk prioriteit verlenen aan deze vorm van verbetering van arbeidsvoorwaarden, zoals in het voorgaande jaar is geschied o.a. in de metaalsector en de bankwereld. Het effect dat, uitgaande van bepaalde veronderstellingen in de bijlage van het rapport van de Sociaal-Economische Raad wordt becijferd op een vermogensvorming per persoon van f 10.000 na veertig jaar, is ook niet indrukwekkend. Vermogensaanwasdeling kan ook alleen pas worden ingevoerd zonder dat dit spanningen oproept, als de betrokkenen - dat zijn zowel de werkgevers als de werknemers - dit accepteren. De enquêtes en de onderzoeken, op dit punt gehouden, wijzen erop, dat velen in Nederland nog in het geheel niet vertrouwd zijn geraakt met dit idee. Dat betekent dus ook, dat velen hiervoor nog gewonnen zullen moeten worden. Het komt mij voor dat in het bijzonder ook de vakbonden op dit terrein belangrijk werk kunnen verrichten. Verder plaats ik een vraagteken bij de wenselijkheid om te komen tot één sociale beleggingsmaatschappij voor de toepassing van vermogensaanwasdeling. Ik vraag mij af, of het niet mogelijk is, te komen tot een vorm van beheer "dichter binnen de gezichtskring" van de betrokkenen en aan te sluiten bij de bestaande premiespaarregelingen, bij voorbeeld door het openen van een soort van beleggingsrekeningen op naam van de betrokken werknemers."

B & P Slechts 45 procent van het Nederlandse publiek vindt "het Nederlands volk vertegenwoordigen" de belangrijkste taak van het Parlement

- 0 -

B & P Het steriotiepe beeld van de volksvertegenwoordiger: een gladder prater; deskundig en overtuigend maar niet uit idealistische motieven; kan liegen alsof het gedrukt staat.

- 5 -

VERHOGENSAANWASDELING (VAD)

door Mr. F. Jansen

1. Inleiding

Een aardig idee in de bijlage van de Peperbek van december 1968 om de lezers uit te nodigen eens na te denken over de VAD en de gedachten daarover op schrift te stellen.

In plaats van loze praat te spuien en losse kreten te slaken die impulsief en dus zwaar met aprioristisch sentiment geladen opborzelen, wordt men gedwongen geconfronteerd met de noodzaak van een behoorlijk gespreide analyse en een evenwichtige, verantwoorde synthese; in beide gevallen bestand tegen de toets van kritiek.

Het is een fundamentele regel van D'66, indien ik de in woord en beeld uitgedragen overtuiging van onze opperhoofdman goed heb gevat, dat wij koel berekenend de problemen objectief dienen te benaderen om tot praktisch bruikbare en aanvaardbare oplossingen te komen, waarbij primitieve sentimenten een ondergeschikte rol moeten vervullen. Vanuit deze beginselgedachte, die ook geheel de mijne is, wil ik trachten het probleem aan te snijden.

Achtereenvolgens stuiten wij op de maatstaf, het deelobject en de deelgerechtigden. Voor de lezer kan dat de indruk geven van een omgekeerde volgorde - moet men niet beginnen met de algemene doelstelling en de rechtvaardiging daarvan? - maar ik hoop in het ondervolgende de logica aan te tonen van een behandeling die ook analyse en synthese op zinvolle wijze weet te combineren.

2. maatstaf

Het berekenen en kwantificeren van dit probleem vereist onherroepelijk steeds herleiding met toepassing van indexatie. Waarom?

Wanneer wij kwantificeren met betrekking tot maten, gewichten en volumina hebben wij de beschikking over vaste, constant blijvende maatstaven als de meter, het kilogram en de liter, die redelijk bruikbare resultaten opleveren in het dagelijks leven, omdat daarop het tijdsverloop geen praktisch merkbare invloed uitoefent. Dat is bij alle financiële kwesties echter niet het geval; de tijd werkt dáár onaanvaardbaar storend in op de resultaten en leidt tot onjuiste uitkomsten die onbruikbaar zijn omdat de maatstaf - het geld - in de tijd gezien niet voldoende constant blijft. Sinds mensenheugenis heeft de gebruikelijke financiële maatstaf - het geld - belangrijke waardeschommelingen ondergaan; op de lange duur beschouwd, hebben deze schommelingen geresulteerd in een trend van waardevermindering van het geld. Dit verschijnsel noemt men inflatie en het betekent voor de West-europese landen dat onze waardenmeter - het geld - voor berekeningen en vergelijkingen in tijdsverloop als maatstaf onwaarachtig en onbetrouwbaar is in een orde van grootte van geldswaarde-vermindering (of wellicht gemakkelijker te vatten van prijsstijging van goederen en diensten) van globaal 4% per jaar of wel een halvering van de waarde van het geld (hetgeen betekent een prijsverdubbeling) in een periode van de 20 jaren 1948 - 1968. Om een voorbeeld te geven:

als in de kranten het aantal miljoenairs wordt genoemd van nu en van vroeger jaren dan zit daarin een dikke statistische leugen.

Ten eerste moet het aantal miljoenairs in 1948 vergeleken worden met het aantal "anderhalf-miljoenairs" in 1958 en met het aantal "twee-miljoenairs" van 1968, terwijl men voorts het aantal moet relativeren door het b.v. per 100.000 inwoners te nemen.

Het negeren van waardeveranderingen in het geld leidt tot onbetrouwbare, onwaarschijnlijke uitkomsten; daarom dient bij de berekeningen ten minste en principieel de inflatie-invloed te worden uitgeschakeld. Wat het geld als waardemeter zou moeten zijn is duidelijk: het zou een constante, in de loop der tijden onveranderlijke mate van koopkracht moeten vertegenwoordigen; aan deze eis is en wordt nooit voldaan. Wie daarover iets meer wil weten, verwijs ik naar mijn artikel "Inflatie - wat doen wij ermee?" in Maandschrift Economie, afl. 5 febr. 1967 en mijn artikel "Inflatieonrecht", dat in aflevering 5 febr. 1969 van hetzelfde Tilburgse periodiek is opgenomen.

3. Object

Het object voor eventuele nadere verdeling is volgens de benaming de vermogensaanwas, van de ondernemingen wel te verstaan. Om de aanwas reëel vast te stellen, dienen de vermogens jaarlijks op objectief vergelijkbare basis te worden berekend, het verschil is het bedrag per onderneming, waar het ons om gaat.

Nu is het lang geen eenvoudige zaak om het ondernemingsvermogen objectief vergelijkbaar te bepalen voor verschillende tijdstippen, waar telkens een jaarperiode tussen ligt. Het is begrijpelijk, maar geen oplossing, als de heer Kloos (onlangs voor de t.v.) ten aanzien hiervan stelt "dat de accountants dat maar moeten uitzoeken". Van verschillend standpunt bezien kunnen verschillende - op zichzelf wel verantwoorde, maar niet vergelijkbare - uitkomsten resulteren. Aan de deskundigen dienen eerst de algemene grondslagen en richtlijnen te worden verstrekt en wel door de opdrachtgever, i.c. de volksvertegenwoordiging.

Nu zou men kunnen overwegen, alleen de jaarmutaties van het ondernemingsvermogen vast te stellen - b.v. zoals voor de "normale" winstopstelling ook wel gebeurt - en dan is de resultante daarvan het beoogde bedrag. Daarmee zijn we er echter ook naast, omdat voor een juiste opstelling een berekening van afschrijvingen en rente nodig is op basis van de vervangingswaarden van bedrijfsmiddelen en het ondernemingsvermogen. Bovendien is rekening te houden met (geïndexeerde) vermogensmutaties buiten de exploitatie.

Het is denkbaar, de berekeningen voor de VAD op billijke en uniforme wijze praktisch te doen vaststellen door deze op te dragen aan de belastingdienst, die immers voor fiscale doeleinden reeds over de nodige gegevens beschikt, doch daarbij is wel te bedenken, dat de VAD-berekeningen zeer veel extra-werk zullen vergen. Derhalve lijkt het niet onbillijk de rekening voor deze extra-werkzaamheden te presenteren aan het collectief van deelgerechtigden. Tenslotte de opmerking, dat de deelgerechtigden niet alleen in de winsten maar ook in de verliezen zullen moeten deelnemen. In principe impliceert risicodeelname het participeren in de desbetreffende lusten en lasten.

4. Deelgerechtigden

Bij de beantwoording van de vraag, wie deelgerechtigd behoren te zijn, is de kernvoorwaarde dat er een rationeel causaal verband moet bestaan tussen het object van de vermogensaanwas en het subject van deelgerechtigdheid; dus een redelijk direct aanwijsbaar, oorzakelijk verband. Wat in dit opzicht als een acceptabel verband worden aangemerkt hangt af van de vraagstelling, die bepalend wordt voor aard en omvang van het probleem. De voorstanders van VAD zijn in het opbouwen van die vraagstelling niet al te consequent. Zij nemen als algemene richtlijn, dat VAD een belangrijke stimulans kan zijn voor vorming van duurzaam bezit onder brede lagen van de bevolking en het scheppen van evenwichtiger vermogensverhoudingen; als één van de uitgangspunten wordt erkend, dat de ondernemingsbesparingen - dienende ter verdere financiering van de onderneming - niet mogen worden aangetast, dus niet consumptief mogen

worden aangewend, hetgeen moet leiden tot afgifte van vermogenstitels. Bij verdere uitwerking wordt de vraagstelling beperkt tot de beloningen voor de produktiemiddelen (i.c. kapitaal en arbeid) met de volgende, verklarende redenering (wat verkort);

economische groei wordt via ondernemingen gefinancierd uit de bedragen die overblijven nadat verstrekkers van kapitaal en arbeid hun vergoeding (op basis van vraag en aanbod bepaald) ontvangen hebben; voor de kapitaalverstrekkers (aandeelhouders) neemt hun vermogen extra toe door deze ondernemingsbesparingen, terwijl de verstrekkers van arbeid (de loontrekkers), die door hun arbeid aan het ondernemingsresultaat hebben meegewerkt geen aanvullende toewijzing uit deze besparingen ontvangen. Daardoor wordt de ongelijkheid in de vermogensverdeling versterkt. Het gaat derhalve bij de pro-VAD-ers om een - al dan niet vermeende - onrechtvaardige verdeling van de ondernemingsopbrengst bij de beloningen resp. voor kapitaal en arbeid: d.w.z. kapitaal inbreng wordt relatief teveel beloond en arbeidsinbrengte weinig in het bestaande ondernemingswezen. Daaraan is dan tevens gekoppeld de gegeven, zeer juiste en relevante voorwaarde: **DEGLIENEN, DIE DOOR HET INBRENGEN VAN HUN ARBEID AAN HET ONDERNEMINGSRESULTAAT HEBBEN MEEGEWERKT**, krijgen in de huidige situatie deze aanvulling niet. (d.w.z. een aanvulling uit de overwinst, resterende na normaal redelijke beloning van kapitaal en arbeid).

Dit is een juiste en relevante stelling met een duidelijk aanwijsbare oorzakelijk verband. Het betekent tevens, dat zij, die geen inbreng van arbeid aan het ondernemingsresultaat hebben geleverd, per definitie geen aanspraak op enige extra beloning hebben, evenmin als kapitalisten die geen aandeelhouder zijn en het betekent bovendien dat bij ondernemingsverlies de normale arbeidsbeloning vermindert. Deze juiste en logische consequentie willen de voorstanders van VAD echter niet aanvaarden, zij willen alle arbeidslonen doen profiteren van de overwinst (die nog maar eerst met herleiding bewezen moet worden) van de enkele top-ondernemingen. Dit is van die zijde verklaarbaar, maar onjuist en onbillijk. Dat de vereiste koppeling geen persoonlijke inval is, moge blijken uit de omstandigheid, dat een geheel productiesysteem en wel het "neo-communistische" productiesysteem van Joegoslavië op deze basis berust en toegepast wordt. Een zeer interessante uiteenzetting daarvan is te vinden in Maandschrift Economie, juni 1968, no 9 "Bedrijfseconomische aspecten van de medezeggenschap in Joegoslavië", door drs. J.A. Theeuwes op pag. 422 t/m 437. In beginsel komt het hierop neer, dat geen enkele medewerker arbeider of kapitalist of ondernemer is, allen nemen deel in alle drie de functies. Van onderen op worden door de arbeidersraden de functionarissen van de onderneming gekozen en aangewezen, iedereen heeft aanspraak op basissalaris volgens een vastgestelde schaal. Afhankelijk van de ondernemingsresultaten - na betaling van de verplichtingen tegenover de staat en de (financierings)bank - ontvangt ieder meer of minder dan het basisloon; ieder deelt dus in het ondernemingsrisico. Zo vernam ik uit eigen informatie van een productie leider, dat hij (en al zijn medewerkers) over 1968 in totaal 20-maal het basisloon had gebeurd, maar dat ingeval van verlies slechts 80% van het basisloon zou zijn uitgekeerd. De vraag rijst of een ontwikkeling in deze richting hier te lande de werknemer niet meer mondig en meer gelijkwaardig zou maken: meer aanspraken en meer verantwoordelijkheden, ook in het dragen van risico.

Een enkele opmerking nog in dit verband: bij grote, internationale concerns is er (vrijwel) geen inbreng van de nationale arbeid voor het buitenlandse ondernemingsresultaat. Verantwoorde winstsplitsing is een bijkans onmogelijk op te lossen vraagstuk.

Over het geheel genomen hebben de pro-VAD-ers hun stelling ten aanzien van deelgerechtigdheid niet waar kunnen maken.

5. Andere probleemstelling

Tenslotte een mogelijkheid om de probleemstelling wellicht wat minder inconsequent op te bouwen ten gunste van VAD. Die kans moet benut worden, niet in de laatste plaats, omdat de tegenstanders nog minder overtuigende argumenten anti-VAD aanvoeren dan de voorstanders pro-VAD. Laat ons deze bewering summier trachten te staven.

In de eerste plaats is de argumentering over de gunstige ontwikkeling van de vermogensverhoudingen weinig aantastbaar onder de feitelijke omstandigheden. Hoewel op beschikbare statistieken van alles valt af te dingen om een zuivere waardering in de tijd te schetsen, kan niemand ontkennen dat de financiële positie van de loontrekker vóór de oorlog beduidend ongunstiger was dan diens positie nu. Het is zeer waarschijnlijk, dat dit ook geldt voor de vermogenspositie. Niet onjuist wordt daarbij nog het verband gelegd met het inkomen, omdat - globaal gesproken - vermogen ontstaat door bespaard inkomen.

Haast onvermijdelijk gaan de anti's echter te ver als zij allerlei sombere voorspellingen ophangen, die het gevolg zijn van VAD.

In tweede instantie verliezen zij dan ook de slag, omdat niet wordt ingegaan op de redelijke stelling van de pro-VAD-ers, dat er overwinst bij de onderneming ontstaat als de produktiefactoren een voldoende beloning hebben ontvangen; bij de gedachte dat daaraan de arbeid deel zou krijgen schijnen de anti's zowat in paniek te geraken, zozeer is men vergroeid met de situatie dat alle winst aan het kapitaal behoort toe te vallen. Daartegenover gaan de anti's onredelijk over de schreef, indien zij volledig de overwinst voor de arbeidsbeloning claimen.

Laten wij thans trachten met terzijde stellen van allerlei sentiments-overwegingen, een objectieve argumentatie in koele benadering van het probleem op te bouwen. Periodiek (jaarlijks) komen vertegenwoordigers van de produktiefactoren ondernemingswijze bijeen om gezamenlijk hun beloningen vast te stellen. Dat gebeurt nu reeds met betrekking tot de arbeid en niet zonder dat de sentimenten hoog oplaaien.

Daarbij zouden wat nieuwe richtlijnen ingevoegd kunnen worden. In de eerste plaats zouden alle waarderingen gesteld moeten worden op - kortweg uitgedrukt - waarde vaste basis.

Ten tweede zou bij de lonen een duidelijk verband moeten worden aangehouden met de (verwachte en vereiste) algemene produktiviteitsontwikkeling.

Ten derde zou ook de kapitaalsbeloning omlíjnd moeten worden op (waarde vaste) basis van rentevoet voor staatsobligaties (exclusief inflatiequote) plus risico-opslag; dit laatste in strijd met de geldende opvatting, dat het resulterende (de winst) altijd volledig aan het kapitaal toevalt.

Als dit algemene beleid vooral is vastgesteld, hangt het van alle omstandigheden - niet het minst van de werkdadigheid van de produktiefactoren - af, wat als ondernemingsresultaat werkelijk wordt gerealiseerd.

Is dit méér dan de vastgestelde beloningen (en fiscale uitheringen) belopen, dan is er sprake van (op waarde vaste basis berekende) overwinst, die in dit verband is aan te merken als vermogensaanwas (het is een aparte vraag van ondernemingstaktiek, in hoeverre de beloning voor het kapitaal - de aandeelhouders - werkelijk uitgekeerd wordt of in het bedrijf moet worden gehouden). Deze "vermogensaanwas" of beter overwinst is dan nog niet toegewezen en kan door het uitgeven van vermogenstitels (nieuwe aandelebewijzen of obligaties) ook als ondernemingsbesparing worden aangehouden. Voor de ondernemingsfinanciering maakt het geen enkel verschil aan wie de overwinst in vermogenstitels wordt toegewezen; voor de aandeelhouders privé maakt het principieel - en in de praktijk incidenteel - een enorm verschil, dat zij worden "berooft" van de overwinst die hun in de tegenwoordige situatie automatisch toevalt. Dat lijkt mij nu juist de quintessens van de bedoeling van de pro's en van de heftige afwijzing van de anti's; daarmee wordt de kwestie in het emotionale en individuele vlak getrokken zonder dat de onderneming als entiteit daar enige boodschap aan heeft.

In hetzelfde vlak ligt de zienswijze van de pro's wanneer zij verdeling van de overwinst verlangen met inschakeling van alle loontrekkers, zijnde de belangengroep waarvoor zij zich hebben waar te maken.

Dus: dan zijn we nu zover, dat op waarde vaste basis kan worden vastgesteld of, en zo ja in welke omvang ondernemingswijze van overwinst sprake is. Rest ons de beantwoording van de vraag, wie de deelgerechtigden behoren te zijn. Indien deze vraag ondernemingswijze zou worden bezien, zou een toedeling aan de productiefactoren voor de hand liggen en logisch zijn. Dat wijzen de pro's af en bovendien willen zij de loontrekkers - m.i. terecht - niet de vrije beschikking over hun deel van de VAD geven, omdat er dan waarschijnlijk niet veel van bezitsvorming terecht zou komen, zodat de voorkeur wordt gegeven aan geblokkeerd bezit. Is men zover gekomen, dan lijkt de logische conclusie om niet de productiefactoren voor deelgerechtigheid in aanmerking te doen komen, doch VAD voor iedereen, met name als toch het beginsel van bijdrage aan het ondernemingsresultaat door de pro's zelf overboord is gezet.

Om iedereen te laten profiteren dringt zich primair het terrein van de sociale lasten en lusten op. Daarmee is het in ons land niet slecht gesteld, doch vergeleken bij b.v. Zweden kan het hier heel wat beter. Ter bepaling van de gedachten zou de overwinst bestemd kunnen worden als bijdrage in de AOW- en soortgelijke premies. Daarmee zouden de, niet alleen waarde- maar zelfs welvaart-vaste uitkeringen aan vergeten groepen wat verbeterd kunnen worden zonder dat iedereen hogere premies zou behoeven te betalen. De uitkeringen zouden aan een groep ten goede komen, die het veel meer nodig heeft dan de loontrekkers. Deze laatsten zijn in de huidige maatschappelijke structuur met goed fatsoen gelukkig niet meer te rangschikken onder de machtelozen, zij moeten zelfs oppassen hun machtspositie in het democratisch samenspel niet te misbruiken.

KVP EN VVD

(%) In een onberaden ogenblik werd in het vorige nummer van ons blad een bespreking van het afgelopen KVP-congres aangekondigd. Achteraf bezien is het echter zonde van de plaatsruimte er veel aandacht aan te besteden. Volgens de NRC was het het vervelendste congres van de maand. De minister-president had al eerder van een dergelijke opvatting blijk gegeven. Politiek gesproken ging er helemaal niets om. Kennelijk verkeert de KVP in zo deplorabele toestand, dat zelfs oppositiegroepen er verdrietig het zwijgen toe deden. Behalve dan die meneer Beugels, die twijfelde aan de consequente vooruitstrevendheid van de Tweede-Kamerfractie. Hij ontlokte Schmelzer (volgens het A.D.) deze mooie uitspraak: "Er zitten mensen met uiteenlopende karakters en standpunten in de fractie. Er zitten zelfs mensen in waarmee ik de grootste moeite heb om ze tot zwijgen te brengen." De vergadering verkeerde in zo diepe rust dat niemand hapte.

Zwaarder kregen enige KVP-ers het te verduren toen ze argeloos ingingen op een uitnodiging van de ARP-kieskring Amsterdam, om eens over politiek te komen praten. In de zaal bleken zich opvallend veel AR-radicalen op te houden. Ook op het podium wisten zij de nodige plaatsen te bezetten. Volgens Wandelganger werd het een volledige afgang voor de KVP-ers. Maar die is niet helemaal onpartijdig, heb ik me laten vertellen.

Het is nu nog maar een kleine stap naar het VVD-congres, dat in de classificatie van de NRC als het gezelligste van de maand werd aangeduid. Een betere kwalificatie dan "het vervelendste", maar achteraf bezien toch ook weer niet zó vleiend voor een politiek congres. VVD-congressen kenmerken zich doorgaans door de bezorgde toon die doorklinkt over de veranderingen die zich in onze samenleving voltrekken. Mevrouw Van Someren-Downer hield een rede, waarin ze openlijk getuigde van haar politieke onbenul, door te verklaren dat ze nog steeds niet begreep wat

D'66 nu eigenlijk wilde. Dat moesten ze haar nog eens komen uitleggen. Van zo iemand zou je toch wel verwachten dat ze zich van tevoren wat oriënteerde. Voor het congres was het in ieder geval geen belemmering haar tot partijvoorzitster te kiezen. Evenmin trouwens als haar interview met het Vaderland, waarin ze (ondanks haar klaarblijkelijke ongeïnformeerdeheid) verklaarde dat D'66 een luchtballon was. Je hoefde er alleen maar in te prikken en er bleef niets over. Geen enkele congresganger vond het nodig haar te vragen waarom ze dan niet even prikte.

WAARTOE EEN TRAMRIT MET LIJN 11 TENSLOTTE LEIDT

Door P.W. van Baarsel

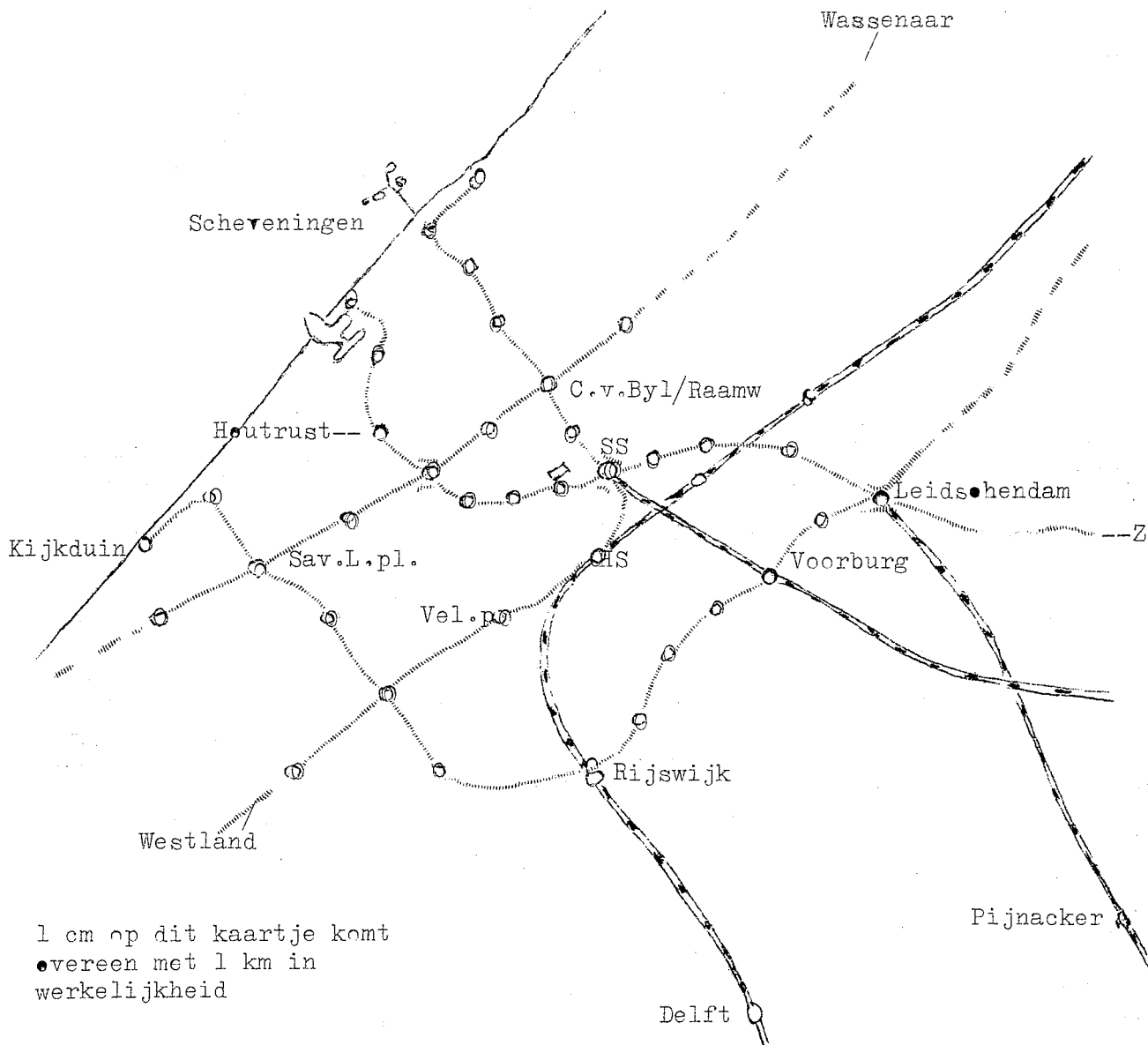
Tot mijn genoegen hebben enige lezers van Peperbek gemerkt, dat er in de vorige aflevering geen artikel over lijn 11 stond. Sommigen meenden dat ik opzettelijk één keer had overgeslagen om de spanning en de nieuwsgierigheid voor een volgend artikel te verhogen. Deze veronderstellingen zijn niet juist. Dit artikel zal wel het laatste in de serie zijn.

Het zal geen van de lezers verwonderen, dat ik van mening ben dat uitsluitend een METROSTELSEL DE OPLOSSING biedt voor het verkeersvraagstuk in Den Haag, of wat ruimer genomen, voor de agglomeratie RIJSWIJK, VOORBURG, DEN HAAG en LEIDSCHENDAM, of, en dan wat te ruim genomen, voor het GEWEST s'GRAVENWOUDE.

Op deze laatste aanduiding moet ik iets dieper ingaan. Uit de dagbladen is bekend, dat er een plan bestaat een "groengordel" s'GRAVENWOUDE tot stand te brengen rondom de agglomeratie Leidschendam, Voorburg, Rijswijk en Den Haag, waarvan ook zullen "profiteren" het Westland, Delft, Zoetermeer, Wassenaar, Voorschoten en Leiden. Als we deze steden samen tot het GEWEST s' GRAVENWOUDE rekenen, dan is dat ook in economische zin verantwoord. Immers er is een economische studie, waaruit blijkt dat de samenstellende delen van dit gebied economisch gezien sterk verbonden zijn. Het is een gebied dat op de kaart gemakkelijk is aan te geven door de passerpunt te zetten iets benoorden Meijndel en één halve cirkel te beschrijven met een straal van 20 km. De oppervlakte van het omsloten gebied bedraagt 650 km² met bijelkaar 1.200.000 inwoners; dus bijna 2000 per km² (5x het landelijk gemiddelde). Op de rand binnen het gebied liggen nog s-Gravenzande, Maaldwijk, de Lier, Berkel, Moerkapelle, Hazerswoude, Koudekerke a.d. Rijn, Lisse.

Nog even over dat centrum benoorden Meijndel; het moet, dunkt me, aanspreken dat daar twee duinterreinen liggen met de namen Kijfhoek en Bierlap, toepasselijk op de sfeer, waarin het intergemeentelijk overleg in het gewest s' Gravenwoude zou plaats vinden als het ooit zover komt.

In het gewest is een goede infrastructuur noodzakelijk, onder andere op het gebied van het openbaar vervoer. Wat de agglomeratie den Haag, Rijswijk, Voorburg, Leidschendam en Zoetermeer betreft, dient het openbaar vervoer als metro te zijn uitgevoerd. Het heeft weinig zin, slechts één spoorlijn door te trekken: de maaswijdte blijft te groot. Ik meen dat er een paar lijnen moeten zijn terwille van een redelijke maaswijdte. Uitsluitend met de bedoeling van deze stelling te verduidelijken is bijgaand kaartje getekend. De daarin getekende lijnen moeten een tramkarakter hebben (korte eenheden, licht materiaal, hoge frequentie), maar dan met geheel vrije en (ook onderling) kruisingsvrije banen en met halteplaatsen, die als stations (overdekte verwarmde wachtruimte en overdekte instap) uitgevoerd zijn. Tevens moet bij deze stations gelegenheid zijn voor het parkeren van auto's en het stallen van fietsen.

Het merendeel van de aangeduide stations (symbool O) zijn zo gesitueerd, dat een dergelijke opzet mogelijk is.

De meeste stations zijn ook in de nabijheid van belangrijke bestemmingsplaatsen, waar nu reeds grote kantoorgebouwen, flatgebouwen, stations, ziekenhuizen, winkelconcentraties, sportstadions, industrie- en haven-terreinen, en recreatieterreinen zijn. En waar dat nog niet het geval is zouden er belangrijke bestemmingsplaatsen gebouwd moeten worden. Bij de uitbreiding van het ziekenhuis Westeinde wordt volgens het plan een groot terrein gereserveerd voor autoparkeerplaats. Hier ligt nu een prachtige kans om een "GROFTE SPRONG VOORWAARTS" te doen.

Gesteld eens, dat er in het Korttenbos een gebouw gezet wordt, wat de structuur betreft bestaande uit omgekeerd V-vormige spanten; over een basis van 60 meter en met een hoogte van 60 meter; de spanten 7 meter uit elkaar en bijvoorbeeld 30 in getal. Tussen die spanten kunnen geprefabriceerde flats gestapeld, of, met de spanten als rails, getakeld, zodanig dat het dak van de onderste flat gedeeltelijk dient als tuin van de bovenliggende.

Die flats zijn elk twee verdiepingen hoog, zodat de tuin, mede door een overkraging van 1 meter circa 5 meter diep kan worden, bij een breedte van 7 meter. Ik ben van mening dat daarmee de grootste bezwaren van de huidige flatbouw worden vermeden: het niet bezitten van eigen groen en/of terras en loodrechte wanden. In die dakconstructie passen volgens deze methode 580 flats voor 2000 bewoners. Deze flats hebben één ogenschijnlijk nadeel, n.l. dat ze maar aan één kant licht ontvangen. Dit is, geloof ik, inderdaad maar schijn. In de eerste plaats moet ik erop wijzen, dat de gemeente Den Haag zich in 1969 accoord verklaard heeft de rug-aan-rugwoningen (met dezelfde eigenschap) in het "Schilderskwartier" op te knappen; in de tweede plaats zijn er wat je noemt "ochtendmensen" en "avondmensen". Als de nok van het "dak" maar zo ongeveer Noord-Zuid loopt (waarschijnlijk is NNO-ZZW beter) dan kunnen beide soorten flats aantrekkelijk zijn. Voorwaarde is natuurlijk dat de flats niet te diep zijn. Bij twee verdiepingen kan bij een diepte van 7 meter een vloeroppervlakte bereikt worden van 80 - 100 m². De toegang van de flats geschiedt van de binnenruimte uit. Afgezien van het kenmerk, dat ieder huys een tuintje heeft, blijft nog over de totale binnenruimte. Deze binnenruimte heeft geen daglicht. Daglicht is dunkt me ook niet nodig voor: autostalling, metrostation, fietsenstalling, bioscoopzaal (of wél soms?), verkoopruimte (warenhuizen verkopen alles bij kunstlicht), sporthallen, vergaderruimte, hobbyruimten, ambachtelijke bedrijven, sommige industriën.

Trouwens, het is heel goed mogelijk hier en daar een flat weg te laten, waardoor een terras ontstaat, b.v. voor een restaurant, met tevens daglichtinval in een gedeelte van het achterliggende vloeroppervlak.

Door de bebouwingsdichtheid bij de stations groter te kiezen dan in het centrum van een "maas", worden de gemiddelde looptijden naar de stations kleiner dan de maaswijdte zou doen vermoeden. Bij de metrostations komen concentraties van bestemmingsplaatsen. Dit is het antwoord op de vraag aan het slot van het vorige artikel.

Nu een groot deel van de binnenstad en van de aangrenzende gebieden gesloopt is of eerstdaags gesloopt gaat worden, lijkt het ogenblik aangebroken een principieële uitspraak te doen inzake het openbaar vervoer en daaraan gekoppeld de structuur van de stad. Er zijn natuurlijk meer factoren, die de structuur van de stad bepalen, maar het openbaar vervoer is daarbij zeker één van de belangrijkste, juist omdat het een stedelijk gebied betreft, dat als kenmerk heeft: een goede communicatie mogelijkheid.

De metrolijnen kunnen niet op de begane grond worden gelegd; ze moeten eronder of erboven. Eronder is kostbaar, maar verdient in bepaalde gevallen de voorkeur, is soms zelfs de enige oplossing. Aan de andere kant behoeft een viaduct in de as van een brede weg niet storend te zijn. In de tegenwoordige betontechniek kunnen viaducten heel slank uitgevoerd worden. Het viaduct zelf behoeft maar 5 meter breed te zijn, omdat een metrostelsel voor het stedelijk gebied van s-Gravenwoude met kleine eenheden en grote frequentie moet werken. Men vergete ook niet, dat de stroomdraden, de afspandraden en de palen, die bij het tramnet in gebruik zijn, dan ontbreken. Het plein 1813 wordt er bijvoorbeeld door ontsierd (hoe je ook over het standbeeld denkt). Bij een metro wordt natuurlijk gewerkt met 3^e (stroom)rail.

Teineinde geluidshinder te voorkomen, om een laag gewicht en een hoge aanzetversnelling en remvertraging te verkrijgen en natuurlijk voor een optimaal comfort zou het metrosysteem op luchtbanden (als in Montreal) mij wel aanspreken.

Aan het slot van dit artikel wil ik, zoals gebruikelijk een vraag stellen die ik dan deze keer niet zelf beantwoorden zal.

De vraag luidt: Wordt het niet tijd dat de werkgroep Ruimtelijke Ordening en de Verkeersgroep van D'66 een initiatief nemen ter zake van het vraagstuk van de metro.? Het bestuur van de afdeling Den Haag moest er maar eens op aandringen, vind ik.

SPAANSE PEPERS (£)

- De fabrikanten van puddingpoeder hebben een protest gericht tot het bestuur van de VVD naar aanleiding van de opmerkingen van mevrouw van Someren over instant-pudding

0 - 0

- Na veel speurwerk hebben wij ontdekt waarom de PPR zich zo druk heeft gemaakt voor de voetbalwedstrijd Ajax - Spartak:

1. de KRO deed het ook

2. je weet nooit hoe een balletje rollen kan

0 - 0

- De ARP was altijd al de partij van de kleine (ge)luyden

0 - 0

JAPIE: Als ik een hekel aan Jan Blokker heb omdat hij zo ongelooflijk infantiel kan emmeren over mensen en toestanden die hem niet aanstaan, hoor ik dan bij het klootjesvolk of hij?

0 - 0

- De tegenstanders van deelneming door Zuid-Afrika aan Olympische Spelen e.d. moeten nu toch inzien dat zij op de verkeerde weg zijn: de gebeurtenissen in Tsjechoslowakije na de Tsjechische ijshockey overwinning op Rusland hebben duidelijk aangetoond dat sport en politiek niets met elkaar te maken hebben

0 - 0

- Zou Luns een bevriend staatshoofd zijn?

0 - 0

- AR. Achterlopend Radiëvaal

0 - 0

- Over Christendom en politiek gesproken:
Wallace en King

Ian Smith en ds. Sithole

Paulus VI en Joannes XXIII

Koekoek en Boetes

Verwoerd en Loethoeli

zijn of waren allemaal Christenen

0 - 0

JAPIE: Nou begrijp ik waarom het de KLM zo slecht ging onder De Block

0 - 0

Ten Cate: Hij snapt er den Uyleballen niet van

0 - 0

Paradox: D'66 voert van bovenaf de democratie aan de basis in

Wanneer wij de enorme "goodwill" die D'66 heeft, ondanks of misschien dankzij de voortdurende afbrekende kritiek van andere politieke partijen en voormannen, in 1970 willen incasseren, dan zullen de verkiezingskampagnes voor vele weifelaars de doorslag moeten geven. Wat Den Haag betreft, wordt de campagne voor de Gemeenteraadsverkiezingen dan ook zeer zorgvuldig voorbereid door onze publiciteitscommissie, in nauw overleg met bestuur, schaduwfractie en coördinatiecommissie.

Alles staat en valt echter met de praktische uitvoerbaarheid en daarvoor is, weinig prozaïsch, geld nodig; ongeveer f 20.000,--.

De afdeling zou - 400 leden ad f 25,-- - daarvan de helft bijeen kunnen brengen. Tot nu toe is op gironummer 1693270 t.n.v. verkiezingsfonds D'66 Den Haag momenteel nog geen tiende deel daarvan binnengekomen.

Dat is, hoe men het ook bekijkt, teleurstellend, niet in het minst voor degenen die doende zijn zich op een goed lopende campagne voor te bereiden.

Doe het nu. Gireer f 25,-- ineens of geeft opdracht voor automatische afschrijving van minimaal f 2,-- per maand. Ook dat is "Politiek Lezig Zijn".

WIE ZEI???????

1. De steun die wij voor dit, tegen de regeringspolitiek gerichte, beleid krijgen is gering. Wel kregen wij bij de laatste verkiezingen meer dan 300.000 stemmen hetgeen onze partij zeven zetels opleverde, maar ons ledental staat daarmee in geen enkele verhouding. Van daadwerkelijke steun door lid te worden van de partij blijkt niets.

2. Geweld levert je niets meer op dan geweld. Je zaait wat je oogst en je oogst wat je zaait, dat spreekwoord gaat nog altijd op. Als je probeert een nieuwe maatschappij op te bouwen door middel van verwoesting, dan roep je die verwoesting weer over jezelf op.

Oplossing: laatste pagina.

D'66 TERUG IN H.J.P.

Met ingang van 25 maart 1969 zijn de fracties (PPR, PSJW, ANJV, D'66), die half 1968 waren uitgetreden na een conflict met het stichtingsbestuur, weer teruggekeerd in het Haags Jongeren Parlement. Dit werd mogelijk gemaakt door volledige tegemoetkoming aan de verlangens van de betreffende fracties, n.l. afschaffing differentiatie, het horen van de plenaire vergadering bij belangrijke huishoudelijke besluiten enz., van de zijde van het stichtingsbestuur.

De vergadering van 25 maart 1969 handelde over Nederland en de voormalige Overzeese Gebiedsdelen. Alle ingediende moties werden aangenomen, o.a. een van D'66 en PPR over een buiten de orde vallend onderwerp, n.l. de operette-oorlog van Wilson op Anquilla.

De fractie van D'66 is als volgt samengesteld:

H.H. Hoek, Vouwermanstraat 25, tel. kantoor: 247455, fractie voorzitter,
P.W. Meerts, Gevers-Deynootweg 82, tel: 556012,
P. Lie, bestuurslid, Tannhauserstraat 32, tel: 326395,
A.H. v.d. Wolf, vice voorzitter, Hoogeveenlaan 107, tel: 552030,
N.J. Wijsman, Regentesselaan 240, tel: 334664,
T. Klumpers, van Boetzelaerlaan 240, tel. kantoor 814431, toestel 125,
P. Smit, Chr. de Wetstraat 64, tel. kantoor 814611, toestel 381.

De eerstvolgende vergadering zal zijn op 6 mei, onderwerp:
Onderwijs. Geïnteresseerden kunnen zich opgeven:
telefonisch bij P.W. Meerts ('s-avonds) en/of H.H. Hoek (overdag) of
schriftelijk bij H.H. Hoek.

DEN UYL

(%) In een interview met Vrij Nederland zei Den Uyl o.a. het volgende:
"Met name het ontstaan van D'66 heeft natuurlijk Nieuw Links heel erg
gesterkt, omdat een club van mensen die sociaal gesproken wat meer naar
het midden liggen, die anders zijn natuurlijke uitloop zou hebben gehad
in de Partij van de Arbeid, is afgezwaaid naar D'66, of daar geactiveerd
zijn, terwijl ze anders wellicht in de PvdA geactiveerd waren en daardoor
het veld vrij hebben gemaakt voor een veel verdere activiteit van Nieuw
Links."

Het is een wat moeizame denkconstructie. Terloops wordt er echter iets
kwalijks in gesuggereerd. Een passage als "mensen die sociaal gesproken
wat meer naar het midden liggen" moet kennelijk de indruk wekken alsof
een meer behoudend en sociaal minder bewogen deel van de PvdA in D'66
tot activiteit is gekomen. D'66 is ook wel progressief, wil hij zeggen,
maar toch duidelijk minder dan de PvdA en ook sociaal zijn ze wat be-
houdender. Je moet toch al heel vast in je dogma's zitten om het nieuwere
en meer eigentijdse als "meer naar het midden" te kwalificeren.

B & P Bijna de helft van ons volk denkt dat het moeilijk tot zeer moeilijk
is om met een Kamerlid in contact te komen. En kwart acht dit zeer mak-
kelijk (n.b. daarbij moet vermeld worden dat 20% opgaf wel eens met een
Kamerlid in contact te zijn geweest).

- 0 -

B & P 89% van het Nederlandse volk vindt dat er meer contact tussen Kamer
en publiek moet zijn.

- 0 -

B & P Slechts 4, 2, en 8% van de Nederlanders vindt "schrijven aan een
Kamerlid" een goede oplossing voor iemand die met problemen worstelt ten
aanzien van resp. Dienstplicht, Huisvesting en Geluidshinder. Schrijven
aan de Koningin wordt vaak nog effectiever geacht: resp. door 10, 9 en 2%
van de ondervraagden.

- 14 -

(advertentie)

U N I E K A A N B O D

ER STAAT EEN ZETEL OP U TE WACHTEN

Zoudt u niet zo'n fraaie zetel willen bezitten?
Hij staat voor u klaar. In de Provinciale Staten.
Geheel gratis. U hoeft er maar op te gaan zitten.
En gezellig te kouten met uw medezittenden. Over
politiek. Of over andere zaken. Net zoals het uitkomt.
Als u onderstaande bon nog vandaag post, krijgt u
de zetel geheel gratis op zicht. Mocht hij u beval-
len, en daar twijfelen we niet aan, dan wordt u
een tegemoetkoming in de kosten in rekening ge-
bracht, in de vorm van een aantal documenten van
tezamen een kleine 2000 pagina's, die u moet door-
lezen en waarover u een opstel moet maken. Maar
dat zult u er graag voor over hebben.

Extra premie

Wie vandaag inzendt krijgt als extra premie een leesplankje
cadeau, zodat u nog voor u gaat zitten het abc kunt leren.
Bovendien ontvangt iedere koper gratis instructie in dema-
gogie en overdonderen.

UW BUURMAN ZAL U NOG MORGEN BENIJDEN

B O N

Hierlangs afknippen

Ja, zend u mij geheel gratis een zetel in de Provinciale Staten op zicht.
Ik wil ook het leesplankje als premie ontvangen. Indien de zetel mij
hoe dan ook niet bevalt, kan ik deze binnen 10 dagen ongefrankeerd te-
rugzenden. De premie mag ik dan behouden. Hoort u niets van mij, dan
kunt u mij de rekening toesturen. Na betaling heb ik recht op een gra-
tis les "overdonderen in het openbaar".

Naam.....

Adres.....

GESPREK PPR - D'66 IN ZUIDHOLLAND (I)

Op uitnodiging van het provinciaal aktiecentrum Zuid-Holland van de Politieke Partij Radikalen hebben drie leden van de provinciale werkgroep Zuid-Holland van D'66, de heren P.C. Pieters, A.P. van der Jagt en J.G. Huygens, op woensdagavond 19 maart 1969 in Delft een oriënterend gesprek gevoerd met drie leden van de PPR, de heren H. van Doesburg (Dordrecht), F. Kuling (Den Haag) en J. Otten (Leiden).

Uitgangspunt was volgens de heer Van Doesburg te komen tot een samenbundeling van krachten voor een progressieve concentratie op provinciaal niveau - eventueel in de toekomst landelijk - door bindende afspraken en een minimum stembusakkoord. Dit gesprek zou dan moeten gaan tussen D'66, PvdA, PSP, PPR en AR-radikalen. De laatste partner zou echter nauwelijks in aanmerking komen, gezien het feit dat deze groepering reeds in de groep van achttien praat.

Door de heer Pieters werd gesteld dat een gesprek op zo'n brede basis ook mogelijk zou moeten zijn met o.a. de KVP.

Dat werd door de delegatie van de PPR zonder meer van de hand gewezen. Ook het praten met partijloze groeperingen, een suggestie van Van der Jagt (D'66), had volgens de PPR-delegatie geen zin. Een provinciaal stembusakkoord van D'66, PPR, PSP en PvdA - de gedachte van de PPR - werd eenstemmig van de hand gewezen. De PPR opperde daarna de gedachte om te komen tot een provinciale werkgroep van bovengenoemde vier partijen met behoud van eigen identiteit en eigen gezicht. Niet meer dan een discussiegezelschap in beslotenheid, zo meende de PPR. Vraag van Pieters: "Gaat dit gesprek (van 19-3-'69) een rol spelen bij gesprekken met PvdA en PSP?".

Antwoord van Van Doesburg: "Wij zullen er niet over praten, maar wel in het achterhoofd onthouden".

Het vermoeden van D'66 dat dergelijke gesprekken via een achterdeur leiden tot een progressieve concentratie op provinciaal niveau werd van PPR-zijde niet weerlegd. Praten met de PPR was volgens Van der Jagt wel mogelijk, omdat deze partij politieke uitgangspunten heeft die door D'66 worden erkend. Dat geldt niet voor de PvdA, die door de huidige onduidelijkheid en de schijntegenstelling VVD - PvdA als gesprekspartner onbekend is. "Met wie zouden wij dan eigenlijk praten", vroeg Van der Jagt zich af. Hij betoogde nog dat gesprekken tussen D'66 en PvdA op gemeentelijk niveau in veel gevallen zinloos bleken te zijn. Namens Pieters en Huygens zei hij wel een gesprek over zakelijkheden met iedere partij te willen hebben.

Hierlangs afknippen

Onderstaande personen willen
vermoedelijk ook van uw aanbod
gebruik maken:

Naam.....

Adres:.....

Naam:.....

Adres:.....

Naam:.....

Adres:.....

Aan J.J. van der Kaaden
Afd. PB6

Antwoordnummer D'66

Den Haag

Vraag van Van Doesburg: "Is men bij D'66 bereid zonder enige consequentie en zonder enige publiciteit samen met andere partijen te praten?"

Antwoord van Van der Jagt: "Neen. Het zou niet eerlijk zijn tegenover de kiezer deze gesprekken in besloten kring te voeren. De kiezer dient een maximum aan inbreng te hebben".

Met enige moeite bleek de PPR tot de medewerking aan een persbericht van de op 19-3-'69 gehouden bijeenkomst van D'66 en PPR. Dit persbericht luidt als volgt:

"D'66 wil voorlopig in Zuid-Holland niet deelnemen aan een gesprek op provinciaal niveau met de PvdA, PSP en de AR-radikalen over de Statenverkiezingen in 1970. Een open gesprek met de PPR, zonder enige consequentie, over mogelijke politieke overeenkomsten is echter wèl mogelijk. Dit is het resultaat van een gesprek van een delegatie van de PPR in Zuid-Holland vandaag in Delft met drie D'66-ers van de provinciale werkgroep Zuid-Holland. D'66 wil dat de kiezer in een gesprek tussen de verschillende politieke partijen directe inbreng heeft. Een verdoezeling van de politieke gedachtengang wordt versterkt door de besloten gesprekken met deze partijen en werkt een concentratie-element in de hand, vindt D'66 in Zuid-Holland.

De afgevaardigden van de PPR in Zuid-Holland, de heren H. van Doesburg (Dordrecht), F. Kuling (Den Haag) en J. Otten (Leiden), willen in deze gesprekken komen tot een bundeling van krachten. Ook willen zij de mogelijkheid onderzoeken van samenwerking bij de verkiezingen. D'66 daarentegen ziet geen heil in gesprekken met een PvdA die, zeker na het congres van 8 maart 1969, van weinig duidelijkheid blijkt geeft. Ook gesprekken met de PvdA op gemeentelijk niveau van Zuid-Holland zijn volgens D'66 hiervan bewijzen".

J.G. HUYGENS (D'66)

VERSLAG GESPREK: PPR - D'66 (II)

De Heer Van Doesburg houdt een algemene inleiding, waarin hij de visie van de PPR en het doel van de Progressieve Concentratie uiteenzet. Voor deze Progressieve Concentratie komen in aanmerking: D'66, PvdA, PSP, PPR en AR-radikalen. Er volgt een discussie over de eventuele mogelijkheden bij een concentratie. D'66 vraagt zich af of er niet nog meer groeperingen zijn, die in aanmerking kunnen komen voor een eventuele deelneming aan dergelijke gesprekken. Zij zelf echter voelt heel weinig voor de PvdA. Na een korte onderbreking stelt de PPR-delegatie de volgende duidelijke vraag: "Is D'66 bereid zonder publiciteit en consequenties samen met de andere partijen een gesprek te hebben?". D'66 heeft bezwaar tegen "zonder publiciteit". Ook wanneer dit uit de vraag wegblijft ziet D'66 geen heil in zo'n gesprek, gezien de PvdA. Haar antwoord is dus nee. D'66 wil wel met de PPR alleen praten. Hierna wordt een persbericht opgemaakt en gaat de vergadering, hoewel niet eensgezind maar wel in goede verstandhouding, uiteen.

F. KULING (PPR)

DORPSSMID OVER POLITIEK

Ir. W. Stam in De Telegraaf van 19 maart 1969:

"Het wordt tijd dat er in Nederland een rationele centropartij komt, die begrip toont voor de technologische ontwikkeling, die wij, of we willen of niet, in de komende tientallen jaren moeten doormaken. D'66 had misschien zo'n partij kunnen worden, maar ook daar hebben emotionele lieden, die van economie en techniek evenveel verstand hebben als een dorpsmid van een straalvliegtuig, zich van de leiding meester gemaakt. De hemel beware ons voor de situatie dat de steeds groter wordende "floating vote" bij deze rederijclub terecht komt; dan kunnen wij nog de gekste dingen meemaken. Hoe het allemaal nog lopen zal, kan niemand voorspellen. Ik hoop alleen dat we van de slaapverwekkende congressen verlost worden."

En toen was het KVP-congres nog niet eens gehouden.

NIEUWS UIT DE AFDELING WASSENAAR

Voor de vergadering van de afdeling Wassenaar op Woensdag 26 maart 1.1. stonden twee belangrijke onderwerpen op de agenda. Het eerste was een relaas van N. Prinsen n.a.v. zijn beroepshalve naar Suriname gemaakte reis. Het andere betrof de contacten van de plaatselijke afdeling met andere partijen.

De inleider mocht zich in een voor Wassenaar niet gering gehoor verheugen. In totaal 19 personen namen de moeite om naar een plaatselijk café te komen. Onder hen waren enkele niet-leden en leden van een onlangs opgerichte afdeling Voorhout-Bollenstreek.

Spreker schetste de politieke ontwikkelingen in Suriname van de laatste jaren, daarbij opmerkend dat D'66 in de persoon van De Goede de verdienste toekomt, eerder dan andere partijen gewezen te hebben op de speciale relatie Nederland-Suriname en de mogelijke consequenties die uit het Statuut zouden kunnen voortvloeien. De bevolking van dit rijkdeel breidt zich sterk uit door geboorten, hetgeen het uiterste zal vergen van het Bestuur in de komende jaren. Het land is een grote verscheidenheid rijk aan rassen en culturen, hetgeen in de formatie van de politieke partijen tot uiting komt. Het zal veel wijs beleid vragen om te voorkomen dat de ene groep zich t.o.v. andere sterk tekort gedaan voelt met het risico van een rassenstrijd als ergste nasleep.

Achtere de bevolking van Suriname Pengel jaren terug de geëigende figuur om de tegenstellingen te overbruggen, sinds vorig jaar is zijn politiek aan veel verzet onderhevig geweest, hetgeen tenslotte leidde tot zijn aftreden. Om zijn macht te handhaven had Pengel zich steeds meer gedwongen gevoeld mensen door gunsten aan zich te binden en had hij zich vrijwel meester gemaakt van de radio en t.v. De schijnbaar onaantastbare positie werd steeds meer ondergraven, maar het duurde toch nog lang alvorens een bepaalde groep alles op het spel durfde zetten. Het waren tenslotte de leraren die, daarbij gesteund door vele van hun leerlingen, de kat de bel aanboden en een staking uitriepen. Toen de zaak begon te wankelen werden steeds meer oude grieven geuit waaronder de beschuldiging dat Pengel bij zijn laatste verkiezingsoverwinning duizenden valse stemmen had vergaard. Het aftreden van Pengel werd door

zijn opponenten gezien als een tactische manoeuvre, waardoor hun actie nog meer armslag kreeg. Spreker sprak als zijn vermoeden uit dat de gouverneur na ruggespraak met de Regering in Nederland welbewust Pengel buiten het formeren van een nieuw kabinet heeft gehouden. Prinsen meende dat een prompte opheffing van het Statuut rampzalig zou kunnen zijn voor de zo belangrijke economische en politieke onafhankelijkheid van Suriname. Hij vreesde o.m. de invloed van de Amerikaanse ondernemingen die zich met de bauxiet-winning bezig houden. Hij pleitte voor een geleidelijk lossen maken van de banden, totdat over 10 jaar het Statuut ongedaan zou kunnen worden gemaakt. De hulp die Nederland nu nog rijkelijk verleent zou dan opnieuw moeten worden bezien. (Suriname ontvangt $\pm$ 25% van onze totaalpost Ontwikkelingshulp). Tenslotte had spreker ervaren dat D'66 reeds enige aanzien had verworven; een partij die verwantschap met haar vertoont is die van Frank Essed, een man met grote capaciteiten die hard werkt aan een vooruitstrevend programma. Hierna kregen de aanwezigen gelegenheid tot het stellen van vragen, waarvan gretig gebruik werd gemaakt. Daarbij deelde de heer Prinsen mede, dat D'66 binnen afzienbare tijd een deelcongres zou houden over Suriname.

NIEUWS UIT DE AFDELING WASSENAAR (II)

Het tweede onderwerp van deze avond stond eveneens sterk in de belangstelling. Het Bestuur van de afdeling had zich, indachtig de congresresoluties van Leiden, verstaan met enkele politieke groeperingen in Wassenaar. Het doel was door gesprekken aan de basis op gemeenteniveau te komen tot een intensieve vorm van samenwerking. Spoedig bleek dat de V.V.D. zowel plaatselijk als landelijk geen bereidheid toonde tot een gesprek. Veel meer interesse toonden enkele leden van het PvdA-bestuur, daarbij geruggesteund door de uitspraak van het landelijk PvdA-bestuur dat het geen overwegende bezwaren heeft tegen integratie op plaatselijk niveau. Van de kant van D'66 zijn vanaf het eerste contact drie eisen gesteld voor verdere besprekingen:

- 1e. Lijstverbinding wordt afgewezen, daar dit veel weg zou hebben van een tactische manoeuvre, echter zonder het voordeel van een hergroepering in de richting van een volkomen nieuwe progressieve partij. De bedoeling is veelmeer te komen tot een volledige integratie van de gemeentelijke politieke activiteiten, dus met het opgeven van de eigen identiteit. Juist nu een progressief verband op landelijk niveau voor D'66 nog niet aantrekkelijk is, kan een plaatselijk initiatief in die richting stimulerend werken en zeker als toetssteen dienen voor de behoefte van de kiezer in een dergelijk verband;
- 2e. Indien overeenstemming bereikt is t.a.v. het opgeven van de identiteit, zal gesproken moeten worden over personen i.v.m. de kandidatenlijst;
- 3e. Vervolgens zullen bepaalde voor D'66 essentiële punten uit haar concept-gemeenteprogramma moeten worden opgenomen en zal tevens het belangrijkste uit de "top" voor D'66 gemeenteprogramma's een plaats moeten krijgen.

De voorbereiding voor een dergelijk ingrijpend gebeuren verkeren nog in het beginstadium. Zo houdt de PvdA afdeling Wassenaar in april een ledenvergadering waar o.m. punt 1 ter sprake wordt gebracht. Het resultaat daarvan bepaalt, of er doorgedaan wordt met de overige punten. De op deze avond aanwezige leden spraken unaniem hun goedkeuring uit over de door het Bestuur van de afdeling ondernomen stappen op basis van de genoemde voorwaarden.

W. OLYSLAGERS

NEDERLAND DOOR RACIST VERTEGENWOORDIGD

(%) De NTS had de goede gedachte een internationaal gesprek tussen jonge mensen uit Engeland, Duitsland, België en Nederland te organiseren, gewijd aan het rassenprobleem. Het geheel stond onder voorzitterschap van de heer Hilterman, die zich voor de gelegenheid in een coltrui had gehuld. Er waren twee Nederlanders in het gezelschap, waarvan één zich ontpopte als racist van het zuiverste water, verheerlijker van de theorieën van Alfred Rosenberg en van de praktijk van Vorster c.s. Was dit zo gedaan omdat de NTS neutraal is? Moet terwille van het evenwicht tegenover een fatsoenlijk mens een onfatsoenlijk mens worden gesteld?

BLOCKHEAD

(%) Het prijzenonbeleid van minister De Block heeft het toch wel voor iedere buitenstaander duidelijk gemaakt dat hij gefaald heeft als minister van economische zaken. Wat voor buitenstaanders geldt schijnt niet altijd waar te zijn voor binnenstaanders, i.c. de Tweede-Kamerleden. Uit het prijzendeбат in de Kamer en de daaropvolgende stemmingen kan worden geconcludeerd dat de meerderheid daar blijkbaar slechter geïnformeerd is dan al die buitenstaanders, die het allang door hadden. De leden van de fractie van KVP, CHU, ARP en VVD hadden het kennelijk nog niet door. Ze vonden het allemaal wel goed zo. Oi waren ze niet zo dom en deden ze maar alsof? Vonden ze hem ook een sukkel, maar waren ze desnoods bereid het landsbelang op te offeren aan het handhaven van een coalitie, subs. van een bentgenoot? De dames en heren kunnen kiezen:

- stompzinnig
- onbetrouwbaar

(doorhalen wat niet van toepassing is)

Nog één vraag tot slot: de VVD was toch tegen een prijsstop? Was er geen VVD-er meer te vinden die in staat was dit onder woorden te brengen?

PROVINCIAAL NIEUWS

Onze provinciale werkgroep Zuid-Holland is deze maand aangevuld met vier nieuwe leden, te weten:

L.F.A. den Breejen, Delft
W. Brinkman, Middelharnis
A.C.A. Dake, Den Haag
L. Los, Zwijndrecht

De werkgroep telt hiermee 39 leden. De verdeling naar gemeente is als volgt:

10 uit Den Haag, 4 uit Delft, 5 uit Leidschendam en Rotterdam, 2 uit Leiden en Vlaardingen, 1 uit Alblasterdam, Dordrecht, Gouda, Leiderdorp, Middelharnis, Waaldwijk, Oestgeest, Reeuwijk, Rijswijk, Schiedam, Schoonhoven, Voorburg, Voorschoten, Wassenaar en Zwijndrecht.

Nog steeds hopen wij de leden in Zuid-Holland half mei het EERSTE concept van het Zuidhollands provinciale programma toe te sturen. Zes weken zijn er dan uitgetrokken om een ieder de gelegenheid te geven de programmavoorstellen van commentaar te voorzien door middel van op schrift gestelde wijzigingen en/of tegenvoorstellen. Dan denkt de werkgroep een maand nodig te hebben om aan de hand van de binnengekomen reacties een TWEEDE concept-programma op te stellen, eventueel met ingebouwde alternatieven, dat de leden in de buurt van 1 augustus 1969 zal bereiken. Deze tweede ronde zal een maand duren, opdat het provinciale programma half september in een provinciaal congres in behandeling kan worden genomen. U wilt graag meedenken en meewerken in de werkgroep? Graag. U wilt graag reageren op een door ons geplaatste advertentie elders in dit blad? Graag. Belt u dan de heer Bark (070) 681915 of de heer Van der Kaaden (070) 392583.

D'66 RAPPORTEN

"Toekomst van het Westland", concept van een rapport van de D'66-Werkgroep toekomst Westland, Inlichtingen:

Mevr. W. Hartemink - Trouw
Bachlaan 48
Naaldwijk. tel (01740) 5540

"Memorandum over Volkshuisvesting", een studie van de D'66 Werkgroep Gemeente-politiek Rijswijk. Inlichtingen:

A.C. de Goederen
Burgemeester Elsenlaan 16
Rijswijk Z.H. tel. (070) 985686

ACCENT: OPENHARTIG, ONAFHANKELIJK, ONZINDELIJK

(&) Sinds enkele weken meent de uitgeverij "De Lage Landen N.V." mij het weekblad "Accent" te moeten toezenden. In tegenstelling tot de rest van de Nederlandse pers geeft dit blad "openhartige en onafhankelijke informatie". Dit keer was het.....rikketiketik..... hoofdredacteur C. Bauer die een lekker stukje had gemaakt, getiteld: "De radicale pornografen in de PvdA". Het dagelijks bestuur van de PvdA had namelijk een pagina in "De Kapitalist" (blaadje van de Federatie van Jongerengroepen in de PvdA) waarin smakeloze toespelingen stonden op partijfunctionarissen, nog vóór de verspreiding doen vervangen door een net artikeltje over de PPR. Een interne PvdA-correctie dus. Maar.....rikketiketik..... Bauer kreeg echter via via die smakeloze pagina toch te pakken en drukte hem - "zij het na enige aarzeling" - af in "Accent". Met de moraal: zie je wel wat een viezigheid er in de PvdA schuil gaat. Deze informatie mag dan openhartig en onafhankelijk heten, ik noem het onzindelijk. Zonder enige aarzeling.

POLITIEKE LUCHTVERONTREINIGING

(&) De CPN is er op 11 april j.l. achter gekomen dat onze tijd gekenmerkt wordt door "schokkende gebeurtenissen en grote veranderingen". De BTW natuurlijk, de "aantasting van het kiesrecht" en de Duitse wapenindustrie. Dit heeft geleid tot een groeiende oppositie tegen de regering waaraan de CPN leiding meent te moeten gaan geven. De PvdA mag echter niet meedoen, want de leden van Democratisch Appèl zijn "rechtse cellenbouwers" en Nieuw-Links is "niet representatief voor de werkelijk linkse stroming in de PvdA". De PPR "zoals die zich nu voordoet" is niet "de uitdrukking van de linkse stromingen die er onder de katholieken in ons land zijn." Daar valt dus ook niks van te verwachten. De PSP zit vol "beginselloze renegaten". Blijft over D'66. Wat is D'66 in de ogen van de CPN-bestuurders? Houdt u even vast.

- "D'66 wil het partijenstelsel afschaffen, hetgeen neerkomt op een ruim baan maken voor een totalitair, persoonlijk bewind"
- D'66 wil een onafzetbare ministerpresident, een sterke man dus, en een machteloos parlement"
- "D'66 wil de verkiezingen vervangen door volksraadplegingen volgens het ja-of-nee-systeem, hetgeen een feitelijke liquidatie betekent van het recht om te kiezen op grond van politieke overtuiging en klassebelang"
- "Deze oriëntering is niet alleen bijna letterlijk overgenomen van het absolutisme van De Gaulle, ze toont eveneens een onthullende overeenkomst met de programs van diverse fascistische partijen die inde twintiger jaren in Nederland bestonden, van Generaal Snijders tot prof. Gerretsen en Arnold Meijer"
- "De frisheid van D'66 blijkt niet anders te zijn dan het oprakelen, onder dezelfde invloeden, van deze onzure denkbeelden, die destijds de weg effenden voor de nazi-partij van Mussert"

Het zou van slechte smaak getuigen deze politieke excrementen aan een serieuze beschouwing te onderwerpen. De CPN wil zich blijkbaar nadrukkelijk handhaven aan de zelfkant van de Nederlandse politiek, waar demagogie, volksmisleiding en vuilspuiterij het gemis aan eerlijke en reële politieke doelstellingen moeten bemantelen.

NVSH I

(%) Het NVSH-congres heeft een nieuw bestuur gekozen. Er stonden twee partijen tegenover elkaar. De krant vermeldt nuchter en zonder commentaar dat alle gekozenen tot de meerderheidsgroep behoren. Kennelijk is hier volgens een kiessysteem gekozen, waarbij 49% niet aan bod komt. Het is de dictatuur van de (sexuele) meerderheid in optima forma.

NVSH II

(%) In het aprilnummer van Sextant staat een bladzijvullend portret van Gruyters. Waarom hebben ze hem niet ineens als coverboy buitenop gezet? Temidden van het vlees. Het het woord "prikkelmiddelen" over de buik. En naakt natuurlijk.

WIE ZEI? - Oplossing.

1. Koekoek tijdens een radio-uitzending van de Boerenpartij.
2. Deze uitspraak was een van de bedgeheimen van John Lennon.

peperbek

POLITIEK
MAANDBLAD

2e Jaargang, nummer 11

JULI 1969

68

PEPERBEK

MINIEME INLEIDING BIJ MINIMUMPROGRAMMA'S

Dit nummer, dat grotendeels gewijd is aan het probleem van het minimumprogramma waarmee D'66 bereid is aan een toekomstige regering deel te nemen, is enigszins anders uitgevallen dan aanvankelijk werd aangekondigd. Het oorspronkelijke plan was, dat we een soort synthese van alle binnengekomen ideeën en suggesties zouden vervaardigen en die presenteren als het PEPPERBEK-minimumprogramma. Inplaats daarvan publiceren we zonder meer de binnengekomen voorstellen en beschouwingen. Eén reden daarvan is, dat het maken van zo'n synthese veel tijd vergt en niet meevalt. Maar belangrijker is dat het zeer de vraag is of we er in dit stadium wel goed aan zouden doen om het te proberen. De binnengekomen stukken vertegenwoordigen bij elkaar een schat aan ideeën, zowel voor de vorm als de inhoud van een minimumprogramma. We geloven dat het gewoon onbescheiden van de redactie zou zijn om hier op eigen houtje te gaan modelleren en selecteren zonder de lezers eerst met de hele rijk geschakeerde inhoud van deze schat - én met het probleem van de synthese - te laten kennis maken. We hopen dat u dat zult doen, niet alleen in passieve zin, maar ook actief, vooral in die zin, dat u aan de bel trekt wanneer u een gat ontdekt. Want wat we nu hebben is, hoeveel goede ideeën er ook bij zijn, nog lang niet compleet.

PEPPERBEK is een onafhankelijk politiek maandblad, gesteund door leden en afdelingen van Democraten '66 in Zuidholland.

Directie: J. Reesink

Administratie: Mevr. A.H. Truyen van Kleeff, Waalsdorperweg 41,
Den Haag, tel. (070) 246226.

Postrekening: 707800 t.n.v. Penningmeester Peperbek, Voorburg.

Redactie: D. Bark (£), A.R.v.d.Burg (%), A.C.A. Dake (f), A.C. de Goederen (x), W.S.A.N. Gorter (\$), W.C. Olyslagers (?), F.W.H. Vink (&).

Redactie-adres: Sportlaan 190, Den Haag, tel. (070) 332300.

Abonnementen: Per jaar (11 nummers): leden van D'66 f 7,50
niet-leden f 9,--
losse nummers f 1,--

Kopy voor het volgend nummer gaarne vóór 15 augustus bij de redactie.

Curaçao

(%) Curaçao is, zoals men weet, een likeur. Ze wordt nog wel onderscheiden in duhhele en enkele, maar dat is uitsluitend een kwestie van gehalte. Het is raadzaam er niet te veel tegelijk van te gebruiken. Curaçao is ook een eiland, in vorm en grootte ongeveer gelijk aan twee maal Goeree en Overflakkee. Nederland zond er troepen heen (en terug), volgens verplichtingen opgenomen in het Koninkrijksstatuut en misschien zelfs met de beste bedoelingen. De overeenkomst is wederzijds. Toch is er b.v. bij de omsingeling van het Maagdenhuis geen verzoek aan de regering van de Antillen uitgegaan om Antillaanse troepen naar Nederland te zenden. Misschien zijn we hier met Beernink meer mans. Dit neemt niet weg dat we toch maar zitten met een statuut dat Nederland de verplichting oplegt militaire bijstand te verlenen aan een regime dat niet de verplichting heeft (en waarschijnlijk ook niet bij machte is) om de maatschappelijke toestanden te verbeteren. Terecht heeft het jongste congres van D'66 dan ook geoordeeld dat het statuut op dit punt, en dit niet alleen, dringend behoefte heeft aan herziening. De Kamerfractie is op 3 juni overeenkomstig deze motie opgetreden.

Curaçao, regen en drup

(%) Wij moeten natuurlijk wel oppassen dat wij niet op grond van een weinig pragmatische toepassing van ontvoogdingsbeginselen Curaçao in de steek laten zodat er een aanzienlijke kans ontstaat dat het eiland tot burgeroorlog en chaos vervalt, waaruit dan een regime als dat van PapaDoc in Haiti kan voortvloeien of waardoor de kapitalistische bedrijven waarop het bestaan van de voor de natuurlijke hulpbronnen te talrijke bevolking berust, genoodzaakt zouden zijn, zich terug te trekken.

Kromspraak is niet strafbaar

(%) De secretaris van de Socialistische Jeugd in Amsterdam werd door de politierechter Mr G. Nomes veroordeeld tot 3 maanden gevangenis en ontzetting uit het actieve en passieve kiesrecht voor 5 jaar. Beschuldiging: opzettelijke belediging van het koninklijk huis en wederspanningheid. Het eerste werd door de verdachte pertinent ontkent. Volgens agenten zou hij "oranjehoer" hebben geroepen, een uitdrukking die niet bepaald in de richting van het koninklijk huis bedoeld kan zijn. De wederspanningheid bestond uit het zich losrukken, nadat de politie hem volgens eigen zeggen met de gummiknuppel had geslagen. Een rechter die in zijn geleleven nooit blijk heeft gegeven zich in te zetten voor enige verbetering van onze samenleving heeft de vlerkachtige brutaliteit om iemand die dat wèl doet het kiesrecht te ontnemen, nog afgezien van de buiten iedere proportie staande strafmaat. Het verschijnsel van de rechters die hun politieke wraakgevoelens afreageren op hun tegenstanders (deze rechter had zijn vonnis al op schrift klaar vóór het proces) zal wel altijd blijven bestaan zolang rechters niet, net als andere mensen, aansprakelijk zijn voor de beroepsfouten die ze maken. Was dat wel zo, en zou b.v. zo'n politierechter op grond van een dergelijk vonnis eens tot drie maanden worden veroordeeld, met ontzetting uit het kiesrecht voor 5 jaar, dan zou dit wel eens een buitengewoon heilzame invloed op onze rechtspraak kunnen hebben.

Biesheuvel en wij

(%) Biesheuvel verklaarde onlangs, niet zo onder de indruk te zijn van het parlementaire optreden van D'66. We zijn dan eindelijk kiet. Wij zijn niet zo onder de indruk van het parlementaire optreden van de heer Biesheuvel. We vinden dat hij te veel alle walletjes onder mondbereik wil houden, om er t.z.t. van te kunnen eten.

Experimentele en gevestigde maatschappij exit

(%) De Experimentele Maatschappij in Den Haag is na een kortstondig bestaan in eigen as ten onder gegaan. Het was een roemloos einde, maar roem was ook het laatste dat ze nastreefden. Binnen een maand brandde in datzelfde Den Haag het archief van de Rijkspolitie af. Een symbolische coïncidentie. Alles is vergankelijk, zowel het experiment als het establishment, het ene door innerlijke ontbindende krachten, het andere door externe erosie.

Gratis vervoer

(%) De PPR heeft besloten dat het opehbare vervoer voor iedereen gratis moet zijn. Zodra dit ingevoerd wordt kunnen we eindelijk eens onze reis naar het verre oosten maken, die we al zo lang van plan zijn, maar die we steeds om financiële redenen hebben moeten uitstellen.

Boemerangeffect

(%) Een bejaarde kennis van ons, wel met gezondheid, maar niet met geld gezegend, heeft vele omzwervingen door Haagse pensions moeten maken. In het ene pension werd hij bestolen, in het tweede werd de eigenaar gearresteerd, in het derde was alles verboden, in het vierde moest eerst de deur open om uit bed te kunnen stappen en had hij geen stoel om op te zitten. In het kort: één grote ellende. Maar eindelijk kwam de grote dag dat hij voor een relatief bescheiden bedrag in een werkelijk goed pension kwam, met hartelijke mensen, goed eten en een behoorlijke kamer. Zo eenvoudig is dat nu ook weer niet, want de gemeente Den Haag heeft tegenwoordig voorschriften waaraan bejaardenpensions moeten voldoen, uiteraard in het belang van die bejaarden zelf. Ook in het betreffende pension zijn ze wezen controleren. Het voldeed niet aan de eisen. De eigenaar is zelf oud, heeft geen opvolger en kan voor de jaren die hem nog resten geen grote investeringen doen. Het resultaat is dat het pension moet worden opgeheven. De lijdensweg voor onze bejaarde kennis kan weer opnieuw beginnen.....Bejaarden moeten nu eenmaal worden beschermd.

Triest

(£) De eerste Amerikanen op de maan zullen behalve wetenschappelijke apparaten ook een VS-vlag achterlaten. Het oorspronkelijke idee van de Amerikaanse ruimteorganisatie NASA om (althans tevens) een UNO-vlag te plaatsen werd door deze organisatie ingeslikt omdat men vreesde dat dat de aanvraag om nieuwe gelden nadelig zou beïnvloeden. Het congres was er blij mee en om helemaal zeker te zijn amendeerde men de wet waarbij nieuwe millioenen voor de NASA werden gevoteerd met de bepaling dat de Astronauten straks in juli uitsluitend de Amerikaanse vlag op de maan zullen planten. Dit verhaal zou om te lachten zijn als het niet zo'n angstwekkend voorbeeld van bekrompen overhit nationalisme was.

VAN HET HOOFDBESTUUR

MUTATIES

Als opvolger van B. Hamstra benoemde het hoofdbestuur H.A.A. Dijsselbloem tot secretaris-organisatie. In verband hiermee trad hij af als penningmeester en wordt daarin opgevolgd door P. Fetter.

Om gezondheidsredenen zag E.W. van Praag zich genoodzaakt af te treden als secretaris-politiek, in welke functie werd benoemd J.A. Nagtegaal. Deze droeg zijn taak als coördinator van werkgroepen over aan J.H. van Ardenne. De regio Zeeland wordt waargenomen door J.A.P.M. Beekmans. E.W. van Praag blijft deel uitmaken van het dagelijks bestuur en wordt belast met speciale projecten, zoals de organisatie van congressen.

POLITIEK CONGRES

Het grote politieke congres dat tevens de verkiezingscampagne voor de Provinciale Staten zal inluiden, wordt gehouden in het RAI-gebouw te Amsterdam op Vrijdagavond 12 en Zaterdag 13 december.

- 0 -

PERSBERICHT (8 mei 1969)

D'66-ER UIT DCN-BESTUUR

De Vice-voorzitter van het Democratisch Centrum Nederland (DCN) de heer W.C. Fiege, is als zodanig afgetreden en heeft als lid van het Centrum bedankt.

Het DCN is er niet in geslaagd een platvorm-functie voor partijvernieuwing te vervullen en heeft derhalve geen politieke betekenis meer, aldus de heer Fiege die vorig jaar lid werd van D'66

SPAANSE PEPERS (€)

- ⊖ Vakantietip: Bezoek eens de Bierheuvel. Wel moeilijk begaanbaar, maar het loont de moeite: onbelemmerd uitzicht op alle richtingen.
- ⊖ Tot stomme verbazing van de partij zelf is de CHU thans de duidelijkste van de drie grote christelijke partijen.
- ⊖ De Amsterdamse politierechter is in zijn optreden even onbehoorlijk en arbitrair als de Amsterdamse politie.
- ⊖ Japie:Nou zal hij de Maagdenhuisbezitters wel tot vijftig stokslagen veroordelen.
- ⊖ Gratis openbaar vervoer is ideaal voor functionarissen van een kleine partij zonder aanhang
- ⊖ PPR: Partij van Potsierlijk Radicalisme
- ⊖ De bezitters van het Maagdenhuis hebben de rechtzaal bezet. Zij eisen inspraak en medebeslissingsrecht in hun proces
- ⊖ Nederland zond mariniers naar Curaçao om te voorkomen dat de V.S. zouden ingrijpen. Ik ken iemand die heeft zijn dochter aangerand omdat hij bang was dat anders de buurman het zou doen.
- ⊖ Ton Averegtien

ER IS EEN VORM VAN VERZET DIE IN GEEN ENKEL LAND STRAFBAAR IS:
VERZET TEGEN VERANDERING

EEN MINIMUMPROGRAM VOOR D'66

METODE EN TACTIEK

door A.C.A. DAKE

1. De voorgeschiedenis van het minimumprogramma als politiek instrument binnen D'66 geeft Backer in zijn in dit nummer geplaatste artikel. De wens naar een dergelijk programma wordt ingegeven door een streven naar duidelijkheid - als dat zwaarbelaste woord nog mag worden gebruikt. Zolang onder het huidige kiesstelsel geen partij de meerderheid van zetels in het parlement kan verwerven, blijven wij aangewezen op coalitieregeringen. Het regeringsprogramma wordt eerst na de verkiezingen opgesteld en is een compromis tussen verschillende kamerfracties. Dat daarbij uit de bus komt is voor de kiezer vaak onoverzichtelijk: zelfs als zijn partij "gewonnen" heeft en aan de regering gaat deelnemen, weet hij niet wat er met het verkiezingsprogramma waarop hij zijn stem heeft uitgebracht gaat gebeuren.
2. Voor dit dilemma moet het minimum-programma een oplossing geven. Gorter omschrijft het als "zeer essentiële punten waarover men geen enkele concessie wil doen". Van der Burg noemt het de voorwaarden waarop een partij bereid is regeringsdeelname te overwegen. Het gaat hier om programmapunten waarvan tevoren wordt aangekondigd dat ze integraal moeten worden ingewilligd om de partij die ze stelt tot mederegeren te brengen.
3. Probeert men aan een dergelijk minimumprogramma inhoud te geven dan doet zich al spoedig een uiterst wezenlijk probleem voor. Toegespitst kan men het zo formuleren: of de essentie van de verlangens van de partij wordt zo concreet en gedetailleerd mogelijk onder woorden gebracht en dan werkt een minimumprogramma verstarrend, of men beperkt zich tot een paar algemene grondregels en dan wordt het minimumprogramma nietszeggend. Een paar voorbeelden van deze twee uitersten: in het eerste geval noemt men een paragraaf op dat ministers geen betaalde nevenfuncties mogen hebben, de andere partijen liggen dwars en de formatie springt hierop af (grote verantwoordelijkheid op starre partij) of de partij gaat "door de pomp" (maar waar is dan de grens?) Beide reacties zijn een aantasting van de geloofwaardigheid van de partij. In het tweede geval neemt men bijvoorbeeld als doelstelling op dat het internationale beleid gericht moet zijn op vrede, ontspanning en veiligheid. Hiermee is nog niet veel gewonnen, want na de verkiezingen mag - en moet - de fractie alsnog deze vaagheid concreet gestalte geven.
4. Het "zuivere" minimumprogramma dat in details afdaalt is een politiek onding zolang er geen meerderheidspartij te vormen is. En als die er is dan valt het minimumprogramma samen met het verkiezingsprogramma en is er geen behoefte meer aan. De andere versie van het minimumprogramma, de "geloofsbelijdenis" dreigt een stel open deuren te zijn. Theoretisch komt men niet uit dit dilemma maar in de praktijk kan het meevalen, als men tenminste niet perse in blijmoedig sectarisme wil ondergaan.
5. Een voorbeeld van een politiek verstandige en principieel aanvaardbare benadering geeft Backer. Zijn methodiek ten opzichte van een minimumprogramma komt hier op neer: naast een beperkt aantal essentiële punten op het gebied van staatsrecht, buitenlandse politiek, economie en onderwijs worden middelen genoemd om die gronddoelstellingen te bereiken. De kern van de zaak daarbij is dat die doelstellingen "onwrikbaar" zijn, maar dat de middelen slechts in "overwegende mate" voor de overige regeringspartners aanvaardbaar hoeven te zijn. Met dit laatste kan inwilliging tussen 51 en 99% bedoeld zijn, maar dat laat zich moeilijk kwantificeren.

6. Het is goed erop te wijzen dat de methode-Backer aan duidelijkheid wint naarmate de opgesomde middelen concreter zijn, en aan duidelijkheid verliest naarmate het aantal ervan groter wordt. Het optimum zal dus ergens gevonden moeten worden waar een niet te groot aantal zo concreet mogelijke middelen worden aangegeven ter bereiking van een paar principiële doelstellingen. In het vervolg van dit artikel zal het minimumprogramma bedoeld worden een minimumprogramma-stijl Backer.

7. Nu nog enige opmerkingen over gerezen vragen. Moet men in dit voorbereidende stadium niet het partijprogramma volgen en persoonlijke hobbies vermijden? Moet in het minimumprogramma iets gezegd worden t.a.v. ministers en portefeuilles? Moet men in het minimumprogramma of, meer algemeen, vóór de verkiezingen al een positieve of negatieve keusdoen wat toekomstige coalitiepartners betreft? Om bij de eerste vraag te beginnen: Gorter meent dat het partijprogramma gevolgd moet worden en dat men zijn hobbies niet moet uitleven. Maar in de loop van het voorbereidende stadium zullen hobbies vanzelf uitsterven of ophouden hobbies te zijn. En zolang het minimumprogramma niet tegen het partijprogramma ingaat (maar ook dat is betrekkelijk) is er geen reden alleen maar gedwee aan het handje te blijven lopen.

8. Van der Burg pleit voor eisen t.a.v. de persoonskeuze van ministers in algemene zin. Dit zou uitgebreid kunnen worden met concrete aanduiding wie D'66 al of niet in het volgende kabinet wil hebben, waarbij verondersteld wordt dat het in het laatste, negatieve geval gaat om politici van andere partijen. Ook kunnen eisen gesteld worden met betrekking tot het beheer van bepaalde portefeuilles (ontwikkelings-samenwerking, binnenlandse zaken). Het komt mij voor dat dergelijke concrete eisen vooruitgrijpen op komende ontwikkelingen en een onnodig dreinerige indruk naar buiten zullen maken. Ook algemene eisen aan ministers te stellen - de "intenties" van Van der Burg - lijken mij te ver gaan. Wij mogen aannemen dat door andere partijen naar voren geschoven kandidaten fatsoenlijk zijn. Voorzover ze onbekwaam genoemd mochten worden is het toch verstandiger de eigenlijke formatie af te wachten, want wie weet is b.v. Luns straks een voortreffelijk minister van Sociale Zaken. Zou men een kandidaat gewoon ongewenst achten als minister - men ontdekt b.v. dat Jurgens innerlijk toch nog verknocht is aan de KVP-top dan moet men een oordeel daarover maar aan de fractie laten.

9. Dan de keus van partners. Gorter voelt er wel voor om van te voren in het minimumprogramma de confessionele partijen af te zweren als partners. Ook als zij de rest van dit programma zouden onderschrijven. Dit vindt ik nogal pittig. Middenpartij zijn is op zichzelf nog geen zonde (D'66 zit trouwens in die schuit, zij het met een alibi: bereidheid tot zelf-explosie). En als name vleugelpartij met een groot scala van progressief tot reactionair is de KVP al danig aan het aftakelen dankzij PSP, PPR, D'66, VVD en de paus. Kern van de partnerkeus moet blijven: het al of niet aanvaarden van het minimumprogramma, zeker als D'66 wil voortgaan politiek dogma in welke vorm ook te verwerpen.

10. Backer ziet het weer anders en wil gewoon vóór de verkiezingen helemaal niet zeggen met of zonder welke partij D'66 in de regering wil zitten. Hij meent dat zo de keus van de kiezer beperkt zou worden en vindt dit oneerlijk en dus D'66 onwaardig. Om zonder meer te zeggen: deze partij lusten wij niet (de P.v.d.A. over "deze" K.V.P.) of deze lusten wij juist wel (iedereen over de PPR) is politieke onzin. Anders is het als zou blijken dat op programmatisch gebied met een bepaald doel (regeringsverantwoordelijkheid voor vier jaar) of voor een bepaalde tijd ("grosse Koalition" in Westduitsland) overeenstemming te bereiken zou zijn. Een minimumprogramma zou b.v. door meer dan een partij aanvaard kunnen worden vóór de verkiezingen. Dit beperkt ongetwijfeld de keus van de kiezer, maar dat dit oneerlijk zou zijn ontgaat mij. Integendeel, ik vind die beperking uiterst wenselijk, al was het alleen al om de realisatie van een programma meer kans te geven.

11. Maar er is meer over te zeggen. Het gaat om de vraag of D'66 niet eigenlijk liever alléén de verkiezingen van 1971 in wil gaan. Allereerst wordt geroepen dat D'66 winst ziet hangen en de buit op eigen houtje wil binnen halen. Waar of onwaar in ieder geval is de schijn tegen. Dat is schadelijk en D'66 zal alles moeten doen om de zaken om te draaien. Men initiatief is daarom geboden: met het minimumprogramma in de hand moeten andere partijen benaderd worden voor overleg of niet een gemeenschappelijk basis in dat programma te vinden is. Zelfstandigheid in de verkiezingen hoeft hieronder niet te lijden, evenmin als de vrijheid van de fractie tegenover een eventuele coalitieregering waaraan D'66 meewerkt. Zes maanden voor de verkiezingen zal een A.L.V. een voorlopig minimumprogramma moeten goedkeuren. Op basis daarvan zullen in grote openheid onderhandelingen met andere democratische partijen geopend moeten worden, om het resultaat daarvan uiterlijk twee maanden voor de verkiezingen aan de A.L.V. voor te leggen. Hoe dit ook afloopt, de kaarten liggen dan duidelijk en het zal moeilijk worden D'66 het verwijt in de schoenen te schuiven net als Jacob zijn eerstgeboorterecht voor een ellendige schotel linzenmoes - lees: wat armetierige kamerzetels - te willen verlooehenen.

12. Samengevat komt het voorgaande hierop neer:

- een zuiver minimumprogramma maakt van een partij een onvruchtbare secte
- een minimumprogramma van te algemene wensen voldoet niet aan de eis van duidelijkheid vooraf
- politiek en principieel aanvaardbaar is een minimumprogramma dat een klein aantal doelstellingen paart aan middelen ter realisatie
- deze doelstellingen zijn niet-onderhandelbaar, de middelen moeten in overwegende mate aanvaard worden
- het optimum tussen duidelijkheid en realisme zal worden gevonden bij een niet te groot aantal zo concreet mogelijke middelen ter bereiking van een beperkt aantal principiele doelstellingen
- de inhoud van het minimumprogramma moet voorhands niet tegen het partijprogramma gaan, maar mag er wel "bovenuit" stijgen
- eisen ten aanzien van de persoon van ministers en t.a.v. de verdeling van portefeuilles passen niet in een minimumprogramma
- samenwerking met andere partijen moet alleen geweigerd worden op grond van het minimumprogramma, niet vanwege vooringomenheid b.v. tegenover confessionele partijen
- diezelfde samenwerking moet zelfs zeer actief gezocht worden nog lang voor de verkiezingen en in alle openheid om verdere verwijten van electoraal conformisme en pure stemmenjacht te kunnen pareren.

ONTWERP-MINIMUMPROGRAM

van J.D. Backer

"Eerlijkheid tegenover de kiezer"

INLEIDING

Eerst wat feitelijke voorgeschiedenis. Congres HELMOND, nov. 1967. Aan de leden werd gevraagd: "Meent u dat de A.L.V. de volgende taken moet hebben:

.....

7. Beslissing over de vraag welke punten van het politiek programma minimaal in een programma van een regering, waarvan D'66 deel zal willen

uitmaken, moeten zijn opgenomen....."

Het antwoord hierop vinden wij in de notulen:

"De vergadering besluit vervolgens met 75% vóór en 14% tegen om punt 7, dat als een beginseluitspraak moet worden beschouwd, met "ja" te beantwoorden."

Congres LEIDEN, september 1968. Resolutie 2:

".....
BESLUIT

.....

3. De partij zal vóór de Tweede-Kamerverkiezingen in 1971 in congres bijeenkomen teneinde tegen de achtergrond van de zich dan ontwikkeld hebbende partijpolitieke situatie in een duidelijke uitspraak haar standpunt vast te leggen met betrekking tot de gewenstheid van en de voorwaarden voor:
  - a. het aangaan van samenwerkingsverbanden met politieke groeperingen;
  - b. het dragen van regeringsverantwoordelijkheid.
4. Indien vóór 1971 een kabinetscrisis zal plaats hebben, zal de partij onder alle omstandigheden verkiezingen wensen. Indien hieraan niet wordt voldaan, zal onder geen voorwaarden (deze laatste n is een lelijke schoonheidsfout; het moet natuurlijk zijn "geen voorwaarde" omdat anders het tegengestelde wordt uitgedrukt van wat bedoeld is. JDB) in welk kabinet dan ook zitting worden genomen. Indien hieraan wèl wordt voldaan zal de partij binnen 2 weken na het bekend worden van het uitschrijven der verkiezingen in congres bijeenkomen teneinde een uitspraak te doen zoals onder punt 3 is aangegeven."

Congres ARNHEM, december 1968. Aanneming nieuw huishoudelijk reglement:

".....

- art. 108. Tenminste twee weken voor de dag van indiening der kandidatenlijsten ingevolge de Kieswet wordt een verkiezings-A.L.V. gehouden
- art. 149. Op de A.L.V. conform artikel 108 wordt het concept politiek programma behandeld en vastgesteld, waarna de programmacommissie binnen twee weken het eindprogramma aan de leden van D'66 doet toekomen.

Nu wat interpretaties van deze feiten.

Aangenomen mag worden dat de verkiezings-A.L.V. van art. 108 en het congres als genoemd in de LEIDSE resolutie een en dezelfde bijeenkomst zijn. Indien op die bijeenkomst het antwoord met betrekking tot de gewenstheid van het dragen van regeringsverantwoordelijkheid positief is, dan zullen de voorwaarden hiervoor moeten worden geformuleerd. Nergens staat dat deze voorwaarden per se moeten bestaan uit een minimumprogramma. Bij wijze van spreken zouden voorwaarden kunnen zijn dat D'66 de ministersposten voor binnenlandse zaken en ontwikkelingshulp toegewezen krijgt, de formatie "open" is e.d.

Het is echter logisch dat deze voorwaarden tenminste een minimumprogramma behelzen zoal niet uitsluitend uit een minimumprogramma bestaan. Tot zover weinig moeilijkheden dacht ik, maar HELMOND heeft dit minimumprogramma nu gekarakteriseerd als "punten van het politiek programma". Als we dit formeel en letterlijk interpreteren komen we wel in de moeilijkheden omdat er punten zijn, belangrijk genoeg om in een minimumprogramma opgenomen te worden, maar die zich daartoe niet lenen omdat ze te lang zijn of te weinig het karakter van een voorwaarde hebben dan wel voor dit doel niet-relevante informatie bevatten. Het minimumprogramma zal uiteraard in sterke mate moeten zijn afgestemd op het politiek programma maar toch een eigen vorm moeten hebben. In de nu volgende paragrafen wordt hierop terug gekomen. Discussie over de gewenstheid van het dragen van regeringsverantwoordelijkheid (zie LEIDSE resolutie 2) acht ik thans voorbarig.

Het zou echter getuigen van een gemis aan verantwoordelijkheidsgevoel wanneer op het laatst zonder voldoende discussie vooraf, een minimumprogramma in elkaar wordt gedraaid. Over een minimumprogramma moet van tevoren maximaal worden gepraat. Vandaar deze bijdrage.

PROGRAMMA-TYPES

Drie types kunnen worden onderscheiden:

- politiek program, ook wel partijprogram genoemd (POLPROM)
- verkiezingsprogram (VERKPROM)
- minimumprogram (MINIPROM)

Het POLPROM wordt regelmatig aangepast (Leiden, Arnhem, Den Haag) en staat, zoals in de preambule van dit program is vermeld, voorop bij het politieke beleid van onze partij. Het is als het ware immer het eigentijdse gezicht van de partij.

Tijdens de vorige verkiezingscampagne werd hieruit een greep gedaan en een 75-tal punten van het POLPROM werden gebundeld en onder de titel "wat wil D'66" met als ondertitel "verkiezingsprogramma democraten '66" als VERKPROM gelanceerd. Dit succesvolle zgn. "witte boekje" wordt nog steeds gebruikt bij ledenwerving e.d.; alleen de ondertitel spreekt niet meer van een verkiezingsprogramma en aanvullende informatie is toegevoegd. De voordelen van het witte boekje zijn de leesbaarheid, kosteloosheid en hanteerbaarheid. Daar de aanpassing van het POLPROM het effect heeft dat dit boekwerk steeds dikker wordt is er des te meer reden om bij de komende verkiezingen opnieuw met een soortgelijk VERKPROM uit te komen. Beide genoemde programmatypes vertellen wat D'66 "wil".

Een MINIPROM streeft een ander doel na. NL. VÓÓR DE VERKIEZINGEN duidelijk en scherp geformuleerd aan de kiezers en de andere partijen te vertellen waar D'66 "staat". Het heeft een zeer tijdelijke en specifieke functie. Het zou onjuist zijn om tijdens de verkiezingscampagne alleen met een MINIPROM te zwaaien. M.i. kunnen en moeten alle drie de programma's worden gehanteerd: het POLPROM als referentiebasis, het VERKPROM en MINIPROM als strijdmiddelen. Om praktische redenen verdient het aanbeveling de laatste twee tot één brochure te bundelen, bijv. onder de titel: "Wat D'66 wil en waar D'66 staat".

KARAKTER VAN EEN MINIPROM

Alvorens hierop in te gaan is het goed een paar woorden te wijden aan die andere veel bepleite "duidelijkheid", n.l. het voor de verkiezingen doen van een uitspraak met wie men wel en met wie men niet aan een regering wil deelnemen. Duidelijk is hier in elk geval dat het voor sommige partijen bijzonder eenvoudig is te zeggen met wie ze niet willen samenwerken (als het er om gaat met wie wél wordt het al weer wat moeilijker) om vervolgens met groot kabaal andere partijen uit te dagen hetzelfde te doen. Maar zelfs wanneer ik toegeef dat dit enige politieke duidelijkheid kan scheppen, heb ik toch wel bedenkingen tegen dit middel uit een oogpunt van eerlijkheid tegenover de kiezer. Door het hanteren van dit middel loopt men n.l. vooruit op de stembusuitslag, men formeert als het ware vooraf. Men trekt een wissel op de kiezers en kiest voor hen de keuzemogelijkheden.

We moeten goed beseffen dat we nog steeds te maken hebben met het huidige kiesstelsel. In zo'n stelsel is het bijv. niet eerlijk om het kabinet - de Jong tot inzet van de verkiezing te maken, daarna bij de stembusuitslag te constateren dat de ARP een grote winst heeft geboekt en de VVD een even groot verlies en toch weer in de oude samenstelling door te gaan. Er zijn nog veel zotttere situaties denkbaar als de partijen A t/m F onderling kras kras elkaar hebben afgewezen.

Zelfs wanneer de partijen duidelijk en geordend van te voren zouden hebben gezegd met wie ze in zee willen gaan, zal het een schijnduidelijkheid blijven (en dus oneerlijk zijn) als men zich beperkt tot het noemen van namen zonder tevens een overeengekomen programma te presenteren.

Het eerlijkst én duidelijkst is het, de kiezers alleen met programma's tegemoet te treden. Zij kunnen dan hun stem geven aan die partij waarvan zij de ideeën en wensen, geformuleerd in het POLPROM/VERKPROM, steunen en met welks voorwaarden voor regeringsdeelname, blijkend uit het MINIPROM, zij zich kunnen verenigen. Op deze wijze verneemt men eerst de wil van het volk en slaat dan pas aan het formeren, i.p.v. andersom.

(Opm.: schrijvend over de, n.m.m. meest wenselijke, gang van zaken onder het huidige kiesstelsel is me opnieuw gebleken hoe nodig dit stelsel moet worden veranderd. Het blijft knutselen en in ons MINIPROM zal dan ook zeker ons streven naar staatsrechtelijke hervormingen tot uiting moeten komen.)

Wanneer D'66-met-een-MINIPROM een (grote) overwinning behaalt, de regeerbaarheid van het land deelname van D'66 nodig maakt en desondanks de andere partijen niet aan deze minimum punten willen, dan ligt de verantwoordelijkheid voor een voortdurende crisis niet bij D'66, die zijn bereidheid om mee te regeren heeft getoond, maar bij de anderen.

En desnoods komt er dan maar tijdelijk een zakenkabinet. So what?

Nu het karakter van dit MINIPROM. Het moet een geloofwaardig geheel zijn. Opnemen in het MINIPROM van een punt waarvan het van te voren volstrekt klaar is dat dit een onmogelijke eis is, gespeend van elke werkelijkheidszin, maakt het hele program onwaarachtig. Aan de andere kant moet het MINIPROM ook niet afgestemd zijn op de zgn. haalbaarheid. Het mag gerust scherpe voorwaarden bevatten, eisen die redelijke concessies en het overboord gooien van enige onwil bij de andere partijen zullen vergen. Het aantal punten moet strikt beperkt zijn. Het moeten essentiële zaken zijn. Vele punten die D'66 ook belangrijk vindt zullen we er niet in terug vinden. D'66-(onder)ministers en de fractie zullen heus wel ook deze punten als richtsnoer blijven hanteren, maar bij een MINIPROM gaat het om elementaire onderdelen van het regeringsprogramma.

Naar mijn mening dienen niet meer dan tien punten te worden geformuleerd. In eerste instantie is het zelfs verstandig slechts zes punten te ontwerpen. De politieke situatie kan het vlak voor de verkiezingen nodig maken er nog een paar aan toe te voegen, voor het als definitief MINIPROM aan het congres wordt voorgelegd. Laten we de lengte dus voorlopig houden op 6 à 10 punten. Qua presentatie en formulering dient een punt bondig te zijn. Vermeden moet worden dat het een leus is, bijv. "internationale gerichtheid". Wel moet er een korte toelichting bij en daarin mag wel een thema, een beginsel, desnoods een slagwoord zijn verwerkt. Ook dient te worden vermeden, en persoonlijk vind ik dit erg belangrijk, dat het een opsomming wordt van eisen die vragen om de instelling van een commissie, een onderzoek of de oprichting van een of ander instituut. De bewoording dient zo simpel mogelijk te zijn, in elk geval voor de kiezer begrijpelijk (hoe vaak zeggen we dit niet, maar hoe vaak falen we desondanks).

Het MINIPROM dient ook evenwichtig te zijn. Niet bijv. 90% op internationaal en slechts 10% op binnenlands terrein.

Welke "terreinen" dienen te worden bestreken? Naar mijn mening de volgende:

- de radicale democratisering c.q. de maatschappijvernieuwing
- de buitenlandse politiek (inclusief de defensie)
- het staatsrecht (inclusief de vrijheidsrechten)
- het sociaal & economisch beleid
- onderwijs & wetenschappen

De 6 à 10 punten moeten zich beperken tot deze terreinen. Het punt zelf geeft de essentie weer en is onwrikbaar. Daarna komt een toelichting in pakkende taal, gevolgd door (in kleine letters) een opsomming van middelen om het in het punt aangegeven doel te kunnen bereiken. Nu is het m.i. niet juist om al deze middelen ook als onwrikbaar te bestempelen. Wel mag worden verlangd dat zij in overwegende mate door de coalitiegenoten worden aanvaard als onderdeel van het regeringsprogramma. We moeten niet vergeten dat ook andere partijen hun voorwaarden zullen stellen bij een formatie en enige vrijheid van onderhandelen moeten wij onze nieuw gekozen fractie later wel gunnen. Bovendien moet worden bedacht dat de totstandkoming van zo'n middel niet alleen afhangt van de regering maar veelal ook van de samenstelling van de Kamer. Onder "overwegende mate" moet worden begrepen een kwantitatieve en kwalitatieve meerderheid van de middelen zodat het geformuleerde doel kan worden bereikt. Uit het boven-

staande volgt ook dat de volgorde van de punten en de volgorde van de middelen bij een punt niet van belang is.

Ook is overlapping en kruisverwijzing mogelijk. Omdat ik de competentie mis om alle genoemde terreinen te bestrijken zal ik in de nu volgende paragraaf volstaan met twee punten, die hopelijk voldoende illustratief zijn hoe een MINIPROM n.m.m. behoort te zijn opgebouwd.

ONTWERP MINIPROM

A. DE KRING VAN DEELNEMERS, DAN WEL DE MOGELIJKHEID TOT DEELNEMING, AAN DE MAATSCHAPPELIJKE EN POLITIEKE BESLUITVORMING ZAL RADICAAL WORDEN UITGEBREID

T o e l i c h t i n g:

De burger ervaart het tot stand komen van ingrijpende beslissingen als een onzichtbaar en blindelings proces. Maatschappijhervorming kan alleen tot stand komen als alle betrokkenen ook wat te vertellen krijgen. De kring is nu te klein. Absolute voorwaarde voor medebeslissen en controle is een open verschaffing en toegankelijkheid van de benodigde informatie. De kring van deelnemers zal o.a. worden uitgebreid door:

- a. verlaging van de kiesgerechtigde leeftijd (passief tot 21 en actief tot 18 jaar)
- b. vervanging van de ondernemingsraad door een personeelsraad
- c. beperking van de verenigbaarheid van functies, de combinatie met het lidmaatschap van de Tweede Kamer
- d. vastlegging van de verplichting tot verantwoording en verslaggeving, met name door de burgemeester over alle facetten van zijn beleid, de minister van buitenlandse zaken over elke belangrijke buitenlandse conferentie waaraan Nederland heeft deelgenomen en de grotere besloten vennootschappen t.a.v. de publikatie van jaarstukken.
- e. toekenning van het "recht op informatie", zo niet wettelijk dan toch feitelijk. Afgezien van het recht dat een ieder zal hebben om informatie hemzelf betreffend op te vragen zal alle informatie die voor het beslissen nodig is voor de betrokkenen toegankelijk zijn.
- f. invoering van de deelneming in het onderwijs (bestuursleden, ouders, leerlingen en leerkrachten)
- g. bekendmaking in een zo vroeg mogelijk stadium van streek-, structuur, bestemmings- en overige overheidsplannen alsmede van hun gevolgen voor betrokkenen. Bij het voorbereiden en nader uitwerken van deze plannen zullen de belanghebbenden uitvoerig in alle openbaarheid worden gehoord en in staat worden gesteld mee te praten waar mogelijk samen te werken.
- h. betrekking van consumentenorganisaties bij het overleg over vestigingsbesluiten en de opneming van vertegenwoordigers van deze organisaties in de S.E.R.
- i. verkiezing rechtstreeks i.p.v. benoeming van meer functionarissen dan thans het geval is (bijv. bestuursleden van de P.B.O.-organen).

B. DE BUITENLANDSE POLITIEK ZAL WORDEN BEHEERST DOOR EEN OPEN STREVEN NAAR INTERNATIONALE SAMENWERKING EN ONTSPANNING

T o e l i c h t i n g:

Nederland is toe aan echt buitenlands beleid. De tijd van geheimzinnige en onwaarachtige diplomatie is over. Nederland zal een op samenwerking en ontspanning afgestemde, met eigen voorstellen gepaard gaande, politiek voeren. Het Nederlandse volk wordt daarbij ingeschakeld zodat de internationale gerichtheid zal toenemen.

Hiertoe zal:

- a. de ontwikkelingssamenwerking de hoogste voorrang hebben, waarbij hoeksteen zal zijn het verstrekken van ontwikkelingsfondsen op basis van de bestedingsmogelijkheden in de ontwikkelingslanden, zoals die met name door de Verenigde Naties en de Wereldbank worden aangetoond

- b. het streven naar wapenbeheersing, wapenvermindering en ontwapening worden bevorderd
- c. elke regeringsdaad op binnenlands terrein worden overdacht met het ook op de gevolgen op kortere en langere termijn op internationaal terrein
- d. openbaarheid ook regel zijn in het buitenlands beleid, zie h
- e. een onafhankelijk en wetenschappelijk interdisciplinair instituut voor vredesvraagstukken worden opgericht
- f. de samenwerking in NAVOverband voorshands worden gehandhaafd doch daarnaast de politiek ook gericht zijn op het bevorderen van ontspanning buiten de NAVO om. Tevens zal al het nodige worden gedaan om de nationale parlementen een grotere inspraak in NAVO-aangelegenheden te verlenen
- g. Nederland er toe overgaan om de Oder-Neisse grens als officiële westgrens van Polen te erkennen
- h. naar een verdere uitbouw van de Europese gemeenschappen worden gestreefd, waarbij ingrijpende democratisering en geografische uitbreiding centraal staan
- i. de deelneming van alle groeperingen in Nederland aan de openbare discussie over het buitenlandse beleid worden gestimuleerd o.a. door het via de televisie uitzenden van een door de vaste commissie voor buitenlandse zaken in de Tweede Kamer gehouden openbaar gehoor
- j. bij de aanpak van ons onderwijs rekening worden gehouden met de internationalisering van ons leven.

C.....

ONTWERP - MINIMUMPROGRAM
van D. Bark

"Tussen de klippen door"

Wanneer men geen kabinetsformatie wenst waarin de "gekozen leidslieden des volks" als dragers van het vertrouwen van de kiezers, door onderlinge onderhandelingen een regering in elkaar knutselen waarmee zij het "maximaal haalbare" gedeelte van hun eigen program denken te kunnen verwezenlijken, dan staan in de huidige staatsrechtelijke constellatie twee wegen open:

- de partij kan voor de verkiezingen zijn eventuele koalitiepartner(s) kiezen
- de partij kan voor de verkiezingen de voorwaarden bekend maken waaronder hij aan de regering zal willen deelnemen.

Partnerkeuze

De partnerkeuze vooraf werd en wordt door VVD en PvdA om strijd aan de Christelijke partijen aanbevolen. Het nadeel is tweeerlei

- a. de gekozen partner zou wel eens kunnen verliezen
- b. de kiezers die het met de partnerkeuze van "hun" partij niet eens zijn kunnen niet veel anders doen dan de niet gekozen partij aan een absolute meerderheid te helpen (maar dat willen ze niet want anders waren ze wel lid of tenminste kiezer van die partij)

Voorbeeld: de christelijke partijen kiezen voor de verkiezingen voor samenwerking met de VVD. De christelijke kiezers die het daarmee niet eens zijn kunnen niet veel anders doen (uitgaande van de situatie van voor 1966) dan de PvdA aan 76 zetels te helpen en zo in staat te stellen zijn gehele program te verwezenlijken. Daartegen hebben die kiezers echter bezwaar. Het juiste midden (de onaanvaardbare punten verdwijnen tijdens de onderhandelingen) is hen ontnomen. Er komt duidelijkheid maar ten koste van vele ontevreden kiezers. Of het bestaan van D'66 aan dit dilemma veel verandert betwijfel ik.

Minimumprogram

Beter is het daarom (of eigenlijk minder slecht) om geen partner te kiezen maar de eigen eisen voor deelname aan een regering voor de verkiezingen te formuleren. Men plaatst zich trouwens door aan partnerkeuze te doen in een wat vreemde positie. Wie bepaalt eigenlijk of een partij moet kiezen dan wel kan wachten tot hij gekozen wordt?

Met een minimumprogram schept men in de huidige situatie evenveel duidelijkheid en selecteert men ook partners maar op een waardiger manier. Het vinden van het juiste midden is hier de grootste opgave. Het minimumprogramma zal moeten selecteren en mag dus niet uit Schmelzeriaanse (tegenwoordig kan men beter zeggen Biesheuvelige) formuleringen mogen bestaan, maar mag aan de andere kant ook weer niet zo specifiek en uitgeplozen zijn dat niemand er volmondig ja op kan zeggen. Wanneer de partij dan op een wip-positie zou komen te zitten zou dat bovendien een onaangenaam chantageluchtje krijgen. Zelfs moet het grote belang dat men aan eigen programma punten toekent steeds afgewogen worden tegen de kans dat dergelijke punten voor coalitiepartners volkomen onaantvaardbaar zouden zijn (vgl. onze gekozen Minister-President)

Persoonlijk zie ik daarom het meeste heil in een minimumprogram dat selecteert naar een bepaalde, door ons gewenste mentaliteit. Wanneer aldus een groep is geselecteerd die die mentaliteit heeft vertrouw ik ze het uitwerken van die mentaliteit in een regeringsprogramma wel toe. Vooral als ze dat programma onder eigen verantwoordelijkheid, zonder konsies met een vaste parlementaire meerderheid kunnen presenteren en (trachten te) realiseren.

De vijf punten die u hieronder vindt, zijn vermoedelijk niet voldoende voor zo'n selectie. Ik hoop dat ze ruim voldoende zijn als discussie materiaal en als voorbeeld van wat ik voor een minimumprogramma nuttig acht.

1. Doel van de regering zal moeten zijn om in Nederland en zo mogelijk ook voor andere landen, bij te dragen tot de geestelijke en materiele ontplooiing van alle mensen, ongeacht hun levensovertuiging, politieke gezindheid, ras, nationaliteit, taal, maatschappelijke afkomst of sexe. Om te voorkomen dat dit een inhoudsloze formule blijft moet uitgangspunt zijn dat bij de voorbereiding en uitvoering van alle concrete beleidsbeslissingen die ter bereiking van deze doelstelling worden genomen de gevestigde orde en de bestaande maatschappelijke structuren nimmer als vast gegeven mogen worden beschouwd. Met name ten aanzien van de macht zoals die in de maatschappij verdeeld is moet worden uitgegaan van consequente afwijzing van machtsposities en -structuren die gebaseerd zijn op bezit, afkomst en geboorte, nepotisme e.d.

2. De te vormen regering zal niet mogen stoelen op bindende afspraken met bepaalde groepen uit het parlement. De regering formuleert een eigen programma en spreekt af de eigen verantwoordelijkheid van het parlement t.a.v. de concrete uitwerking daarvan te accepteren.

In principe niet aftreden na een ongewenst geachte amendering of verworping van een voorstel. In uiterste geval (samenwerking onmogelijk) aftreden en kamerontbinding voorstellen.

Logische consequentie is natuurlijk dat de parlementariërs (resp. fracties) in staat gesteld moeten worden om behoorlijk tegenspel te leveren door het aanstellen van een staf(je) van deskundigen.

3. Niet volstaan mag worden met het welwillend volgen van maatschappelijke veranderingsprocessen. De regering dient deze ontwikkelingen bewust te stimuleren in de richting van vernieuwing van alle maatschappelijke structuren die organisatorisch niet toegesneden zijn op de maatschappij van nu (inclusief het gegeven van snelle maatschappelijke ontwikkeling) Dit geldt derhalve ook t.a.v. de staatsinrichting

4. Ontwikkelingshulp dient een onaantastbare prioriteit te genieten. De omvang van de Nederlandse bijdrage dient te worden vastgesteld volgens objectieve criteria. De "totale begrotingsruimte" mag geen criterium zijn.

5. Vernieuwing van de maatschappij is onmogelijk als die niet gedragen wordt door een gepaard gaat met mentaliteitsverandering. Ons onderwijsstelsel moet daaraan dienstbaar zijn. Daarom dient het onderwijsbeleid grote aandacht te krijgen. Met name op het punt van aanpassing van het onderwijs voor wat betreft organisatie, opleidingscriteria en examen-eisen aan de eisen die de maatschappij van nu en van de toekomst stelt aan de burgers van die maatschappij.

ONTWERP-MINIMUMPROGRAM

van A.R. van der Burg

"Persoonskeuze van de ministers"

A. EISEN AAN EEN MINIMUMPROGRAM TE STELLEN

1. Onder een minimumprogram wordt verstaan een door een eventueel aan een kabinet deelnemende partij, groep of persoon te stellen programma van eisen, met ieder waarvan de andere deelnemers moeten instemmen, wil eerstgenoemde partij of persoon deelname aan het kabinet blijven overwegen.
2. Het minimumprogram moet volledig zijn, in deze zin dat niet achteraf nog nieuwe noodzakelijke voorwaarden te berde behoeven te worden gebracht. Het zal daarom niet alleen een uitvoeringsprogramma voor het kabinet als geheel voor de afzonderlijke ministers moeten zijn, maar ook eisen moeten bevatten t.a.v. de persoonskeuze van de ministers, de behandeling van eventuele meningsverschillen, de verhouding tot het parlement en tot de politieke partijen, de staatsrechtelijke positie van het kabinet enz., alles voor zover hieraan behoefte bestaat.
3. Het minimumprogram kan eventueel worden aangevuld met wensen die men graag vervuld zou zien, maar waarvan de inwilliging door eventuele coalitiegenoten geen onvoorwaardelijke eis is.
4. Een minimumeis t.a.v. het uitvoeringsprogramma kan o.a. zijn:
  - een eis tot uitvoering van een bepaald programpunt gedurende de zittingsperiode.
  - een eis tot het treffen van bepaalde voorzieningen gedurende de zittingsperiode, zonder dat deze voorzieningen gespecificeerd zijn,
  - een eis tot het treffen van voorbereidingen voor zulke voorzieningen,
  - een eis tot het ombuigen van het beleid in een bepaalde richting, zonder een specifieke tijdslimiet aan uit- en invoering te stellen.
5. Het uiteindelijke regeringsprogramma - niet te verwarren met het minimumprogram van de deelnemers - zal zo mogelijk het gehele terrein van het regeringsbeleid moeten bestrijken en anderzijds specifiek genoeg moeten zijn om een voldoende homogeniteit in beleid te waarborgen.

B. HET MINIMUMPROGRAM

Positie van de regering

1. Er zal voor D'66 geen binding mogen bestaan tussen regering en Kamerfracties. De regering, noch een afzonderlijke minister zal aftreden op grond van een niet door het parlement aanvaard regeringsvoorstel. De regering zal aftreden als in beide kamers een daartoe strekkende, =van motieven voorziene motie is aangenomen. Individuele ministers

zullen hun ontslag moeten nemen, na een daartoe strekkend besluit door de ministerraad op voorstel van de minister-president, hetzij na een besluit van de minister-president op grond van een in het parlement aanvaarde motie van ongeschiktverklaring.

Aan de ministers te stellen eisen

2. De andere candidaat-ministers zullen door de aangezochte D'66-candidaten worden beoordeeld op geschiktheid voor de functie, op hun intentie tot aanpassing van structuren aan gewijzigde eisen van de samenleving en aan de behoeften van een toekomstige maatschappij, alsmede op hun morele kwaliteiten. Indien naar voren gebrachte bezwaren de formateur geen aanleiding geven tot intrekking van de gewraakte candidatuur, dan behouden de betreffende D'66-candidaten zich het recht voor van verdere medewerking af te zien. Zij zullen hiervan slechts op zwaarwegende gronden gebruik maken. (andere kandidaten hebben uiteraard dezelfde rechten).

3. Ministers moeten afzien van alle betaalde nevenfuncties en van alle onbetaalde, de laatste voor zover hierdoor de onafhankelijkheid of de schijn daarvan wordt aangetast, of voor zover die functies een te groot deel van de tijd van de minister in beslag neemt. De volledige lijst van overblijvende onbetaalde functies wordt openbaar gemaakt. Een minister kan met toestemming van de ministerraad een betaalde nevenfunctie aanvaarden, als dit in het belang van het land wordt geacht. Eventuele revenuen moeten dan in 's-rijks kas worden (terug-) gestort.

4. Een minister, noch zijn vrouw (man), noch zijn familie in de rechte lijn mag een aanmerkelijk belang in enige onderneming bezitten. Hij krijgt na zijn ambtsaanvaarding 3 maanden voor overdracht van zulke belangen. Onder een aanmerkelijk belang valt ook het bezit van prioriteitsaandelen, en andere posities, waaraan rechten kunnen worden ontleend die uitgaan boven die van een gewone aandeelhouder of geldschieter. Een minister mag niet meer dan 2 ha grond in Nederland bezitten, tenzij die grond is verpacht voor de uitoefening van landbouw, veeteelt of tuinbouw.

Vermogen dat niet onder deze categorieën valt wordt openbaar gemaakt, voor zover het aandelenbezit in ondernemingen betreft dat 10% van het totale aandelenkapitaal van die onderneming te boven gaat.

Algemeen beleid

5. Het beleid van de regering en van de afzonderlijke ministers dient gericht te zijn op:

- krachtige economische groei,
- bevordering van het welzijn van de burgers,
- bescherming van en zo nodig steun aan de maatschappelijk zwakkere,
- opheffing van geheimhouding, voor zover deze niet uitdrukkelijk gewenst is uit een oogpunt van staatsbelang, gemeenschapsbelang, bescherming van de individuele privacy of ter voorkoming van ongewenste speculaties.
- grotere openheid in de samenleving
- democratisering van alle organisaties in onze samenleving,
- verkleining van de afstand tussen overheid en burger
- staatkundige hervormingen in de richting van een scherpere scheiding tussen de verantwoordelijkheden van parlement en regering en van een grotere invloed van de kiezer op de keuze van zijn regering en volksvertegenwoordigers,
- een buitenlandse politiek gericht op bevordering van de wereldvrede, gerechtigheid, bescherming van onderdrukte of achtergestelde minderheden, internationale samenwerking, bestrijding van overbevolking en steun aan volkeren die in verhouding tot Nederland in grote armoede verkeren,

- een hoge graad van efficiency in het overheidsapparaat,
- krachtige bescherming van de burger tegen eventuele willekeur of onbillijkheid van de overheid en zijn vertegenwoordigers.

Financieel beleid

6. De voortschrijdende inflatie dient met kracht te worden afgeremd, zonder dat hierbij de werkgelegenheid in gevaar komt. Zo nodig moet de consequentie van een uiteindelijke herwaardering van de gulden worden aanvaard.
7. Zo veel mogelijk moet worden getracht nieuwe voorzieningen of uitbreiding van bestaande te financieren uit besparingen op overbodig geworden voorzieningen en door opvoering van de overheidsefficiency. Voor zover verhoging van de belastingdruk onvermijdelijk is, zal allereerst moeten worden nagegaan in hoeverre deze belasting ten laste kan worden gebracht van degenen die voordeel behalen uit de daarmee gefinancierde voorzieningen. Is dit door geringe draagkracht niet mogelijk, of betreft het algemene voorzieningen, dan zal de verhoogde belastingdruk zo min mogelijk afhankelijk worden gemaakt van een individueel uitgavenpatroon.
8. Financiële steun aan de maatschappelijk zwakkere zal zoveel mogelijk gericht moeten zijn op verhoging van zijn financiële draagkracht en zo min mogelijk op verlaging van zijn uitgavenposten.

Staatkundige hervormingen

10. Binnen 4 jaar dient een voorstel geresd te zijn (of meerdere alternatieve voorstellen) voor een zodanige wijziging in de kieswet en eventueel in de grondwet, dat de kiezers hun volgorde van voorkeur van kandidaten kenbaar kunnen maken. De al of niet verkiezing van kandidaten moet afhankelijk zijn van de door de kiezers uitgesproken voorkeuren voor deze candidaat persoonlijk.
11. Er dient in dezelfde periode een wetsvoorstel te komen waarbij de procedure voor het tot stand komen van een regering in dier voege wordt gewijzigd dat deze tot standkoming niet afhankelijk behoeft te zijn van bepaalde afspraken met delen van het parlement.
12. Bevorderd dient te worden dat in het algemeen ook de commissievergaderingen van vertegenwoordigende lichamen openbaar zijn

Buitenlandse politiek

13. In relaties met andere landen en in internationale lichamen dient een actieve politiek te worden gevoerd, gericht op ontspanning en vrede. Bij het oordeel over gebeurtenissen in of tussen andere landen zullen morele normen moeten prevaleren boven zakelijke belangen.
14. Voor efficiënte vormen van ontwikkelingshulp zullen in toenemende mate gelden ter beschikking moeten worden gesteld. Primair zal daarbij moeten zijn het verlenen van steun bij de beperking van overbevolking,
15. T.a.v. vluchtelingen zal een soepeler en gastvrijer houding moeten worden aangenomen.

Democratisering en ontvoogding van de samenleving

16. Er zullen in de regeringsperiode wettelijke voorzieningen tot stand moeten komen, waarin de medezeggenschap van alle in of bij een organisatie betrokken groepen bij het beleid van die organisatie wordt gewaarborgd. Met name zullen eigendom van productiemiddelen en positie niet de enige titels moeten zijn waaraan beheersmacht kan worden ontleend. Bij grote organisaties, wier wel en wee van grote invloed is op de welvaart en het welzijn van het gehele Nederlandse volk zal ook de gemeenschap als geheel, zo nodig vertegenwoordigd door de staat of een lager bestuursorgaan, een zekere zeggenschap moeten hebben over belangrijke beleidsbeslissingen. Grotere openbaarheid over de feitelijke gang van zaken is daarbij gewenst.

17. Er moeten concrete stappen worden ondernomen tot ontvoogding van het volk, o.a. door gehele of gedeeljelijke opheffing van wettelijke bepalingen t.a.v. zaken als filmcensuur, theatertoezicht burgemeesters, demonstratieverboden, majesteitsschennis, belediging van bevolkingsgroepen en vreemde staatshoofden, bestrijding van pornografie, art. 248 bis Sr., enz.

18. Er zal een begin moeten worden gemaakt met een fundamentele reorganisatie van politie en justitie. De politie zal op een andere leest moeten worden geschoeid, minder autoritair-militair en meer gericht op dienstverlening aan en bescherming van de burger. Wat de justitie betreft zal een scherpe scheiding moeten worden gemaakt tussen openbaar ministerie en rechtbank. De voorlopige hechtenis moet worden beperkt tot noodzakelijke gevallen. Rechtsverkrijging moet eenvoudiger, goedkoper en algemener worden.

Het overheidsapparaat

19. De organisatie van het overheidsapparaat zal fundamenteel en op grote schaal moeten worden onderzocht. Er zal moeten worden nagegaan welke taken kunnen worden opgeheven of beperkt, welke structuurvereenvoudigingen mogelijk zijn, waar decentralisatie van verantwoordelijkheid tot vereenvoudiging en verbetering van de uitvoering leidt en welke besparingen daar uiteindelijk uit kunnen voortvloeien. Gestreefd moet worden naar een jaarlijkse productiviteitsverhoging die gelijke tred houdt met die in handel en industrie.

20. De ongelijkheid in positie tussen ambtenaren en andere werknemers zal geleidelijk worden verminderd.

21. Het aanvaarden van nevenfuncties door ambtenaren zal slechts mogen worden toegestaan voor zover de revenuen daarvan in 's-rijks kas (terug) vloeien. Voor lagere ambtenaren kan hierop slechts een uitzondering worden gemaakt, voor zover zo'n nevenfunctie geen enkele relatie heeft tot de hoofdfunctie, geheel buiten de werktijd wordt vervuld en niet een zodanige omvang heeft dat hiervan een nadelige invloed op het hoofdwerk moet worden verwacht.

ONTWERP-MINIMUMPROGRAM

van W.S.A.N. Gorter

"Het gaat om de mentaliteit"

A. DE AARD VAN HET MINIMUMPROGRAM

Het volgende bevat beschouwingen over de aard van een vóór de verkiezingen bekend te maken minimum-program opgesteld door een politieke partij (i.c. D'66), waarvan aanvaarding door de andere aspirant-regeringspartijen - (vóór of na de verkiezingen) voorwaarde is om tesamen met door die partijen gesteunde, althans aanbevolen aspirant-ministers aan een gemeenschappelijke regering deel te nemen op grond van een regeringsprogram dat (mede) dit minimum-program omvat.

1. Het miniprogram moet óók inhouden wat men van de ev.miniprogramma's (c.q. het ministeriële optreden) van andere partijen (c.q. haar ministers) niet aanvaarden wil. Dit kan van te voren soms bezwaarlijk worden overzien c.q. worden geformuleerd; het blijkt ook niet altijd uit een negatieve omschrijving van het eigen miniprogram. Het gaat om de mentaliteit, de sfeer van de andere partij in kwestie en het is in het geheel niet uitgesloten dat men met één of meer met name te noemen partijen, al dan niet zonder tegenwicht van andere partijen, geen gemeenschappelijke regeringsverantwoordelijkheid wenst te dragen, ook al zou die partij ons miniprogram aanvaarden.

2. Het opstellen van een regeringsprogramma brengt over en weer concessies op grond van onderhandelingen mee. Behalve voor zeer principiële punten, waarover men geen enkele concessie wil doen, kan men van te voren niet vaststellen welke belangrijke verlangens men eventueel in de ijskast wil zetten in ruil voor het laten vallen door de tegenpartij van belangrijke andere verlangens harerzijds. Bovendien hangt de omvang en het aantal van de op compromis gerichte haalbare concessies over en weer af van de uitslag van de verkiezingen. Alle wensen waarover na de verkiezingen moet kunnen worden onderhandeld, dienen uit het miniprogram worden geschrapt. Vóór de verkiezingen wordt er helemaal niet over een mogelijk regeringsprogramma onderhandeld met andere partijen, want dan zou de kiezer zich niet kunnen uitspreken over de wenselijkheid van het kale miniprogram. Wel zouden vóór de verkiezingen ontwerp-miniprograms van verschillende partijen meer met elkaar in overeenstemming kunnen worden gebracht.

3. De invloed van de kiezers kan dus alleen principieel zijn en niet veel in details afdalen. Slechts op dat algemene gedeelte kan een partij zich vóór de verkiezingen tegenover haar kiezers vastleggen als absolute voorwaarde voor het dragen van regeringsverantwoordelijkheid.

4. De weinige details die het minimumprogramma aldus nog kan bevatten dienen te worden aangegeven door verwijzing naar de desbetreffende punten van het partijprogramma, welke punten voor verkiezingsdoeleinden in een bijlage van het miniprogram worden afgedrukt. Een miniprogram dat zelf in een aanzienlijk aantal details zou treden is totaal onverteerbaar voor kiezers tijdens de verkiezingscampagne: het geeft aanleiding tot overloze discussie en er gaat al spoedig alleen vermoeden en verving van uit. Er moeten (mogen) o.i. beslist geen wezenlijk nieuwe punten in het minimumprogramma staan die (nog) niet via de molen van het partijapparaat reeds in het partijprogramma zijn opgenomen, voor zover ze daarin thuishoren. Wij zouden bepaald geen interne strijd of zelfs maar werkzaamheid in D'66 willen ontketenen over allerlei in het miniprogram op te nemen (persoonlijke) detailhobbies en evenmin naar "volledigheid" willen streven door het opnemen van wensen die reeds door de meeste partijen worden aanvaard: het miniprogram moet onderscheidend zijn. Voor de toepassing van deze vier beginselen zij verwezen naar ons "Progressief Akkoord", elders in dit nummer.

B. ONTWERP VOOR EEN PROGRESSIEF AKKOORD ALS MINIMUMPROGRAM

Het verder ontwikkelen van de democratie in de vorm van ontwikkeling van grondrechten, inspraak en medezeggenschap, hoe noodzakelijk en wenselijk op zich zelf ook, lost niet slechts het probleem van de coördinatie van de verschillende bevolkingsgroepen niet op, maar het verscherpt dit probleem omdat het de coördinerende bevoegdheid van de al dan niet uit colleges samengestelde - rechtstreeks of indirect gekozen - vertegenwoordigers (autoriteiten) verkleint. Door kiesrechtmanipulaties dienen minderheidsopvattingen niet te worden uitgeschakeld, evenmin als zich gedragingen die in de persoonlijke sfeer van anderen binnendringen, onder het mom van vrijheidsrechten mogen opdringen aan groepen die daarvan niet gediend zijn. Aan de noodzakelijkheid van coördinerende (synthetiserende) werkzaamheid dient daarom een zelfstandige en zelfs een emotionele waarde te worden toegekend in een zich sterk ontwikkelende democratie naast het recht van extreme stellingneming in politieke randpartijen, waardoor de grenzen der problemen zichtbaar worden gemaakt. Dit kan niet zonder invloed blijven op de opvattingen aangaande de meest-wenselijke partijindeling en op het interne partijleven; een deel der verzwakte coördinerende bevoegdheid der autoriteiten dient te worden vervangen door vrijwillige synthetische werkzaamheid van de leden der politieke partijen onderling, in het bijzonder van die partijen die in de kern van het politieke leven een tegenover elkaar gestelde houding aannemen. Wij zouden een minimumprogramma in overweging willen geven dat naast concrete punten van overheidszorg synthetisch werkende procedures omvat en dat na de verkiezingen tot regeringsprogramma kan worden omgewerkt en gepreciseerd, o.m. door concessies over en weer op daarvoor over te laten punten.

De ontbindende werking van bepaalde aspecten der democratie moet dus worden geneutraliseerd door een andere, doch evenzeer democratische verbindende werking, die in de kern van het politieke leven moet leiden tot nieuwe meer eenvormige (homogene) opvattingen. Hierbij zal de inbreng van wetenschappen die tot nu toe aan bod kwamen zoals de biologie, fysiologie, sociologie, enz., een bijdrage moeten leveren aan een juist beleid.

C. PROGRESSIEF AKKOORD

Wij zouden de volgende punten als minimumprogram van D'66 voor deelneming aan een regering, te vormen na de eerstvolgende verkiezingen, willen voorstellen onder de naam "Ontwerp voor een Progressief Akkoord".

Het akkoord zelf zou na de verkiezingen moeten worden gesloten.

1. Verregaande democratisering en modernisering vanstaat, maatschappij en partijleven in alle geledingen, daar onder te rekenen ontwikkeling van vrijheids- en andere grondrechten, inspraak en medezeggenschap.
2. Ter neutralisering van de ontbindende aspecten, gelegen in de toepassing van punt 1. is D'66 bereid om aan een regering deel te nemen met de PvdA en de VVD gezamenlijk, onder voorwaarde van een voortdurend gesprek aan de basis in kleine groepen te organiseren door gewone partijleden en aanhangers (kiezers) van de drie partijen en voor een ieder toegankelijk, ten doel hebbende synthetisering tot stand te brengen van de belangen der maatschappelijke groepen die de PvdA en de VVD elk in hoofdzaak vertegenwoordigen, één en ander te plaatsen in het kader van het "algemeen belang" als totaliteit van alle groepsbelangen, waaronder o.m. te verstaan is bestrijding van inflatie en aanvaarding van een uitgavenbeleid dat, blijvend binnen de economische mogelijkheden, sociaal en budgettair is verantwoord.

De PPR zal in ieder geval worden verzocht aan deze combinatie deel te nemen (gesprekken aan de basis)

3. Afwijzing van deelneming door confessionele of politiek-dogmatische partijen aan een regering waaraan D'66 deelneemt.

4. Bevordering van een realistische vooruitstrevende buitenlandse politiek (met inbegrip van doeltreffende ontwikkelingshulp), rekening houdend met de dikwijls nauwelijks met elkaar vergelijkbare posities en problemen der onderscheiden volken en bevolkingsgroepen, welke bezwaarlijk met vrucht vanuit slechts enige weinige politieke beginselen kunnen worden gezien, doch die vanuit alle disciplines dienen te worden benaderd. Ook hier zal een moderne elitevorming een belangrijke rol spelen, zowel in de opbouw der gemeenschappen van de ontwikkelingslanden als in de verhouding tot de ontwikkelingslanden (zie interview met Prof.Dr.J. Tinbergen in Peperbek mei 1968).

5. Instelling van een in het openbaar werkende ombudsman-commissie voor de interpretatie en vooral voor de verdere ontwikkeling van het Progressief Akkoord, onder meer samengesteld uit medewerkers aan de Wiardi-Beckmanstichting van de PvdA en de Teldersstichting van de VVD (gesprekken aan de wetenschappelijke top)

Toelichting op punt 3.

De plaats die D'66 aan confessionele partijen eventueel wil inruimen in een regeringscombinatie waaraan zij deelneemt, geeft moeilijkheden. Bij het mogelijk aanvaarden van een miniprogram zullen de confessionele partijen in de praktijk een conserverende werking behouden waaronder een werking om in het maatschappelijk leven als groep afgescheiden-posities in te nemen met een bijzondere belangenbehartiging, waardoor regionale en lokale minderheden in hun vrijheid en belangen worden beperkt. Aangezien wij als taak van de nieuwe regering een dóórwerking van vrijheidsnormen, inspraak en medezeggenschap met bijbehorende inspanningen en vergrote verantwoordelijkheid van "de basis" zien onder de werking van een synthetisch beginsel tussen PvdA en VVD in het kader van het algemeen belang, vrezen wij dat de deelneming door confessionele partijen aan een zodanig program

storend en remmend zal werken. Wij zouden er verre de voorkeur aan geven dat b.v. de PPR of de KVP, de CHU en de ARP haar programma's zouden omwerken en verduidelijken door zich te ontwikkelen tot één enkele progressieve politiek-oecumenische partij, waarvan een algemene godsdienstige inspiratie en studie en niet slachts typisch christelijk-confessionele opvattingen, tradities en belangen de grondslag zouden vormen. Indien wij niet met ons miniprogram indeze richting werken, sluiten wij ons definitief aan bij het partij-establishment met al zijn geconsolideerde opvattingen, waaronder ook de onze. D'66 ontwikkelt zich dan tot een soort herleefde Vrijzinnig Democratische Bond. Het door ons voorgestelde miniprogram speelt in dit opzicht dan ook in het bijzonder op de kiezers, n.l. om hen te bewegen hun stem alleen te geven aan partijen die het partij-establishment willen opgeven in een "Umwertung vieler Werte". Wij menen dat een geestelijke bijdrage tot het denken over deze dingen van meer betekenis in dit stadium van voorbereiding zou zijn dan het ontwerpen van een zgn honderd-procent-realistisch miniprogram....dat overigens toch niet kan bestaan.

ONTWERP-MINIMUMPROGRAM
van G. Larsen

"Negen minimeisen"

Ja, D'66 dient m.i. in principe bereid te zijn aan een regering deel te nemen. Met wie? Met die partijen, die genegen zijn onze minimum-eisen te aanvaarden en geen tegen-eisen stellen, welke strijdig zijn met de geest van D'66.

Deze minimum-eisen zijn m.i.:

1. Voorbereiding tot grondwetherziening inzake de verkiezing van een minister-president met zijn regeringsprogram.
2. Het schappen van mogelijkheden tot democratisering van het bedrijfsleven, overheids- en onderwijsinstellingen.
3. Oprichting van een bestuurs-academie, waar o.m. gemeente-managers worden opgeleid.
4. Verlaging van de kiesgerechtigde leeftijd, passief tot 25 en actief tot 18 jaar.
5. Het bedrag aan ontwikkelingshulp gebaseerd op een door de Wereldbank berekend aandeel. Binnen het kader van de ontwikkelingshulp de beschikbaarstelling van sociale-, economische en onderwijsdeskundigen aan Suriname en de Ned. Antillen.
6. Initiatieven tot wijziging van de taak van leger, luchtmacht en vloot waardoor zij sociaal en maatschappelijk mede ten nutte komen van onze gemeenschap en daarbuiten.
7. Instelling van een centraal woningbouw-management ten dienste van alle bestuursorganen.
8. Hervorming van het lager- en middelbaar onderwijs tot praktische voorbereiding van het maatschappelijk leven en het democratisch burgerschap.
9. Ter voorbereiding van de afschaffing van de kinderbijslag-regeling, het instellen van een voorlopige kinderbijslag-regeling voor alle burgers tot en met het derde kind.

ONTWERP-MINIMUMPROGRAM

door P.W. Meerts

"Richtingaanwijzer"

1. D'66 stelt een intentieverklaring + een klein aantal punten op, die door eventuele regeringspartners zo mogelijk vóór, zonodig ná de verkiezingen onderschreven moeten worden.
2. Het regeringsprogram als geheel moet rusten op twee peilers:
  - a) vermindering machtsverschillen in Nederland en de Wereld,
  - b) vermindering bezitsverschillen in Nederland en de Wereld.
  - c) Het regeringsprogram bindt de kamerfrakties niet en sluit ook niet uit, dat men voor de langere termijn vasthoudt aan punten als de gekozen premier, uittreding uit de NATO, enz.

HOOGTEPUNTEN VAN HET HAAGSE CONGRES

(%) Nu er op 31 mei en 1 juni weer een belangrijk stuk aan het programma van D'66 is gebreid, zal dit langzamerhand wel alle records op het gebied van Nederlandse politieke programma's hebben gebroken. Er is op het jongste congres zoveel besproken en behandeld dat zelfs degenen die er geweest zijn en destukken van tevoren uitvoerig hebben bestudeerd nog wel enige moeite zullen hebben met het totale overzicht.

Belangrijke besluiten waren:

1. De normstellende taak van de overheid t.a.v. de zeden dient te vervallen, waardoor o.a. de strafbaarstelling van pornografie, majesteitschennis, belediging van openbaar gezag en bevriende staatshoofden, godslastering, overspeel en de filmcensuur behoort te vervallen.
2. Maatregelen ter bescherming van de privacy.
3. Beperking van de voorlopige hechtenis.
4. Internationalisering van de ontwikkelingshulp.
5. Leerkrachten, schoolleiders, bestuursleden en leerlingen met 2 of 3 jaar voortgezet onderwijs moeten een beslissende invloed kunnen uitoefenen op doelstellingen, leerstof en formatie van docenten.
6. Openbare scholen moeten in zelfstandige instituten worden ondergebracht en in bewegingsvrijheid en financiële mogelijkheden gelijk gesteld worden met het bijzondere onderwijs.
7. Vervanging van de ondernemingsraad in bedrijven door een personeelsraad, uitsluitend bestaande uit gekozen personeelsleden. Deze moet het recht van enquête krijgen en wijzigingsvoorstellen kunnen doen. Een krachtiger motie-Ovezall om de beslissingsbevoegdheid aan onderneming niet uitsluitend tot de formele bezitters en hun vertegenwoordigers te beperken, maar daarin ook het personeel te betrekken, werd verworpen door staking van stemmen. De tegenstanders bestonden niet alleen uit mensen die dit te ver vonden gaan, maar ook uit degenen wie het niet ver genoeg ging of die procedurele bezwaren hadden.
8. In een motie werd de Kamerfractie verzocht te streven naar een zodanige wijziging van het Statuut van het Koninkrijk, dat het inzetten van militaire eenheden in de toekomst onmogelijk wordt. Hieraan is intussen al door de fractie uitvoering gegeven.
9. In een (zeer moeizaam gestelde) motie werd aangedrongen op democratisering van het hoger onderwijs, o.a. door gelijkwaardigheid van de deelgenoten in het bestuur van de universiteiten. Aansluitend werd een motie aangenomen, waarin buitenparlementaire actie, zoals bezettingen, een aanvaardbaar laatste middel werd verklaard om democratisering te bereiken.

Een andere motie, waarin het beleid van de fractie werd afgekeurd, met name het meestemmen met de motie Den Uyl, haalde na toelichting door de fractie slechts weinig stemmen, evenals een motie waarin de bezetting van het Maagdenhuis werd goedgekeurd.

10. In een sectiebijeenkomst werd de bestuurlijke herindeling van Nederland besproken. Het voorstel-Van der Burg om de gemeenten en provincies te vervangen door een geheel nieuwe indeling in gewesten en buurtschappen, kreeg steun van een grote meerderheid. Een kleinere meerderheid wilde daarbij (volgens motie S. Schuyer) rekening houden met de districten zoals gewenst bij de districtsverkiezingen.

11. In een sectiebijeenkomst over het gesprek aan de basis werd uitvoerig aandacht besteed aan de moeilijkheid dat het gesprek aan de basis door velen gezien werd als verkapte propaganda, juist in de verkiezingstijd. Een motie die zich tegen institutionalisering in de vorm van de club van 100 verklaarde (alle leden moeten aan het gesprek aan de basis deelnemen), werd met vrij grote meerderheid verworpen.

Opvallend op dit congres was dat de meeste voorstellen of een substantiele meerderheid kregen, of een geringe steun. Een ander kenmerk werd door Wandelganger in de Volkskrant gesignaleerd: "Een uitermate nette club, D'66. Ze worden met de dag vrijzinnig-democratischer. De haren zijn niet burgerlijk kort, doch evenmin opvallend lang. De pakken zitten keurig. Er wordt overwegend Leids gesproken. Bij een peiling blijkt meer dan een derde van de aanwezigen niet naar Ajax-Milaan gekeken te hebben..... Het zal allemaal wel schijn wezen, want zonder enige moeite neemt het congres het ene vooruitstrevende voorstel na het andere aan".

In de pers is al de nodige aandacht besteed aan de laatste op het congres aangenomen motie, waarin het Congresgebouw werd afgekeurd als plaats om congressen te houden. Het was inderdaad een triest geval. Eindeloze gangen en hallen, zonder enige bewegwijzering. De toiletten zijn zo ver weg dat je opnieuw moet als je eenmaal terug bent. In de congreszaal mocht je niet roken, maar je kon er ook bijna niets verstaan door de slechte accoustiek. Eten kon je er niet, behalve broodjes. De zalen waren niet van een naam voorzien. Wie mocht menen dat dit tijdelijke aanloopmoeilijkheden zijn, kan dit wel vergeten na de reactie van de directie van het congresgebouw. Het was allemaal de fout van D'66 zelf. Gezelligheid hangt van de mensen af, niet van de omgeving. Er is een restaurant, maar als men daar had willen eten, dan had men dat maar een maand van tevoren moeten bestellen. En andere soortgelijke kolder. In het kort: het Nederlands Congresgebouw is een hopeloos geval. Kosten zeventig miljoen.

D'66 EN HET MAAGDENHUIS
door A.C. de Goederen

Op de eerste dag van ons "voorjaarscongres" waren gelijktijdig drie avondvergaderingen gepland, gewijd resp. aan "De gesprekken aan de basis", Bestuurlijke herindeling en Democratisering van het hoger onderwijs. Natuurlijk was de laatste - alsnog op de agenda geplaatst i.v.m. de aktualiteit - verreweg het belangrijkste en het drukst bezocht. In een rokerig zaaltje verzamelden zich enige honderden congresgangers onder het voorzitterschap van de heer M.L. Wijvekate. Na een zeer methodisch maar gortdroog overzicht van de problematiek door de voorzitter, waarbij menigeen zijn stoelzitting begon te voelen, kon eindelijk de bom barsten. Er lagen drie moties ter tafel, niet zonder sporen van de haast waarmee ze in elkaar waren gedraaid.

De "motie Plas", ingediend door Mevr. F.H.S. Plas-Stoppelman uit Amsterdam wilde de vergadering doen uitspreken dat de fractie bij het "Maagdenhuis-debat" in de Tweede Kamer n.a.v. de interpellatie van der Lek ten onrechte had gestemd vóór de motie Den Uyl, die een eenzijdige veroordeling van de bezetters inhield en de benodigde democratisering onvoldoende breed aangaf, maar met een eigen motie had moeten komen die haar - meer genuanceerde - standpunt beter weergaf.

De "motie Holtslag" wilde uitspreken dat alle betrokkenen in de werkgemeenschap van Universiteit en Hogeschool het recht dienen te krijgen tot medebeslissing over alle zaken die hun werksituatie betreffen en gaf enige concrete richtlijnen voor verwezenlijking.

Tenslotte de "motie van der Ven" die wilde doen uitspreken dat bezettingen in beginsel aanvaardbaar en zelfs gewenst zijn als feitelijk vaststaat dat bij de "machthebbers" geen bereidheid bestaat tot open en serieus overleg.

Vooraf de motie Plas, die in feite een afkeuring van het fractiebeleid inhield, ontketende een zeer boeiende discussie. Door de fractie werd uitstekend van de gelegenheid gebruik gemaakt om in volledige openheid te vertellen wat haar had bewogen en hoe het in feite was toegegaan. Bij een interpellatie, zo bleek, krijgt men slechts één keer, aan het begin van het debat, gelegenheid om moties in te dienen. Ook is er geen gelegenheid voor repliek; in tweede instantie mag men slechts een stemmotivering geven. Van Mierlo en Dijkstra legden uit dat de fractie helemaal geen behoefte had gehad aan moties, dat ze in dit geval überhaupt aan het houden van een interpellatie, - waarvan ze de heilloze gevolgen had voorzien - geen behoefte had gehad (bijna was het nog gelukt Van der Lek van zijn voornemen af te brengen). Tot het laatst toe waren onze kamerleden in twijfel geweest of nu wel of niet vóór de motie Den Uyl zou worden gestemd, gegeven het feit dat het in dat stadium voor een eigen motie te laat was en de in de motie Plas genoemde overwegingen ook hen sterk tegen de motie Den Uyl deden aanhikken. Tenslotte was toch tot "vóór" besloten, omdat men het gevoel had zich anders, door overal tegen te stemmen, aan het verwijt van onduidelijkheid en gebrek aan verantwoordelijkheidsgevoel bloot te stellen.

En inderdaad, wat in de pers niet of slecht was overgekomen, uit de Handelingen, waaruit Dijkstra zeer uitvoerig citeerde, bleek duidelijk dat onze fractie zelf een zeer genuanceerd oordeel over de zaak had en aan zeer gemengde gevoelens ten prooi was geweest. Dijkstra had de motie Den Uyl zelfs ronduit een slechte motie genoemd. (Voor de goede orde: de motie Den Uyl luidde aldus: "De Kamer, van mening, dat de bezetting van het Maagdenhuis door een aantal studenten en niet-studenten moet worden veroordeeld; spreekt als haar oordeel uit dat met voortvarendheid moet worden gewerkt aan de democratisering van het beheer en de inrichting van universiteiten en hogescholen, en nodigt de regering uit daartoe noodzakelijke initiatieven te nemen, en gaat over tot de orde van de dag.")

Na de bewogen woorden van Dijkstra en Van Mierlo voelden vele sympathisanten van de motie Plas, waarbij uw verslaggever, zich als de bekende stuurman aan de wal, die al te gemakkelijk achteraf kan vertellen hoe het gemoeten had. De motie Plas werd dus met zeer grote meerderheid verworpen. Zelf stemde ik nog wel voor, zij het met licht bloedend hart.

De motie heeft echter, verworpen of niet, de voortreffelijke verdienste gehad voor Van Mierlo en Dijkstra aanleiding te zijn geweest zeer diep in de zak te tasten en dat ook volkomen bevredigend te doen. De vergadering voelde zich dan ook terecht gesterkt in haar vertrouwen t.a.v. de bedoelingen van de fractie. Hiermee was het klapstuk van de avond wel voorbij. Over de moties Holtslag en Van der Ven werd nog wel heftig gedebatteerd, maar ik kon me niet aan de indruk onttrekken, dat de discussie hier voornamelijk over bijzaken ging. Beide moties werden met grote meerderheid aangenomen, hetgeen zich de volgende dag in de plenaire vergadering herhaalde.

Die plenaire bood nog een aardige verrassing, kenmerkend voor de ludieke geest waarin bij D'66 politiek wordt bedreven. Het was alwéér een motie. Hij volgt hier in extenso.

Het congres van D'66, in vergadering bijeen op 1 juni 1969 te Den Haag, overwegend, dat de democratisering van onze samenleving duidelijk gestalte vindt in de gekozen minister-president, dat de Nederlandse staatsburgers, blijkens opiniepeilingen etc. in grote meerderheid de gekozen minister-president wensen, dat het overleg terzake in staatscommissie, Tweede Kamer etc. in een volkomen impasse is geraakt

besluit, naar de geest van de motie Van de Ven, nog heden over te gaan tot de bezetting van de Tweede Kamer gebouwen en dit zo lang vol te houden tot onze gerechtvaardigde eisen zijn vervuld

en draagt het H.B. op zorg te dragen voor het instellen van ordediensten, fouragering, verbandposten etc.

en gaat over tot de orde van de dag

C Mertens
R. Kottman
J.J. de Boer
A.A. Redeker
H.J. Koenen

M. Redeker/Roovers
Th. Spanjer-Doevelaar
A. Martini
J.W. Holtslag
J.H. Moerkerk

Nooit zal ik Mertens c.s. vergeven dat ze hem vlak voor de stemming in-trokken. Ik had na de aanneming het hoofdbestuur wel eens willen zien.

OP WELKE LEEFTIJD TOPSALARIS?

(?)Behoudens enkele uitzonderingen in het bedrijfsleven nemen de salarissen zowel bij de overheid als elders toe naarmate men ouder wordt. Op de pensioendatum beschikt men dan over een zeer aantrekkelijke pensioengrondslag. Er zit echter ook nog een andere kant aan deze salarisopbouw. Zo is herhaalde malen vastgesteld dat het merendeel van de hoofdarbeiders tot een optimale prestatie komt zo tussen de dertig en vijftig jaar. Daarna drijft men voort op ervaring en persoonlijk overwicht, doch deze factoren zijn hedentendage reeds aan het devalueren door de snelle ontwikkelingen, zowel in het werk als in de persoonlijke verhoudingen. Er is dus op een bepaald moment een wanverhouding tussen de geleverde prestatie en de salariering.

Is dit al een sterk argument om een en ander eens op de helling te zetten, er zijn er meerdere. In de sfeer van het voorgaande kan men nog opmerken dat het moeilijkste werk, zeker in vele ondernemingen, gedaan wordt door deskundige jongere functionarissen en niet door de oudere deskundigen. Dit argument gaat nog zwaarder wegen nu kennis zo snel veroudert.

Een geheel ander chapter is de persoonlijke behoefte. Het is zonneklaar dat de jonge gezinnen meer behoeven dan de gezinnen waar de kinderen hun zelfstandigheid hebben verworven. Niet alleen voeding, kleding en onderdak zijn geldverslindend, ook groter uitgaven voor sport en lectuur lijken aannemelijk.

MAAGDEN EN ANDERE ANTIKITEITEN

(%) Voor velen, wie de vernieuwing en democratisering van de Nederlandse universiteiten ter harte gaat, heeft de bezetting van het Maagdenhuis een onaangename bijsmaak nagelaten. In de eerste plaats kon men zich niet aan de indruk onttrekken dat de actie niet zozeer was geïnspireerd door de misstanden aan de Amsterdamse universiteit, als wel door het feit dat men niet wilde achterblijven bij zo iets provinciaals als Tilburg. Een tweede oorzaak van een onaangename bijsmaak is ongetwijfeld de indruk dat een aantal voormannen van de strijders voor universitaire democratie in Amsterdam in hun vrije tijd graag dictaturen in andere landen bewonderen. Trouwens niet alleen in het buitenland. Ook in eigen kring is men zeker niet vies van een dictatuur van de meerderheid of pseudo-meerderheid. Men zou kunnen zeggen dat een op zichzelf goed doel - de democratisering van de universiteit - met de verkeerde middelen en met de verkeerde mensen wordt nagestreefd. Het is opvallend hoe weinig daadwerkelijke oplossingen van het probleem van studentenzijde zijn aangeboden. Maar wie zijn dan de goede mensen? Dat is nu juist de ellende. De z.g.n. goede mensen zijn ook verkeerd. Ze zijn te lamelendig om een poot uit te steken. Ze vinden het wel fijn dat anderen voor hun de kastanjes uit het vuur halen, maar blijven zelf lekker thuis zitten. Het beeld is niet anders dan in de oorlog. Toen was er ook 5% van de bevolking die zich daadwerkelijk verzette tegen de Nazi's. Een andere 5% vond het allemaal wel mooi zo en 90% verklaarde na afloop, toen alles veilig was, dat ze altijd al zo de pest aan de Moffen hadden gehad. Zo zijn er ook een heleboel studenten die wel een democratisering van de universiteit wensen, maar het wel gemakkelijk en veilig vinden het bereiken van dat doel aan anderen over te laten. Zo blijft er op deze negatieve grond toch nog sympathie over voor bezetters van Maagden- en andere huizen. De sympathie voor de onderliggende partij in het conflict tussen twee antikwarische conformismen.

TREURNIS

(?) Bovenstaande kwalificatie is van toepassing op het wel en wee van de voortdurende loononderhandelingen. Er is treurnis t.a.v. de achterstand van bepaalde achterblijvende groepen die buiten de productiesfeer leven, er is ook treurnis over de manier waarop vakbondsleiders trachten een flink deel van de buitvoor de werknemers binnen te halen. Hebben zij tot dusver kunnen rekenen op het vertrouwen en de steun van hun leden, gaandeweg voltrekt zich een ommekeer in de rijen van de getrouwen. Steeds meer mensen komen tot het besef dat elk onderhandelingsresultaat een volgende schakel vormt in een inflatiespiraal, waardoor zij het zicht op de waarde van het geld verliezen. In feite draait de vakbeweging de werknemers een rad voor ogen. Zij wekt - zij het minder dan vroeger - de indruk, successen te behalen. In feite is zij machteloos. De stoere uitlatingen van Kloos en Mertens zijn niet in staat een andere indruk te vestigen. Vanuit deze machteloze positie komt men tot verbluffend naïeve voorstellen als het begrenzen van de salarissen van de hoge ambtenaren. Zij vergeten dat deze bekwame krachten dan zonder meer door het beter betalende bedrijfsleven zullen worden opgeslokt. Daarmede bereiken zij precies het tegenovergestelde dan wordt beoogd; de controle van de overheid en haar wetgevende en regulerende arbeid zou dan nog minder in staat zijn de voorwaarden van een leefbare en enigszins rechtvaardige samenleving te scheppen. Uiteindelijk zal het kardinale punt waarvoor de vakbeweging komt te staan zijn: het ageren voor een regeling waarbij grenzen worden gesteld aan de maximumsalarissen in het bedrijfleven. Pas dan kan er sprake zijn van een eerlijke strijd van overheid en bedrijfsleven om de beschikbare deskundigen en van een geheel andere aanpak bij de loononderhandelingen.

Er kan nog een ernstiger verwijt aan het adres van de vakbeweging worden gericht. Zij komt slachts op voor de belangen van een bepaalde grote groep in onze samenleving. Hoewel zij hierop geen uitzondering vormt - onze hele democratie is een woortdurende strijd van groepen tegen elkaar - zou zij toch moeten inzien dat zij medewerkt aan een in wezen ondemocratische machtsvorming. In dit systeem is elke groep, tot die van de schoolleerlingen toe, gedwongen zich te organiseren omdat er anders niets voor hen gedaan wordt.

Het kan en moet natuurlijk anders. Van bovenaf moet gelet worden op de belangen van alle categoriën in ons volk en moet een harmonische verdeling van rechten, plichten en gunsten plaats vinden.

(§) Zie betreffende de slotzin van het bovenstaande, het begrip "paterniteit" in ons artikel verschenen in Democraat van Juni 1969 onder de titel "Grondrechten tegenover grondplichten".

WIE SCHREEF DIT?

(Beïnvloeding)

"Onjuiste begrippen en gebrek aan kennis kunnen door onderricht uit de weg worden geruimd, maar gevoelsargumenten en vooroordelen nooit. Enkel en alleen een beroep op deze geheimzinnige krachten zelf kan hier nog baten; en dat is iets, wat de schrijver haast nooit kan, maar bijna uitsluitend de redenaar.

Het treffendste bewijs hiervoor vormt het feit, dat ondanks het bestaan van een vaak zeer geraffineerd gepresenteerde burgerlijke pers, die zich in ongelofelijke miljoenenoplagen over ons volk uitstort, deze pers het toch niet heeft kunnen beletten, dat de grote massa juist de felste vijand ging worden van deze burgerlijke wereld. De hele krantenstroom en alle boeken, die jaar na jaar door het intellectualisme geproduceerd worden, glijden langs de miljoenen in de onderste lagen der bevolking heen als water langs geolied leer. Dittkan maar twee dingen betekenen: of de inhoud van al deze schrijverij van ons burgerlijke wereld is onjuist, of het is onmogelijk om alleen door het geschreven woord het hart van de grote massa te bereiken".

(Parlement)

"Het parlement neemt het een of ander besluit, en hoe desastreus de gevolgen daarvan ook mogen zijn - niemand draagt daarvoor enige verantwoordelijkheid, niemand kan ooit rekenschap worden gevraagd. Of moeten we soms onder het afleggen van verantwoording verstaan, dat een regering, wanneer ze zich schuldig gemaakt heeft aan een echec zonder weerga, gewoon aftreedt? Of wanneer in dat geval de coalitie verandert, of zelfs het parlement wordt ontbonden?

Kan eigenlijk een veranderlijke meerderheid van mensen wel ooit verantwoordelijk worden gesteld?

Heeft dan niet iedere gedachte aan verantwoordelijkheid direct met een persoon te maken?

Er is geen sprake van beslissingen bij meerderheid van stemmen, maar alleen van verantwoordelijke personen en het woord "raad" herkrijgt zijn oorspronkelijke betekenis. Iedere man wordt weliswaar door adviseurs terzijde gestaan maar één man slechts neemt de beslissing."

(Onderwijs)

"Het is bijvoorbeeld onbegrijpelijk, waarom miljoenen mensen in de loop der jaren twee of drie vreemde talen moeten leren, die ze vervolgens maar voor een klein gedeelte kunnen gebruiken en daarom ook meestal weer volkomen vergeten, want van elke honderdduizend leerlingen, die b.v. Frans leren, zullen er nauwelijks tweeduizend later serieus profijt trekken van deze kennis, terwijl er acht en negentigduizend hun hele verdere leven lang niet meer in een situatie komen te verkeren, waarin ze het eens geleerde in de praktijk kunnen toepassen. Ze hebben dus in hun jeugd duizenden uren opgeofferd voor iets, wat later voor hen waardevol en onbelangrijk is. Ook het tegenargument, dat deze stof tot de algemene ontwikkeling behoort is niet ter zake, omdat men dat alleen zou kunnen verdedigen, wanneer de mensen hun hele leven lang beschikken over het geleerde.

Hoe bitter weinig ons huidige schoolonderricht, vooral op de middelbare scholen, voor het beroep in het latere leven betekent, blijkt wel het duidelijkst uit het feit dat tegenwoordig één en dezelfde functie door mensen van drie volstrekt verschillend gearde scholen kan worden bekleed. Van doorslaggevend belang is nu eenmaal werkelijk alleen maar de algemene ontwikkeling en niet de erin gestampte vakkennis. Daar echter, waar - zoals reeds gezegd - werkelijk een speciale vakkennis vereist wordt, kan dat vanzelfsprekend niet worden opgedaan op onze huidige middelbare scholen, gezien het overladen lesrooster aldaar."

Oplossing aan het eind van dit nummer.

GESPREK VAN LEDEN VAN D'66, HET LIBERAAL DEMOCRATISCH CENTRUM
EN VAN DE PvdA TE DEN HAAG

In Peperbek van juni j.l. werd op blz 15 verslag gedaan over een reeds als min of meer durend aan te merken gesprek aan de basis tussen leden van D'66 en van het Liberaal Democratisch Centrum over "vermogensspreiding". In de praktijk werd het gesprek uitgebreid met "inkomensspreiding". Voor de bijeenkomst op 4 juni was men er in geslaagd het deelnemerschap te verwezenlijken van een econoom lid van de PvdA, te weten van Drs M.J. Goedhart. In het kader van onderzoek van de sociaal-economische mogelijkheden die het Joegoslavische systeem ook voor de westerse landen zou kunnen bieden, was Mr F.W. Hondius, secretaris van het Institute of Social Studies, deskundige op dit gebied, uitgenodigd een uiteenzetting te geven. Belangwekkend was o.m. te vernemen dat de zelfbeherende arbeidsgemeenschap in een onderneming in Joegoslavië uitkeringen doet aan de volksgemeenschap die eigenares van de productiemiddelen is. De volgende bijeenkomst vindt plaats op 17 september om 8 uur aan de Adriën Moonenweg 17 in Den Haag, tel. (070) 542185.

GORTER

UIT HET DEMOCRATISCH BULLETIN VAN D'66-VOORBURG

D'66 (MEE)SLEPEND?

In het onlangs verschenen congresnummer van Democraat is een verslag gepubliceerd van de regiovergaderingen over het gesprek aan de basis. Een van de gesignaleerde knelpunten was het feit dat traditionele politieke spelregels soms een zodanige zuigkracht uitoefenen op D'66-ers, dat het oorspronkelijke élan dreigt verloren te gaan.

Men zou n.l. onwillekeurig de behoefte hebben zich te conformeren, in de veronderstelling daardoor sneller invloed te kunnen uitoefenen. Nu is élan iets wat je niet door middel van een soort handleiding op peil kunt houden. Het is er of het is er niet. Als het er wel is, zou het jammer zijn dat goedgelovigheid en onbekendheid met het politieke spel tot comptomissen zouden leiden, die dit élan verstikken. Daarom blijft het nodig kritisch te staan tegenover uitnodigingen tot samenwerking met plaatselijke of landelijke vertegenwoordigers van andere politieke partijen als men slechts afgaat op het feit dat ze representanten zijn van die partijen.

Immers, D'66 heeft ook in het eerste uur het lef gehad te zeggen waar het aan schortte en met nieuwe ideeën te komen, die weliswaar vriendelijk maar met een tikje medelijden werden ontvangen, en niettemin hun uitwerking niet hebben gemist. Om dit te bereiken moest afstand genomen worden van een door traditie verstarde politiek denken. Wie ervan uitgaat dat D'66 tot taak heeft een moderne manier van politiek denken en handelen te vinden en te stimuleren, geënt op de mentaliteitsverandering die zich in onze samenleving voltrekt, zal zich met de verkiezingen voor de boeg niet voetstoots neerleggen bij het louter opleveren van een aantal kandidaten en een waslijst van wensen en wensjes, al dan niet in samenwerking met de oude politieke partijen. De partij die kans ziet door de warwinkel van politieke verhoudingen en partijbelangen heen de werkelijke politieke vraagstukken zichtbaar te maken en onder woorden te brengen, zal het pleit op den duur winnen. Tot vandaag heeft D'66 bewezen, dat het die partij kan zijn.

Een voorwaarde om verder te komen is onbruikbare ficties op te ruimen. Een daarvan is de gedachte dat een gemeenteraad of welke volksvertegenwoordiging dan ook, aan zijn doel beantwoordt dank zij het vrije spel van krachten der in een keurige ordening opgestelde partijen. In werkelijkheid ontleent een vertegenwoordigend lichaam zijn waarde aan de mensen die er als vertrouwensmannen in werkzaam zijn. Deze mensen oefenen hun ambt uit met gebruikmaking van een aantal hulpmiddelen, zoals hun partij(apparaat), hun programma om een inzicht te hebben in de te varen koers, een doelmatige documentatie, vergaderzaal, vergadertechniek. Van deze mensen wordt verwacht dat ze de belangen van alle individuen als leden van een gemeenschap in het oog houden.

Een tweede fictie is de mening dat zonder ideologie geen politiek bedreven kan worden. Een ideologie leeft bij de gratie van tegenstellingen of tegengestelde belangen. Hij vormt in wezen de basis voor machtsuitoefening van de ene groep over de andere, en geeft de regenten hun kans. In de huidige politiek, wordt de ideologie gebruikt om de belangen van een groep binnen een groter geheel te behartigen. Deze ideologie kan slechts vorm krijgen door hem te stellen tegenover de ideologieën van andere groepen. Zo belemmeren politieke ideologieën het uitzicht op de belangen van het geheel.

Daartegen heeft D'66 zich teweer gesteld. In de politieke fora - de gemeenteraad, provinciale staten of het parlement - gaat het om de belangen van de gemeenschap zonder onderscheid. Zij hebben tot taak ervoor te waken dat individuen, minderheden, kortom groepen in allerlei samenstelling en grootte binnen de gegeven mogelijkheden aan hun trekken kunnen komen. In en tussen die groepen speelt het maatschappelijk leven zich af. Wie daarvan uitgaat, kan er zich wel bij bevinden, als D'66 zich niet bij voorbaat aan bepaalde partijen bindt maar, eenmaal gekozen in een vertegenwoordigend lichaam, nagaat van geval tot geval met wie van de anderen de belangen het beste kunnen worden gediend en wanneer het nodig is een regering of een college van B en W te vormen, met de anderen tracht daarvoor de meest geschikte en aanvaardbare mensen te vinden

Hans Krom

AFDELING VOORHOUT-BOLLENSTREEK D'66

Toenemende belangstelling voor D'66 in de gebieden rondom Leiden, alsmede door de verkiezingen voor de Provinciale Staten en de Gemeenteraden in 1970 noodzakelijke decentralisatie van activiteiten hebben geleid tot het oprichten van nieuwe afdelingen van D'66.

Dinsdag 13 mei j.l. kwam de afdeling Oestgeest-Rijnland tot stand, o.m. omvattende de gemeenten Oestgeest, Valkenburg, Rijnsburg en Katwijk. Donderdag 22 mei a.s. treedt de afdeling Voorhout-Bollenstreek voor het voetlicht in een openbare vergadering te Voorhout, des avonds om 8 uur in café "De Bonte Koe" aan de Herenstraat. Deze Afdeling heeft het werk voor D'66 ter hand genomen in de gemeenten Voorhout, Noordwijk, Noordwijkerhout, Sassenheim, Lisse, Warmond, en Hillegom.

Op de te houden forum-vergadering zal Drs J.P.A. Gruyters het woord voeren over D'66 in de landelijke politiek. Verdere sprekers zijn Mevr. H.C.M. Smits van Waesberghe-Bakker (D'66 als politieke vernieuwingsbeweging), de heer J.J. van der Kaaden (D'66 in de Provinciale politiek) en de heer G.G. van Blokland (D'66 in de plaatselijke politiek). Voorts maakt de heer E.H. Schuyer, secretaris van de Landelijke Onderwijscommissie van D'66 deel uit van het forum.

Zoals gebruikelijk bij D'66 is iedereen, die serieus belangstelling heeft voor de vernieuwing en verjonging van het Nederlandse politieke leven van harte welkom. Ongeacht het feit of men wel of geen lid is van D'66, dan wel behoort tot een andere politieke groepering. Aangezien bij D'66 het volledig lidmaatschap open staat voor personen van 16 jaar en ouder zullen ook de jongeren hier een kans hebben hun stem te doen horen, Er zal volop gelegenheid zijn voor discussie.

DOOR HET BESTUUR VAN DE AFDELING DEN HAAG WERD AAN B en W EEN BRIEF VAN DE VOLGENDE INHOUD VERZONDEN:

Den Haag, 17 mei 1969

Aan Burgemeesters en Wethouders van 'S-Gravenhage.

Het bestuur van de afdeling Den Haag van D'66 heeft via de pers kennis genomen van het voornemen van Burgemeester en Wethouders, binnenkort een studiec commissie Verdovende Middelen in te stellen.

Het bestuur verzoekt Burgemeester en Wethouders met klem, de opdracht aan deze commissie zo te formuleren dat de studie op methodologisch verantwoorde wijze wordt uitgevoerd en dat objectiviteit wordt gewaarborgd.

In verband hiermee is het bijvoorbeeld noodzakelijk ook de gebruikers van verdovende middelen en andere hierbij betrokken burgers in de onderzoekingen in te schakelen en hun inbreng in het door de commissie uit te brengen rapport duidelijk naar voren te laten komen.

Mede hierdoor kan het gebruik van verdovende middelen van alle kanten worden belicht. Het door de commissie uit te brengen advies zal zo een juiste grondslag vormen voor het gemeentelijk beleid omtrent dit onderwerp.

Namens het bestuur van de
afdeling Den Haag van D'66,

w.g. R. Backer-Brakxhoofden, secr.

BELANGRIJK

Door een abuis van de PTT is het nieuwe gironummer van Peperbek later opengesteld dan overeengekomen was. Daardoor hebben verscheidene van onze abonnees hun stortingen teruggekregen. Zij worden vriendelijk verzocht opnieuw de moeite te nemen hun abonnementsgeld te starten op:

GIRONUMMER 707800 t.n.v. PENNINGMEESTER PEPERBEK, VOORBURG

Doet u het nog vóór de vakantie?

OPLOSSING "WIE SCHREEF DIT?"

Het was Adolf Hitler in "Mein Kampf". U had het dus met dit perfide staaltje politieke propaganda niet eens mogen zijn.

PROVINCIALE POLITIEK

De provinciale werkgroep Zuid-Holland is sinds de vorige opgave (Peperbek nr 9) gegroeid tot een ledental van 45. De heer Wevers (Den Haag) heeft om persoonlijke omstandigheden zijn medewerking tijdelijk moeten staken. Hij wordt van de vorderingen van de werkgroep op de hoogte gehouden.

De nieuwe leden zijn: G.G. van Blokland (Voorhout)
P.A. Kerkwijk (Zwijndrecht)
G.A. Larsen (Den Haag)
J. van Leeuwen (Bleiswijk)
R.R. Rochat (Schiedam)
H.J. Rouw (Schiedam)
J.C. Schippers (Dordrecht)

Per 1 juni 1969 is er in het verkiezingsfonds voor de Statenverkiezingen in Z.Holland een bedrag van f 120,-- gestort.

VERKIEZINGSFONDS PROVINCIALE STATEN ZUID-HOLLAND

1804666, ten name van "Penningmeester D'66, Provincie Zuid-Holland,
Den Haag"
onder vermedling van: "Verkiezingsfonds Provinciale Staten".

ONTWERP PROVINCIE-PROGRAMMA ZUID-HOLLAND

Verkrijgbaar bij: J.J. van der Kaaden, Nicolaïstraat 3, Den Haag,
tel. 070 - 392583

en J.Reesink, Winkelstede 14, Den Haag, tel.070-667449.

Amendementen zo spoedig mogelijk (vóór 1 juli 1969) indienen bij:
D. Bark, Ananasstraat 49, Den Haag, tel. 070 - 681915

RINGNALDA'S VORMEN D'66-BRUGGEHOOFD IN AMERIKA

(&) Mede-oprichter en eerste voorzitter van D'66, Gøb Ringnalda en zijn altijd vrolijke en aktieve echtgenote Jenneke, zijn door Luns naar Amerika gestuurd. Ze moeten 'n paar jaar wegblijven.

De Verenigde Naties democratiseren of zo.

In Nederland waren zij de motor achter vele - ook de nederigste - D'66 activiteiten. We zouden geen goede democraten zijn als we ze onvervangbaar zouden noemen. Maar missen zullen we ze wel. Hoe dan ook, we wensen het gezin Ringnalda veel succes toe en een prettige tijd aan de overkant van de oceaan.